

שבוע פרשת תצוה

(1 - 7 March 09)

ה' - י"א אדר ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לֵבְבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לֵבְבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֶמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרת לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרת ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיְדַרְיֶכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם כַּשֵּׁלֹ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שֹׁפַר דִּלְתוֹת נִחַשְׁתָּ וּבְרִיתִי בְרוֹל גִּדַּעַ: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְּנוּ: יח כָּל־אֶבֶל תִּתְּעַב נֶפֶשָׁם וַיִּגְּעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וּרְפָאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיֹת עֲשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּמְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יַחֲזֹגוּ וַיִּגְּעוּ כַּשֹּׁפָר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בַּקֹּהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יַחֲלֹלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעְנוּ בְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֶּם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְזֹן: מ שִׁפָּךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֶאֱן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֲזַמְּרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֲזַמְּרֶךָ בְּלֵאמִים: ה כִּי־גִדַּל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתְךָ: ו רוּמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִיצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דַּבֵּר בַּקֹּדֶשׁ אֲעֹלָה אַחֲלָקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדֵּד: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזֹ רֹאשֵׁי יְהוּדָה מַחֲקָקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַלִי פִלֶּשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִבְלִנִי עֵיר מִכְצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הִבְהִלְנוּ עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תְשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים ק"ז ק"ח ג
- ג) מאמר ד"ה ואתה תצוה יו"ד אדר ראשון, היתשמי"א ה
- ד) שיחת יום א' פרשת תצוה ה' אדר, היתשט"ו יד
- ה) שיחת חג הפורים ה'תשט"ו טו
- ו) לקוטי שיחות פרשת תצוה (בלה"ק) כט
- ז) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תצוה לה
- ח) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה מו
- ט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נ

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- י) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה נג
- יא) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה סט
- יב) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה עה
- יג) נביאים וכתובים שופטים פרק י, דברי הימים-ב פרק ו פ
- יד) מסכת בבא קמא קמא עם ביאורים מדף סג עד דף סט פד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- טו) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן קיב
- טז) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן קיב
- יז) לקוטי תורה - ד"ה את שבתותי תשמרו - אדמו"ר הזקן קיג
- יח) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קיז
- יט) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קיח
- כ) תורת שמואל תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש קיט
- כא) קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב קיט
- כב) ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ קכ
- כג) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קכא
- כד) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קכג
- כה) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קכו
- כו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תצוה ע"פ חומש "תורה תמימה" קכט
- כז) לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה קנ
- כח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנא

בס"ד. ש"פ תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

1 ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד¹,
 2 וידועים הדיוקים בזה² דבכל הציונים שבתורה נאמר צו את בני ישראל וכיו"ב,
 3 וכאן נאמר ואתה תצוה את בני ישראל. ולהוסיף, דהדיוק מ"ש ואתה תצוה הוא לא רק
 4 בהלשון אלא גם בהתוכן, דלשון ואתה תצוה משמע שמה הוא המצוה, וצריך להבין,
 5 הרי משה הוא השליח למסור לישראל את ציווי הקב"ה, ולמה נאמר ואתה תצוה. גם צריך
 6 להבין מ"ש ויקחו אליך, שיביאו השמן למשה³ (אליך), דלכאורה, כיון שהעלאת הנרות
 7 היתה ע"י אהרן, למה הוצרך להביא את השמן למשה. גם צריך להבין מ"ש שמן גו' כתית
 8 למאור, דלכאורה הול"ל שמן גו' להאיר. גם צריך להבין, דבפסוק שלאח"ז⁴ נאמר מערב
 9 עד בוקר וכאן נאמר להעלות נר תמיד.

10 (ב) ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (במאמרו הידוע ד"ה וקבל היהודים⁵ שנאמר בפורים קטן
 11 תרפ"ז⁶), דציווי (תצוה) הוא צוותא וחיבור. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל,
 12 שמה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל עם אוא"ס⁸. וע"י שמה משפיע לישראל
 13 (שמקשר אותם עם אוא"ס), עי"ז נעשה יתרון והוספה במשה. [דמשה וישראל הם דוגמת
 14 ראש ורגל, כמ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, דכל ישראל הם הרגלים
 15 דמשה, ומשה הוא הראש שלהם. וכמו שבאדם הרגלים מוליכים את הראש למקום שהראש
 16 מצד עצמו אינו יכול להגיע לשם, כמו"כ הוא במשה וישראל, שע"י ישראל (הרגלים
 17 דמשה) מיתוסף עילוי במשה. דזהו מ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו,
 18 שע"י רגלי העם נמשך הגילוי דאנכי בקרבו של משה¹⁰]. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל
 19 ויקחו אליך שמן זית גו', דע"י שמה יצוה ויקשר את בני ישראל עם אוא"ס, עי"ז יביאו
 20 בני ישראל שמן זית למשה (ויקחו אליך), שיוסיפו תוספות אור במשה.

21 (ג) ולבאר זה, מקדים בהמאמר¹¹ שמה רבינו נקרא רעיא מהימנא, דשני פירושים בזה.
 22 שהוא רועה נאמן של ישראל ושהוא זן ומפרנס את ישראל בענין האמונה.

— ראה לקמן ס"ט ואילך.

(6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ

תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. — ראה שם ס"ד.

(7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה).

ובכ"מ. וראה בהנסמן לקמן ע' נט הערה 55.

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו).

ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר

את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר

מפרש שמה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א.

(9) בהעלותך יא, כא.

(10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה.

(11) סעיף ד.

(*) יצא לאור בקונטרס * פוריס-קטן – תשנ"ב **, "לקראת יום
 ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב".

(*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק'
 לכאוא"א מאנשים נשים וטף.

(**) על הדו"ח אודות הרפסת והפצת המאמר ענה כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: "ויה"ר שיפעל הפעולה הרצוי' והזמ"ג וברי
 מזל"י כו'. אזכיר עה"צ".

(1) ריש פרשתנו (תצוה).

(2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים
 תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182).

(3) רמב"ן עה"פ.

(4) פרשתנו כז, כא.

(5) השייכות דהביאור באתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו'

1 דהאמונה שישנה בישראל מצד עצמם, שישראל הם מאמינים בני מאמינים¹², אפשר שתהי
2 בבחינת מקיף, וזה שמשו רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה הוא שהאמונה תהי
3 בפנימיות. וזהו מ"ש בזהר¹³ ההיא אמונה דלעילא יתזן ויתפרנס מני' על ידך (ע"י משה),
4 דזה שמשו זן ומפרנס את האמונה הוא שממשיך אותה בפנימיות. וממשיך בהמאמר, דזה
5 שמשו הוא רעיא מהימנא, הכוונה בזה היא גם לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁴, דראשי
6 אלפי ישראל שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישראל (שבדורם), שהאמונה שלהם
7 תהי בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵, שהי' האתפשטותא דמשה שבדורו, כמארז"ל¹⁶ שמרדכי
8 בדורו כמשה בדורו, שגם בזמן גזירת המן, שלימוד התורה וקיום המצוות אז הי' קשור
9 עם מס"נ, הקהיל קהילות ברבים לחזק את אמונתם של ישראל בהוי' ולעמוד חזק בלימוד
10 התורה וקיום המצוות. ולאחרי שמבאר בארוכה שמשו ואתפשטותא דילי' שבכל דרא
11 מחזקים את האמונה דישראל, מבאר¹⁷ דיוק לשון הכתוב שמן גו' כתית למאור (למאור
12 ולא להאיר), שבזמן הגלות, שכאו"א הוא נשבר ונדכא, כתית, עי"ז מגיעים למאור (העצם)
13 שממנו נמצא האור. וצריך להבין השייכות דהפירוש בכתית למאור להמבואר (בהמאמר)
14 לפנ"ז שמשו [ואתפשטותא דילי' שבכל דרא] זן ומפרנס את האמונה שתהי בפנימיות.
15 (ד) והנה הביאור בפסוק ואתה תצוה בא (בהמאמר) בהמשך להמבואר בתחלת המאמר,
16 דפירוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁸ הוא שקבלו מה שהחלו בהזמן
17 דמתן תורה¹⁹. דבמתן תורה היתה ההתחלה (החלו לעשות), ובימי אחשורוש (בזמן גזירת
18 המן) היתה הקבלה, וקבל היהודים. [וע"ד מארז"ל²⁰ עה"פ²¹ קיימו וקבלו היהודים, קיימו
19 מה שקבלו כבר, דזה שהקדימו נעשה לנשמע במ"ת היתה רק הקבלה, ובימי אחשורוש²²
20 קיימו מה שקבלו²³]. ומדייק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר פלא²⁴, דבמתן תורה היו ישראל
21 בתכלית העילוי, והי' אז אצלם גילוי אלקות בדרגא הכי נעלית [דנוסף לזה שגם קודם
22 מ"ת היו גילויים נעלים ביותר, הגילוי שהי' ביציאת מצרים ובפרט בקריעת ים סוף, הנה
23 הגילוי שהי' בשעת מ"ת הי' גילוי נעלה עוד יותר], ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית
24 הירידה, דנוסף להעלם וההסתר שבכל גלות [דכל גלות הוא בדוגמת גלות מצרים²⁵, וכמו

(22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה
(וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה
בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי
אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני
ענינים בזה – ראה לקמן ס"ט.
(23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר
החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" – אף שלכאורה הם
שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4.
(24) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים
דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז).
(25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים
על שם שהם מצירות לישראל".

(12) שבת צז, א.
(13) ח"ג רכה, ב.
(14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).
(15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו.
(16) אסת"ר פ"ו, ב.
(17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.
(18) אסתר ט, כג.
(19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג.
ובכ"מ – נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט
ח"ג ע' סז הערה 4).
(20) שבת פח, א.
(21) אסתר ט, כז.

שבגלות מצרים כתיב²⁶ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, עד"ז הוא בכל גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה והמצוות, הנה אז (בזמן גזירת המן) הי' ההעלם וההסתר עוד יותר, ואעפ"כ, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העילוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזירת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה, דבזמן הגזירה, הי' קיום התומ"צ שלהם במס"נ. [דנוסף לזה שהי' להם מס"נ שלא לכפור ח"ו [כמבואר בתו"א²⁷, שבאם היו ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי הגזירה היתה רק על היהודים, ואעפ"כ לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו], הי' להם מס"נ גם על קיום התומ"צ²⁸, ועד שהקהילו קהילות ברבים ללמוד תורה במס"נ²⁹]. והתעוררות המס"נ שלהם היתה ע"י מרדכי היהודי, משה שבדורו. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, דבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן גזירת המן היתה הקבלה, כי ע"י שהי' להם אז מס"נ בפועל על תומ"צ נתעלו (בענין זה) למדריגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן תורה, ולכן אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים. ולכאורה יש לומר, שהפירוש בכתית למאור, שע"י כתית (נשבר ונדכא) מגיעים להמאור, הוא ביאור על זה שבזמן הגזירה דוקא באו למס"נ באופן נעלה ביותר³⁰. כי מס"נ היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מגילוי, מאור (שממנו נמצא האור), וע"י שהיו אז במצב דכתי (נשבר ונדכא), נתגלה עצם הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר הענינים בהמאמר שהפירוש בכתית למאור בא לאחרי הענין דרעיא מהימנא, משמע, דענין כתית למאור שייך גם לזה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות.

ה) ויש לבאר זה ע"פ הידוע³¹ דזה שישראל מאמינים באלקות באמונה פשוטה ואין צריכים ראיות על זה הוא מצד שני טעמים. לפי שמזליהו חזי³². דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (ראי' שלמעלה משכל), וזה פועל בהנשמה שבגוף האמונה באלקות. ועוד ביאור, דשורש האמונה הוא מעצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). דזה שעצם הנשמה מקושרת באלקות היא התקשרות עצמית (שאינה תלוי' בסיבה, גם לא בענין הראי' שלמעלה משכל). ויש לומר, דמהחילוקים שבין שני הביאורים (הענינים) הוא, דהאמונה בהנשמה המלוכשת בגוף הבאה מראיית הנשמה שלמעלה היא בבחינת מקיף. דכיון שהנשמה שלמעלה היא למעלה מהתלבשות לכן פעולתה בהנשמה המלוכשת בגוף היא בבחינת מקיף. ובכדי שהאמונה (בהנשמה המלוכשת בגוף) תהי' בפנימיות, הוא ע"י גילוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. כי עצם הנשמה היא העצם של הנשמה המלוכשת בהגוף, ולכן, האמונה דהנשמה המלוכשת בהגוף שמצד עצם הנשמה היא בפנימיותה.

(26) וארא ו, ט.

(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12.

(28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ).

(29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות.

(30) ראה הערות הקודמות.

(31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה."

(32) לשון הגמרא – מגילה ג, א.

1 **ועפ"ז** יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר, שהענין ד(כתית) למאור בא בהמשך לביאור
2 הענין דרעיא מהימנא, כי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות הוא
3 ע"י שהוא מגלה את עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי), מאור שלמעלה מאור. ומ"ש כתית
4 למאור, ומבאר בהמאמר שבכדי להגיע להמאור הוא ע"י הענין דכתית שבזמן הגלות, הוא,
5 כי עיקר הגילוי דעצם הנשמה (מאור) הוא בענין המס"נ (שעיקרו הוא בזמן הגלות), כדלקמן.
6 **והענין** הוא, דזה שהאמונה דישראל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה, הוא (בעיקר)
7 בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דהאמונה מצד זה שהוא רואה (מזלי' חזי), הגם
8 שהיא בתוקף גדול [כידוע דההתאמתות שמצד הראי' היא התאמתות גדולה ביותר³³], מ"מ,
9 כיון שהאמונה שלו היא מצד סיבה (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם עצם מציאותו,
10 אינו מוכרח שימסור נפשו על זה, וזה שהאמונה דישראל היא באופן שהוא מוסר נפשו
11 על זה הוא מפני שהאמונה באלקות היא העצם שלו, ולכן אי אפשר כלל שיכפור ח"ו.
12 **ועפ"ז** יש לבאר מ"ש בהמאמר דזה שמשה הוא רעיא מהימנא (שהוא זן ומפרנס את
13 האמונה) הוא גם בנוגע לרועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה שבכל דורא)
14 שהם מחזקים את האמונה דישראל שיעמדו במס"נ בקיום התומ"צ. דלכאורה, זה שמשה
15 זן ומפרנס את האמונה הוא (כמבואר בכ"מ³⁴ וגם במאמר זה עצמו³⁵) ע"י שמשפיע לישראל
16 דעת באלקות שע"ז באה האמונה בפנימיות, וזה שרועי ישראל שבכל דור מחזקים האמונה
17 (המבואר במאמר זה³⁶) הוא שהאמונה דישראל תהי' באופן דמס"נ. וע"פ הנ"ל יש לומר,
18 שעיקר הענין דרעיא מהימנא הוא זה שהוא זן ומפרנס את האמונה עצמה, שהאמונה תהי'
19 לא רק כמו שהיא מצד הגילויים (מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) אלא מצד עצם
20 הנשמה. וזה שמשה ממשיך את האמונה בפנימיות (בדעת והשגה) הוא תוצאה מזה שהוא
21 זן ומפרנס את האמונה עצמה (המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם הנשמה). וכנ"ל
22 (סעיף ה), דהמשכת האמונה בפנימיות (בדעת) הוא ע"י גילוי ההתקשרות עצמית דעצם
23 הנשמה. ועפ"ז יש לומר, דבזה שבהדורות שהוצרכו למס"נ בפועל חיזקו רועי ישראל
24 (אתפשטותא דמשה) את האמונה דישראל שתהי' במס"נ, נתגלה הענין דרעיא מהימנא
25 (בענין זה³⁷) עוד יותר מבמשה עצמו. כי המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם
26 הנשמה [שע"י משה ואתפשטותא דילי' שבכל דורא], עיקר התגלותה הוא מס"נ בפועל.
27 **והנה** ידוע שהמס"נ בפועל על תומ"צ של כל ישראל היתה בפורים (בזמן גזירת המן).
28 שהמס"נ דחנוכה (בזמן גזירת יון) היתה (בעיקר) במתתיהו ובניו, והמס"נ בזמן
29 גזירת המן היתה בכל ישראל. ועפ"ז יש לבאר מה שמובא בהמאמר³⁸ ממדרש¹⁶ שמרדכי
30 הי' שקול בדורו כמשה בדורו, דהגם שאתפשטותא דמשה הוא בכל דור מ"מ איתא במדרש

(36) משא"כ בתניא שם "יורדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

(37) ראה לקמן הערה 56.

(38) סעיף ג.

(33) שלכן "אין עד נעשה דין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ.

(34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב.

(35) סעיף יא.

שמרדכי (דוקא) הי' שקול בדורו כמשה בדורו. ויש לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי
הוא שהוא הי' הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל ישראל שבדורו. בדוגמת משה רעיא מהימנא
שהמשיך דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו של משה (כל אנשי דורו) נק'
דור דעה³⁹. [אלא שבמשה הי' גילוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) ע"י
שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי הי' גילוי ענין זה ע"י שגילה כח המס"נ שבכל
אנשי דורו]. ויש לומר, דע"י שמביא בהמאמר מ"ש במדרש שמרדכי בדורו הי' שקול
כמשה בדורו, ע"י פסק בעל המאמר את הדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגילוי)
של כל אנשי הדור.

ח) ועפ"ז יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר) בביאור הפסוק ואתה תצוה גו',
שבתחלה מבאר את הפירוש דואתה תצוה את בני ישראל, שמשה הוא מקשר
ומחבר את בני ישראל (עם אוא"ס) ע"י שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאח"ז מבאר שגם
רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את האמונה דישראל וכמו מרדכי
(משה שבדורו) שחזק את אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות,
ולאח"ז מבאר הפירוש בכתית למאור (שבפסוק ואתה תצוה שמדבר לכאורה במשה עצמו),
כי זה שמשה מגלה בחינת המאור דישראל (עצם הנשמה), הוא בעיקר ע"י אתפשטותא
דילי' שבזמן הגלות (כתית) שעוררו בישראל כח המס"נ שלהם, שע"י הוא עיקר גילוי
עצם הנשמה, מאור.

וצריך להבין, דלפי ביאור הנ"ל, הענין דכתית למאור שייך לואתה תצוה את בני ישראל,
לזה שמשה ואתפשטותא דילי' שבכל דור מקשרים ומחברים את ישראל עם
אוא"ס, ובהכתוב נאמר כתית למאור בהמשך לויקחו אליך שמן זית זך, דענין ויקחו אליך
גו' (שישראל מביאים שמן למשה) הוא שישראל מוסיפים תוספות אור במשה (כמובא
לעיל ס"ב מהמאמר).

ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות מדבר (בפשטות) בהזמן שלאחרי
הנס דפורים. ויש לומר, דמ"ש בהמאמר דפירוש וקבל היהודים את אשר החלו
לעשות הוא שבימי אחשורוש קיבלו מה שהחלו במתן תורה, הוא גם לפי פשטות הכתוב
שוקבל גו' הי' לאחרי הנס. ועפ"ז, בזה שבימי אחשורוש קיבלו מה שהחלו במתן תורה, שני
ענינים. הקבלה שהיתה בזמן הגזירה ע"י המס"נ שלהם (כמפורש בהמאמר), והקבלה שהיתה
לאחרי הנס דפורים, שהיא נעלית יותר גם מהקבלה בזמן הגזירה (כדלקמן). ויש לומר,
שעד"ז הוא בנוגע כתית למאור, שע"י הענין דכתית שבזמן הגלות מגיעים להמאור, דשני
ענינים בזה. כשישראל נמצאים במצב של כתית מצד זה שישנם גזירות על קיום התומ"צ
(כמו שהי' בזמן אמירת המאמר), וע"י מגיעים להמאור ע"י המס"נ שלהם. ועוד ענין בכתית

ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של
חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים
חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).

39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פי"ט, ג. וש"נ.
40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון"
(דין ואח"כ חשבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין

1 למאור, שגם כשישראל נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות וגם הרחבה ברוחניות,
2 אלא שהם נמצאים בגלות⁴¹ [וע"ד המצב שהי' לאחר הנס דפורים, שליהודים היתה אורה
3 ושמחה וששון ויקר⁴², בפשטות וגם ברוחניות⁴³ ויתירה מזה שגם בית המן ניתן לאסתור⁴⁴,
4 שהי' אז גם המעלה דאתהפכא], אלא שאכתי עבדי אחשוורוש אנן⁴⁵], הם שבורים ונדכאים
5 (כתית) מזה שהם בגלות. וע"י הכתית דישראל מזה שנמצאים בגלות, מגיעים להמאור.
6 **והענין** הוא, דזה שישראל הם שבורים מזה שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה בגשמיות
7 וברוחניות), הוא, כי רצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא שיהי' גילוי אלקות,
8 ועד שזה (גילוי אלקות) נוגע לעצם מציאותו, ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גילוי
9 אלקות כמו שהי' בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה שארז"ל⁴⁶ כל מי שלא נבנה ביהמ"ק
10 בימיו ה"ז כאילו נחרב בימיו], הנה מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, כתית. וגם
11 כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו גילוי אלקות בדוגמת הגילוי שהי' בזמן הבית⁴⁷,
12 מ"מ, מזה שבכללות העולם אין מאיר הגילוי, מוכח, שגם הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי
13 מוגבל. דכשמאיר גילוי אוא"ס הבל"ג הגילוי הוא בכל מקום, וכשישנו מקום אחד (אפילו
14 פינה נדחת) שאין מאיר שם גילוי אלקות, הוא מפני שהגילוי (גם בהמקום שהוא מאיר)
15 הוא גילוי מוגבל. [וזהו מה שמובא במאמר אדמו"ר הזקן⁴⁸ דאיתא בתיקונים⁴⁹ שאפילו אם
16 הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח, כי ע"י תשובה שלימה ממשיכים
17 גילוי אוא"ס הבל"ג, וגילוי זה הוא בכל מקום]. ומזה שאין מאיר אצלו גילוי עצמות
18 אוא"ס, הוא נשבר ונדכא, כתית. [וע"ד הידוע שחולה בגימטריא מ"ט, שגם כשמשיג מ"ט
19 שערי בינה אלא שחסר לו שער הנו"ן, הוא חולה⁵⁰]. וידוע מ"ש הצ"צ⁵¹ שהי' נשמע
20 ממורינו ורבינו נ"ע (אדמו"ר הזקן) איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאיינ ג"ע איך
21 וויל ניט דאיינ עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין. וע"י שהי' נשמע לשון זה
22 מאדמו"ר הזקן [דפירוש הי' נשמע הוא שזה הי' לא רק בזמנים מיוחדים אלא שזה הי'
23 דבר הרגיל], ובפרט לאחר שנתפרסם זה ע"י הצ"צ, ניתן הכח לכאוא"א מישראל שעיקר
24 רצונו יהי' גילוי העצמות, ועד כדי כך, שכשאין מאיר גילוי זה, ומכש"כ בזמן הגלות שאין
25 מאיר אפילו הגילוי (גילוי אור) שהי' בזמן הבית, הוא במצב דכתית, ומבקש ג' פעמים
26 בכל יום (או יותר) ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, שאז יהי' גילוי אלקות ועד לגילוי
27 העצמות. וזהו כתית למאור, שע"י הענין דכתית מזה שנמצאים בגלות מגיעים להמאור,

(פלא הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז).

(48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.

(49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ

נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא

יתכנס כל גלותא.

(50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צו, ב. המשך

וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט).

(51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן

הגלות", ובה"קיצור" – "זמן הגלות והגזירה".

(42) אסתר ח, טז.

(43) ראה מגילה טז, ב.

(44) אסתר ח, א.

(45) מגילה יד, א.

(46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים

עה"פ קלו, ז.

(47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל"

1 כי זה שהרצון דכל אחד מישראל הוא גילוי אלקות ועד שזה נוגע לעצם מציאותו [שלכן
2 הוא נשבר ונדכא (כתית) מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות] הוא מצד עצם הנשמה,
3 מאור שבנשמה, שהתקשרותה באלקות היא התקשרות עצמית.
4 יו"ד) ויש לומר, שבחינת המאור דהנשמה המתגלית ע"י הענין דכתית מזה שנמצאים
5 בגלות, היא נעלית יותר מבחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע"י מס"נ. והענין
6 הוא, דמהטעמים על זה שבמתן תורה היתה רק ההתחלה (החלו לעשות) ובימי אחשורוש
7 היתה הקבלה (וקבל היהודים) הוא, כי זה שהקדימו נעשה לנשמע במתן תורה הי' מפני
8 שכפה עליהם הר כגיגית⁵², גילוי מלמעלה⁵³, ובימי אחשורוש היתה הקבלה מצד עצמם.
9 ויש לומר, שהאמונה דישראל מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות (אמונה שמצד
10 סיבה) הוא ע"ד שהקדימו נעשה לנשמע (במ"ת) מצד הגילוי דלמעלה⁵⁴, וזה שבימי
11 אחשורוש היתה הקבלה מצד עצמם, הוא, כי אז נתגלה ההתקשרות באלקות שמצד עצם
12 הנשמה, התקשרות עצמית שמצד עצם מציאותם. ובפרטיות יותר יש לומר, שגם בגילוי
13 עצם הנשמה, ישנם (דוגמת) שני ענינים הנ"ל. דגילוי עצם הנשמה בענין המס"נ, יש לומר,
14 שבנוגע לכחות הגלויים הוא כמו דבר נוסף. וכמו שרואים בפועל בכמה אנשים, שבהיותם
15 במקום שהיו שם גזירות על תומ"צ, הי' להם מס"נ בפועל משך כו"כ שנים, וכשבאו אח"כ
16 למדינות שאפשר לעסוק בתומ"צ מתוך הרחבה, אין ניכר בהם (כו"כ) המס"נ שהי' להם
17 מקודם. כי זה שעמדו במס"נ משך כו"כ שנים הוא לפי שהאיר בהם גילוי עצם הנשמה
18 שלמעלה מכחות הגלויים ולא נעשה עי"ז שינוי בכחות הגלויים עצמם⁵⁵. [דזה שעצם
19 הנשמה היא העצם (גם) דכחות הגלויים (כנ"ל סעיף ה), הוא, שעצם הנשמה הוא העצם
20 שלהם ואין זה שייך לענינם של כחות הגלויים עצמם, להציור שלהם]. והגילוי דעצם
21 הנשמה בזה שהוא נשבר ונדכא מזה שהוא נמצא בגלות הוא שגם כחות הגלויים שלו
22 (הציור דכחות הגלויים) הם כמו חד עם העצם⁵⁶. ויש לומר, דזה שעצם הנשמה והציור
23 דהכחות הם (דוגמת) שני ענינים, הוא לפי שגם עצם הנשמה היא מוגדרת בגדר, והגדר
24 שלה היא למעלה מהציור דהכחות. אבל מצד עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות,

(52) שבת פח, א.

(53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל
תרפ"ז סוס"ב.

(54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תקצו.

(55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם
(ס"ה מלוקט ח"ד ע' קפח).

(56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת),
דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין
המס"נ.

ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא
האמונה שמצד מזל"י חזי (מקיף דח"י*), אלא שהחיבור

(*) ראה סה"מ עת"ר ס"ע קנד. ובכ"מ.

דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם
הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי'
האמונה שמצד המקיף דח' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית
עצם הנשמה עצמה].

משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא
נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל
ס"ט) – הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה
שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף
על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה
בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם
הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים.

1 הפשיטות דהנשמה והציור דהכחות שלה הם כולא חד⁵⁷. ועפ"ז יש לומר, דבחינת המאור
2 דהנשמה שמתגלית ע"י מס"נ היא עצם הנשמה כמו שהיא מוגדרת בענין הפשיטות
3 שלמעלה מציור דכחות, ובחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע"י הענין דכחית מזה
4 שנמצאים בגלות, הוא גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

5 (יא) ויש לקשר זה עם המבואר בהמאמר⁵⁸ בפי' הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
6 אליך שמן זית גו', דלאחרי שמשא יצוה ויקשר את בני ישראל אזי יביאו ישראל
7 למשה שמן זית גו', שישראל ע"י עבודתם יוסיפו גילוי אור במדריגת משה. ויש לומר
8 מהביאורים בזה בעבודת האדם, דזה שמשא מצוה ומקשר את בני ישראל, הוא, שהוא זן
9 ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהי' נוסף על כמו שהיא מצד הגילויים דהנשמה (מצד
10 זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) גם מצד עצם הנשמה. [ויש לומר, דזהו מ"ש ואתה
11 תצוה את בני ישראל, דלשון ואתה תצוה את בני ישראל משמע שמשא מצוה (מקשר
12 ומחבר) את בני ישראל עצמם, כי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם חד⁵⁹]. וע"י העבודה
13 דישראל (לאחרי שנמשך בישראל גילוי עצם הנשמה ע"י משה), שגם כחות הגלויים שלהם
14 (הציור דהכחות) יהיו מתאימים לעצם הנשמה, ע"י נעשה יתרון והוספה בבחינת עצם
15 הנשמה שנמשכה ונתגלתה בהם ע"י משה (ויקחו אליך), כי ע"י מתגלה בה שרשה
16 האמיתי כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

17 [ולהעיר, שע"י ניתוסף גם בהאחדות דישראל. שהאחדות דישראל ע"י עצם הנשמה
18 שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על מציאותם. ולכן, אחדות זו היא ע"י
19 שעושים נפשם עיקר וגופם טפל⁶⁰. וע"י גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות,
20 שע"י גם הציור דכחות הגלויים הוא חד עם העצם, האחדות דישראל היא בכל הענינים
21 שלהם, גם בענינים השייכים להגוף].

22 ועפ"ז יובן מ"ש בהמאמר⁶¹, דע"י שישראל מוסיפים (ע"י עבודתם) במדריגת משה, ע"י
23 יהי' נר תמיד, דלכאורה, זה שהנר דהנשמה (נר⁶² הוי' נשמת אדם⁶³) הוא תמיד
24 (בשוה, בלי שינוי), הוא ע"י גילוי עצם הנשמה שנמשך ע"י משה (ואתה תצוה), דבעצם
25 הנשמה אין שייך שינוי, ובהמאמר אומר שהענין דנר תמיד הוא ע"י שישראל מוסיפים
26 במדריגת משה, ויקחו אליך. ויש לומר, שבהגילוי דעצם הנשמה בדרך מלמעלה למטה ע"י
27 ואתה תצוה, יש חילוק בין ערב ובוקר. שעיקר הגילוי שלה הוא כשישנם העלמות והסתרים
28 (ערב) שע"י מתעורר ומתגלה כח המס"נ, וכמו שנתבאר לעיל (סעיף יו"ד), שגם אלה
29 שבזמן הגזירה (ערב) עמדו במס"נ, כשבאו למקום שאפשר לעסוק בתומ"צ מתוך הרחבה

(57) ראה גם סה"מ מלוקט שם ע' שעח.

(58) סעיף ד – הובא לעיל ס"ב.

(59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שברא"י ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי

חז"י).

(60) ראה תניא פרק לב.

(61) סעיף ד.

(62) משלי כ, כז.

(63) ראה בהמאמר סט"ו.

1 (בוקר), אין ניכר בהם המס"נ שהי' להם מקודם. ואמיתית הענין דנר תמיד (שאין שייך בו
2 שינוי) הוא ע"י עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים יהיו חד עם עצם הנשמה, ויקחו
3 אליך.

4 ועפ"ז יש לבאר זה שכתית למאור נאמר בכתוב בהמשך לויקחו אליך גו', כי בכתית
5 למאור נכלל גם זה שישראל הם שבורים ונדכאים (כתית) מזה שהם בגלות, דענין
6 זה הוא ע"י עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים שלהם יהיו מתאימים לעצם הנשמה,
7 ובחי' המאור דהנשמה שמתגלית עי"ז היא עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות,
8 ולכן נאמר כתית למאור בהמשך לויקחו אליך גו'.

9 (ב) והנה הפירוש (בפשטות) בואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך גו' הוא שמש
10 יצוה את בני ישראל שיקחו אליך גו'. ומזה מובן גם בפנימיות הענינים, דזה
11 שמש מצוה ומקשר את בני ישראל הוא באופן שממשיך להם נתינת כח גם על ויקחו
12 אליך גו'. וכמו"כ הוא בנוגע למשה שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעבודתו
13 לעורר ולגלות את האמונה שבכל אחד מישראל שמצד עצם הנשמה היא באופן שאח"כ
14 יעבדו עבודתם בכח עצמם, ועד שיהיו נר תמיד שאין שייך בו שינוי גם מצד כחות
15 הגלויים.

16 ועי"ז זוכים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' גילוי אלקות גם מצד
17 המטה. ויהי' אז הבאת השמן והדלקת הנרות (ויקחו אליך שמן גו' להעלות נר
18 תמיד) גם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
19 בקרוב ממש.

אגרות קודש

[י"א אדר, תשכ"ב]

במענה למכתבו מכ"ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן
כתבו.

לכתבו אודות מחשבות זרות בשעת הלימוד ותפלה, ידועה העצה לזה, אשר יהי' הספר או הסידור
פתוח לפניו בעת הלימוד והתפלה, והאותיות או חזות את המחשבה ותופסות אותה.

ומאחר שהובטחנו יגעת ומצאת, וזכה ללמוד בישיבה הק' תומכי תמימים, מיסודם ובהנהלתם של
רבתינו נשיאנו, בודאי כשילמוד בהתמדה ושקידה ימשיך זה ברכת השי"ת בכל המצטרך לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. שיחת יום א' פ' תצוה, ה' אדר ה'תשט"ו.

– למנדבים עבור ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- 1 א. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר¹ בשם רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן, דהיינו, עם פרשת השבוע.
- 2 ובנדוד, נתינת צדקה בעילום שם² – מרומזת בפרשת השבוע: "ואתה תצוה", כדלקמן.
- 3 ב. בסיום³ פרשת תצוה נאמר ציווי התורה אודות מזבח הזהב.
- 4 והקשו מפרשי התורה⁴: לכאורה ה' הציווי אודות מזבח הזהב צריך להאמר יחד עם הציווי אודות שאר
- 5 כלי המשכן, בפרשת תרומה, ששם נימנו השולחן והמנורה, שעמדו יחד עם מזבח הזהב באוהל מועד. ומהו
- 6 הטעם שמזבח הזהב נאמר בתורה לאחר כל עבודות המשכן, בסוף פרשת תצוה?
- 7 אך הענין בזה:
- 8 התורה מרמזת בכך, שהתכלית של כל העבודות במשכן היא – עבודת הקטורת שהיתה על מזבח הזהב,
- 9 ששם ה' נכנס רק הכהן שהקטיר את הקטורת, ושם היו רק הכהן והקב"ה, כדאייתא בירושלמי⁵ על הפסוק⁶
- 10 "וכל אדם לא יהי' באוהל מועד כבואו גו'", "אפילו אותן שכתוב בהן⁷ ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באוהל
- 11 מועד", אפילו מלאכי השרת וכו'. כלומר: מכל העבודות שבמשכן, הנה רק בעבודת הקטורת בכל יום על מזבח
- 12 הזהב, היו שם הכהן והקב"ה לבדם, ושם היתה השראת השכינה.
- 13 וכן הוא בעבודת האדם לקונו בכל יום: התכלית והשלימות של העבודה היא – לזכות לעסוק בתורה ומצוות
- 14 בכלל ובצדקה בפרט ללא פירסום; לא כאותם שנוהגים לעשות תמונות ("פיקטורס", "פאטאגראפיעס")
- 15 ומדפיסים בעיתונים, אלא שיהי' באופן של "מתן בסתר"⁸, שאף אחד לא ידע מזה, מלבד הקב"ה בעצמו.
- 16 ג. עוד הוראה למדים מבנין המשכן:
- 17 בנדבת המשכן נאמר⁹ "ויבואו האנשים על הנשים", היינו, שחלק העיקרי בנדבת המשכן הביאו הנשים.
- 18 וההוראה מזה – שכאשר בונים משכן של "תורה", צריכות הנשים ליטול חלק גדול יותר מאשר האנשים.
- 19 ובנוגע לעניננו: אם עד עתה השתתפו נשותיכם בנתינת חלק שוה כמכם, הנה בפעם הבאה – שהרי הנתינה
- 20 עתה היא רק התחלה – צריכות נשותיכם להשתתף בנתינת חלק גדול יותר מכם.
- 21 ד. ועוד זאת:
- 22 ידוע הכלל "מעלין בקודש"¹⁰.
- 23 כך ה' במשכן – שתחילה ה' "מקדש המדבר"¹¹, ואח"כ ה' בית המקדש שנקרא "בית העולמים"¹², ו"גדול
- 24 יהי' כבוד הבית הזה האחרון (השני) מן הראשון"¹³, ובית המקדש השלישי יהי' גדול יותר במעלה – כיון
- 25 שייבנה "בידי שמים"¹⁴.
- 26 ועד"ז גם בעבודת הצדקה להחזיק תורה – בדוגמת הזהב וכסף ונחושת שנתנו בני ישראל עבור המשכן,
- 27 שמהם עשו כלים להשראת השכינה – שתחילה בונים "מקדש המדבר", ואח"כ "בית העולמים", ועד שזוכים
- 28 לביהמ"ק השלישי ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו.
- 29 ה. השי"ת יתן לכם בריאות ואריכות ימים, ותרוו נחת מפעולותיכם עבור החזקת התורה, ובעזה"י תמשיכו
- 30 ליתן ביתר שאת, לטוב לכם בגשמיות וברוחניות.

(7) יחזקאל א, יו"ד.

(8) משלי כא, יד. וראה ב"ב ט, ב.

(9) ויקהל לה, כב. וראה רמב"ן עה"פ.

(10) ברכות כח, א. וש"נ.

(11) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ב.

(12) שם ה"ב.

(13) חגי ב, ט ובפרש"י. וראה ב"ב ג, סע"א.

(14) ראה פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(1) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(2) המנדבים הנ"ל רצו שנדבתם תהי' בעילום שם (המו"ל).

(3) סעיף זה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 171 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(4) רמב"ן, ספורנו, ש"ך, אוה"ח כאן. ועוד. וראה תו"ש עה"פ.

וש"נ.

(5) יומא פ"ה סה"ב.

(6) אחרי טז, יז.

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשט"ו*.

בלתי מוגה

א. בנוגע לשמחת יום-טוב – הרי אע"פ שישנו חיוב של שמחה, "מועדים לשמחה", מ"מ, השמחה היא במדידה והגבלה, שיש בה גדרים מסויימים כו', שלכן פוסק הרמב"ם¹ (והובא בשו"ע ובשו"ע אדה"ז)² ש"חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים כו'" למדוד את השמחה ולוודא שלא יבואו ממנה ענינים בלתי-רצויים.

ומובן, ששמחה כזו, שאפילו כשהיא במילואה (כשנמצאים בעיצומה של השמחה) צריכה להיות בהגבלה – הרי בודאי שכדי לבוא להשמחה במילואה (כפי שצריכה להיות בזמן זה) צריכים לילך מדרגא לדרגא, היינו, שצריכים לילך לאט לאט, מהמעמד ומצב הקודם עד שבאים למעמד ומצב של שמחה.

אבל שמחת פורים היא באופן אחר:

כשם שבנוגע ליו"ט ישנו דין שהשמחה צריכה להיות בהגבלה, הנה בנוגע לפורים ישנו דין ש"חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"³, היינו, ללא הגבלות של שכל, למעלה מכללות הענין של דעת ושכל.

וכיון שכן, הרי מובן שאין הכרח שההכנות להשמחה יהיו באופן של הליכה מדרגא לדרגא, אלא יכולים לבוא לשמחה זו באופן של "ונהפוך הוא"⁴, מן הקצה אל הקצה.

ב. ולהעיר:

איתא בירושלמי⁵ "גאולתן של ישראל בתחילה קימעא קימעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת . . . כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך"⁶, ואח"כ ויקח המן את הלבוש ואת הסוס⁷ . . . ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה"⁸ (כמובא גם ברשימות הצמח-צדק⁹ שנדפסו זה עתה), וא"כ, הרי לכאורה גם בפורים צריך לילך מדרגא לדרגא, קימעא קימעא.

אך הענין הוא – שהדברים הנ"ל (שהסדר הוא באופן דקימעא קימעא) אמורים רק בפעם הראשונה שהיתה הגזירה והוצרכו לבטלה, שאז הי' צורך בסדר עבודה שלם, ולכן הי' זה באופן דקימעא קימעא;

משא"כ לאחר שבפעם הראשונה כבר סללו את הדרך, והראו, אשר בני", בכח המס"נ, יכולים לפעול את הענין ד"ונהפוך הוא", שהמצב של עומק תחת נתהפך לעומק רום – אזי יכולים להגיע לשמחת פורים (לא באופן של קימעא קימעא, אלא) תיכף ומיד.

ג. ובפרטיות יותר:

נס פורים הי' באופן של אתהפכא¹⁰ – "ונהפוך הוא" – שלמרות שאחשורוש גזר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים"¹¹, הנה הוא בעצמו חזר וגזר "להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם"¹²; ועוד זאת, שאף שבנ"י היו אז במעמד ומצב ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן"¹³, מ"מ, שאל אחשורוש אצלם מה עליו לעשות, וקיים כל מה שציוו עליו לעשות.

ואע"פ שהיו ענינים שעשה בעל-כרחו, כמסופר במדרשי חז"ל¹⁴ שהמלאך עמד והכריחו לעשות כן – מ"מ, נעשה הדבר בפועל ע"י הציווי של אחשורוש בעצמו.

וההסברה בזה – דלכאורה אינו מובן: כיון שהי' צורך בפעולתו של המלאך להכריח את אחשורוש, א"כ הי' הדבר יכול להעשות שלא ע"י אחשורוש? – שכך הי' רצון ה' שאחשורוש בעצמו יצוה על הדבר, וכאשר לא רצה, אזי נמצאו עצות שיעשה זאת.

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פאָרקוויי.

(1) ה' יו"ט פ"ו הכ"א.

(2) או"ח סו"ס תקכט.

(3) מגילה ז, ב. טוש"ע או"ח סתרצ"ה.

(4) אסתר ט, א.

(5) ברכות פ"א ה"א. יומא פ"ג ה"ב.

(6) אסתר ב, יט.

(7) שם ו, יא.

(8) שם ח, טז.

(9) קונטרס "רשימות על מגילת אסתר" (קה"ת, תשט"ו) ס"ע 17. ולאח"ז באוה"ת מג"א (קה"ת, תש"נ) ע' מט. וראה גם שם ע' קנא.

(10) ראה גם תו"א מג"א צד, ב. ובכ"מ.

(11) אסתר ג, יג.

(12) שם ח, יא.

(13) מגילה יד, א. וש"נ.

(14) ראה מגילה טז, ב. יל"ש אסתר רמז תתרנ"ז.

- 1 וע"ד שמצינו בסיפור הידוע¹⁵ אודות אדמו"ר הזקן בהיותו במאסר, שכאשר העבירוהו בספינה ע"ג הנהר
2 בלילה, ביקש את מנהיג הספינה להעמיד את הספינה כדי שיוכל לקדש את הלבנה, ולא רצה, עד שראה
3 שהספינה עמדה מלכת, ואז הסכים להעמיד את הספינה כדי שאדמו"ר הזקן יוכל לקדש את הלבנה.
- 4 ושואלים על זה: כיון שהספינה עמדה מלכת, מה הי' הצורך שהגוי שהנהיג את הספינה יסכים לכך, הרי
5 הדבר לא הי' תלוי בדעתו? – והביאור בזה¹⁶, שענין המצוות הוא שצריך לקיימם בדרך הטבע, ולא למעלה מן
6 הטבע, כפי שמצינו כמה פרטי דינים בנגלה בתורה שע"י ענינים ניסיים אי אפשר לצאת י"ח קיום המצוה¹⁷,
7 ולכן, אף שאדמו"ר הזקן הוצרך להשתמש בנסים, מ"מ, קיום המצוה גופא הוצרך להיות באופן שיש לו אחיזה
8 בטבע – ע"ז שמנהיג הספינה יסכים להעמיד את הספינה.
- 9 ועד"ז י"ל בדא"פ בנדו"ד, שאע"פ שאחשורוש הוכרח לעשות מה שנצטווה, וא"כ, למאי נפק"מ שהדבר ייעשה
10 על ידו (שאחשורוש יאמר שרצונו לעשות כן) – מ"מ, כיון שבפועל נעשה הדבר על ידו, יש בזה העילוי דאתהפכא.
11 ונקודת הענין – שתכלית הכוונה היא לא רק לדחות את החושך, ולא רק לפעול שהחושך לא יבלבל, אלא
12 לעשות מהחושך עצמו – אור.
- 13 וע"ד שמצינו בעבודה בעניני הרשות, ששיטת הבעש"ט¹⁸ היא שהעבודה צריכה להיות באופן ד"עזוב תעזוב
14 עמו"¹⁹, היינו, שביחד עם הגוף, ובהיות הגוף בשלימותו, יעשו מ"תוקפא דגופא" – "תוקפא דנשמתא"²⁰.
- 15 ובשביל זה הוצרך המלאך להכריח את אחשורוש – כדי שע"ז יהי' העילוי דאתהפכא, שאחשורוש עצמו
16 מבטל את הגזירה וגוזר גזירה הפוכה כו', וע"ז "נפל פחד היהודים עליהם" עד ש"רבים מעמי הארץ
17 מתיהדים"²¹.
- 18 ד. ולאחרי שכבר פעלו ("מ'האָט דורכגעפראָכן") את הענין דאתהפכא, הפיכה מן הקצה אל הקצה, בימי
19 הפורים בפעם הראשונה – לא יפלא שלאח"ז נדרש שיבואו למעמד ומצב דשמחת פורים (לא באופן של קימעא
20 קימעא, אלא) תיכף ומיד, היינו, שלאחרי המעמד ומצב דתענית אסתר, "דברי הצומות וזעקתם"²², לזכר הצומות
21 וזעקתם שהיו בפעם הראשונה, אין צורך להמתין כמה וכמה חדשים עד ש"ונהפוך הוא", אלא תיכף ומיד,
22 כהרף עין, באים להשמחה דפורים באופן של "עד דלא ידע".
23 ובנוגע לפועל:
- 24 כיון שנמצאים כבר לאחר כמה שעות בלילה שבו יוצאים מפורים לשושן פורים – בודאי לא יהי' הסדר
25 באופן דקימעא קימעא, אלא יתחילו מיד מתוך "שטורעם" – כפי שהי' כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לומר:
26 "שטורמא" – להתחיל מיד בניגון שמח למעלה מגדר והגבלה, ולכל הפחות יבוא אחד מהמסובים לאופן
27 השמחה ד"עד דלא ידע"²³.

* * *

- 28 ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ראשית גוים עמלק.

* * *

- 29 ו. בפורים מצינו דבר והיפוכו, שאינו בשאר הימים טובים:
- 30 בכל הימים טובים הקשורים עם ענין הזמן – שישנו זמן קבוע לכל יו"ט, כמודגש בשמם: ימים טובים –
31 הרי זמנם שוה אצל כל בניי, וכמו היו"ט דחג הפסח, שכל בניי חוגגים יו"ט זה באותו זמן.
- 32 – ורק בחוץ-לארץ עושים גם יום טוב שני של גלויות, מצד ספיקא דיומא, או כבזמן הזה, מצד מנהג
33 אבותינו בדינו²⁴.

(20) ראה זהר ח"א קפ, ב. שם קמ, ב.

(21) אסתר ח, יז.

(22) שם ט, לא.

(23) ראה גם שיחת פורים תשי"ב סכ"ו (תורת מנחם – התועודיות

ח"ה ע' 45). וש"נ.

(24) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ג הי"א. פ"ה ה"ה.

(15) לקו"ד ח"ד תשנב, ב.

(16) ראה שם תשנא, א.

(17) ראה לקו"ש חל"א ע' 48 ואילך. וש"נ.

(18) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. וש"נ

(נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(19) משפטים כג, ה.

ועד"ז כאשר ישנו מקרה מיוחד של מי שהי' טמא או בדרך רחוקה שאינו יכול להקריב את הפסח "במועדו",¹
 אזי מקריב את הפסח ב"ד באייר²⁵. אבל אעפ"כ, ענין זה הוא רק בנוגע לקרבן פסח, משא"כ בנוגע לשאר
 עניני חג הפסח, איסור חמץ ואכילת מצה – חוגג גם הוא את שבעת ימי הפסח יחד עם כל בני".³
 אך ישנו ענין אחד שיוצא מן הכלל בפרט זה – ימי הפורים:
 ימי הפורים נקבעו מלכתחילה באופן שהיהודים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר,
 והיהודים שיושבים בערים מוקפות חומה, כמו שושן, עושים את יום חמשה עשר²⁶. והיינו, שיום זה שהוא
 פורים בערי הפרזות – אינו פורים בערים מוקפות חומה, וכן לאידך, שיום זה שהוא פורים בערים מוקפות
 חומה, אינו פורים בערי הפרזות.
 ואם לא די בחילוק זה, ניתוסף עוד חילוק בזמן המשנה והתחלת זמן הש"ס – ש"כפרים מקדימים (קריאת
 המגילה) ליום הכניסה²⁷ (בי"א או בי"ג – בהתאם לקביעות השנה), כפי שלמדו ממ"ש²² "לקיים את ימי
 הפורים האלה בזמניהם", "זמנים הרבה תקנו להם".
 [ואף ש"כפרים מקדימים ליום הכניסה" "כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים"²⁷, היינו, שעי"ז יש
 להם שייכות גם להפורים של אחיהם שבכרכים, הרי סוכ"ס נעשים אצלם עניני הפורים בזמן שונה].
 ועד כדי כך, שאמרו על זה בגמרא²⁸ "איכרי כאן לא תתגודדו"²⁹, לא תעשו אגודות אגודות", "דנראה כנוהגין
 ב' תורות כשקורין כפרים את המגילה ביום כניסה, ועיירות גדולות ב"ד, ומוקפים חומה בט"ו"³⁰, שהרי אלה
 עושים פורים בזמן שאלה נוהגים חול (כהשק"ט בראשונים³¹).
 ונמצא, שימי הפורים הם בהגבלת הזמן באופן שהזמן נמשך ויורד במקום, היינו, שמצד שינויי המקום, ערי
 הפרזות, ערים מוקפות חומה או כפרים, נעשה שינוי בזמן – אם זמן זה הוא פורים או יום חול.
 ולאידך גיסא – ענין הפורים הוא למעלה מהזמן לגמרי, שהרי קיום דיני הפורים כהלכתם מחייב להיות במעמד
 ומצב של "עד דלא ידע", וכאשר האדם נמצא במעמד ומצב ד"לא ידע", אזי אינו שייך לא למקום ולא לזמן.
 ונמצא, שבימי הפורים ישנם שני הפכים לגמרי: מחד גיסא, הרי זה קשור עם זמן במדריגה היותר תחתונה,
 עד כדי כך שהזמן משתנה לפי שינויי המקום; ולאידך גיסא, בכל הזמנים והמקומות – הן בערי הפרזות, הן
 בערים מוקפות חומה, והן בכפרים שמקדימים – צ"ל מעמד ומצב של "עד דלא ידע", היינו, יציאה לגמרי
 מהגבלות המקום והזמן, ועד למעלה מהשכל.
 ז. וההוראה מזה:
 ענינו של פורים – שעל ידו זכו להנס דפורים – הוא העבודה דמסירת-נפש, שבמשך כל השנה כולה (קודם
 שבטלה הגזירה) עמדו כל בני", מנער ועד זקן טף ונשים, בתנועה של מס"נ, בידעם שקיימת הגזירה "להשמיד
 להרוג ולאבד את כל היהודים", היל"ת³².
 כלומר: ענין המס"נ הי' אצל כל בני" – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר³³ בשם הצמח-צדק בפירוש מ"ש³⁴
 "יהודיים" בשני יודיין, שקאי גם על אלה שלא ידעו או אפילו לא רצו לדעת כלל שהם יהודים, שהרי גם אצלם
 ישנה נקודת היהדות, וכשם שגם עליהם חלה גזירת המן, "להשמיד גו' את כל היהודים", כך היתה גם תנועת
 המס"נ אצל כל היהודים, אפילו קל שבקלים, שלא רצה לדעת ע"ד שייכותו עם יהדות, רח"ל.
 ועוד זאת, שענין המס"נ הי' אצלם לא רק בזמנים מיוחדים בשנה, כמו ביוהכ"פ בעת נעילה (כמ"ש אדמו"ר
 האמצעי³⁵ שבעת נעילה אפילו קל שבקלים עומד בתנועה של מס"נ), או בשבת ויו"ט, אלא גם בימות החול,
 בכל השנה כולה, הן בקיץ והן בחורף, בכל שינויי המצבים שבמשך השנה כולה.

מגילה ויבמות שם. ועוד.

(32) ראה תו"א מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב.

(33) שיחת פורים תש"ב ס"ו (סה"ש תש"ב ע' 82). וראה גם שיחת

פורים תשי"ב ס"ד (תורת מנחם שם ע' 24). וש"נ.

(34) ראה שיחת פורים תש"ג ס"ה (סה"ש תש"ג ריש ע' 45).

(35) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' קנ. וש"נ.

(25) בהעלותך ט, יו"ד ואילך.

(26) אסתר ט, יז ואילך.

(27) ריש מס' מגילה.

(28) יבמות יג, ב.

(29) פ' ראה יד, א.

(30) פרש"י יבמות שם.

(31) ראה תוד"ה כי אמרינן – שם יד, א. ר"ן ריש מגילה. ריטב"א

- 1 וזהו שהענין דפורים הוא באופן של יציאה לגמרי מהגבלות של זמן ומקום – "עד דלא ידע" – שבזה שוים
2 כל בני"י:
- 3 כאשר מדובר אודות ענין של ידיעה, הבנה והשגה – הרי "אין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים
4 זה לזה"³⁶; אבל כאשר מדובר אודות "לא ידע", היינו, ענין שאינו קשור עם מדידה והגבלה של הבנה והשגה,
5 ואדרבה, הענין היחידי שנדרש הוא יציאה מכל מדידה והגבלה – הרי בזה שוים כל בני"י.
- 6 ח. וכשם שהי' "בימים ההם" – כך צריך להיות גם "בזמן הזה":
7 ענין המס"נ הוא לא רק בזמן ומצב מיוחד שדורש מסירת הנפש והגוף כפשוטם, שאז מתעוררת הנקודה
8 הפנימית שבכאן"א מישראל לעמוד בתנועה של מס"נ אפילו ביום חול ובענין של חול, אלא – כפי שנאמר
9 במגילה: "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם גו' בכל דור ודור"³⁷, "וישלח ספרים גו'"³⁸, "האגרת הזאת"³⁹,
10 ו"אגרת הפורים הזאת השנית"⁴⁰, ובנ"י קבלו את בקשתה של אסתר "כתבוני לדורות"⁴¹, היינו, ש"כתבו" בכאן"א
11 מישראל בפנימיותו, שיהי' בכחו של כאן"א מישראל, אנשים ונשים נער וזקן, להתעלות למעלה מן המקום
12 ולמעלה מן הזמן, ולעמוד בתנועה של מס"נ בפועל – גם בזמן שאינו יוהכ"פ בעת נעילה, ואפילו לא שבת
13 ויו"ט, ובמקום שאינו בית-כנסת או ישיבה, אלא בלכתו ברחוב, או בשעת אכילתו ושתייתו, "בכל דרכיך"⁴².
- 14 ואדרבה – יש עילוי "בזמן הזה" לגבי המעמד ומצב "בימים ההם":
15 בימים ההם – הי' צורך בהסרת הטבעת של אחשוורוש ונתינתה להמן כדי לעורר את בני"י לתנועה של מס"נ,
16 כדברי הגמרא¹³ "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל,
17 שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב".
- 18 ואילו בזמן הזה – בכחו של יהודי לעמוד בתנועה של מס"נ בהיותו במעמד ומצב שהקב"ה נותן לו כל
19 צרכיו בהרחבה, בני חיי ומזוני רויחי, ואעפ"כ, בראותו שהיצה"ר משחק עמו... הנה גם בהיותו באמצע עניניו,
20 באכילתו ובשתייתו, בלכתו ברחוב, בהיותו על משרתו ("אויף זיין דזשאב" – בלשון המדינה), במשרדו,
21 כשמתעסק אפילו עם אינו-יהודי – יכול הוא להיזכר ("זיך אַ כאַפּ טאָן") לפתע ש"אין עוד מלבדו"⁴³, ולהעמיד
22 את עצמו בתנועה של מס"נ בפועל, היינו, שמוכן ומזומן בפועל, עד לדרגא הכי תחתונה דפועל, שלא לעבור
23 אפילו על דקדוק קל של דברי סופרים, ולקיים רצון הקב"ה בכל הפרטים – אף שלפני רגע אחד דיבר בענין
24 של מסחר, או ענין אחר הקשור עם המשרה שעוסק בה.
- 25 ואין זה פלא אצלו כלל, היתכן שבזמן רגיל ובמקום רגיל יעמוד בהתעוררות כזו של מס"נ כפי שעומד יהודי
26 ביוהכ"פ – כיון שזוהי הנתינת-כח דפורים שהוא נעלה יותר מיוהכ"פ, כדאיתא בתקו"ז⁴⁴ (ומבואר בחסידות⁴⁵)
27 שיום הכפורים הוא "נפורים", בכ"ף הדמיון, היינו, שתנועת המס"נ דיוהכ"פ אינה אלא בכ"ף הדמיון לגבי
28 תנועת המס"נ דפורים, בהיותו במעמד ומצב שאין לו עינויים (כביוהכ"פ), ולא זו בלבד שמותר לו לאכול
29 ולשתות, אלא אדרבה, מצוה לאכול ולשתות, ויש לו כל צרכיו בהרחבה באופן שמספיק לא רק עבורו, אלא
30 גם עבור חבירו, "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"⁴⁶, ואעפ"כ, עומד הוא בתנועה של מס"נ; ועד"ז
31 היא מעלת המס"נ בזמן הזה – במעמד ומצב של הרחבה, בני חיי ומזוני רויחי.
- 32 ט. והנה, אע"פ שתנועת המס"נ היא למעלה ממדידה והגבלה דזמן ומקום, בכל הזמנים ובכל המקומות
33 בשוה, הרי, ביחד עם זה באה תנועת המס"נ בכל מקום ומקום לפי ענינו – שזהו תוכן החילוק בין כרכים
34 המוקפים חומה, ערי הפרזים וכפרים.
35 וביאור הדברים:
- 36 כרכים המוקפים חומה – מורה על מקום שיש בו הענין ד"אני אהי' לה גו' חומת אש"⁴⁷, היינו, שנמצאים
37 וחיים במקום כזה שיש בו הגבלה ע"י החומה שמקיפה אותו מסביב, כך שיכולים לחשוב שלא צריכים לפחד
38 מפני היצה"ר.

(42) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(43) ואתחנן ד, לה.

(44) תכ"א (נד, ב).

(45) תו"א מג"א צב, ד. צה, ד. קכא, א. ובכ"מ.

(46) אסתר ט, כב.

(47) זכרי' ב, ט.

(36) ברכות נח, רע"א.

(37) אסתר ט, כז"ח.

(38) שם, ל.

(39) שם, כו.

(40) שם, כט.

(41) מגילה ז, א.

- ועל זה אומרים שגם במקום כזה צ"ל הענין דפורים – לבטל את מציאותו של המן, מזרעו של עמלק⁴⁸,
 ע"י העבודה ד"לבסומי . . עד דלא ידע":
 ענינו של עמלק הוא גאווה בלי טעם⁴⁹, ובמילא, יכול הוא לחדור ("זיך אריינכאַפן") רח"ל אפילו אצל גדול
 בישראל שיושב בכרך מוקף חומה.
 ואדרבה – אצל גדול בישראל הסכנה (מחדירתו של עמלק) היא גדולה יותר, דכיון שאינו יכול למצוא
 בעצמו שום חסרון, עלול לחשוב שיכול להיות בעל-גאווה ע"פ תורה:
 כאשר שואלים אותו אם הוא "מציאות" – משיב שהוא בודאי "מציאות", שהרי יודע ללמוד, מתפלל כדבעי
 ומקיים מצוות בהידור;
 כאשר שואלים אותו אם הוא "חכם" – משיב שהוא פוסק דינים בישראל, ויש לו ראי' שהפס"ד הוא באמת
 לאמיתו, שהרי מצינו בשו"ע חושן-משפט⁵⁰ שפסקי דינים שנתקבלו בישראל יש להם תוקף של "דבר משנה",
 וכיון שזכה שהפס"ד שלו נתקבל ע"י כו"כ מישראל, יש לו ראי' שהסכימו למעלה על דבריו! ובמילא הרי הוא
 במעמד ומצב ש"שימש בכהונה גדולה שמונים שנה" עד ש"נעשה צדוקי"⁵¹ – יש לו ראיות שהוא "צדיק
 גמור"...
 וכאשר שואלים אותו אם כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה – משיב שהתורה אומרת "נתתי לפניך גו'
 את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים"⁵², וא"כ, הוא בבחירתו החפשית בחר בדרך הטוב, ובמילא, "כחי
 ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁵³, וכיון שכן, הרי ע"פ תורה יכול להיות בעל-גאווה.
 והרי האמת היא שגאווה זו היא ענינו של עמלק, שכן, כאשר יתבונן, יתפוס את עצמו ("ער וועט זיך כאַפן")
 שזוהי גאווה בלי טעם!
 וצריך לידע שכאשר נותנים מקום לעמלק – הרי עמלק אינו רק לעצמו, אלא הוא "ראשית גוים"⁵⁴, היינו,
 שממנו באים כל שבע המדות הלא-טובות, ומהם נמשכים שבע מדות רעות, ומהמדות שבנפש נמשך גם במעשה
 בפועל, היפך התורה והיפך הרצון העליון. וכל זה מתחיל מ"חודו של מחט"⁵⁵ – שנותן מקום למחשבה ש"כחי
 ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ומזה יכולה לבוא אח"כ הגזירה "להשמיד להרוג ולאבד" – שמאבד את
 כל כחותיו רח"ל.
 ולכן, אע"פ שנמצא בכרך מוקף חומה, הנה בבוא יום חמשה עשר, שבו נתמלא דיסקוס של לבנה (כלשון
 המדרש⁵⁶), שמורה על מעמד ומצב שהאור האלקי מאיר אצלו בתכלית המילוי, צריך לפעול בעצמו הענין ד"עד
 דלא ידע", לצאת מהגבלת הדעת דקדושה, ו"לבסומי בפוריא", לשכוח לגמרי על מציאותו.
 וזוהי הדרך היחידה להפטר מעמלק:
 המלחמה בעמלק אינה ע"י ענין של הבנה והשגה, "ידע", אלא דוקא ע"י ענין הביטול – כמ"ש⁵⁷ "בחר לנו
 אנשים וצא הלחם בעמלק", היינו, שכדי להלחם בעמלק צריכים להיות "אנשי משה"⁵⁸ (ע"ד פרש"י מדברי
 המדרש⁵⁹ – גבורים ויראי חטא), אשר, למרות גודל מעלתו ש"קבל תורה מסיני ומסרה כו"⁶⁰ לכל בני", הי'
 "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"⁶¹, ואמר "ונחנו מה"⁶², שלא הי' מציאות לעצמו כלל (היפך
 בתכלית מההרגש ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"), ודוקא ע"י ההתקשרות עם תנועת הביטול, "ונחנו
 מה", יכולים לצאת ולהלחם בעמלק (כנ"ל בהמאמר⁶³).

(56) שמו"ר פט"ו, כו.

(57) בשלח יז, ט.

(58) תו"א תצוה פג, ב. ובכ"מ.

(59) שמו"ר ספכ"ו.

(60) אבות דפ"א.

(61) בהעלותך יב, ג.

(62) בשלח טז, זח.

(63) פ"ט (לעיל ע' 294).

(48) ראה לקמן סי"ד.

(49) ראה תו"א תצוה פג, סע"ד. פה, ב ואילך. שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ז.

(50) רסכ"ה. וראה הלי' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. וש"נ.

(51) ברכות כט, א.

(52) נצבים ל, טו-יט.

(53) עקב ח, יז.

(54) בלק כד, כ. וראה תו"א מג"א צה, א. צט, א. ובכ"מ.

(55) ע"ד לשון חז"ל – שהש"ר פ"ה, ב.

- 1 י. ועד"ז בנוגע לערי הפרזות והכפרים – לפי ענינם:
- 2 ערי הפרזות הם מקום מושב של בני ישראל – נפש האלקית – ששייכים לעניני אלקות, אבל, כיון שאינם
- 3 מוקפות חומה, הנה היושבים בערי הפרזות אינם שייכים עדיין למעמד ומצב של מילוי הלבנה (יום חמשה
- 4 עשר), ואעפ"כ, שייך אצלם המעמד ומצב ד"ערב" מילוי הלבנה (יום ארבעה עשר), ואז צריכים הם לפעול
- 5 בעצמם תנועת המס"נ ד"עד דלא ידע".
- 6 ובני הכפרים, שהם רק מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים, אבל הם עצמם אינם יודעים עניני אלקות
- 7 כמו בני הכרכים – ע"ד שמצינו בגמרא⁶⁴ החילוק שבין בן כרך שראה את המלך לבן כפר, שאצל בן כפר נחשב
- 8 כל ענין של אלקות לחידוש גדול ביותר – הנה אצלם מתחילה העבודה ד"עד דלא ידע" עוד מקודם לכן, ב"א
- 9 וכו'.
- 10 יא. ונמצא, שאצל כל הסוגים של בנ"י צריכה להיות העבודה ד"עד דלא ידע", והחילוק אינו אלא שאחד
- 11 מתחיל עבודתו ביום (ומצב) זה, והשני מתחיל עבודתו ביום (ומצב) זה.
- 12 ובזה מתורצת גם הקושיא שהחילוקים בקריאת המגילה (שכפרים מקדימין ליום הכניסה (בי"א ו"ב ו"ג),
- 13 כרכים ועיירות גדולות קורין ב"ד, ומוקפות חומה בט"ו) יש בהם משום "לא תתגודדו, לא תעשו אגודות
- 14 אגודות" (כנ"ל ס"ו):
- 15 מבואר בראשונים⁶⁵ שהענין ד"לא תתגודדו" שייך רק כשאומרים שפלוני עושה שלא כדון, משא"כ בנדו"ד,
- 16 הרי גם הדרים בערים מוקפות חומה שעושים פורים בט"ו סבורים שבני הכרכים ועיירות גדולות צריכים לעשות
- 17 פורים ב"ד, ובני הכרכים ועיירות גדולות סבורים גם הם שבני הכפרים צריכים להקדים ליום הכניסה (בי"א
- 18 ב"ב ובי"ג), ולכן לא חשיב אגודות אגודות.
- 19 כלומר: גם מי שהוא שלם בתכלית, להיותו בן כרך מוקף חומה, יודע שישנו מי שדר בערי הפרזות שהוא
- 20 מוכרח להתחיל עבודתו לפנ"ז, וכמו"כ הדר בערי הפרזות יודע שישנם בני הכפרים שצריכים להתחיל עבודתם
- 21 ביום הכניסה, שהוא משך זמן נוסף לפנ"ז.
- 22 ובמילא, אין זה באופן של "אגודות אגודות", אלא אדרבה, באופן של התאחדות וסיוע בין כל הסוגים דבנ"י,
- 23 היינו, שבן כרך המוקף חומה שעושה פורים בט"ו, נותן כח בהפורים של כרכים ועיירות גדולות וכפרים, ועד"ז
- 24 בנוגע לבני הכפרים שעושים פורים ביום הכניסה, שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים כשביל ימי הפורים
- 25 של הכרכים ועיירות גדולות, ומוקפות חומה.
- 26 יב. ועד"ז בנוגע לכא"א מישאל בעבודתו הפרטית:
- 27 הזהירות מעמלק צריכה להיות לא רק בשעת העסק במסחר, בשעה שמדבר דברים בטלים רח"ל, או כשנמצא
- 28 במקום שמחוץ לבית-הכנסת ובית-המדרש, אלא גם כאשר נמצא בכרך מוקף חומה, ובשעת התפלה ולימוד
- 29 התורה.
- 30 צריכים לידע שהיצה"ר הוא אומן במלאכתו⁶⁶, חכם וערום, ו"כך אומנתו של יצה"ר וכו"⁶⁷, וכדברי כ"ק
- 31 מו"ח אדמו"ר⁶⁸ בשם אביו שלפעמים מתלבש היצה"ר באיצטלא של משי ("אין א זיידענע זופיצע"), ומדבר
- 32 באופן המתאים למי שלובש איצטלא של משי, היינו, כמי שנמצא בכרך מוקף חומה....
- 33 ויש להוסיף בהדיוק ד"איצטלא של משי" – ע"פ המבואר במאמר⁶⁹ [אלא שנרשם על זה "אין צריך
- 34 להעתיק"] ש"צ"ל לבושי שבת ויו"ט ממשי דוקא, שהוא מחי ולא של צומח [כלומר: לא מבעי לבושי פשתן
- 35 שהם של צומח, אלא גם לבושי צמר, להיותם משערות הכבשים הרי הם צומח שבחי, משא"כ לבושי משי,
- 36 שהמשי הוא (לא מהשערות, אלא) מה שהתולעת מעבדת מעצמה, ולכן הרי זה מסוג החיין, לפי שצומח ביצירה
- 37 וחי בבריאה", וכיון ששבת ויו"ט שייכים לעולם הבריאה, לכן צ"ל גם הלבושים ממשי, סוג החי.

(אגרות-קודש ח"י ס"ע רלז), ובהנסמן בהערות שם. תורת מנחם –
התוועדות ח"ז ע' 92.

69 נדפס לאח"ז בסה"מ תרס"ב ע' רלא – בשוה"ג. וראה גם
סה"מ אעת"ר (בהוצאת תשמ"ט) ס"ע רמו. המשך תער"ב ח"ב ס"ע
תתעב ואילך.

(64) חגיגה יג, ב.

(65) ריטב"א שבערה 31.

(66) ראה לקו"ד ח"ב שיח, א ואילך. סה"ש תר"ץ ע' 119.

(67) שבת קה, ב. ושי"נ.

(68) ראה גם אגרות-קודש שלו ח"ד ע' סז (נעתק ב"היום יום" כג

סיון). ח"י ע' שצד. סה"ש תרפ"ה ע' 83. מכתב י"ח טבת שנה זו

ועפ"ז אפשר לבאר הפתגם שהיצה"ר יכול להתלבש ב"איצטלא של משי" – שיצה"ר יכול להגיע עד עולם
 הבריאה (חי בבריאה), ששם שייך עדיין ענין של רע, כידוע⁷⁰ שעולם הבריאה מיעוטו רע (דאף שזהו מיעוט
 בלבד, מ"מ, הרי המיעוט הוא רע).
 ומזה מובן שהיצה"ר יכול להתגנב ("אריינכאפן זיך") גם בשעת התפלה ולימוד התורה, ולגרום שיהי' לו
 רגש של גאווה, "יתהלל חכם בחכמתו". עשיר בעשרו⁷¹, בחשבו שזוהי החכמה והעשירות שלו – אע"פ
 שהאמת היא, ומובן גם בשכל, שזקוק הוא לעזר של הקב"ה, "אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו"⁷², שהרי
 "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו"⁷³, וכיון שחושב את עצמו ל"גדול", הרי מובטח לו שיצרו גדול ממנו,
 היינו, שגדלותו של היצר היא יותר מהגדלות שלו!
 ולכן, גם בהיותו בכרך מוקף חומה צריך להזהר שלא ליתן אחיזה לעמלק שענינו חוצפא בלי טעם, ומ"מ
 באים ממנו כל השבעה מדות רעות (כנ"ל ס"ט).
 וכאמור, העצה לזה היא – לא ע"י ענין של הבנה והשגה, אלא דוקא ע"י ההנהגה ד"אנשי משה", באופן
 של ביטול, "ונחנו מה", בדוגמת משה שהי' "עניו מכל האדם אשר על פני האדמה", היינו, שענין הביטול
 והענוה צ"ל לא רק כלפי ראשי-שיבה נוסף, רב נוסף, גאון נוסף או מאריך בתפלה נוסף, אלא כלפי "כל האדם
 אשר על פני האדמה": כל יהודי שפוגש בו – רואה מיד שיש לו מעלה לגביו, ואין לו ספק בכך שאילו הי'
 יהודי זה מקבל את הכחות והעזר מלמעלה שניתנו לו, הי' פועל הרבה יותר ממנו⁷⁴.
 יג. וזוהי ההתעוררות שלוקחים מימי הפורים – לבטל את המציאות דעמלק ע"י תנועת הביטול ד"ונחנו
 מה",
 ועי"ז חוגגים את השמחה דפורים באופן ד"עד דלא ידע",
 וממשיכים את השמחה דימי הפורים על כל הזמנים וכל המקומות – שבכל מקום שבאים נעשה "ונהפוך
 הוא", "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"⁷⁵, היינו, שכל הענינים שיהודי צריך כדי
 שיוכל לחיות חייו כיהודי, גם ענינים אלה שעדיין אינם יהודיים ("זיי זיינען נאך ניט אידיש") הרי הם מתייהדים
 ("זיי ווערן אידיש"), ועוזרים לו בתכלית בריאתו, לשמש את קונו, ובודאי שמתבטלים כל ההעלמות וההסתרים,
 ועד שאפילו "בית המן נתתי גו"⁷⁶ לעשות בו כרצונו.
 ותיכף ומיד באה הגאולה השלימה – שכן, אע"פ שברגע שלפנ"ז נמצאים במעמד ומצב ש"אכתי עבדי
 אחשוורוש אנן", הרי, כללות העבודה דפורים היא באופן שברגע אחד נעשה "ונהפוך הוא" מן הקצה אל הקצה,
 וכמו כן מתהפך גם הענין ד"בעתה אחישנה"⁷⁶, אשר, בין אם תהי' ההתחלה באופן ד"אחישנה" או באופן
 ד"בעתה", הרי זה נעשה באופן ד"אחישנה", שבאה "תשועת הוי' – גאולה שלימה – כהרף עין"⁷⁷.
 אלא מאי, ישנה הקושיא שהגאולה השלימה לא יכולה להיות בלילה⁷⁸, ולכל לראש צריך לבוא אליהו
 הנביא⁷⁹ ולתקוע בשופר גדול, ורק לאח"ז יכולה לבוא הגאולה השלימה – הרי אלה קושיות ששואל "א'
 ניכטערער"... (מי שאינו שיכור) שכן, מי שמקיים פורים כהלכתו, "עד דלא ידע", אין לו שום קושיות... כל
 הרכסים נדמו בעיניו כמישור⁸⁰, כך, שגם בלילה, וקודם השופר גדול של אליהו, מונח אצלו שתיכף בא ("אָט
 קומט") משיח ומוציא את כולנו מהגלות לגאולה שלימה ואמיתית במהרה בימינו.

* * *

יד. מסופר במגילה⁸¹ ש"נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן גו' ותשם אסתר את מרדכי על
 בית המן".

(70) ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. שמ"ז פ"ד. לקו"ת במדבר ג, ד. ובכ"מ.

(71) ירמ' ט, כב.

(72) סוכה נב, רע"ב. וש"נ.

(73) שם, סע"א.

(74) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' קנ. וש"נ.

(75) אסתר ח, ז.

(76) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א. שערי אורה שער הפורים

ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

(77) ראה בהמצויין בנרות שבת (ירושלים תש"ה) כרך ג' ע' מב;

נא; סו. מנחה ליהודה (ירושלים תש"י) ע' 27-8.

(78) ראה שבועות טו, ב.

(79) ראה עירובין מג, ב.

(80) ע"פ לשון הכתוב – ישע"י מ, ד. וראה יומא עה, רע"א.

(81) ח, א"ב.

1 וידועה השאלה בזה⁸²: כיון שהחייב ד"תמחה את זכר עמלק⁸³ הוא כמ"ש⁸⁴ "והחרמתם את כל אשר לו",
2 שלא ישאר שום דבר שיהי' שם עמלק נזכר עליו⁸⁵ – כיצד הי' יכול מרדכי לקבל את בית המן, שהוא מזרעו
3 של עמלק?!

4 והגע עצמך:

5 איתא בגמרא⁸⁶ בפירוש הכתוב⁸⁷ "איש יהודי גו' איש ימיני", "כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא (לצעה)
6 ולא לשבח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה). . ראו מה עשה לי יהודי דלא קטלי' דוד לשמעי דאתיליד
7 מיני' מרדכי (מרדכי בן יאיר בן שמעי, מזרעו של שאול). .

8 ומה שילם לי ימיני דלא קטלי' שאול לאגג דאתיליד מיני' המן דמצער לישראל – כמסופר במדרשי חז"ל⁸⁸
9 שכתוצאה מזה ששאול השאיר את אגג בחיים למשך שעות אחדות, הנה לאחר כמה דורות נולד המן האגגי,
10 מזרעו של אגג ועמלק, כמבואר בתרגום שני⁸⁹ פרטי הדורות שבינתיים.

11 ונמצא, שבנוגע למרדכי – שבא משאול – ישנו ענין של צער ורוגז על החסרון בענין מחיית זרעו של עמלק,
12 וא"כ, איך יתכן שמרדכי עצמו קיבל את בית המן, היפך הציווי שנאמר לשאול "והחרמתם את כל אשר לו",
13 שלא ישאר שום דבר, אפילו נכסים כו', שיקרא שמו עליו?!

14 ובפרט שהי' אז מעמד ומצב שאסתר ומרדכי היו יכולים שיעשה רצונם, כדברי אחשוורוש לאסתר "מה
15 שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש"⁹⁰, וכיון שכן, הרי במקום שאסתר תקבל את בית המן ותמנה את
16 מרדכי על בית המן, היתה אסתר צריכה לבקש להחרים את כל אשר להמן, כל נכסיו, שבזה נכלל גם "בית
17 המן"?

18 ומבואר בזה⁸² – שהמן הי' לו דין של הרוגי מלכות (שהרי המלך אחשוורוש צוה לתלות את המן) שנכסיהם
19 למלכות⁹¹, ונמצא, שלאחרי שתלו את המן, נעשה בית המן נכסי אחשוורוש, ואז הי' מרדכי יכול לקבל את בית
20 המן. ועד"ש עמו"ן ומואב טיהרו בסיחון⁹², שע"ז שטיהרו בסיחון היו יכולים ישראל לכבשם, ועד"ז בנוד"ד,
21 שמרדכי הי' יכול לקבל את נכסי המן ע"ז שטיהרו באחשוורוש, היינו, שבאמצע נעשו נכסי אחשוורוש, מצד
22 זה שהרוגי מלכות נכסיהם למלכות.

23 וזהו שנאמר⁷⁵ "הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ" – דכיון ש"אותו תלו על העץ" ע"פ ציווי
24 אחשוורוש, נעשה "בית המן" נכסי אחשוורוש, ולכן "בית המן נתתי לאסתר".

25 טו. וענין זה מהוה הוראה אלינו בעבודה – שהרי כל עניני הפורים נוגעים לא רק לפורים בימים ההם אלא
26 גם לפורים בזמן הזה, ולא רק לימי הפורים, אלא גם על כל השנה כולה:
27 ישנם ענינים כאלה שלכאורה אין להם מקום כלל בקדושה, להיותם היפך הקדושה והיפך ההנהגה דקדושה.
28 ואעפ"כ רואים שמזמן לזמן משתמשים בהם, בהסכם גדולי ישראל.

29 ומה לנו דבר גדול יותר מגאווה וישות – ענינו של עמלק – שלפעמים פוסקת התורה ש"מצוה לפרסם עושי
30 מצוה"⁹³:

31 הוא בעצמו יודע שעשה את המצוה, ומהי תועלת הפירסום? – אלא, כאשר גם אחרים ידעו, אזי יתוסף
32 אצלו חשק גדול יותר, ויתכן גם שאחרים יתקנאו בו ויעשו כמותו – קנאה כזו שמרבה חכמה⁹⁴.

(90) שם ט, יב.

(91) סנהדרין מח, ב.

(92) גיטין לח, א (הובא בפרש"י חוקת כא, כו). – ולהעיר, שענין זה נאמר אפילו בנוגע לקרקעות, נכסים דלא ניידים, ועאכ"כ בנוד"ד, שמלבד הנכסים דלא ניידים היו גם מטלטלין.

(93) רמ"א יו"ד סרמ"ט סי"ג משו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. מג"א בשו"ע או"ח סקנ"ד סקכ"ג. שקו"ט בזה בהעמק שאלה בראשית שאלתא ג, סק"ד. פתח העמק ס"א סק"ב.

(94) ראה ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. אוה"ת ויצא ריח, ב ואילך. וש"נ.

(82) מהר"י פערלא בסהמ"צ רס"ג ח"א ע' 523. הובא בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' ריב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 90 ובהערות שם.

(83) ס"פ תצא.

(84) שמואל"א טו, ג.

(85) ראה פרש"י תצא שם.

(86) מגילה יב, סע"ב ואילך (ובפרש"י. וראה גם חדא"ג מהרש"א). וראה גם תרגום ומגילת סתרים עה"פ.

(87) אסתר ב, ה.

(88) ראה מגילה שם. תדבאר פכ"ד. יל"ש בשלח רמז רסח.

(89) אסתר ג, א.

- אמנם, כיון שיש עסק עם אנשים בשר ודם, קרוצים מחומר, הרי עלול ביותר שהפירסום יגרום לכך שתהי' ¹
 לו פני' הקשורה (לא רק עם ישות, אלא גם) עם גאווה – שידעו שהוא נתן כך וכך לצדקה, עבור ישיבה או ²
 בית-מדרש, או שנתן כך וכך מזמנו עבור לימוד התורה ואריכות התפלה. ³
- ואעפ"כ אומרת התורה ש"מצוה לפרסם עושי מצוה" – שזהו ע"ד הענין ש"טיהרו באחשורוש": ⁴
- אחשורוש – זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו (כמובא ברשימות של הצ"צ⁹⁵ שנדפסו זה עתה, מדברי ⁵
 המדרש⁹⁶). וכאשר הקב"ה לוקח על עצמו את ענין הגאווה עי"ז שפוסק בתורה ש"מצוה לפרסם עושי מצוה", ⁶
 הרי זה נסתר, ולכן, מכניס יהודי את עצמו למצב כזה שיתכן שיכשל ברגש של גאווה, כיון שזהו דבר ברור ⁷
 שתבוא מזה תועלת בקדושה. ⁸
- טז. וע"ד הסיפור⁹⁷ שמספרים חסידים בשם החסידים של אדמו"ר האמצעי, בנו של בעל התניא: ⁹
 כיון שאדמו"ר האמצעי הי' מונח בהפצת תורת החסידות בכל מקום, צוה לכל החסידים שבאו אליו, אשר, ¹⁰
 בלכתם או בנסעם בחזרה לעיירתם, הנה בכל מקום שעוברים בדרכם יחזרו שם חסידות. ¹¹
- פעם אחת בא אליו אחד החסידים בשאלת הוראה כיצד עליו להתנהג – שכן, כאשר חוזר המאמר חסידות, ¹²
 ורואה כיצד פועל הדבר על השומעים, נעשה אצלו רגש של סיפוק נפשי: הוא מרגיש את מציאותו, שפעל איזה ¹³
 ענין; הוא קלט את המאמר בטוב, וחזר אותו מתוך חיות, כך שפעל גם על השומעים, ומזה נעשה אצלו הרגש ¹⁴
 של ישות, ואפילו הרגש של גאווה. ¹⁵
- מספרים חסידים שאדמו"ר האמצעי השיב לו: "א ציבעלע זאָל פון דיר ווערן, אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן". ¹⁶
 והענין בזה: ¹⁷
- "ציבעלע" (בצל) – הוא דבר חריף, שפועל בדבר שנותן טעם לפגם – למתקן, כדאיתא בגמרא⁹⁸ ש"אגב ¹⁸
 חורפי" . . מחליא לי' (ממתקן). . לשבח". ¹⁹
- וענינו ברוחניות⁹⁹: ²⁰
- הסיבה לכך שדבר נותן טעם לפגם היא – לפי שאינו בן יומו¹⁰⁰, היינו, שהוא מיום אתמול, שענין זה מורה ²¹
 על היפך הקדושה, כי, עניני קדושה הם באופן של "היום", "היום לעשותם"¹⁰¹, משא"כ הצד דלעו"ז עליו ²²
 נאמר¹⁰² "ערוך מאתמול תפתה" ("ס'איז אַ נעכטיקער ענין"). ²³
- אמנם, מצד ענין הגאווה והרגש עצמו – כיון ש"על כל פשעים תכסה אהבה"¹⁰³, אהבת עצמו, הרי זה (כמו ²⁴
 דבר חריף ש)מהפך את הטעם לפגם, ונדמה לו שזהו דבר מתוק. ²⁵
- ואעפ"כ אומרים "א ציבעלע זאָל פון דיר ווערן, אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן": ²⁶
- יתכן אמנם שתהי' "ציבעלע" רח"ל, היינו, שיהי' לך רגש של ישות וגאווה (שפועל שגם טעם לפגם יהי' ²⁷
 נדמה לדבר מתוק) – שזהו"ע "בית המן", היינו, מקיף שבו נתגדל המן, שממנו יצאה הגזירה להשמיד רח"ל ²⁸
 כל הענינים דקדושה ויהדות שבו; ²⁹
- אבל אעפ"כ, יש לך באמצע העזר של "אחשורוש", הקב"ה שאחרית וראשית שלו, שמצווה עליך לחזור ³⁰
 חסידות, פנימיות התורה, שנקראת אילנא דחיי¹⁰⁴, שאין בה אחיזה ללעו"ז, ולכן, גם אם לפי שעה יהי' אצלך ³¹
 רגש של מציאות וישות שיפעל רגש של גאווה, הרי בודאי שסוכ"ס ישרוף אותו ("וועט אים דורכברענען") ³²
 האור והאש שבתורה וה"מאור" שבתורה, דקאי על פנימיות התורה (כמבואר בפירוש דברי הירושלמי¹⁰⁵ "המאור ³³
 שבה מחזירו למוטב"), להטהר ולהיות דבר חדש, כלי חדש. ³⁴

(100) ראה פרש"י ע"ז שם.

(101) ס"פ ואתחנן.

(102) ישע"י ל, לג. וראה ב"ר פ"ד, ו. פרש"י עירובין יט, א.

(103) משלי יו"ד, יב.

(104) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

(105) חגיגה פ"א ה"ז ובקה"ע שם.

(95) קונטרס "רשימות על מגילת אסתר" (קה"ת, תשט"ו) ע' 5.

ולאח"ז באוה"ת מג"א (קה"ת, תש"נ) ע' ג.

(96) הובא במאור"א א, קפב.

(97) ראה גם שיחת פורים תשי"א סכ"ו (תורת מנחם – התוועדויות

ח"ב ע' 323). ח"י"ב ע' 143. וש"נ.

(98) ע"ז לט, א.

(99) ראה גם "רשימות" חוברת ז ע' 9 ואילך.

- 1 וכפי שמצינו בכלי חרס, שאף שאין להם טהרה במקוה, אלא שבירתן זוהי תקנתן¹⁰⁶, מ"מ, ישנו אופן אחד
2 שעל ידו יכולים כלי חרס להטהר – כאשר זורקים אותם לתוך כבשן האש ומצרפים מהם כלי חדש¹⁰⁷.
- 3 ודוגמתו באדם – ש"משול כחרס הנשבר"¹⁰⁸ – שע"י פנימיות התורה הנקראת "מאור" שבתורה, מקור האור
4 והאש, נטהר גם כלי חרס, דקאי על האדם, גופו ונפשו הבהמית, ובמקום "חרס הנשבר" נעשה "כלי" חדש,
5 היינו, לא רק שנעשה טהור, אלא שמתחדש ומתחזק עוד יותר מכמו שהי' לפניו.
- 6 יז. וההוראה מזה:
7 אין מקום להתיירא ולחשוב כיצד יכול להתחיל ללמוד חסידות, הרי עי"ז יתחיל להרגיש בעצמו רגש של
8 יוהרא; אם יתחיל לגדל את זקנו ירגיש רגש של יוהרא; אם יהדר באריכות התפלה יהי' בעל גאווה – ומניין
9 הרשות על זה?!
- 10 ועל זה באה ההוראה מנתינת "בית המן" למרדכי:
11 ובהקדמה – שמרדכי נקרא "איש יהודי"⁸⁷, אף שהי' משבט בנימין, על שם ענין המס"נ – "כל הכופר בע"ז
12 נקרא יהודי"¹⁰⁹ – שעורר ופעל אצל בני ישראל, ועד כדי כך, שאפילו אצל אלה שנהנו מסעודתו של אותו רשע
13 (כדאיא במדרש¹¹⁰ שהיו כו"כ אלפים שנהנו כו'), התעסק עמהם ופעל אצלם שנעשו "מסירת-נפש אידן",
14 היינו, שכשבא לענין של מס"נ, הנה במשך כל השנה כולה עמדו כולם בתנועה של מס"נ¹¹¹.
- 15 וכמו כן ישנם אלה שהם ממלאי-מקומו של מרדכי היהודי – כמו הבעש"ט, תלמידיו ותלמידי תלמידיו,
16 ובפרט רבותינו נשיאינו הקדושים, שהתמסרו להתעסק עם כל בני, מנער ועד זקן טף ונשים, כולל גם אלה
17 שנכשלו פעם בענין שהוא בדוגמת הנאה מסעודתו של אותו רשע, ולא הסתפקו בכך שדיברו עמהם ולימדו
18 אותם אל"ף ב"ת, אלא ביחד עם זה דיברו עמהם ופעלו אצלם שידעו שענינו של יהודי הוא "לעבדיקע מס"נ",
19 ולא רק ביוהכ"פ, או שבת, או יו"ט בעת אמירת "יזכור", אלא גם בימות החול ובעניני חול.
- 20 ובכן: אלה שהם בבחי' מרדכי היהודי שבזמנינו, יש בכחם לקחת ענין שהי' תחילה "בית המן", ולטהרו
21 באמצעות "אחשורוש שאחרית וראשית שלו" – ע"י עבודתם במס"נ, בתכלית הביטול ד"ונחנו מה", שכל
22 מציאותו אינה אלא למלא את רצונו של הקב"ה, ולולי זאת, אין צורך במציאותו בעולם¹¹¹ – שיוכלו להשתמש
23 בו ולנצלם להפצת והגדלת תורת הנגלה ותורת החסידות, "יגדיל תורה ויאדיר"¹¹², ומזה יומשך בקיום המצוות
24 בהידור בכל השנה כולה, אפילו בימות החול.
- 25 יח. וזוהי ההוראה והנתינת-כח מימי הפורים:
26 כאשר ישנו הענין ש"אותו תלו על העץ", ודוקא "עץ גבוה חמשים אמה"¹¹³, כפי שמבאר הצ"צ
27 ברשימותיו¹¹⁴ שזהו"ע שלמעלה מסדר השתלשלות – אזי "נפל פחד היהודים עליהם" ופועל ש"רבים מעמי
28 הארץ מתייהדים",
- 29 היינו, שגם אלה שיש להם עסק עם ענינים שהם בבחי' "עמי הארץ" אשר ביום או ברגע שלפניו היו נגד
30 קדושה ויהדות, "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" – מהפכים אותם בשעתא חדא וברגעא חדא להיות
31 "מתייהדים", שנעשים יהודים, ומוסרים נפשם לא רק על ענין חמור, אלא אפילו על דקדוק קל של דברי סופרים,
32 ולא רק בשעת נעילה, אלא גם במעמד ומצב של פורים, ובאופן שהמס"נ נמשכת בעניני אכילה ושתי',
33 "משלוח מנות", שצריכים להיות דברים טובים ומשמחים,
- 34 ועל ידם מקיימים מצוות הקב"ה להמשיך את התחלת הגאולה במעמד ומצב ד"אכתי עבדי אחשורוש אנן",
35 ומיד לאח"ז – גאולה שלימה ע"י משיח צדקנו.
- 36 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכו"כ מהמסובים לומר לחיים, ודיבר עם כו"כ מהם¹¹⁵.

(המו"ל).

(106) כלים רפ"ב.

(112) ישע"י מב, כא.

(107) ראה זבחים צו, א ובתורה אלא שם.

(113) אסתר ה, יד.

(108) נוסח הפיוט "ונתנה תוקף" בתפלת ימים הנוראים.

(114) קונטרס הנ"ל ע' 19. ולאח"ז באוה"ת הנ"ל ע' קי.

(109) מגילה ג, רע"א.

(115) לא אמר: כאשר רואים שיהודים עושים דבר טוב – מתעורר

(110) אסתר פ"ז, יח.

(111) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר תיבות אלו בקול חנוק מבכי הרצון לעשות כן. ובכן: אולי תנהגו כמונו, באמירת לחיים, ניגון של

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניע זשוריצקי כלאָפּצי".

* * *

יט. ישנם כאלה שמתאוננים¹¹⁶ מהו הצורך בעבודה שכזו? ! – לכאורה מוטב הי' מעמד ומצב ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו¹¹⁷, שיהיו לכל אחד צרכיו הגשמיים באופן של הרחבה הנדרשת לו (כדברי הרמב"ם¹¹⁸), גם אם הענינים הגשמיים יהיו ע"ד מ"ש¹¹⁹ יחיי' איש עגלת בקר ושתי צאן",
– וכידוע¹²⁰ ש"מותרות" הוא ענין שמבלבל גם בגשמיות, כפי שמבאר הצמח צדק¹²¹ ע"פ דוגמא מענין הלבושים שצריכים להיות כפי מדת האדם, שלא רק לבוש מדי קצר אינו כדבעי, אלא גם לבוש מדי ארוך אינו כדבעי, כיון שאדם מסתבך בו, ודוגמתו בכל הענינים החיצונים שהם כמו לבושים, שכללותם הם עניני נפש הבהמית והגוף, שהם בבחי' לבושים (כמ"ש¹²² "עור ובשר תלבישני") לעניני קדושה, שכאשר הם במדה גדולה יותר מכדי הצורך, הרי זה דבר בלתי-רצוי (לא רק עבור רוחניות, אלא) גם עבור גשמיות. וכפי שרואים במוחש, לדאבוננו, שהנסיון של עשירות הוא נסיון גדול ביותר¹²³.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק:) אבל אעפ"כ, הלואי – "אויף אַלע אידן געזאָגט געוואָרן" – שיהיו כולם "גבירים", ויצטרכו להתייגע ביגיעה עצומה, יגיעת נפש ויגיעת בשר, ואם לא יספיק שעה אחת וגם לא שתי שעות, יתייגעו ריבוי שעות (כמבואר בתניא¹²⁴)

– אך העיקר, שהגיעה תהי' על זה שיוכלו לעמוד בנסיון של עשירות!...
(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) באמריקא נהוג שמעמידים כל דבר להצבעה. ובכן: אלה שמסכימים לקבל על עצמם שהקב"ה יתן להם עשירות בהפלגה, ולא איכפת להם שיצטרכו להתייגע במלחמה עם היצה"ר שלא יכשיל אותם – יגביהו את ידם הימנית בלבב שלם.

[כאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א ראה שרק אחדים מהמסובים קיבלו את הדברים בתמימות וברצינות (לא כ"מילתא דברידיותא" דפורים) והגביהו את ידיהם לקבלת הברכה¹²⁵ – הפטיר ואמר מתוך אכזבה:]
ולאחרי כן באים ("מ'קומט צולויפן") ומתאוננים היתכן שענין פלוני אינו באופן כך וכך וכו'; ואילו כשמגיע "עת רצון" – פראוועט מען חב'ד'סקע שטותים...

(ואח"כ הוסיף ואמר:) בכל הענינים של מסחר – מכניסים את עצמם אפילו על הספק וספק ספיקא; ואילו עתה, כשנמצאים יותר ממנין של יהודים, בלי עין הרע, ועומדים ב"עת רצון", ומה גם שה"בעל-הבית/טעם" (הנשים) נמצאות בריחוק מקום, כך ששאלת הפרנסה אינה מבלבלת כל כך, ובמילא "כאָפּט מען זיך אַמאַל אַרויס" (יוצאים לפעמים) עם רעיון הקשור אך ורק עם הקב"ה בעצמו... – הנה רק בגלל שאין זה לפי כבודו להגבי' את ידו, כדאי לו לקחת סיכון שלא להגבי' את ידו, ולהחמיץ את ההזדמנות, אך ורק כדי שיחשב "בעל מוחין"... – ובכן, מה יכולני עוד לעשות?...!¹²⁶

כ. ונחזור לעניננו:

ישנם הטוענים שאילו היו בני' במעמד ומצב ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו", שיהי' לכל אחד כל המצטרך לו בגשמיות, ובמילא לא יהי' דבר המבלבל לעשות את הענינים שצריך לעשות ברוחניות, ועי"ז תהי' לו הרחבה גדולה ברוחניות – אזי הי' ביכלתו לפעול הרבה יותר בכל הענינים שצריך לפעול בעוה"ז הגשמי והחומרי, ע"י הוספה וריבוי בענינים של לימוד התורה ובענינים של קיום המצוות.

והמשיך לדבר בענין זה באופן חיובי, עד סוף הסעיף, ואח"כ (בסעיף הבא) חזר להתחלת הענין (המו"ז).

(121) סהמ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ג (דרמ"צ קז, ב).

(122) איוב י"ד, יא.

(123) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 102.

(124) פמ"ב (נט, ב).

(125) יש לציין שאלה שהגביהו את ידיהם – נתברכו ונתעשרו

בעשירות בהפלגה (המו"ז).

(126) א' המסובים (מאלה שלא הגביהו את ידיהם) ניסה להצטרף

כו', ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אינני מדבר אודות איש פרטי.

שמחה, וריקוד ("זאָגט לחיים, זאָגט אַ ניגון, גייט אַ ריקוד").
לא' שאמר שמתכוון לנסוע מחר – אמר: מניין יודעים אתם

זאת?! הנכם בודאי לפני "עד דלא ידע"!

(116) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י ס"ע 253 ואילך.

ח"ב ע' 116 ואילך. וש"נ. ועוד.

(117) מלכים-א ה, ה.

(118) הל' תשובה ספ"ט.

(119) ישע"י ז, כא. וראה סנהדרין צד, ב. וראה גם אגרות-קודש

כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד ע' קפא.

(120) כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל בענין זה כ"מאמר המוסגר",

1 וכיון שכן – טוענים הם – מהו הצורך בכל ההעלמות וההסתרים, שבגללם צריך כל ענין לבוא מתוך קשיים,
2 ולא רק קשיים, אלא גם נסיונות, אשר, גם כאשר מבטלים את הנסיון ומתגברים על הקשיים, יש צורך להשקיע
3 חלק מהכחות בשביל ביטול הנסיונות ובידור ההעלמות וההסתרים, ובמילא מתמעטים הכחות הדרושים לפעול
4 מה שצריכים לפעול!

5 ישנו אמנם התירוק "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"¹²⁷, אבל, תירוץ זה הוא באופן של "חוקה חקקתי גזירה
6 גזרתי"¹²⁸ "ואין לך רשות להרהר אחרי"¹²⁹, ומובן, שאין בכך כדי להוסיף "געשמאק" בעבודה.

7 כא. והמענה על זה – "דיו לעבד להיות כרבו"¹³⁰:
8 אמרו חז"ל¹³¹ "בכל מקום שגלו (ישראל) שכינה עמהם כו' גלו לבבל שכינה עמהם כו' גלו לאדום שכינה
9 עמהם", וכמ"ש¹³² "השוכן אתם בתוך גוי", היינו, שבכל המקומות שבהם נמצאים בני – שם נמצא הקב"ה.
10 ואדרבה: בזמן הגלות נמצא הקב"ה דוקא שם, ע"ד שנעוץ סופן בתחלתן יותר מבראש המתפשט¹³³.

11 כלומר: אם רוצים להגיע לא לדרגא של "גילויים", ולא לענינים שיש להם סיבה, שרש או מקור, אלא
12 לעצמותו ומהותו ית',

13 – כפי שאדמו"ר הזקן הי' אומר¹³⁴ והי' מרגיש זאת: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"¹³⁵, שאינו
14 רוצה לא גן-עדן התחתון, לא גן-עדן העליון, לא עולם האצילות, לא העולמות שלמעלה מאצילות, לא כל
15 הענינים שלמעלה מהצמצום, ואפילו לא בחי' האור שלמעלה משייכות אל הזולת, אלא רצונו רק...¹³⁶ עצמותו
16 ומהותו, "מערניט ווי אים אליין".

17 דברים אלה נאמרו ע"י יהודי שידע מהו גן-עדן התחתון, גן-עדן העליון, עולם האצילות – להיותו נשמה
18 חדשה מעולם האצילות¹³⁷, ובהיותו בחיים חיותו בעלמא דין הי' בגן-עדן ובעולם האצילות ולמעלה מזה,
19 ובידעו גודל העילוי שבכל ענינים אלו, אמר – והתכוין לכך בכל הפרטים – שאין רצונו בכל ענינים אלו, כי
20 אם עצמותו ומהותו ית'.

21 וענין זה נמסר לנו ע"י תורתו, בתור ציווי והוראה¹³⁸, אשר, אפילו אם אין מרגישים זאת, צריכים להתייגע
22 בדבר ולידע שזוהי המטרה ותכלית המכוון, שאינו צריך לרצות – ובנקודת נפשו בפנימיות אינו רוצה – אפילו
23 ענינים הכי נעלים, כי אם "עצמות ומהות" בלבד –

24 אזי צריכים לידע שבזמן הגלות נמצא מהותו ועצמותו ית' ב"אדום" דוקא!

25 ולכן, אע"פ שסדר העבודה משחרב ביהמ"ק אינו באופן ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו", לא ברוחניות,
26 ובמילא גם לא בגשמיות, הנה לא זו בלבד ש"בהדי כבשי דרחמנא למה לך", שמצד זה עובד עבודתו ללא
27 "געשמאק", אלא נותנים לו גם "געשמאק" – שידע שכאשר "גלו לאדום... שכינה עמהם" – אמנם "לית אתר
28 פנוי מיני"¹³⁹, אבל אעפ"כ, ה"דירה" שבה נמצא היא ב"אדום" דוקא.

29 ואם רוצים... "לקחת" את "עצמות ומהות" ולהתקשר עמו – אזי הסדר בזה שבודאי צ"ל עבודת התפלה
30 ועבודת התורה, אבל אעפ"כ, במה לוקחים אותו ומתאחדים עמו? – שענין זה יכול להיות רק באופן של "שכר
31 מצוה מצוה"¹⁴⁰, היינו, עי"ז שמקיימים את רצונו של הקב"ה... – הרי זה רק ע"י דרך אחת: קיום מצוה מעשית
32 בפועל ממש, ללא הבנה... וללא השגה, ואפילו לא בתור ענין של סגולה, וללא געשמאק ותענוג בזה... וכאשר
33 עושים ענין כזה – אזי נעשים מציאות אחת עם עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא.

(135) תהלים עג, כה.

(136) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול חנוק מבכי, וכן כמ"פ להלן

בהמשך השיחה (המו"צ).

(137) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 22, ובהנמקן שם בהערות.

(138) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ס"ע קט. ח"ו ע' קלה. תורת מנחם

– התוועדות ח"ג ע' 13. ועוד.

(139) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב).

(140) אבות פ"ד מ"ב.

(127) ברכות יו"ד, סע"א.

(128) תנחומא חוקת ג. במדבר רפי"ט.

(129) יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת.

(130) ברכות נח, ב. ועוד.

(131) מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.

(132) אחרי טז, טז.

(133) ראה סה"מ תר"ל ע' שכ. ועוד.

(134) סה"מ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלה,

סע"א). נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

- כב. וע"ד מ"ש בסיום המאמר¹⁴¹ שבו נתבאר הענינים שדובר אודותם בהמאמר דלעיל¹⁴²:
- בנוגע להנצחון על עמלק, "תמחה את זכר עמלק"⁸³ – הנה מצד העבודה מלמטה למעלה הרי זה נעשה ע"י ראי' דחכמה, שזהו"ע "בחר לנו אנשים", "אנשי משה", שמדרגתו היא מדרגת החכמה (כנ"ל בהמאמר⁶³).
- אמנם, כאשר הענין נעשה ע"י העבודה מלמטה למעלה, הרי זה בהגבלה לפי הכחות ואופן העבודה של האדם העובד.
- אך ישנו אופן שענין זה נעשה בדרך מלמעלה למטה – כפי שמבאר בהמאמר¹⁴¹ שהעצה לבטל קליפת עמלק ע"י הגילוי מלמעלה היא "ע"י מצות מעשיות, והיינו ההשתדלות בקיום המצות וההידור בהם, וכמו במצות תפילין בכתיבת הפרשיות ע"י סופר מומחה ויר"א . . ובמצות שבת בזהירות יתירה . . (ש)יהי' לא כמו בימי החול כו".
- [ופשיטא שאין הכוונה לזהירות שלא לעבור ח"ו על ענינים של שבת, אלא הכוונה היא בנוגע לעניני הרשות, שיהי' ניכר עליו שעושה אותם באופן של שבת, ולא באופן של חול.
- ולדוגמא: בשעה שיושב ואוכל, או בשעה ששוכב לישון או לעמוד משנתו – הרי לכאורה למאי נפק"מ אם נמצא בימות החול או ביום השבת? – אלא כאשר יודעים שביום השבת ישנו הענין דעליית העולמות, כידוע¹⁴³ שבערב שבת אפילו קליפת נוגה עולה למעלה, ועד כדי כך שלא שייך ענין של "פרש", שהרי "פרש חגיכם"¹⁴⁴ איתמר, אבל לא "פרש שבתכם"¹⁴⁵ – אזי צריכה להיות האכילה של שבת באופן שלא שייך בה "פרש", ועד"ז צ"ל גם אופן השינה, וכל שאר הענינים.
- ואע"פ שגם בימות החול מקיים הוא את הציורי "בכל דרכיך דעהו"⁴¹ – הרי זה "בכל דרכיך דעהו" כפי שנמצאים בעולם העשי', ואילו ביום השבת צריך להיות הענין ד"בכל דרכיך דעהו" באותו עולם שבו נמצאים ביום השבת].
- כג. ובכן:
- כיון¹⁴⁶ שרוצים שפלוני בן פלוני יגיע... ל"עצמות ומהות", שמשחרב ביהמ"ק הרי זה נמצא דוקא ב"אדום" – אזי מזכים אותו בעבודה כזו... שאינו רואה מעלתה בהבנה והשגה דנפש הבהמית, ואפילו בהבנה והשגה דנפש האלקית... אינו יכול לראות זאת, ואדרבה, הוא רואה היפך הדבר... – כיצד... ענין זה מרחיקו... מעבודת התפלה, מרחיקו מלימוד התורה, ומרחיקו מקיום המצוות בהידור... אין זה "תחת גפנו"... ולא "תחת תאנתו"...¹⁴⁷ לא זו בלבד שאין לו געשמאק בזה... אלא עוד זאת, שזה מרחיקו מכל הענינים...
- ועל זה אומרים לו: כ"ק מו"ח אדמו"ר שלח אותך על ענין זה... "דחתנו כבנו"¹⁴⁸... על ענין זה שלח אותך הרבי שלך, עליו נאמר¹⁴⁹ "ושננתם לבניך אלו התלמידים",
- ובפרט כאשר מדובר אודות חסיד ורבי, שהתקשרותם היא שלא בערך עמוקה יותר ובהתאחדות יותר מכמו ברב ותלמיד בנגלה דתורה¹⁵⁰, שהרי נוסף על ההתאחדות בלימוד פנימיות התורה, הרי זה גם בענינים של קיום בפועל, שזהו תכלית כל האדם – "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם"¹⁵¹: "ירא" – קבלת עול מלכות שמים, גם במעמד ומצב שאלקות הוא בהעלם והסתור – "את האלקים ירא", "אלקים" בגימטריא "הטבע"¹⁵²; והבחינה על זה היא – "את מצוותיו שמור" – קיום המצוות מצד הנפש האלקית כפי שמתלבשת בנפש הבהמית והגוף, כפי שבא בפועל בכל פרטי הענינים דקיום המצוות ב"עשה טוב" ו"סור מרע",
- ודוקא באופן כזה יכולים להתקשר עם עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא.

שהדברים מכוונים אליו, אבל, לא אליו כוונתי; כוונתי על עצמי, שכן, אדם קרוב אצל עצמו וכו'.

(148) פרש"י שבת כג, ב.

(149) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

(150) ראה לקו"ד ח"א נ, א.

(151) קהלת יב, יג.

(152) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל – קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיה"א רפ"ו. ובכ"מ.

(141) ד"ה והי' כאשר ירים פר"ת ס"ד (סה"מ פר"ת ע' רצה).

(142) ע' 283 ואילך.

(143) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות לא תבערו אש פ"ב (דרמ"צ צ,

א).

(144) מלאכי ב, ג.

(145) זח"ב פח, ב. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(146) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה ביותר בדברו ענין זה (המו"ז).

(147) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, ואמר: פלוני חושב

כד. זאת ועוד:

אילו היו מרגישים או לכל-הפחות יודעים את העילוי שבעבודה זו (שעל ידה מתקשרים ולוקחים "עצמות ומהות") – אזי היתה העבודה "על מנת לקבל פרס"¹⁵³, "פרס" דייקא, מלשון פרוסה, שזהו רק חלק מהענין, ולא כל הענין בשלימותו (כמבואר בלקו"ת¹⁵⁴);

ולכן, אפילו ענין זה מעלימים ממנו... כך שאינו יודע גם ענין זה, ובמילא נשאר לו רק מה שנמצא "בארץ צי' ועיף בלי מים"¹⁵⁵, והעבודה שלו היא להתעסק עם בעלי-בתים ולהשיג כספים, ובשביל זה צריך להשתמש בענינים כאלה שהם בבחינת "בית המן", אלא שנטהרו עי"ז ש"אותו תלו על העץ" (כנ"ל סי"ד) – כמבואר לעיל (בהמאמר¹⁵⁶) שמצד טבע הטוב להטיב צריך להיות "ותקם את דברך"¹⁵⁷, להקים ולהעלות אפילו את ניצוצות הקדושה הנמצאים בעומק תחת.

ולכן מעמידים את אופן עבודתו באופן כזה שלא ידע שיש בזה ענין טוב, ויהי' נדמה לו שבמקום אחר יוכל לפעול באופן נעלה יותר, אפילו בעבודה זו.

אבל, מובטח לו – בין אם יודע ובין אם אינו יודע – שדוקא בעומק תחת, ודוקא ב"סופן" שאין למטה הימנו, שם נותן הקב"ה הצלחה שעושים דירה לו ית' בתחתונים¹⁵⁸.

וכמבואר בחסידות¹⁵⁹ המשל ש"כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת כתלי בית שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו" (וענין זה קשור גם עם מ"ש¹⁶⁰ "ושקל בפלס הרים").

ועד"ז בנדו"ד: מי שהוא בבחי' "ליווע"ר" שמעמידים אותו תחת הקורה או הלבנה התחתונה ביותר, ועובד עבודתו מתוך קבלת עול, אע"פ שאין לו געשמאק בזה – אזי מצליח בהצלחה מופלגה למעלה מדרך הטבע לגמרי, להגבי' את הלבנה התחתונה ביותר, הלבנים התחתונות והלבנים שבינתיים, עד ש"היתה לראש פינה"¹⁶¹, שפועל עלי' למעלה מעלה ביותר, כי, ע"י עשיית דירה לו ית' בתחתונים פועלים תוספת אור עד לעולם האצילות והעולמות שלמעלה הימנו.

ותהי זאת נחמתם הנחמם בכפלים לתושי'¹⁶² – דכיון שזהו מצב ד"מאן... דנפיל מדרגי' איקרי כו"¹⁶³, אזי צ"ל הנחמה בכפלים לתושי' – שדוקא ע"י הירידה... נעשה עילוי גדול יותר¹⁶⁴, ע"ד המבואר בענין לוחות אחרונות שדוקא בהם נעשה הריבוי דתורה באופן ד"כפלים לתושי'¹⁶⁵, ועד"ז מבואר בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי ע"י הירידה לבבל דוקא¹⁶⁶.

וכאמור, שע"י עשיית דירה לו ית' בתחתונים פועלים עילוי בהדרגות הכי עליונות, כיון שהענין דדירה בתחתונים הוא תכלית בריאת העולמות כפי שעלה ברצונו ית', ועוד לפני עליית הרצון כו'.

ועד שמתקיים משאלות לבבו לטובה – קיום בקשתו "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", כי אם להתאחד עם ה"עצמות", ובאופן שנמשך בחיי היום-יומיים, שבלכתו ברחוב, בחוץ לארץ וביום חול, "גייט דאס אלקות", ונשלם רצונו של הקב"ה בעוה"ז הגשמי¹⁶⁷.

* * *

163) ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ס"ע ד.

164) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק, ופנה לא' השו"ד רים שהי' ממרר בבכי בעת אמירת שיחה זו, ואמר לו: הנך "חייל" של כ"ק מו"ח אדמו"ר ("דעם שווערס אַ סאַלדאט"), ואין לך מה לדאוג; כ"ק מו"ח אדמו"ר יוציא אותך כו'.

165) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

166) ראה סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך. ועוד.

167) באמצע שיחה זו הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א כאשר א' המסובים צילם אותו, ואמר, שישאלוהו אם הוא לומד תניא, ובכל יום. וכשהשיב שאינו לומד בכל יום, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שהוא דובר אמת לא רק בלבבו, אלא גם בפיו – הנה מכאן ולהבא יתחיל ללמוד תניא בכל יום, (והוסיף בבת-שחוק:) ואם לאו – שיחזיר את התמונה.

153) אבות פ"א מ"ג.

154) תורה כ, ב. – ולהעיר גם מתו"א מג"א קיח, ב: "שורש ענין פרס ומדי... פרס מלשון פרוסה".

155) תהלים סג, ב.

156) פ"ו (לעיל ע' 290 ואילך).

157) נחמי' ט, ח.

158) ראה תנחומא בחוקות ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג,

ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

159) תו"א בראשית ד, א.

160) ישעי' מ, יב. נתבאר בלקו"ת נצבים מה, א. וראה גם שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה תשל"ט ס"ו בהערה. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיא הערה 19.

161) תהלים קיח, כב.

162) לשון אדה"ז – תניא פל"ה (מד, א).

לקוטי שיחות פרשת תצוה כרך ו'

מתורגם ללשון הקודש

26 (א) מלשון הפסוק "קודש קדשים הוא לה" מובן, שגם
27 המלה "קדשים" מתייחסת למזבח עצמו, שהמזבח הוא
28 קודש קדשים לקדוש-ברוך-הוא, אך לפי פירוש רש"י
29 "קודש – קדשים", שהמזבח מקודש ל"קדשים", אין מובן
30 כל-כך סיום הפסוק "לה"?

31 (ב) כיון שבפירושו "המזבח מקודש..." מבאר רש"י את
32 המלים "קודש קדשים", שהמזבח מקודש רק בשביל
33 הקדשים המוזכרים לפני כן – צריך היה רש"י לומר
34 "המזבח מקודש לקדשים הללו...", ומדוע הוא משנה
35 בניסוחו ואומר "לדברים הללו"?

36 (ג) חידושו של רש"י הוא רק לגבי המשמעות של
37 "קודש קדשים", אך העובדה שמלים אלו מתייחסות
38 למזבח – שבו עוסקת כל הפרשה – היא, לכאורה, פשוטה
39 וברורה. ולכן, הוא היה צריך לבאר, לכאורה, רק את
40 המשמעות של "קודש קדשים" ("מקודש לדברים
41 הללו...") – אך רש"י אומר "המזבח מקודש..." מה הוא
42 מוסיף במלה "המזבח"?

ג.

"קודש קדשים" – אהרן?

43 על השאלה השלישית ניתן היה, לכאורה, להשיב:
44 יש המפרשים⁶, שהמלים "קודש קדשים הוא לה" אינן
45 מתייחסות למזבח, אלא לאהרן: בתחילת הפסוק נאמר
46 "וכפר אהרן..." ובקשר אליו (על אהרן) נאמר בסיום
47 הפסוק "קודש קדשים הוא לה". כנאמר בדברי הימים⁷
48 "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".
49 אך אי אפשר לומר, שכוונת רש"י בביאורו "המזבח"
50 היא לשלול פירוש זה⁸, כי⁹:

51 (א) לפי פשוטו של מקרא מובן, גם ללא פירוש רש"י,
52 שהמלים "קודש קדשים" מתייחסות למזבח, ולא לאהרן,

א.

"קודש קדשים הוא"

1 בסוף הפרשה, כאשר מדובר על המזבח הפנימי,
2 והתורה אומרת "קודש קדשים הוא לה" – מצטט רש"י
3 את המלים "קודש קדשים הוא"¹, ומפרש: "המזבח
4 מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת".

5 בפשטות כוונת רש"י היא להבהיר: הרי מזבח הזהב
6 עמד בהיכל², ולא בקדשי הקדשים, ואף קדושתו לא היתה
7 קדושת קדשי הקדשים, וכיצד נאמר כאן על המזבח "קודש
8 קדשים"³?

9 לכן מסביר רש"י "המזבח מקודש לדברים הללו",
10 שאין הכוונה שלמזבח יש קדושה של קודש קדשים, אלא:
11 "קודש", שקדושת המזבח היא – עבור ה"קדשים",
12 המוזכרים לפני כן בפרשה.

13 אך כיון שמתעוררת על כך השאלה: מהו החידוש
14 בכך? הרי מובן מאליה שהמזבח מקודש כדי להקריב עליו
15 את הקרבנות? לכן מוסיף רש"י "בלבד, ולא לעבודה
16 אחרת", שבמלים "קודש קדשים" אין התורה מתכוונת
17 לציין את החיובי שבכך, אלא את השלילה, שהוא מקודש
18 רק בשביל הקדשים, ולא בשביל עבודה אחרת.

19 אמנם, גם בכך אין חידוש, שהרי גם זה כבר מופיע
20 לפני כן⁴ במפורש: "לא תעלו עליו קטרת זרה...". אך בכל
21 זאת מציינת זאת התורה שוב, כדי להוסיף עוד מצות עשה
22 למקריב על המזבח הפנימי קרבנות אחרים, שלא יעבור רק
23 על הלאו "לא תעלו...", אלא גם על ציווי זה, "קודש
24 קדשים" – לאו הבא מכלל עשה⁵, עשה.

ב.

השאלות על פירוש רש"י

25 אך לפי פירוש זה לא מובן:

(8) או: לשלול הפירוש (דברי שאול – הובא בתו"ש עה"פ) ש"קדש קדשים הוא" קאי על יוהכ"פ – "אחת בשנה".
(9) ונוסף לזה: לפי הפירוש "קדש קדשים" קאי על אהרן, מוכרח לומר ש"קדש קדשים" קאי על קדושת נה"ג, שהרי "אין עבודת יוהכ"פ כשרה אלא בו" (רש"י לעיל כט, ל), ובפשטות, "ויבדל אהרן גו' הוא ובניו עד עולם" קאי על כל בני אהרן שנבדלו לכהונה, וכהמשך הפסוקים (דה"י שם, יד) ולא כבני משה ש"יקראו על שבת הלוי". וראה גם רש"י קרח טז, ג' וה'.
וכן בנוגע ליוה"כ (ראה הערה שלפני), לא נמצא בכתובים שנקרא "קדש קדשים".

(1) כ"ה בדפוס ראשון. וכן הובא גם ברא"ם.
(2) פרשתנו ל, ו.
(3) והרי פשטות הל' מכריחה ההפך בין הקדושה שב"קדש קדשים". ונאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים (תרומה כו, ג). ועד כדי כך שאפילו כהן גדול אסור להכנס בו כ"א ביוהכ"פ ובתנאים מיוחדים (ר"פ אחרי ובפרש"י. וראה גם פרש"י לעיל כט, ל).
(4) פרשתנו ל, ט.
(5) ראה פירש"י שמיני יא, ג.
(6) מלבי"ם עה"פ.
(7) א כג, יג.

1 כי הפרשה כולה¹⁰ עוסקת במזבח¹¹ ולא באהרן. והמלים
2 "וכפר אהרן..." מהוות רק פרט בדיני מזבח. ואם כך, אין
3 מקום בפשוטו של מקרא, שהתורה תבאר כאן, בפרשת
4 המזבח, את מעלתו של אהרן¹².

5 (ב) אילו היה רש"י אומר "מקודש לדברים הללו...", אף
6 ללא המלה "המזבח", כבר היה מובן מאליו, שהמלים
7 "קודש קדשים" מתייחסות למזבח ולא לאהרן, ואם כך,
8 שבה הקושיה למקומה: מהי כוונת רש"י בהוספת המלה
9 "המזבח"?

ד.

"קודש קדשים" - במקומות אחרים

10 בנוסף לדיוקים אלו שבפירושו רש"י כאן, מתעוררים
11 קשיים גם ממקומות אחרים:

12 הביטוי "קודש קדשים" כבר מופיע לפני כן בפרשה¹³
13 בקשר למזבח החיצון, אשר קדושתו פחותה, כמובן,
14 מקדושת המזבח הפנימי, ובכל זאת אין רש"י מסביר שם
15 ביטוי זה.

16 אף אם נסביר באופן דחוק שרש"י מתכוון בפירושו
17 שם "ומה היא קדושתו – כל הנוגע במזבח יקדש...",
18 לפרש גם את הביטוי "קודש קדשים" – שה"קודש"
19 (הקדושה) של המזבח הוא בשביל "קדשים", כלומר כדי
20 לקדש את "כל הנוגע..."¹⁴

21 – הרי בהמשך, בפרשת במדבר¹⁵, אומר רש"י
22 בפשטות, שכל כלי המשכן, שבמשא בני קהת, כולל
23 "המזבחות" (המזבח הפנימי והמזבח החיצון) נקראים
24 "קודש הקדשים" המקודש ביותר. והסיבה לכך מובנת:
25 מפני שהם קדושים יותר מהיריעות ומהקרשים וכדומה –
26 משא בני גרשון ובני מררי.

(10) וגם בפסוק זה עצמו, פי' "קרנותיו" הוא קרנות המזבח וכן "עליו" קאי על המזבח.

(11) וכתהלה "ועשית מזבח" – ע"ד "ועשו ארון" (תרומה כה, י) ובכל "אהל מועד וכליו".

(12) או המעלה דיוה"כ, כי כל ענין יו"כ נזכר כאן רק בדרך אגב בנוגע לדיני המזבח. ובפרט שבכתוב נאמר רק "אחת בשנה" ואינו מפרש זמנו.

(13) כט, לו. וראה גם פ' תשא ל, כט: "והיו קדש קדשים" וקאי על כל כלי המשכן (גם מזבח העולה וכיוצא שיהיו בחצר המשכן).

(14) ודוחק גדול לפרש כן, כי נוסף על זה שבפרשתנו שם מעתיק רש"י (לפי רוב הדפוסים, מה שאין כן בדפוס ראשון) רק "והי' המזבח קדש" ואינו מעתיק "קדשים" (ובפ' תשא שם מפרש הוא את פירושו (לפי כל הדפוסים) על "וקדשת אותם" – באם כוונת רש"י היתה ש"קדש" קדשים" קאי לא על המזבח עצמו (ורק שהוא קדוש לקדש את כל הנוגע בו), הו"ל לרש"י לכתוב זה בפירושו. ובפרט שמפשטות לשונו (בפ' תשא שם) "משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים" משמע ש"קדש קדשים" קאי על הכלים עצמם (ומה שמפרש "ומה היא קדושתם כל הנוגע בו", הוא לפרש במה קדושתם מתבטאת – דאל"כ, מהו החידוש שבכתוב (וע"ד המבואר לקמן סעיף ה)).

27 ואינו מובן: מה קשה לרש"י בביטוי "קודש קדשים"
28 שבפסוקנו, לגבי המזבח הפנימי, כאשר ביטוי זה כבר
29 מופיע אף לגבי המזבח החיצון? וכן: לגבי שניהם ניתן
30 לבאר, שהם קדושים יותר מהיריעות וכו'¹⁶?

ה.

"קודש קדשים" - טעם לאיסור "לא תעלו..."

31 ההסבר לכך הוא:

32 בביטוי "קודש קדשים" שבפסוק כאן אין קשה לרש"י
33 כיצד ייתכן לומר על המזבח "קודש קדשים", אלא,
34 להיפך: לשם מה צריכה התורה לציין שהוא "קודש
35 קדשים", והרי הדבר מובן מאליו, כפי שניתן להסיק
36 בקל-יחומר מהמזבח החיצון?

37 על כך משיב רש"י, שבמלים "קודש קדשים" מציינת
38 התורה את הסיבה לאיסור "לא תעלו...": כיון שהוא
39 "קודש קדשים", שבין ה"קדשים" עצמם הוא "קודש",
40 קדוש יותר מהם ואף מהמזבח החיצון, לכן הוא מקודש
41 רק "לדברים הללו" – קטרת ומתן דמים של חטאת
42 הכיפורים – ואסור לעבוד בו שום עבודה אחרת, כדי לא
43 להורידו מקדושתו.

44 ולכן אומר רש"י "לדברים הללו", ולא "לקדשים
45 הללו", כי המלה "קדשים" שבפסוק אינה מתייחסת
46 לקטרת ולמתן הדמים, כנראה במבט ראשון, אלא למזבח,
47 שהוא "קודש קדשים".

48 לפיכך אומר רש"י "המזבח מקודש...", כדי להדגיש
49 את החידוש של הפסוק בציון הטעם "קודש קדשים" לגבי
50 האיסור "לא תעלו...": אין זה טעם סתם, אלא זוהי גם
51 מהות האיסור "לא תעלו", שאין הוא קשור להעלאת קטרת
52 וזרה, עולה וכדומה, אלא לקדושת המזבח¹⁷: אסור להוריד
53 את המזבח מקדושתו.

(15) ד, ו. וראה גם רש"י שם פסוק טז.

(16) דפשיטא שאין לחלק בזה בין "קדש קדשים" לבין "קדש הקדשים".
(17) לכאורה אפשר להקשות: (א) מכיון שהאיסור בכלום הוא לפי שהם "עבודה אחרת" – וזים למזבח, למה נאמר "זרה" גבי קטורת דוקא, והו"ל "זרה" לאחר "נסך" או קודם "קטרת"? (ב) למה הוצרך הכתוב לפרט – קטרת (זרה), עולה ומנחה – נסך – דהו"ל לקצר "לא תעשו עליו קרבנות זרים" (או כיו"ב) ויתאים למ"ש במזבח החיצון: וזה אשר תעשה גר' כבשים גר' ועשרון גר' נוסך גר'?

אבל – כבר תירץ רש"י קושיות אלו בפירושו בפסוק שלפנ"ז במש"כ "לא תעלו עליו" – על מזבח זה. קטרת זרה – שום קטורת של נדבה כולן זרות לו חוץ מזו. ועולה ומנחה – ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף ומנחה היא של לחם". דלכאורה מאי קמ"ל רש"י בכ"ז? ולמה העתיק גם "ולא תעלו" אף שמפרש רק "עליו"? ולמה לא פי' מה זה עולה ומנחה – כשהזכירו לפני זה? ועוד.

וכוונת פרש"י (עכ"פ בקיצור): לא תעלו עליו – על מזבח זה. קטרת זרה (וקשה כיון דזוהי היא בודאי בכ"מ אסורה. ומתירן דאדריבה קודש היא אלא שהיא נדבה ולכן) זרות לו. ועפ"ז קשה דא"כ כל המנויים בכתוב "זרה" הם.

ו.

מספר אזהרות באותו ענין - לאו אחד

1 בפירוש רש"י יש גם "ענינים מופלאים"¹⁸, מהחלקים
2 האחרים שבתורה. ואנו רואים כאן, שעל ידי פירושו של
3 רש"י "המזבח מקודש..." מתורצת שאלה בחלק ההלכה
4 שבתורה.

5 לשם כך יש להקדים ולבאר:

6 הלאו "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך
7 ויצהרך"¹⁹ נחשב במנין המצוות לשלושה לאוין שונים²⁰:
8 אסור לאכול מחוץ לירושלים – מעשר שני של דגן; מעשר
9 שני של תירוש; ומעשר שני של יצהר, וכאשר אדם אוכל
10 מחוץ לירושלים מעשר שני של דגן, של תירוש ושל יצהר,
11 הוא חייב בשלוש פעמים מלקות²¹.

12 שונה מכך הלאו "את כספך לא תתן לו בנשך,
13 ובמרבית לא תתן אכלך"²², הנחשב²³ במנין המצוות ללאו
14 אחד בלבד, ואילו לא היה זה "לאו שניתן להשבון",
15 והיתה עליו חובת מלקות²⁴ – היה חייב אדם העובר על
16 כך רק פעם אחת של מלקות²⁵.

17 ולכאורה, להיפך: באיסור "מעשר דגנך תירושך
18 ויצהרך" מופיעה רק פעם אחת המלה "לא", ואילו לגבי
19 נשך ותרבית נאמר פעמיים "לא" ("את כספך לא תתן לו
20 בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך") ומדוע הוא נחשב ללאו
21 אחד בלבד? ההסבר על כך הוא²⁶: כיון ש"אי אתה מוצא
22 נשך בלא תרבית, ולא תרבית בלא נשך", לכן נשך ותרבית
23 הם ענין אחד²⁷, ולכן שתי האזהרות – פעמיים "לא" –
24 הן ציווי אחד, אך אותו ציווי מופיע פעמיים לצורך הדגשת
25 הענין²⁸. כפי שקובע הכלל²⁹ לגבי מצוות "לא תעשה" (וכן

ומתכן שהכוונה ב"זרה" הוא (לא לסעוד האיסור, כ"א) להקטרת עצמה. דמכין
שישנה קטורת שמוותרת להעלות עליו, הוצרך הכתוב לפרש "קטרת זרה". וזהו
גם הטעם מה שהכתוב אינו כולל "קטרת" יחד עם עולה ומנחה – כי חלוקים
הם: האיסור בקטרת הוא דוקא ב"זרה", משא"כ "עולה ומנחה" אין בהם צד
היתר. וכיון שמוכרח לפרט קטרת (סמים) בפ"ע, מפרט ג"כ שאר הסוגים*
בפ"ע: עולה** (בהמה ועוף) ומנחה (לחם) ונסך.
18 של"ה במס' שבעות שלו (קפא, א).
19 ראה יב, יז.
20 בספהמ"צ להרמב"ם שרש ט' ובלאוין קמא"ג. (ולדעת הרמב"ן
(בשרש ט') – בלאו אחד).
21 כריתות ד, סע"ב. רמב"ם בספהמ"צ שרש ט', ל"ת קמג ובהל' מע"ש
פ"ב ה"ה.
22 בהר כה, לו.
23 בספהמ"צ להרמב"ם ל"ת רלה.
24 ראה רמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד ה"ג.
25 ראה ספהמ"צ הנ"ל שרש ט': ומה שביארו שהוא חייב אחת על הכל

לגבי מצוות עשה), שכאשר אותו איסור מופיע בתורה
מספר פעמים, למרות שכשעוברים עליו, עוברים "על"
אזהרות רבות, הרי הוא נחשב במנין המצוות, ללאו אחד,
כי זהו אותו ענין.

ז.

האיסור בכללותו, או על כל פרט בנפרד

לכאורה, אפשר לשאול על כך: אמנם, "נשך"
ו"תרבית" אינם יכולים להיות זה בלי זה, ולכן הם "חדא
מילתא", אך כיון שהתורה מציינת גם את הפרטים
האסורים בנשך ותרבית, והם שונים – "כספך" ו"אכלך"
– והרי לגבי כסף ואוכל לא ייתכן לומר ש"אי אתה מוצא
זה בלא זה" – לפיכך צריך היה איסור נשך ותרבית
להתחלק לשני לאוין: לאו אחד לגבי כסף, ולאו אחד לגבי
אוכל, כבאיסור של "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך
תירושך ויצהרך", הנחשב לשלושה לאוין: לגבי דגן, לגבי
תירוש, ולגבי יצהר?

ההסבר לכך הוא:

האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך..." איננו על הפעולה
הכללית של אכילת מעשר שני מחוץ לחומה, אלא על
אכילת מעשר דגן, מעשר תירוש ומעשר יצהר. כפי שמוכח
מכך שהתורה מפרטת "דגנך תירושך ויצהרך", ואינה
מכלילה אותם יחדיו בניסוח "לא תוכל לאכלם"³⁰, ומשום
כך אלה הם שלושה לאוין נפרדים³¹.

לעומת זאת, האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך,
ובמרבית לא תתן אכלך" איננו על הלוואת כסף ואוכל,
שהרי ב"את כסף לא תתן לו בנשך" אין הכוונה רק לכסף,
וב"במרבית לא תתן אכלך" אין הכוונה רק לאוכל, אלא

נמנה אותו מצוה אחת.

26 ספהמ"צ הנ"ל ל"ת רלה (מב"מ ס, ב).

27 ובדוגמת "שעטנו לא יעלה עליך" ו"לא תלבש שעטנו" (קדושים יט,
יט. תצא כב, יא), שאף שהם פעולות מחולקות, מ"מ מכיון שא"א ללבישה
בלי העלאה – אין ההעלאה נמנית ללאו בפ"ע ואין לוקין עלי' (מג"א בשרש
ט' ד"ה נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין לוקין כד).

28 ובדוגמת "לא תפאר אחרך" ו"לא תעולל אחרך" (תצא כד, כ"א),
שהם לאו אחד ורק ש"האזהרה נכפלת במלות מתחלפות" (רמב"ם בשרש
הנ"ל).

29 ראה בארוכה בשרש הנ"ל.

30 מכות יח, רע"א. כריתות שם ואילך. רמב"ם בספהמ"צ שרש ט' ומל"ת
קמג ובהל' מע"ש שם.

31 ברמב"ם שרש הנ"ל: "ואותן הלאוין שביארו שהוא חייב על כל אחד
ואחד, הם שנמנו כל דבר מהם מצוה בפני עצמה". וכנראה שכוונתו היא,
שממה שביארו שחייב על כו"א אנו יודעים שהאיסור הוא על הדברים
הפרטים, וכמ"ש ברמב"ם שם "ידענו שהם שמות הרבה".

(* ואינו מפרט חטאת וכו' – כי אינו טוג בפ"ע. ואיסורי פשוט – במכש"כ מעולה.

(** ועוד ענין בזה: מכיון שגם על "עולה נאמר (לעיל כט, יח) "הקטרת". וכן לאידך גיסא, גם על "קטרת" נאמר כאן "לא תעלו" – לכן מפרש ש"עולה" היא רק של בהמה ועוף.

1 בשניהם הכוונה היא ל"כל דבר"³², והאיסור הוא על
2 הלוואה בריבית בכללותה³³. וכיון שבפעולה האסורה של
3 הלוואה בריבית אין הבדל אם היא נעשית על ידי כסף, על
4 ידי אוכל או על ידי כל דבר, נחשב הדבר ללאו אפוא³⁴.

ח.

מהות האיסור - הורדת המזבח מקדושתו

5 לפי כל האמור לעיל היה צריך, לכאורה, לנבוע לגבי
6 איסור "לא תעלו עליו קטרת זרה, ועולה ומנחה ונסך לא
7 תסכו עליו", שהתורה אינה מציינת בו את האיסור באופן
8 כללי "לא תעלו עליו קרבן זר", אלא מפרטת פרטים:
9 קטרת, עולה, מנחה ונסך – שיחלקו זאת לארבעה³⁵ לאוין
10 נפרדים, בדומה למעשר דגן, תירוש ויצהר.

11 אף אם לגבי שלושת הפרטים הראשונים נאמר, שכיון
12 שכולם כלולים באיסור הכללי "לא תעלו עליו", הרי
13 האיסור הוא על פעולת ההעלאה על המזבח בכללותה, ולא
14 על העלאת קטרת, עולה ומנחה,

15 אך לגבי "נסך", שאינו נכלל באיסור "לא תעלו", אלא
16 נאמר לגביו בנפרד "לא תסכו עליו"³⁶, צריך בודאי,
17 לכאורה, להחשיבו כלאו נפרד: לאו אחד – העלאה על
18 המזבח, ולא שני – ניסוך על המזבח, ובלשון בעל "מנחת
19 חינוך"³⁷: אכילת מזבח ושתיית מזבח,

20 ואילו למעשה אנו רואים, שכל מוני המצוות –
21 הרמב"ם³⁸, הסמ"ג³⁹, וכן נראה שדעת הרמב"ן⁴⁰ – מונים
22 זאת כלאו אחד⁴¹?

23 בעל "מנחת חינוך"⁴² שואל שאלה זו, ומשאיר זאת
24 ב"צריך עיון גדול". אך לפי פירוש רש"י "המזבח
25 מקודש...", מתורץ הקושי בפשטות:

26 כאמור, רש"י סובר שהפסוק עצמו מסביר את הטעם
27 לאיסור "לא תעלו... לא תסכו...", שזאת מפני שהמזבח
28 הוא "קודש קדשים", והוא "מקודש לדברים הללו בלבד
29 ולא לעבודה אחרת". ומובן, שהאיסור כאן אינו על
30 הפרטים – קטרת, עולה ומנחה ונסך, ואף לא על הפרטים
31 של אכילת מזבח ושתיית מזבח, אלא עצם העשיה על
32 המזבח של דבר שאין המזבח מקודש לו. וכיון שבפעולה
33 האסורה של עשיית "עבודה אחרת" אין הבדל אם היא
34 נעשית על ידי קטרת או על ידי נסך, מחשיבים זאת כלאו
35 אפוא⁴³, בדומה לאיסור הלוואה בריבית.

36 לפי זה מובן מדוע אין התורה מציינת במפורש את
37 האיסור "ולא לעבודה אחרת", אלא אומרת זאת במלים
38 "קודש קדשים", שמכך לומדים, לפי פירוש רש"י, את
39 האיסור "ולא לעבודה אחרת", באופן של "מכלל⁴⁴ הן
40 אתה שומע לאור":

41 אילו היתה מהות האיסור קובעת שאסור לבצע על
42 המזבח עבודות אחרות, היה מקום לומר, שכל עבודה היא
43 איסור נפרד, אך כיון שמהות האיסור היא שלא לשנות את
44 המזבח מיעודו, ממה שהוא "מקודש לדברים הללו בלבד",
45 הרי אין הבדל על ידי איזו עבודה מורידים את המזבח
46 מקדושתו⁴⁵.

(38) מל"ת פב. וראה גם בהל' כלי המקדש פ"ב הי"א.

(39) לאוין ס"ו רצה.

(40) שהרי בהשגותיו ובמל"ת לדעת הרמב"ן (שבסוף ספח"צ להרמב"ם)
אינו חולק בזה על הרמב"ם.

(41) הרלב"ג בפירושו עה"פ מונה אותם לשני לאוין ומביא דעת
הרמב"ם, ומסיים: ודעתו רחבה מדעתנו.

(42) שם. – עוד ספרים הדנים בזה, נסמנו בברית משה לסמ"ג שם.

(43) ולהעיר מל' הרמב"ם בהל' כלי המקדש שם: "מזבח הזהב.. מקטירין
הקטרת.. ואין מקטירין עליו דבר אחר ואם הקטיר כו'" (וכאן מפרט פרטים).

(44) רש"י לעיל יתרו כ, יב.

(45) עוד י"ל בהלכה – ע"ד הפשט וע"פ פרש"י זה:

קטורת זרה ועולה וכו' שהקריבם על מזבח"פ – דינם כאילו הקריבם
במקום שאינו מקודש (ובפרט שרש"י מדגיש – בלבד).

ולכאורה זוהי סברת הקס"ד בזבחים (כו, סע"ב). וי"ל דכן הוא גם
להמסקנא שם עפ"מ"כ בשטמ"ק שם דירדו אלא כו'.

א) מכאן בירור לחקירה האם יש בקדשי קדשים גם מקדושת קדשים
קלים (את"ל שאין בזה הבחינה דהלך אחר לשון בנ"א וכיו"ב). ובכל אופן
– עדיין בספק האם יש בכהן מקדושת לוי (כיון שכהונה בכלל נבדלה מלוי)
ועאכ"כ – היש בתרומת מעשר מקדושת מעשר.

ויש להאריך בכ"ז ואכ"מ.

(32) ב"מ שם ואילך. רמב"ם הל' מלוה ולוה רפ"ד.

(33) משא"כ ב"לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן תירושך ויצהריך",
י"ל, שהלאו הוא רק בג' מינים אלו. וראה מנ"ח סוף מצוה תמז, שנסתפק
בזה.

(34) ועפ"י תתורץ קושיית הלח"מ (בהל' מלוה ולוה שם) "איך למד רבינו
מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל ורביית בכסף) דנשך ותרביית אחד" – כי
באם איסור הנשך ה"י רק בכסף ואיסור הרביית רק באוכל, ה"י בהכרח לומר
שהם ב' לאוין שונים (גם במנין המצוות), ככפנים.

וי"ל, שזהו ג"כ מה שלאחרי שכתב הרמב"ם "שנאמר את כסף... כל
דבר אשר ישך", מוסיף: "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו'" ורק
לאח"י מסיים (הענין ד"נשך ומרביית אחד הוא") "ולמה חלקן הכתוב כו'" –
כי אף שב' האיסורים דנשך ומרביית הם ב"כל דבר", אכתי י"ל שהם ב' לאוין
שונים מצד ה"נשך וה"מרביית"? ולכן מוסיף: שמה שנקרא נשך הוא "מפני
שהוא נושך שמצער את חבריו ואוכל את בשרו", שמוזה מובן שא"א לנשך
בלא תרביית ולתרביית בלא נשך.

(35) או עכ"פ בג' לאוין, דמכיון ש"עולה ומנחה" הוא מין מיוחד (שאין
בו היתר כבקטורת – ראה לעיל הערה 17) ה"ז כאילו כפל "ולא עולה ומנחה"
– היינו שכאילו כתוב עוה"פ ולא*.

(36) ובפרט שנאמר בו עוד פעם "לא".

(37) מצוה קד.

(* ברא"ס וש"ח כאן, שכונת רש"י "שמלת לא דדיש" דקרא משמש גם על עולה ומנחה". אבל לפי"ז א"מ: א) מאי קמ"ל? ב) א"כ הו"ל לרש"י לומר "ולא תעלו עליו עולה
ומנחה"?

ט.

המשמעות הרוחנית של ההבדל בין המזבחות

- 1 מהענינים של "יינה של תורה"⁴⁶ שבפירוש רש"י זה:
- 2 לגבי ההבדל בין המזבח הפנימי למזבח החיצון מוסבר
- 3 בתורת החסידות⁴⁷, שהמזבח החיצון הוא בבחינת מלכות
- 4 דאצילות כפי שהיא יורדת לעולמות בריאה יצירה עשיה,
- 5 ומשום כך הוא לא עמד בהיכל, אלא בחצר (ובבית
- 6 המקדש – בעזרה). והמזבח הפנימי הוא בבחינת תפארת
- 7 דאצילות, הנעלית מירידה לעולמות בריאה יצירה עשיה,
- 8 ולכן היה מזבח זה בהיכל.
- 9 זוהי הסיבה לכך שעל המזבח החיצון הקריבו קרבנות,
- 10 ועל המזבח הפנימי הקטירו רק קטורת, ואסור היה להקריב
- 11 עליו קרבנות, כי מהות הקרבנות היא עבודת הבירורים,
- 12 הקשורה רק לעולמות בריאה יצירה עשיה, כי בהם קיימת
- 13 מציאות של רע, אשר צריך לברר ממנו את הטוב, ואילו
- 14 בעולם האצילות אין בירורים, כי שם "לא יגורך רע"⁴⁸.
- 15 עבודת המזבח הפנימי היא הקטורת, שמהותה היא
- 16 התקשרות, ולא בירורים, מלשון "בחד קטירא
- 17 אתקטירנא"⁴⁹ (=בקשר אחד אני מתקשר) – לחזק את
- 18 ההתקשרות עם הקדוש-ברוך-הוא.
- 19 וכך גם בשתי הדרגות של "מזבח החיצון" ו"מזבח
- 20 הפנימי" שבאדם, והרי כל פרטי המשכן והמקדש נמצאים
- 21 גם בנפש האדם⁵⁰: המזבח החיצון הוא בבחינת חיצוניות
- 22 הלב⁵¹, ושם יש צורך בעבודת הבירורים. ואילו המזבח
- 23 הפנימי הוא בבחינת פנימיות הלב⁵¹, ששם אין מקום לענין
- 24 הבירורים, והעבודה שמצד פנימיות הלב היא להתקשר
- 25 יותר אל הקדוש-ברוך-הוא.

י.

בפנימיות הלב אין מקום לעניני הרשות

- 26 במלים פשוטות: יהודי, נשמה בגוף, אינו צריך לעסוק
- 27 רק בלימוד התורה ובקיום המצוות, אלא גם בעניני
- 28 הרשות, כאכילה ושתיה, אך אלה צריכים להיעשות,
- 29 כנאמר במשנה⁵² "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", או יותר
- 30 מכך⁵³ – "בכלל⁵⁴ דרכיך דעהו".
- 31 יהודי עלול לחשוב, שכיון שגם את דברי הרשות הוא
- 32 עושה "לשם שמים", שהמשמעות האמיתית היא, שכוונתו
- 33 בעשיית דברים אלו היא לשם שמים בלבד, ואין מעורבות
- 34 בכך שום כוונות אחרות, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר בתוך
- 35 דברי הרשות עצמם⁵⁵ הוא מקיים את "דעהו" (ידעת
- 36 אלקות), הרי מותר לו לעסוק גם בענינים הגשמיים מתוך
- 37 פנימיות הלב. על כך אומרים לו, שלמרות הכל, כיון שבכל
- 38 זאת אלה הם "מעשיך" ו"דרכיך" (מעשי ודרכי האדם),
- 39 הם צריכים להיעשות "בלא לב ולכ"⁵⁶, לא בשתי הדרגות
- 40 שבלב – חיצוניות הלב ופנימיות הלב – אלא בחיצוניות
- 41 הלב בלבד. בפנימיות הלב יש לעסוק בעניני קדושה
- 42 בלבד⁵⁷.
- 43 וכאן מוסיף רש"י שמהות האיסור של "לא תעלו עליו
- 44 עולה ומנחה...", שבעבודה הרוחנית שבנפש האדם הכוונה
- 45 היא לאיסור להשתמש בפנימיות הלב לעניני העולם, היא
- 46 – "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד (וממילא) ולא
- 47 לעבודה אחרת". שעניני העולם, אף כאשר הם "לשם
- 48 שמים", ואף באופן של "דעהו", צריכים להיות כל כך
- 49 "רחוקים" מפנימיות הלב, עד שלא יהא כלל צורך לשלול
- 50 אותם, כפי שאין צורך לשלול את האפשרות של מישוש

(55) וכלשון הכתוב (משלי שם) בכל דרכיך. וראה רמב"ם הל' דיעות רפ"ה: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו כן כן צריך שיהי' ניכר (ה"חכם") במעשיו כו", שבהמעשים עצמם [בכל העשר סוגים* שמונה שם] יהי' ניכר ה"חכם" שבו, שאמיתית ענין החכמה הוא ידיעת אלקות – "דעהו"**. (56) לשון הכתוב דה"א יב, לג. וראה ד"ה כי עמך הסליחה תש"ט פ"ו. (57) ראה בארוכה ד"ה וירד תרס"ב וד"ה בראשית ברא תש"ה (פ"ל), שהבירור שמדברי הרשות מגיע רק בבחי' "לבוש מלכות", ודוקא ע"י המצות ממשיכים בבחי' "כתר מלכות" (ראה גם תו"א צא, סע"ב. שערי אורה סד, א). ומכיון ששרש הנשמות הוא בהעצמות (בבחי' כתר מלכות) לכן עבודתם בעיקר (מצד פנימיות הלב) צ"ל לא בבירור דברי הרשות כ"א בתומ"צ. אלא שם"מ צריך גם לעבודת הבירורים [בבחי' מזבח החיצון, שממנו דוקא היו מביאים גחלים לוחשות והיו נותנים ע"ג מזבח הפנימי (רמב"ם בהל' תמידין ומוספין פ"ב ה"ד)], כי זהו הקדמה שע"ז מתעלה אח"כ הנשמה לשרשה האמיתי ממש (ראה אוה"ת שמע"צ ע' א'תתו).

(46) היום יום ע' כד.

(47) תו"ח שמות ד"ה ועשו לי מקדש (תמג, א ואילך – בארוכה). דרמ"צ פו, ב.

(48) תהלים ה, ה. – וקאי על עולם האצילות (ראה לקו"ת במדבר ג, ג. ושו"ג).

(49) אד"ז (בוח"ג רפח, א).

(50) כמובן ממדר"ל (נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 160) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד מישראל. וראה תו"ח שם (תמג, א) שם"ש בתוכם לשון רבים קאי על ב' הבחי' שבלב בכאור"א מישראל – פנימיות הלב וחיצוניות הלב.

(51) תו"ח שם ואילך. דרמ"צ שם. וראה גם לקו"ת סוכות עח, ד. שמע"צ פו, ד. ועוד.

(52) אבות פ"ב מ"ב.

(53) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 161. 188.

(54) משלי ג, ו.

(*) כנגד עשר כחות שבאדם, שנשתלשלו (תניא רפ"ג) מהעשר ספירות.

(**) עפ"י המובא בלקו"ש שם ע' 188 שבהעבודה ד"בכל דרכיך דעהו" מתבטא אמיתית ענין האחדות ש"אין עוד" – י"ז, שפירוש "החכם ניכר כו" במעשיו כו' הוא ההרגש ש"הוא לבדו הוא ואין זולתו (ראה תניא פל"ה בהגה"ה).

יב.

גילוי "יחידה" שולל "עבודה אחרת"

כיון שכל הענינים בתורת הנגלה – לא רק ההלכות
עצמן, אלא גם דרכי הלימוד – משתלשלים מפנימיות
התורה, מובן, שגילוי הרצון העצמי – שלמעלה
מהתחלקות – נמשך דוקא כאשר שלילת עניני העולם מצד
פנימיות הלב בעבודת האדם היא באופן של "ממילא"

– כשם שבנגלה, האזהרות "לא תעלו" ו"לא תסכו"
נחשבות ללאו אחד, מפני שמהות האיסור היא תוצאה של
"מקודש לדברים הללו בלבד", כדלעיל בסעיף ח'.

ההסבר לכך הוא:

בפנימיות הלב עצמה יש שתי דרגות⁶⁵:

א) "הארת נקודת הלב" – ובכללות, בחינת "חיה" –
שיש לה עדיין קשר לכוחות הגלויים. בדרגה זו, למרות
שהיא נעלית מעבודת הכירורים, עדיין תופסים עניני
העולם (אשר יש לבררם) מקום, ויש צורך לשלול אותם.

ב) "עצמיות נקודת הלב" – ובכללות, בחינת "יחידה"
– שאין לה שום קשר אל הכוחות הגלויים. לגביה עניני
העולם מושללים בדרך מומילא.

ולכן, הרצון העצמי שמעל להתחלקות מתגלה דוקא
כאשר עניני העולם מושללים בדרך ממילא:

כל עוד עניני העולם תופסים מקום כלשהו, וצריך לשלול
אותם, הרי זוהי הוכחה, שהתגלתה אצלו רק בחינת "חיה",
שעדיין אינה מאוחדת באיחוד מוחלט עם עצמותו ית'.

רק כאשר מלבד אלקות, כל הענינים – בבחינת
"עבודה אחרת" – מושללים אצלו בדרך ממילא, עקב
גילוי בחינת "יחידה", אשר בה אין שום נטיות וכו'⁶⁶, אז
מגיעים לגילוי הרצון העצמי, כי היחידה מאוחדת עם
ה"יחיד" – "חבוקה ודבוקה בך... יחידה לייחדך"⁶⁷.

(משיחת ש"פ תצוה תשכ"ה)

1 חכמה בידים⁵⁸, שהרי עצם שלילת דבר מצביעה על קשר
2 כל שהוא, אשר יש לשוללו⁵⁹. אלא שהם יהיו רחוקים
3 ממילא מפנימיות הלב. על ידי שפנימיות הלב שלו
4 "מקודש לדברים הללו בלבד", מאוחד עם התורה והמצוות
5 באיחוד מוחלט, באופן של "בלבד" – הרי אין בו אפשרות
6 לשום דבר אחר, ואפילו לא לפעולה הנקראת "עבודה" –
7 כי זוהי "עבודה אחרת".

יא.

מצד בעל הרצון - מצוה אחת

8 לפי האמור לעיל מובן, בפנימיות הענינים, מדוע במנין
9 המצוות נימנות שתי האזהרות "לא תעלו עליו..." ו"לא
10 תסכו עליו" כלאו אחד, למרות, שמפני חומרת האיסור⁶⁰,
11 "חילקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין":

12 חלוקת המצוות למנין תרי"ג היא בדרגת המצוות כפי
13 שהן נמשכות בבחינת גילוי, שאז הן "ארחות הוי"ו"⁶¹,
14 בלשון רבים – "תרי"ג ארחין". מצד המצוה, בעל הרצון,
15 המצוות הן "אורח צדיקים"⁶² בלשון יחיד – "חד
16 ארחא"⁶³.

17 אך יש מצוות, שגם כשהן נמשכות בבחינת גילוי
18 הרצון, מורגש בהן יותר בגלוי כוחו של המצוה.

19 יש לומר, שמשום כך אין האזהרות "לא תעלו" ו"לא
20 תסכו" נחלקות לשתי מצוות נפרדות – כי גם כשהן
21 נמשכות בגלוי, הן קשורות לפנימיות הלב, ששם שורה
22 עצם הנשמה, דרגת יחידה, המאוחדת עם עצמותו ית'.

23 לגבי שכר ועונש ברוחניות, הקשורים לגילויים, אכן
24 "חילקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין", דבר המצביע על
25 יתר חומרה ואיסור, ולכן על יתר שכר ועונש רוחני, אך
26 במנין המצוות, הקשור לציווי עצמו, וכן לגבי מלקות –
27 הלקאת הגוף היהודי, הקשור לעצמותו ית'⁶⁴ – הרי זה לאו
28 אחד בלבד – למעלה מהתחלקות.

(62) משלי ד, יח.

(63) אד"ר (בוח"ג קכט, א). הובא ונתבאר בד"ה תקעו תרצ"א פ"ו. הוי' יחתו מריביו תש"ו פ"ד.

(64) תורת שלום ע' 11, 120.

(65) ראה בארוכה לקו"ת תצא לו, א.

(66) ראה מאמר דפ' ויק"פ עת"ר קרוב לסופו.

(67) נוסח התפלה בהושענות.

(58) שער היחוד והאמונה פ"ט (פו, ב).

(59) וברוגמת הידוע (ראה ד"ה תכלית חכמה תרפ"ט פ"ב) שידיעת השלילה שייכת דוקא בבחי' הסובב, ולא בעצמות אוא"ס. וראה שעהיה"א שם: "לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו". עיי"ש.

(60) ראה ספהמ"צ להרמב"ם שרש ט': "וכדי שיודע ג"כ שזה הענין עון גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה".

(61) תהלים כה, יו"ד.

יום ראשון ה' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

ליקוטי אמרים

פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק

בענייני' הנ"ל כשעה ושתי' להיות
בנמיכת רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא
יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד
הקדושה כי בצד הקדושה כתיב עוז וחדוה במקומו
ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה
וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי'
טוב שבנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות
אינה ראויה כ"א בשעת היודי ולא בשעת התפלה
ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דווקא] אעפ"כ
הרי כך היא המדה לאכפא לס"א במינה ודוגמתה.
כמארז"ל מינה וביה אבא לשדי' ביה נרגא ופגע בו
כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון
היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת
אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה'
והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון
הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות
בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות
בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי'
גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול
משתי' והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות
הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי'
ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין

והתלפשותה בסטרא אחרא - נקראים בשם "עצבות" כולל
בלשון חקדושי, - משמעות המלה "עצבות" בלשון הקודש היא
"כיווץ", כמו "מדה עוצבת", שהוא מכויץ ונפול ברוחו, ואין בו חיות
כלל. כי עצבות היא שילבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו,
אבל מרירות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש חיות בלבו להתפעל
ולתמרמר, רק שהיא חיות - הנובעת, מבחינת גבורות
קדושות, - ולכן היא באופן של מרירות, ואילו והשמחה מבחינת
חסדים, - של קדושה. כי חלב כלול משתי' - משתי המדות,
גבורות וחסדים. על כל פנים, הרי, שברון לבו ומרירותו (עם חיות),
אינם נובעים מקליפה, כי אם מקדושה, מגבורות של קדושה. והנה,
לעתים צריך לעורר בחינת גבורות הקדושות כדי להתמתיק
הדינים, שהם - הדינים, בחינת נפש הפחמית ויצר הרע
כששולט - היצר הרע, חס ושלום על האדם, - שזה, הרי, ענין
של דינים, כי אין הדינים נמתקין - נהפכים ל"טוב" ול"חסד",

בפרק כ"ט דין רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף
שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכוחו לשלוט בחומריות
הגוף. העצה לכך - מובאת באותו פרק - לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב
נשבר", שעל ידי כך הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה
ופועלת להסתיר על אור
הקדושה של נפשו האלקית.
לאחר שהזכיר רבנו הזקן, באותו
פרק, חשבונות שונים, שבידם
להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק
ל', שגם יתבונן בעובדה,
שבנינים שונים אין הוא נאבק
בנפשו הבהמית, כפי שנדרש
ממנו; ובכך - הוא גרוע מה"קל
שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצר
הרע ונכשל בעבירות; על ידי כך
יהיה בידו לקיים באמת מאמר
חכמינו ז"ל "והיו שפל רוח בפני
כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו
מתחילים ללמוד, יסביר שאף
אם עשוי להיות שכאשר יתעמק
בכל האמור במשך שעה ארוכה,
יפול בעצבות גדולה - בכל זאת,
אל יפחד מכך.
והנה, אף אם כשיאריך
הרבה להעמיק בעניינים
הנזכרים לעיל בשעה
ושתי', להיות בנמיכת
רוח ולב נשבר, יבא לידי
עצבות גדולה - ויהידי הרי
צריך להיות בשמחה, ולא
בעצבות, לא יחוש. - לכך, שהוא נתון בעצבות. ואף שעצבות
היא מצד קליפת נגה, ולא מצד הקדושה, כי בצד הקדושה
כתיב: "עז וחדוה במקומו", ואין השכינה שורה אלא מתוך
שמחה", - כשיהידי נמצא במצב של שמחה; "וכן לדבר הלכה
וכו'", - שעליו ללמוד דיני התורה מתוך שמחה; אלא שאם
העצבות היא ממילי דשמיא, - מחמת מצבו הרוחני שאינו כפי
שצריך להיות - היא - העצבות נובעת אז, מבחינת טוב שבנוגה
- כפי שלמדנו בפרק הראשון, שבקליפת "נוגה" יש גם טוב וגם רע,
לכן העצבות מענינים גשמיים נובעת מה"רע" שבקליפת נוגה, ואילו
העצבות מענינים רוחניים נובעת מה"טוב" שבקליפת נוגה. ברם, גם
ה"טוב" שב"נוגה" אף הוא קליפה ולא קדושה. [ולכן כתב האר"י
ז"ל, שאפילו דאגת העונות אינה ראויה כי אם בשעת תודי,
ולא בשעת התפלה ותלמוד תורה, שצריך להיות בשמחה
שמצד הקדושה דווקא] - לשון כ"ק רבינו: "ולא של הוללות

1 **אֵלָא בְּשֶׁרֶשֶׁן**. - כש"ממשיכים" אל תוך הדינים - משורשם,
2 מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים והגבורות של הנפש
3 הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא גבורות של קדושה,
4 שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים נובעים מהם גבורות ודינים
5 של היפך הקדושה והטוב -
6 ולכן נהפכים הם, בכוחו של
7 שורשם, מ"רע" - לקדושה
8 ולטוב. **וְלִבְּנֵי אֱמֶרֶוּ רַ"ל**:
9 **"לְעוֹלָם יִרְגְּזוּ אָדָם יִצְרֵל"**
10 **הַטּוֹב**, - על היצר הרע,
11 שעל עבודת הנפש האלקית
12 להיות מפעם לפעם בהלך
13 רוח של רוגז וגבורה. כדי
14 להמתיק על ידי כך את
15 הדינים של הנפש הבהמית
16 והיצר הרע. אלא, הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו, אינו במובן
17 שתמיד עליו לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל הרי על עבודתו
18 להיות בשמחה, אלא הכוונה היא: כל פעם, כל זמן שעליו להזדקק
19 לכך - וכפי שיוסבר להלן: **וְהִינֵנּוּ, בְּכָל עֵת שְׂרֹאָה בְּנַפְשׁוֹ שְׂצָרִיד**
20 **לְכָךְ**. - כגון, בשעה שהנפש הבהמית מגביהה את עצמה להסתיר

ליקוטי אמרים

אלא בשרשן ולכן ארז"ל לעולם ירגזו אדם יצ"הט והיינו
בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר
שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא
בשעה שהוא עצב בלא"ה ממילי דעלמא או כך בלי
שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות
ממרי דחושבנא הנ"ל ולקיים מארז"ל לעולם ירגזו וכו'
כנ"ל ובוזה יפטר מהעצבות שממילי דעלמא

וְלִבְנֵים מֵאֱמֶר רַ"ל **"לְעוֹלָם יִרְגְּזוּ וְכוּ"**, **בְּנִזְכָּר לְעִיל**, -
להשתמש בקו המרירות והרוגז⁸, וְכִזָּה יִפְטָר מִהֶעֱצָבוֹת שְׂמִמְלִי
דְּעִלְמָא, - בכך, יפטר מהעצבות הנובעת מהענינים הגשמיים,
כשיעשה חשבון נפשו ויגיע למרירות בגלל עניניו הרוחניים - ייפטר
מהעצבות שהיה נתון בה בתחילה מחמת עניניו הגשמיים.

יום שני ו' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לידי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

ליקוטי אמרים

ואח"כ יבא
לידי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו
בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו
אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשווקן ומתועב כו' אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'

41 **וְאַחֵר כָּךְ** - אחרי שיבוא
42 למרירות ולב נשבר על-ידי
43 חשבון נפשו, **יָבֵא לִידִי**
44 **שְׂמִיחָה אֱמִיתִית**. דְּהִינֵנּוּ,
45 **שְׂזֹאת יִשֵּׁב אֶל לְבוֹ** -
46 שכן יענה ללבו, **לְנַחֲמוֹ**
47 **בְּכַפְלִים, אַחֵר הַדְּבָרִים**
48 **וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה הַנִּזְכָּרִים**
49 **לְעִיל**, - שהשתכנע במצבו

על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך האדם הוא במצב של
"טמטום הלב" - על עבודתו להיות אז מתוך "הרגוזה" וגבורה. **אָךְ**
שְׂעֵת הַכֹּשֶׁר, שְׁהִיא שְׂעֵה הַמְּיוּחֶדֶת וְרֹאוּיָה לְכָךְ לְרֹב בְּנֵי אָדָם,
הִיא בְּשְׂעֵה שְׁהוּא עֶצֶב בְּלֹאוֹ הִכִּי מִמִּלִּי דְּעִלְמָא, - כשהוא בין
כך עצב מעניני העולם, או
כך בלי שום סבה, - שלא
בגלל עניניו הגשמיים, אלא
הוא עצב מבלי שהוא עצמו
יודע את הסיבה לכך, **אָזִי**
הִיא שְׂעֵת הַכֹּשֶׁר לְהַפְךָ
הָעֶצֶב לְהִיּוֹת מִ"מֶרִי
דְּחֻשְׁבָּנָא" הַנִּזְכָּר לְעִיל, -
להיות מבדלי החשבונות,
לעשות חשבון נפשו
ממעמדו ומצבו הרוחני,
וְלִבְנֵים מֵאֱמֶר רַ"ל **"לְעוֹלָם יִרְגְּזוּ וְכוּ"**, **בְּנִזְכָּר לְעִיל**, -
להשתמש בקו המרירות והרוגז⁸, וְכִזָּה יִפְטָר מִהֶעֱצָבוֹת שְׂמִמְלִי
דְּעִלְמָא, - בכך, יפטר מהעצבות הנובעת מהענינים הגשמיים,
כשיעשה חשבון נפשו ויגיע למרירות בגלל עניניו הרוחניים - ייפטר
מהעצבות שהיה נתון בה בתחילה מחמת עניניו הגשמיים.

הנחות. כיצד, איפוא, הוא
יכול במצב כזה, לנחם את
עצמו? - **לְאִמֹר לְלָבוֹ**: -
שיתבונן: **אֱמֶת הוּא כֵּן בְּלִי**
סִפְקִי, שְׂאֲנִי רָחוֹק מְאֹד
מִה' בְּתַכְלִית, וּמִשְׁקִין
וּמִתַּעֲב כו', אָךְ כָּל זֶה
הוּא אֲנִי לְבָדִי, הוּא הַגּוֹף
עִם נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂבֹו, -

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה
דהיפך האמת? - וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') - שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר
המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' - ועל אותה הרגע דהעדר
החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש". - עפ"י יומתק ג"כ כתבו (לאח"י שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז
ממשך) דע"י מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'".
7. ברכות ה, א. 8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים - הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני - הכוונה
בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו
"שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניניו הגשמיים? אלא, האמת היא אכן
כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה
במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שביט המקדש
קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביי"ן, שלכאורה על שמחת התגלית שמחה של מצוה,
"וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים? - אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של
שמחה - צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות - קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען
שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין
זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים.

בה מושגת במיוחד המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה
ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי: **לְעֵעֶק** – שהנפש תצטק בשעת
התפילה, **אֵל ה' בָּצַר לָהּ מַגְלוֹתֶיהָ בְּגוֹפֵי הַמְשָׁקִין**, **לְהוֹצִיאָהּ**
מִמְסַגֶּר, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יְתִבְרָךְ. וְזוֹ – עבודתו זו, להוציא את הנשמה
מגלותה בגוף ולהחזירה
ליחודה עם הקב"ה עלידי
תורה ומצוות בכלל ועלידי
תפילה בפרט, הִיא בְּחִינַת
"תְּשׁוּבָה" **וּמַעֲשִׂים**
טוֹבִים¹⁰, – שכן, לכאורה
"תשובה" ר"מ מעשים טובים"
הם שני ענינים שונים:
"תשובה" באה כדי לתקן
ולחייב את העבר הלא-
טוב, ואילו "מעשים טובים",
הם קיום המצוות וענינים
טובים הנעשים עתה, ואין
להם שום שייכות ל"עבר" –
כיצד, איפוא, מקשרים את
שניהם כאילו הם דבר אחד:
תשובה ומעשים טובים?
(כלשון חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים").
אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים הטובים צריכים להיעשות מתוך
הכוונה האמורה – יובן הדבר: **שֶׁהֵן מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעוֹשֶׂה בְּרִי**
לְחַיִּים – את הנפש, שהיא "חֶלֶק ה'" – להקב"ה, **לְמִקְוֶא**
וְיִשְׂרָאֵל דָּכַל עֲלֵמִין. – שהוא מקור ושורש כל העולמות, הרי,
שמעשים טובים אלה קשורים בהחזרת הנפש למקורה ושורשה,
שזה ענין ה"תשובה".

הנפש הבהמית המחיה את הגוף. **אֲכַל מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ בְּקֶרְבִּי**
"חֶלֶק ה'" מִמֶּשׁ, שִׁישְׁנוּ אֲפִלּוּ בְּכָל שְׂבָקִים, – שכן, גם "קל
שבקלים" יש בקרבו חלק אלקה ממעל, שְׁהִיא נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם
נִיצוּץ אֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ הַמְלָכִשׁ בָּהּ לְהַחְיֹתָהּ, רַק שְׁהִיא – הנפש
האלקית, בְּבְחִינַת גְּלוּת, –
בנפש הבהמית של הקליפה,
בשעה שאני נמצא במצב
רוחני ירוד כזה. וְאִם בֵּן –
הרי, אֲדַבְּקָהּ, – להיפר: בְּל
מֶה שְׁאֵנִי בְּתַכְלִית הַרְחוֹק
מֶה וְהַתְּעוּב וְשִׁקוּץ – הִרִי
נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׁבִי בְּגִלוּת
גְּדוֹל יוֹתֵר, וְהַרְחַמְנוּת
עָלֶיהָ גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלִזֶּה –
ולכן, אֲשִׁים בְּל מְגֻמְתִּי
וְחִפְצִי **לְהוֹצִיאָהּ**
וְלְהַעֲלוֹתָהּ מַגְלוֹת זֶה,
לְהַשִּׁיבָהּ אֶל בֵּית אֲבִיהָ
בְּנִעוּרֶיהָ, – כלומר:
לשורשה, כמו שהיתה קֶדֶם
שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּגוֹפִי, שְׁהִיָּתָה
– אז, נְכַלֵּלָת בְּאוֹרִי יְתִבְרָךְ וּמִיַּחַדָּת עִמּוֹ בְּתַכְלִית, וְגַם עֵתָה
בֵּן תִּהְיֶה בְּלוּלָה וּמִיַּחַדָּת בּוֹ יְתִבְרָךְ, – וזה יהיה, בְּשִׂאשִׁים בְּל
מְגֻמְתִּי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן – בתורה ובמצוות, בְּל עֶשֶׂר
בְּחִינּוֹתֶיהָ – שכל עשרת בחינות וכוחות הנפש יהיו לבושים בתורה
ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש" בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום
המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות בהן מדות
אהבת ה' ויראת ה' וכו', בְּנוֹכַר לְעִיל, וּבְפֶרֶט בְּמִצְוֹת תְּפִלָּה –

יום שלישי ז' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תהי' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

בְּצִאת מַהְגְּלוֹת וְהַשְׁכֵּתָהּ, בְּמִשְׁל בֵּן מֶלֶךְ שְׁהִיָּה בְּשִׁבְתָּהּ וְטוֹחֵן
בְּבֵית הָאֲסוּרִים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש לעסוק בעבודות
קשות ומפרכות, וּמִגְדֹּל בְּאִשְׁפָּה, – ומאורתו מצב ויָצָא לְחַפְשִׁי אֶל
בֵּית אֲבִיו הַמֶּלֶךְ. – וניתנה
לו האפשרות לחזור לבית
אביו המלכותי – הרי זו
השמחה הגדולה ביותר; כן
תהא שמחתו של בן ישראל,
בעבודת התורה והמצוות,
כי על ידי כך, הוא מוציא
את הנפש, שהיא בן מלך,
מגלותה בגוף ובעניניו
הנחותים, ומחזירה לשורשה
– מלכו של עולם. וְאֵף שְׁהִגּוֹף עוֹמֵד – עדיין, בְּשִׁקּוּצוֹ וְתַעֲבוֹבוֹ,
וּבְמֹ שְׂבָתוֹב בּוֹחֵר דִּנְקָרָא "מִשְׁכָּא דְּחִוּיָּא", – שהגוף נקרא

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ בְּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ
בְּצִאתָהּ מִהִגּוֹף הַמְתַּעֲב, וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ, –
לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו מתבצעת בְּשִׁעֵת הַתּוֹרָה
וְהַעֲבוֹדָה, – כשהוא לומד
תורה ועוסק בעבודת ה',
חזרת הנפש ליחודה
בשורשה כבתחילה, לפני
שהתלבשה בגוף. וּבְמִאֲמֵר
רַז"ל¹¹: לְהִיָּת בְּל יָמָיו
וְהַשְׁבִּיָּה כְּמִשְׁל בֵּן מֶלֶךְ שְׁהִיָּה בְּשִׁבְתָּהּ וְטוֹחֵן בְּבֵית
הָאֲסוּרִים וּמִגְדֹּל בְּאִשְׁפָּה ויָצָא לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אֲבִיו
– לאחר שעשה תשובה –
על מה שוב יעשה תשובה?"
– אלא הכוונה היא, שתמיד יעסוק בתורה ובעבודה, לגרום להשבת
הנפש למקורה ושורשה, שזה ענין התשובה. וְאִין לָהּ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה

ליקוטי אמרים

1 "משכא דחויא" – "עור הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות
2 הטמאות לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן,
3 "משכא דחויא" – "עור הנחש"¹³. **כִּי מְהוּתָּהּ וְעֲצֻמּוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ**
4 **הַבְּהִמִית לֹא נִהְפְּךְ לְטוֹב לְכָלל בְּקִרְבָּהּ** – שכן, המצוות
5 והמעשים הטובים משפיעים
6 רק על לברשי הנפש
7 הבהמית שעל-ידי נעשית
8 מצוה גשמית. ואילו מהותה
9 ועצמותה של הנפש
10 הבהמית, כלומר: כחותיה,
11 אינם נהפכים על ידי כך
12 ל"טוב", כיצד, איפוא, הוא
13 יכול להיות בשמחה גדולה,
14 בשעה שהוא יודע שמבחינת
15 גופו ונפשו הבהמית הוא
16 נשאר עדיין באותו מצב
17 נחות! – **מִכָּל מְקוֹם, תִּיקַר**
18 **נִפְשׁוֹ בְּעֵינָיו, לְשִׁמְחָה**
19 **בְּשִׂמְחָתָהּ** – שמחת הנפש,
20 ביציאתה מגלות הגוף,
21 והתאחדותה
22 באלקות על-ידי תורה
23 ועבודה, יותר מִהַגּוֹף

ליקוטי אמרים

בוהר דנקרא משכא דחויא כי מהותה ועצמותה של
הנפש הבהמית לא נהפך לטוב ליכלל בקדושה מ"מ
תיקר נפשו בעיניו לשמוח בשמחתה יותר מהגוף
הנבזה שלא לערוב ולכלכל שמחת הנפש בעצבון
הגוף. והנה בחי' זו היא בחי' יציאת מצרים שנאמר
בה כי ברח העם דלכאור' הוא תמוה למה היתה כזאת
וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם לא היה
מוכרח לשלחם אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל
עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם
עד מתן תורה רק מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם
האלהית מגלות הס"א היא טומאת מצרים ולדבקה בו
ית' וכדכתיב ה' עוזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי
ומנוסי וגו' והוא מנוס לי וגו' ולכן לעתיד כשיעביר ה'
רוח הטומאה מן הארץ כתיב ובמנוסה לא תלכון כי
הולך לפניכם ה' וגו'.

24 **הַנֶּפֶשׁ**, – שהנפש תהיה יקרה בעיניו – לשמוח בשמחתה – מאשר
25 גופו הנבזה, **שֶׁלֹא לְעֶרְבָב וּלְכַלְכֵּל שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ בְּעֲצָבוֹן הַגּוֹף**.
26 – שמבלי הבט שמבחינת הגוף קיימת סיבה להיות בעצבות, יהיה
27 בכל זאת בשמחה מבחינת הנפש, שיקרה בעיניו בהרבה. **וְהִנֵּה,**
28 **בְּחִינָה זו** – אופן זה של עבודה, שהנפש האלקית מנתקת עצמה
29 מגלות הגוף והנפש הבהמית, על-ידי מצוות ומעשים טובים, למרות
30 שהגוף נשאר בנחיתותו, **הִיא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר**
31 **בַּיּוֹם הַהוּא**: **"כִּי בָרַח הָעָם"**, – שעם ישראל יצא ממצרים בצורה של
32 בריחה. **וְלִכְתּוּבָהּ הוּא תְּמוּנָה, לְמַעַן הִיטֵה בְּזֵאתָ,** – "לברוח"
33 ממצרים, **וְכִי אֵלֹהֵי אֲמָרוֹ לְפָרְעָה לְשַׁלְּחָם חֲפָזִי לְעוֹלָם, לֹא הָיָה**
34 **מִכָּרָח לְשַׁלְּחָם?** – אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה פרעה
35 נאלץ בין כה לשלחם, מדוע, איפוא, היה זה צריך להיות בצורה של
36 ערמה, לומר לו שיוצאים לשלושה ימים בלבד, ולאחר מכן לברוח?
37 **אֵלֶּא** – כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל בגשמיות – מקורו

מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל היו בגשמיות בגלות
מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם בגלות הקליפה והטומאה
של מצרים; ויציאתם ממצרים בגשמיות נבעה מיציאת נשמותיהם
מטומאת מצרים ברוחניות: ומאחר שיציאתם ממצרים, היתה כך
שנפשמם האלקית השתחררה
בכוח מן ה"רע" של טומאת
וקליפת מצרים שנדבקה בהן
(שכן, מבחינת גופם ונפשם
הבהמית, נשארו עדיין בהם
קליפת וטומאת מצרים) –
לכן גם בגשמיות היתה
גאולתם בצורה של בריחה –
ובלשון ה"תניא": **מִפְּנֵי**
שֶׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל
– מבחינת גופם ונפשם
הבהמית, **עָדִין הָיָה בְּתִקְפּוֹ**
בְּחָלָל הַשְּׂמָאֵלִי, – שבלב,
מקומה של הנפש הבהמית
ושל היצר הרע¹⁵, **כִּי לֹא**
פָּסְקָה זְהֻמָּתָם עַד מֵתֵן
תּוֹרָה, רַק מִגְּמַתָּם וְחַפְצָּם
הָיְתָה לְצֵאת נַפְשָׁם
הָאֱלֹהִית מִגְּלוֹת הַסְּטָרָא
אַחֲרָא, הִיא טְמֵאת מִצְרַיִם, וְלִדְבָקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְדִכְתִּיב¹⁶:
"ה' עֹזִי וּמַעֲזִי וּמְנוֹסִי בְּיוֹם צָרָה וְגוֹ'", – "מנוסי" – לשון "בריחה",
כלומר: ישנה צורת עבודה של בריחה אל ה', **"מִשְׁגָּבִי וּמְנוֹסִי**
וְגוֹ"¹⁷, "וְהוּא מְנוֹס לִי וְגוֹ"¹⁸. – הרי, כשם שברוחניות ברחו
הנפש האלקית מה"רע", לכן כך היה גם בגשמיות, שהגאולה באה
באופן של "כי ברח העם". **וְלָכֵן, לְעֵתִיד,** – בגאולה העתידה,
בְּשִׁיעָבִיר ה' רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, – וממילא לא תהיה
ברוחניות צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע יתבטל לגמרי, לכן
גם בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של "בריחה", שלכן –
בְּתִיב¹⁹: "וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן, כִּי הִלֵּךְ לְפָנֶיכֶם ה' וְגוֹ'".
– אך, היציאה ממצרים היתה בצורה של מנוסה, וכך גם בעבודה
הרוחנית של יהודי, שאף שהגוף נשאר עדיין בנחיתותו, יוצאת בכל
זאת הנפש האלקית מגלותה בגוף ובנפש הבהמית, על-ידי מצוות
ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו'". 16. ירמי' טז, יט. 17. ירמי' טז, יט. 18. פיוט אדון עולם. 19. ישעי' נב, יב.

יום רביעי ח' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב.

ליקוטי אמרים

38 שְׁתַּבָּא לְקַמְנָן²⁰ עֲנִין הַעֲלָאָה זו – של הנפש הבהמית ולבושיה
39 בְּאֵרִיכוֹת, אִיךָ שֶׁהִיא – העלאה זו, תְּכִלִּית בְּרִיאת הָעוֹלָם, וְאִם
40 כֵּן אִפּוֹא זֹאת אַעֲשֶׂה, וְזֹאת תְּהִיָּה כָּל מְגֻמָּתִי כָּל יְמֵי חַלְדִּי –
41 כל משך ימי חיי, לְכָל בְּהֵן – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של
42 תורה, חַיִּי רוּחִי וְנַפְשִׁי,
43 וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹכִי²¹: "אֵלֶיךָ ה'
44 נִפְשִׁי אֲשָׂא", דְּהִינְנוּ¹³,
45 לְקִשְׁרֵי מַחֲשַׁבְתִּי וְדִבּוּרִי
46 כְּמַחֲשַׁבְתִּי וְדִבּוּרִי וְתַפְרָדָּה,
47 וְהֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת
48 הַעֲרִיבוֹת לְפָנֵינוּ, – הלכות
49 התורה, הֵן הֵן מַחֲשַׁבְתּוֹ
50 וְדִבּוּרוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה, וְעַל־יְדֵי
51 הַדִּבּוּר וְהַהֲרָהוּר בַּהֲלָכוֹת
52 הַתּוֹרָה, מְקַשֵּׁר הָאָדָם אֶת
53 דִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, בְּדִבּוּרוֹ
54 וּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה, וְכֵן
55 מַעֲשֶׂה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, –
56 שְׁעַל־יְדֵי עֲשִׂית הַמִּצְוֹת
57 בַּמַּעֲשֶׂה, מִתְקַשֵּׁר לְבוֹשׁ
58 הַמַּעֲשֶׂה שְׁבָאָדָם, לְבַחֲנִית
59 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַקֹּב"ה, שְׁלֵכֵן
60 נִקְרָאת הַתּוֹרָה²² "מְשִׁיבַת
61 נֶפֶשׁ", פְּרוּשׁ – מְשִׁיבָה אֶת
62 הַנֶּפֶשׁ לְמִקְוָה וְשִׁרְשָׁהּ,
63 וְעַל זֶה נֶאֱמַר²³: – עַל מַה
64 שֶׁלְּמַדְנוּ, שֶׁבַעֲשֶׂה שְׁבוּר לְבוֹשׁ מִפְּאֵת מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ הָרוּחָנִי –
65 יִשְׁמַח אֶת עַצְמוֹ עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל יְדֵי כֵךְ יִחְזֹר אֶת נִפְשׁוֹ
66 לְמִקְוֵה וּשְׁרֹשָׁה – נֶאֱמַר בַּפְּסוּק: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְחֵי לֵב":
67 – שְׁעַל־יְדֵי הַחֲשָׁבוֹן, שְׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, מִתְעַלָּה גַם נִפְשׁוֹ
68 הַבְּהִמִּית לְאַלְקוֹת, – תְּהִיָּה ה' תְּשׁוּבָה" שְׁלוֹ, גְּדוּלָּה וְעִמּוּקָה יוֹתֵר,
69 וּשְׁמַחַת הַנֶּפֶשׁ תְּהִיָּה בְּהִרְבֵּה יוֹתֵר אֹרֹר וּשְׁמִיחָה, שֶׁכֵּן לִפִּי הַחֲשָׁבוֹן
70 הָאֲמוּר לִפְנֵי כֵן, הִרִי נִפְשׁוֹ הָאֲלֵקִית בְּלִבָּד תִּצָּא מִגְּלוֹת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ
71 הַבְּהִמִּית, וְתִבְרַח מִן ה' רַע", שֶׁהוּא עֵדִיין בְּתוֹקֶפוֹ – וְאִז הִרִי מִבְּחִינַת
72 גּוֹף וּנִפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית הוּא עֵדִיין נִשְׁאָר בְּמַצֵּב נְחוּת וִירָד; לְעוֹמֶת זֹאת,
73 אִם יִתְּבוֹנֵן שְׁגֵם נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית תִּתְעַלָּה עַל־יְדֵי לִימוּדוֹ תּוֹרָה וְקִיּוּמוֹ
74 מִצְוֹת – יוֹסִיף לוֹ הַדְּבַר הָרַבָּה שְׁמִיחָה.

1 וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זו – השבת הנפש לשורשה על־ידי תורה
2 וּמִצְוֹת, בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עֵז מַעֲמָקָא דְּלִבָּא, – מעומק הלב, וְגַם
3 שְׁמַחַת הַנֶּפֶשׁ – הַמִּתְלַוָּה ל'תשובה' זו, תְּהִיָּה בְּתוֹסֶפֶת אֹרָה
4 וְשְׁמִיחָה – הִרִי זֶה בְּאִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל לְבוֹ דַּעַת וְתִבּוּנָה – כְּשִׁיתְּבוֹנֵן
5 בְּלִבּוֹ, בַּדַּעַת וּבְתִבּוּנָה,
6 לְנַחֲמּוֹ – אֶת הַלֵּב,
7 מַעֲצָבוֹ וְיִגְוֹנוֹ, – הַנוֹבְעִים
8 מַחֲשַׁבוֹת מַצְבּוֹ הָרוּחָנִי,
9 לְאִמֵּר בְּנִזְכָּר לְעִלִּי: הֵן
10 אֲמַת כו' – שְׁאֵנִי רַחוּק
11 בְּתַכְלִית מִהַקֹּב"ה, וּמִתּוֹעֵב
12 וּמִשׁוּקֵי, אֵךְ אֲנִי לֹא
13 עֲשִׂיתִי אֶת עֲצָמִי, –
14 הַעוֹבְדָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית
15 מִסּוּגֵלָת לְבוֹא לְמַצֵּב כּוֹה
16 שֶׁל גְּלוּת בְּגוֹף וּבִנְפֶשׁ
17 הַבְּהִמִּית, הַמוֹשְׁכּוֹת אוֹתָהּ
18 לְעִנְיָנִים שְׁפִלִּים בִּיּוֹתֵר – לֹא
19 אֲנִי יִצְרַתִּי אֶת הַנְּסִיבוֹת
20 שֶׁמַּצֵּב כּוֹה יוֹכֵל לְהַתְּהוּוֹת,
21 אֲלֹא הַקֹּב"ה הַלְבִּישׁ אֶת
22 הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית בְּגוֹף וּבִנְפֶשׁ
23 הַבְּהִמִּית, כֵּךְ שֶׁהִיא מִסּוּגֵלָת
24 לְבוֹא לְמַצֵּב כּוֹה, וְלָמָּה
25 עֲשֶׂה ה' בְּזֹאת, לְהוֹרִיד
26 חֶלֶק מְאֹרֵי וְתַפְרָדָּה, –
27 הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית, הַמְּמַלָּא וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין – כֹּל הָעוֹלָמוֹת, וְכִלָּא
28 קְמִיָּה בְּלֹא חֲשִׁיב, – וְהַכֹּל לְעוֹמֶתוֹ לֹא נִחְשָׁב לְכֹלָם, וְהַלְבִּישׁוּ –
29 אֶת הָאוֹר, אֶת הַנִּשְׁמָה, הַלְבִּישׁ הַקֹּב"ה, בְּ"מַשְׁכָּא דְּחִוָּיָא" – בְּגוֹף,
30 הַנִּקְרָא, כְּאִמּוֹר, "עוֹר הַנֶּחֱשׁ" וְ"מִסְפָּה סְרוּחָה" – לְמוֹה, אֲכֹן, עֲשֶׂה
31 הַקֹּב"ה כֵּךְ אֵין זֶה כִּי אִם יִרְדָּה זו – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית, הִיא
32 צִרְדָּה עֲלִיָּה, – שֶׁתְּבוֹא אַחֲרֵי הִירִידָה: לְהַעֲלוֹת לַח' כָּל נֶפֶשׁ
33 הַחִיּוֹנִית הַבְּהִמִּית שֶׁמְקַלֶּפֶת נִגְהָ וְכָל לְבוּשֶׁיהָ, הֵן בְּחִינַת
34 מַחֲשַׁבָּה דְּבוֹר וּמַעֲשֶׂה שְׁלָה, – שְׁכּוֹלֵם יִתְעַלּוֹ אֶל הַקֹּב"ה, עַל יְדֵי
35 הַתְּלַבְּשׁוֹתֵן בְּמַעֲשֶׂה דְּבוֹר וּמַחֲשַׁבָּת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי עֲשִׂית
36 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר וְהַהֲרָהוּר בְּעִנְיַת תּוֹרָה – שְׁעַל יְדֵי
37 כֵּךְ מִתְעַלָּה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית וּמַחֲשַׁבְתָּהּ, דִּבּוּרָה וּמַעֲשִׂיהָ, וְכִמּוֹ

יום חמישי ט' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, באריכות.

ליקוטי אמרים

- 1 **פֶּרֶק לֵב.** בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע
2 למצויות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו וממצב הרוחני שאינו
3 כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על-ידי התבוננותו,
4 שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק,
5 אבל יש בו הרי נפש אלקית,
6 שהיא חלק אלקה ממעל ממש,
7 ומאחר שהנפש האלקית
8 נמצאת בגלות הגוף והנפש
9 הבהמית, ורחמנות גדולה עליה
10 – ישתדל, משום כך, בלי הפסק
11 לגאול את הנפש האלקית
12 מגלות זו ולהחזירה לשורשה
13 באלקות, על-ידי קיום התורה
14 והמצוות – שיבה וחזרה זו
15 מביאה לשמחת-נפש גדולה;
16 שמחת היציאה מהגלות
17 ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר
18 במצבו הנחות והלא-טוב –
19 צריכה הנפש להיות יקרה בעיני הרבה יותר מהגוף, וממילא אסור ששמחה
20 זו תופר על-ידי העצבות הנובעת מהגוף. **וְהִנֵּה, עַל יְדֵי קִיּוֹם הַדְּבָרִים**
21 **הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לְהִיּוֹת גּוֹפּוֹ נִבְזָה וְנִמְאָם פְּעִינִי,** – בהשתכנעו,
22 על-ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, **רַק שְׂמֵחָתוֹ תִּהְיֶה שְׂמֵחָת**
23 **הַנֶּפֶשׁ לְבָדָה** – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר לשורשו האלקי,
24 על-ידי מצוות ומעשים טובים, **הָרִי זֶה דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְקִלָּה לְבָא**
25 **לְיָדֵי קִיּוֹם מִצְוֹת וְאַהֲבַת לְרַעְיָה בְּמוֹד¹ לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל**
26 **לְמַגְדֹּל וְעַד קָמֶן.** – החל מגדול במצוות ובמעשים טובים, וכלה
27 בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם עליו לאהוב כמו שהוא
28 אוהב את עצמו. **כִּי מֵאַחַר שְׁנוּפּוֹ נִמְאָם וּמְתוּעַב אֲצִלּוֹ,** – הרי שאין
29 מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין
30 מקום כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש
31 שלו היא למעלה במדרגה מאשר הנפש של הזולת, שכן, **וְהַנֶּפֶשׁ**
32 **וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ גְּדֻלָּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ בְּשִׂרְשׁוֹ וּמְקוֹרָן בְּאַלְקִים חַיִּים,** –
33 כיצד, איפוא, הוא יכול לדעת שנפשו חשובה והיא למעלה מנפש
34 הזולת? שמא המצב הפוך לגמרי? **בְּשִׁנָּם** – כי בעצם, **שֶׁבָּלָן**
35 **מִתְאַיְמֹת,** – כל הנשמות שוות, במדרגה אחת. **כִּי רַבִּינוּ מַעֲרִי:**
- אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד
אפשרי, לכאורה, הדבר לאהוב את הזולת כמו את עצמו, אהבת
עצמו היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה
עצמותית כי אם אהבה הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר
מאשר דבר הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את הזולת
כמו שהוא אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת הנשמה כל
בני ישראל הם אחים, כי הם באים משורש אחד, מובן הדבר, שכן,
מבחינת הנשמה הרי גם האהבה לזולת היא אהבה טבעית ועצמותית,
באותה מדה שהאהבה בין אחים היא טבעית ועצמותית. ברם, כל
האמור הוא רק מבחינת הנשמה בלבד, רק – זאת, **שְׁחֲנוּפִים**
63 **מִקְלָקִים, וְלִבָּן הָעוֹשִׂים גּוֹפִם עֶקֶר וְנִפְשָׁם טָפְלָה – אִי אֲפָשָׁר**
64 **לְהִיּוֹת אֲהָבָה וְאַחֻוּהָ אֱמִיתִית בֵּינֵיהֶם,** – מאחר שעניני הנפש – בהם
65 האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית – אינם בעיניו העיקר, כי אם
66 עניני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת – נפרדים וחלוקים אחד
67 מהשני ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, **אֵלָּא – אֲהָבָה,**
68 **הַתְּלוּיָה בְּדָבָר לְבָדָה.** – שאז, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות
69 ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל – בטלה ממילא
70

1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" – של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות – כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" – "אב" הוא בחינת "חכמה" – שם אין שום הבדל והשתלשלות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) – ביחס לשורש הנשמה ואין שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות – ה"בין" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" – שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפי' לך יג, ח)" – מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים – "קרובים"; פירוש שני: אחים – "דומין בקלסתר פנים").

יסוד התורה כולה, והיא המביאה לקיום כל המצוות של התורה, **וְאִיֶּדֶךָ פִּירוּשָׁא הוּא כו'.** – כל השאר מהווים פירוש למצוה זו. **כִּי יְסוּד וְשׁוֹרֵשׁ כָּל הַתּוֹרָה הוּא לְהַגְבִּיהַ וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוֹף מַעֲלָה מַעֲלָה עַד עֲקָרָא וְשִׁרְשָׁא דְכָל עֲלָמִין;** – עד עיקר ושורש כל העולמות, שזוהו העלאה

כל העולמות, שזוהו העלאה

מלמטה למעלה; **וְגַם**

לְחַמְשֵׁיךָ אִוֵּר-אֵין-סוּף

פִּירוּךְ-הוּא בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל,

כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְקַמְן,

דְּהִינּוּ – "כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל"

מִשְׁמַעַה: בְּמִקּוֹר נִשְׁמוֹת

כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהוּ אֶחָד

בְּאֶחָד דְּוָקָא, – שִׁיחִיה

"אחד" (אחדות שמאור אין

סוּף) עַם "כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל" כְּפִי

שְׁהִיא "אחד" דוּקָא, כְּלוּמָר,

דוּקָא כְּשִׁשׁוּרְרַת אֶחָדוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, וְלֹא כְּשִׁישׁ פִּירוּךְ

חָס וְשָׁלוֹם בְּנִשְׁמוֹת, – שְׂאז, כְּשִׁשׁוּר פִּירוּד חֲלִילָה בְּנִשְׁמוֹת, אֵין

אִוֵּר אֵין סוּף נִמְשָׁךְ בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל וְלְמַטָּה – כִּי, דְּקִרְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא

לֹא שְׂרִיָּא בְּאֶתֶר פְּגִים, – אֵין הַקְב"ה "שׁוֹרֵה", כְּלוּמָר הוּא אֵינוֹ

מִתְגַּלָּה, בְּמִקּוֹם פְּגוּם, מִקּוֹם שְׂאֵין בּוֹ אֶחָדוֹת מְלָאָה; וְכְּמוֹ

שְׂאִוְמִרִים: "בְּרַכְנוּ אֶבְיָנוּ בְּלִנּוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךְ", – אֵימַתִּי

יִכּוֹל לְהִיטֵב "בְּרַכְנוּ בְּאוֹר פְּנִיךְ" – כְּשִׁישְׁנו "כִּלְנוּ כְּאֶחָד", כְּשִׁאֲנַחְנוּ

כִּלְנוּ מֵאֶחָדִים כְּאֶחָד, וְכְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּאִרְיֹבֹת: –

בְּהַתָּאם לְאִמּוֹר, הִרִי, מִצּוֹת "וְאֶהְבֵת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ", מֵאִוֵּר שְׁהִיא

מְבוֹסֶסֶת עַל הַתְּקַשְׁרוּת וְאֶחָדוֹתָן שֶׁל כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל – לְפִיכָךְ

הִיא תְּקִפָּה וּמַחֲיִיבַת בִּיחָס לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי הִרִי לְכָל יְהוּדֵי יִשׁ

נִשְׁמָה בְּתוֹכּוֹ. אֵלֹא, אִפְשֵׁר לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּךְ מִהַגְמָרָא הָאוֹמֶרֶת

שִׁישְׁנֵם יְהוּדִים שִׁמְצוּהָ לִשְׁנוֹא אוֹתָן – וְכֵךְ אוֹמֵר ה'תניא" לְהִלָּךְ:

1 האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף – טפל, יש לו הרי, 2 מבחינת הנפש, אהבה עצמיתית לזולת, באותה מדה של האהבה 3 העצמיתית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר רבנו הזקן "ענין עוד 4 יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום מצוה כזו – שהיא כל

5 התורה כולה" (לשון כ"ק

6 רבינו). כלומר: כשגופו יהיה

7 מאוס עליו, ושמחתו תהיה

8 מצד הנפש בלבד, זה יביא

9 אותו לקיום מצוה כזו

10 המבטאת את התורה כולה –

11 והיא, אכן, מצות אהבת

12 ישראל – אלא עד כאן דובר

13 אודות מצוה זו כשלעצמה,

14 ולהלן ידובר אודות מצוה זו

15 – אהבת ישראל – כפי שהיא

16 "כל התורה כולה". שכן,

17 דברי חכמינו ז"ל⁴, שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה,

18 כלומר יסוד ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות:

19 מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן,

20 להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות

21 שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את

22 עצמו, לכך שבגללה יהיה זדיר במצוות שבין אדם למקום – שבגלל

23 אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות אחרות?

24 אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך"

25 כראוי, הרי זה דוקא על-ידי שעושים את הנשמה עיקר ואת הגוף

26 טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן יסוד גם למצוות שבין אדם

27 למקום: יסוד ושורש התורה כולה הוא להעלות את הנפש מעל הגוף,

28 וכפי שרבנו הזקן יסביר להלן. וְהוּא שְׂאִמְרָה הִלָּל תְּהִלָּתוֹ עַל קִיּוֹם

29 מִצְוָה זו: "וְהוּא כָּל הַתּוֹרָה בְּלִיָּה, – ש'ואהבת לרעך כמוך" היא

יום שישי י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, דשבת].

69 שכמוהו גם הוא שומר תורה ומצוות, אלא שב"פרט" מסויים הוא

70 נכשל ועובר עבירה – וכ"ק רבינו מסביר⁸ בהערה: "ובמילא אפילו

71 שגגת תלמוד עולה ודוך",

72 כלומר: דוקא כשהחוטא

73 הוא "חברו", שומר תורה

74 ומצוות, מצוה לשנוא אותו

75 בגלל חטאו, כי, בהיותו בן

76 תורה (ומצוות). נחשב לו גם

77 חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"דוך". עבירה

78 זו נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – ו'עולה

59 ומה שכתוב בגמרא, שמי שרואה בחבירו שחטא – מִצְוָה

60 לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לומר לְרַבּוֹ שִׁישְׁנָאָהוּ – הרי, כשמישהו חוטא, לא

61 זו בלבד שאין לאהוב אותו,

62 אלא להיפך: מצוה לשנוא

63 אותו; ולפי מה שלמדנו

64 לעיל, הרי שמצות "ואהבת

65 לרעך כמוך" היא לכל אחד

66 מישראל? – התשובה

67 לשאלה זו, היא: הִינּוּ – מה שנאמר בגמרא שמצוה לשנאותו, הרי

68 זה בְּחִבְרֵי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, – שהזולת הוא "חברו" במובן זה

ליקוטי אמרים

ומ"ש בגמ' שמי

שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו

היינו בחבירו בתורה ומצוות וכבר קיים

חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"דוך". עבירה

זו נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – ו'עולה

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה. 7. ראה פסחים ק"ג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה ש"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שהוא מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש

1 ודון' אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את
2 עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו
3 בשוגג "עולה ודון" – נחשב לדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו,
4 אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: **וּבְכָר קִנְם בּוֹ מִצְוֹת**

5 "הוכח תוכיח את
6 עמיתך" – וחכמינו ז"ל

7 אומרים¹⁰ על "עמיתך": **עם**
8 **שְׂאֵתְךָ** – שווה אליו,
9 **בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת** – ולמרות
10 שהוא כבר הוכיח אותו על
11 חטאו, **וְאֵף-עַל-פִּי-בֶן לֹא**
12 **שָׁב מִחֲטָאוֹ**, – "וה"ז ודון
13 בפירושו" (לשון כ"ק רבינו),
14 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר**
15 **תְּרִיּוֹם**. – אותו מצוה
16 לשנאותו. **אֲבָל מִי שְׂאִינוֹ**
17 **תְּרִיּוֹם** – בתורה ובמצוות,
18 **וּלְשׁוֹן כ"ק רבינו**: "ובמילא
19 ודונותיו – כשגגות (ספ"ל)
20 ואין לשנאותו", כי מי שאינו
21 "חבירו בתורה ומצוות",
22 כלומר, שאינו בן תורה, הרי
23 עליו אומרים חכמינו ז"ל:

24 "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם הוא
25 עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו
26 נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו
27 חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם **וְאִינוֹ מְקַרֵּב אֶצְלוֹ**, – באיזה ענין
28 שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, **הִנֵּה עַל זֶה אָמַר הַלֵּל**
29 **הַקֹּדֶם**: "**הוּא מְתַלְמִידוֹ שֶׁל אַחֵר, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְכוּ', וְרוֹדֵף**
30 **שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת תְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לְתוֹרָה**", – אף שהלל מדבר
31 אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או "אנשים"
32 כי אם בתואר "בריות", **לֹאמַר, שְׂאֵף תְּרַחֲקִים מִתּוֹרַת ה'**
33 **וְעִבְדוּתָהּ, וְלִבֵּן נִקְרָאִים בָּשָׂם "בְּרִיּוֹת" בְּעֵלְמָא** – "בריות" סתם,
34 מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם – גם כאלה,
35 **צִרְיָה לְמִשְׁכָּן** – "למשכן" אותם, **בְּחֻלֵּי עֲבוֹתוֹת אֲהָבָה, וְכָלִי**
36 **הָאֵי** – על-ידי כל זה, **וְאוֹלֵי יוֹכֵל לְקַרְבֵּן לְתוֹרָה וְעִבְדוּת ה'; וְהֵן**
37 **לֹא** – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה
38 לתורה ולעבודת ה', **לֹא הִפְסִיד שְׁכָר מִצְוֹת אֲהָבַת רְעִים**. –
39 בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה
40 ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת רעים. **וְגַם הַמְּקַרְבִּים אֵלָיו**
41 **וְהוֹכִיחֵם** – על הנהגתם הרעה, **וְלֹא שָׁבוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם** – שכאמור
42 **שִׁמְצוֹה לְשִׁנְאוֹתָם** – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת
43 מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא, **מִצְוֹה לְאַהֲבָם גַּם בֶּן**. – ברם,

ליקוטי אמרים

בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבות' אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתייהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר

עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מספרא אחרא הגובר עליה ברשעים, והרחמנות מכבדת השנאה ומעוררת האהבה, – ועל כך הוא אומר להלן: **בְּנוֹדֵעַ מִמֶּה שֶׁכְּתוּב: ל' יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרָהֶם**¹² – במובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתייהן להיות אמיתיות, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתייהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב'תניא': הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש

44 כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך
45 לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה
46 נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה –
47 מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – וּשְׁתִּייהֶן הֵן
48 **אַמֶּת**: – האהבה היא
49 אמיתית, והשנאה –
50 אמיתית: **שְׁנָאָה** – להם,
51 **מִצַּד הָרַע שֶׁבָּהֶם**, –
52 המביא אותם לחטוא,
53 **וְאַהֲבָה** – להם, **מִצַּד**
54 **בְּחִינַת הַטּוֹב** – שכאמור
55 לעיל – בפרק י"ח וי"ט –
56 ישנו גם ברשע גמור, אלא
57 שהוא הַגִּנוּז שֶׁבָּהֶם, – גנוז
58 ומוסתר בהם, **שֶׁהוּא נִיצוּץ**
59 **אַלְקוּת שֶׁבְּתוֹכָם הַמְּחִיָּה**
60 **נִפְשָׁם הָאֱלֹקִית**. – ומאחר
61 שזון באות משתי סיבות
62 נפרדות, יכולים שני רגשות
63 מנוגדים אלה, שנאה
64 ואהבה, לבוא אצלו לידי
65 ביטוי אל אותו אדם. וְגַם, –
66 עליו, **לְעוֹרֵר רַחֲמִים בְּלִבּוֹ**
67 **עָלֶיהָ**, – על הנפש האלקית שבהם, **כִּי הִיא בְּבְחִינַת גְּלוּת בְּתוֹךְ**
68 **הָרַע מִסְפָּרָא אַחְרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ בְּרִשְׁעִים, וְהַרְחֲמֻנּוּת מִכְּבֻלַּת**
69 **הַשְּׁנָאָה וּמְעוֹרְרַת הָאַהֲבָה**, – ועל כך הוא אומר להלן: **בְּנוֹדֵעַ**
70 **מִמֶּה שֶׁכְּתוּב: ל' יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרָהֶם**¹² – במובן רוחני,
71 הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא
72 אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את
73 האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת
74 הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את
75 האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת
76 אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל
77 אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי – שהכוונה היא,
78 שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל.
79 כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו,
80 ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתייהן להיות אמיתיות, אפשר, הרי, אולי
81 לחשוב ששתייהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש והיחס לאדם
82 בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב'תניא':
83 הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן
84 הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם,
85 הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע
86 עליו שרגשו והתיחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש

בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומו"צ. (2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאהו. (3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאה כ"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב. 12. ישעי' כט, כב.

1 יחס של אהבה, וכשתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם,
2 וטובה הרי עושים לאדם כולו, — יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה"
3 מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל
4 — יהיו מתוך אהבה. ובלשון כ"ק רבינו: "כנראה שמוסיף עוד בזה —
5 שאף ששניהן אמת אל יאמר
6 שההרגש והיחס שלו לחברו
7 בשניהן — שקול יהי ושה
8 כו'. כי כיוון שצריך לעורר
9 רחמים כו' (זהו ע"י
10 התבוננות בב"א בהטו"ר
11 שבחברו) אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל
12 (הרע) שבהם, (הטוב) שבהם. ורפי"ג: ז"ז (טו"ר) שופטן — שופט
13 אותן) — בכללות. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק בהרע
14 שבחברו. נוסף על העיקר — שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו'
15 — הנה לכללותו — ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה
16 — לכללותו) וכיו"ב, שאז — אהבה ותוצאותי' כו' וק"ל". על כל פנים,

ליקוטי אמרים

דה"עה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים
והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
בגמרא ר"פ ט"ז דשבת:

אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו — מצוה גם לאהוב
אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" —
[ולא אמר דוד המלך עליו השלום: "תכלית שנאה שנאתים
וגו"ל¹⁷, — בלי שום רגש של אהבה אליהם, אלא על המינים
והאפיקורסים, שאין להם
חלק באלהי ישראל, —
עליהם אמר דוד שהוא
שונא אותם תכלית שנאה,
שכן, לגביהם לא קיימת
המצוה לאהוב אותם מחמת
ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי ישראל", כדאיתא
— כמו שאנו מוצאים, בגמרא ר"ש פרק טז דשבת]: — עליהם אמר
דוד המלך — תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים
ואפיקורסים — לא שייך לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים",
שכן, גם מי שמצוה לשנא אותו — הרי גם מצוה לאהוב אותו
מבחינת ה"טוב" שבו.

יום שבת קודש י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה'.

33 פרק לג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא
34 לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו
35 שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעל-ידי שיקיים מצוות ומעשים טובים
36 יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו
37 הבהמית ולבושיה: מחשבה,
38 דיבור ומעשה, לקדושה,
39 כשיתמש במחשבתו, דיבורו
40 והמעשה שלו, לחשוב ולדבר
41 דברי תורה ולקיים מצוות
42 במעשה.
43 עוד זאת תהיה שמחת
44 הנפש האמתית, ובפרט
45 בשמחה בנפשו בעתים
46 מזמנים שצריך להקביל
47 ולהאירה בשמחת לבב,
48 אזי יעמיק מחשבתו ויציר
49 בשכלו ובינתו — כלומר,
50 שהבהנה — בענין שידובר בו

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמתית
ובפרט כשרואה בנפשו בעתים
מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי
יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ובינתו ענין יחודו ית'
האמתית איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים
ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה
כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים
ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם
במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל
צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן

של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל
במציאות; בענין זה קיים הבדל בחיות שבין העולמות העליונים לבין
העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גלויה יותר מאשר
בעולמות התחתונים, ואפילו מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו
יתברך, — הכוונה לצורה
אחרת של "חיות" — "חיות"
המחיה את העולמות
בבחינת סובב כל עלמין
("כבוד" — הוא בחינת מקיף
וסובב, באופן שהוא מקיף
את כל העולמות; "חיות" זו,
אינה מצומצמת ומוגבלת
בהתאם לנבראים, אלא היא
משפיעה בנברא — בהיותה
נעלית בהרבה מהנבראים,
ולגבי חיות זו, אין שום הבדל
בין העולמות העליונים לבין
העולמות התחתונים, עד
שגם בעולם הגשמי — "מלא כבודו" — ובכלל קמיה כלל חשיב
ממש, — והכל לגבינו — חשוב כלא כלום, והוא לבדו הוא בעליונים
ותחתונים ממש, כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית, —
אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו
העולמות והנבראים — קיים הוא בלבד, שכן — הכל לגבינו כאילו אינו
קיים, וגם במקום הזה שנברא בו עולם הזה, השמים והארץ
ובכל צבאם, — צבא השמים וצבא הארץ, היה הוא לבדו ממלא
המקום הזה, — לפני שהם נבראו, וגם עתה — אחרי שכל אלה

51 להלן — תתקבל בשכלו בבחירות, כאילו הוא מתבונן בציור המונח
52 לפניו — ענין יחודו ויתברך האמתית, — ענינה האמתית של "אחדות
53 ה'", אינו רק, שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא
54 שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמתית היחידה, כי בלעדו — לא
55 קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: איך הוא — הקב"ה, ממלא כל
56 עלמין — ממלא את כל העולמות, עליונים ותחתונים, — כלומר:
57 שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו הנשמה
58 המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו

1 נבראו, בן הוא לבדו בלי שום שנוי כלל, מפני שכל הנבראים
2 בטלים אצלם במציאות ממש, – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל
3 במציאות ממש, הרי שהם לגבינו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין
4 כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן

5 את הדבר במשל מהנפש:

6 בבטול אותיות הדבור

7 והמחשבה במקורו

8 ושרשן, הוא מהות הנפש

9 ועצמותה, שהן עשר

10 בחינותיה: חכמה בינה

11 ודעת כו', – המדות: חסד,

12 גבורה, תפארת וכו' שהן

13 מקור ושורש אותיות הדיבור

14 והמחשבה (שהרי, אדם

15 חושב ומדבר ענינים של

16 שכל או ענינים של מדות)

17 והם, כוחות השכל והמדות,

18 נקראים : מהות ועצמות

19 הנפש, ביחס ללבושי הדיבור

20 והמחשבה, שאין בהם –

21 בשכל ובמדות, בחינת

22 אותיות עדין קדם

23 שמתלבשות בלבוש

24 המחשבה [כמו שנתבאר

25 בפרק כ' וכן באריכות,

26 ע"ן שם]. – שענין האותיות

27 מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את
28 תאות הלב, שכאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות
29 אלה, ואדם שני – באותיות אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק
30 ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים – אין
31 לומר, שהאחד מבין ומתאוה באותיות אלה, והשני – באותיות
32 אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין אותיות, כי אם גילוי השכל
33 עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות הדיבור או
34 המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה מאותיות;
35 ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין
36 כלולות במקורן ושורשן – ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי, שם
37 אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של אותיות – כך,
38 כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה)
39 בטלים לגבי מקורם ושורשם – אור אין סוף ברוך הוא. האמור הוא
40 משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי:
41 וכמו שנתבאר גם בן במקום אחר: משל גשמי לזה, מענין
42 בטולו וזו ואור השמש במקורו, הוא גוף כדור השמש שברקיע,
43 שגם שם – בגוף כדור השמש, מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו,
44 – של השמש, וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בכלל העולם,

ליקוטי אמרים

הוא לבדו בלי שום שנוי כלל מפני שכל הנבראים
בטלים אצלם במציאות ממש כביטול אותיות הדבור
והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה
שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם
בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה
[כמו"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמו"ש ג"כ במ"א
משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו
הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו
בכלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו
וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל
הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא
אור א"ס ב"ה וכמו"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה
הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורגן בכל לב
ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
העולמות עליונים ותחתוני' להיות לו דירה זו בתחתוני'
כמו"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת

– שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר,
אלא ששם – בגוף כדור השמש, הוא – הזיו והאור, בטל
במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל: – שכן, בגוף
כדור השמש, מורגש המקור בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו
ואור השמש אינו ניכר כלל.
לקרב יותר את הדברים
לשכל, הרי זה למשל, מה
שחכמינו ז"ל אומרים:
"שרגא בטיהרא מאי אהני"
(נר הדולק בצהרים – מה
מועיל?). הרי אין הכוונה,
שאין הנר מפזר אור, שהרי,
אם היו מכסים חלונות
החדר, שאור השמש לא
יחדור אליו, היו מרגישים אז
באור הנר, אלא מאחר
שקיים אור גדול יותר של
השמש – לא נראה אור הנר
ואין לו שום השפעה כלל –
ומאחר שכל מציאותו של
הנר היא להאיר, הרי כיון
שאין הוא מאיר – אין הוא
נחשב למציאות; כך, ויותר
מכך, אין בזיו ואור השמש
משום מציאות, בשעה
שהוא נמצא במקורו, בשמש

עצמה. וכן ממש דרך משל, הוא בטול העולם ומלאו
במציאות לגבי מקורו שהוא אור-אין-סוף ברוך-הוא, –
שהעולם וכל בראיו – בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל,
לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וכמו שנתבאר שם באריכות. – שזו
משמעותו האמיתית של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד הוא
ה"יש" האמיתי, ובלעדו – אין שום דבר קיים. והנה, כשיעמיק בזה
הרבה, – להבין את ענין "אחדות ה'", ישמח לבו ותגל נפשו אף
גילת ורגן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו, כי רבה היא, כי
היא קרבת אלהים ממש. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין
"אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וזה כל האדם ותכלית
בריאתו, ובריאת כל העולמות עליונים ותחתונים – להיות לו
– להקב"ה, דירה זו בתחתונים, – בנבראים התחתונים, כמו
שנתבאר לקמן באריכות. – שכל תכלית בריאת האדם וכל
העולמות העליונים והתחתונים היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו
דירה בנבראים התחתונים, שיתגלה בהם ענינו האמיתי של
"אחדות ה'" – כמו למשל דירתו של אדם, בה דר ונמצא עצמותו
של האדם, כך תתגלה אמיתות ענין "אחדות ה'" בנבראים
התחתונים. והנה, כמה גדולה שמחת הרי"ט – ומה שגרוע ממנו

2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתי הוא באמונה אצל כאו"א (עיי' ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו.

- 1 - וּשְׁפֹל אַנְשִׁים, בְּהִתְקַרְבוֹתוֹ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם - ולא רק כשהוא
2 מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, הַמְתַּאכְסֵן וְדָר אֶת-עֲמוֹ בְּבֵיתוֹ,
3 - של שפל האנשים, - ולא יחד בדיכל המלך, הרי, אם התקרבותו
4 למלך בשר ודם, מסיבה
5 לאדם שמחה גדולה ביותר,
6 וְקָל וְחֶמֶר לְאֵין קֵץ - 1 הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
7 שהשמחה גדולה במאד, 2 המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
8 לְקִרְבַּת וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי 3 ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב
9 הַמְּלָכִים הַקְדוֹשִׁי-בְּרוּךְ 4 לבו לגשת אלי נאם ה':
10 הוא, - שבשעה שהאדם מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול
11 דר ומתאכסן בדירתו - ודאי וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם
12 שמחה גדולה ביותר, וְכָדְכְתִיב: "כִּי מִי הוּא אֲשֶׁר עָרַב לְבוֹ
13 לְגִשְׁתִּי אֵלָיו, נָאֻם ה'": -
14 ועל-ידי אמונה והתבטלות
15 ל"יחוד ה'", נעשה האדם
16 קרוב להקב"ה, ובאופן
17 שהקב"ה דר בדירתו יחד
18 אתו.

6. ירמ" ל, כא.

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשכ"א
ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים ובעל מרץ כו'
מו"ה שמואל שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ט שבט.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן
כתבו.

ת"ח ת"ח על כתבו ר"פ עכ"פ מתוצאות הביקורים וכו'. ומובן שאין כדאית כלל הכניסה בוויכוחים.
כי לבד שחבל על הזמן שהרי זמן ביקורם מצומצם הוא למה שיש להודיע ולאמר בהכרח, הנה רואים
במוחש שברוב פעמים לא ימלט שהויכוח יעורר מדת הנצחנות המעבירה, את האדם אפילו ע"ד עצמו
ואפילו ע"ד קונו ח"ו. והרי אין כוונת ביקורם ויכוח וכיו"ב, כ"א לספר ולבאר באר היטב את השקפתם
בדרכי נועם ובודאי בדרכי שלום. כמובן שיש קישוי בכהנ"ל בכדי להנצל שלא יהי' רושם אצל השואלים
שמשמטים מוויכוח מפני חולשת העמדה וההשקפה ושואין מה להשיב וכו'.

אבל לאחר שיש להם כבר נסיון בביקורים במקומות שונים ומשונים, בטח יש למצוא סגנון שלא
יניח מקום כלל להנ"ל. ובאם אפילו מוכרח הוויכוח הרי צריך ואפשר לצמצמו ועד למינימום.

ויהי רצון שבהמצאנו בחודש אדר אשר עמי הארץ מתיחדים, עאכ"כ העלמות דעמי הארץ שאצל
יהודים עצמם, שנפוצים כל הגדרים ממילא אמת מארץ תצמח, תפרץ ותשגשג.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך שמחה וטוב לבב, וכיון שנצטווינו להרבות בשמחה הרי ציווי
התורה הרי זה גם נתינת כח.

יום ראשון

תהלים:

מפרק כט
עד פרק לד

יום רביעי ה אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספיקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר הועמסה על שכמנו.

יום ששי ה אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: והוא בהקדם . . . "מד" בראשו עכ"ל.

לימוד הנגלה, לימוד החסידות ועבודה בפועל, כולם כאחד מוכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או יודחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר ולא עם הארץ חסיד – שצריך להיות לימוד הנגלה. איזהו חסיד המתחסד עם קונו – שצריך להיות לימוד החסידות, ותכלית הלימוד הלא הוא העבודה בפועל.

יום שני

תהלים:

מפרק לה
עד פרק לח

יום חמישי ו אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואָס דער אויבערשטער ב"ה איז מזכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאַק א אידען אַ טובה טאָן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואָס עס קומט איהם זאָל, ח"ו, זיין ניט גוט, אָבער אויף דעם אַנדערען איז דאָס ניט שייך כלל.

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: זוהי מעלה נפלאה, שהקב"ה מזכה ומשיגים חוש ועונג בעשיית טובה ליהודי, עד שהזולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצוא כמה טעמים מדוע מגיע לו שיהי' לו, ח"ו, לא טוב, אך על הזולת זה כלל לא שייך.

שבת ו אדר שני ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.

בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמח.

שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקובל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבינו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה

לפנינו. תקנ"ג כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזייפו. ומהאי טעמא [ומסיבה זו] נזדרזו רבינו למסרו לדפוס. יש נ"א: עשרים שנה כתב רבינו את ספרו התניא, ודייק בכל תיבה ותיבה. בשנת תקנ"ה כבר הי' צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו מסרו לדפוס.

הצ"צ סיפר, אשר בר"ה הראשונה לחייו – שנת תק"ן – אמר רבינו הגדול דרוש משביעין אותו תהי צדיק כו', והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

יום ששי	ז אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.		
תהלים: מפרק לט עד פרק מג		
כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון כל, למען הביא לפועל – בכל מקום שהוא – רצונו ית' וכוונתו בבריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא ע"י קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.		

יום ראשון	ז אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: פרק לו. והנה . . . 90" ואפסי עוד.		
אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאָס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דאָרטען דברי תורה. אָבער אז ער געהט און איז נישט פארנומען אין דברי תורה, זאָגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואָס טרעסטו אויף מיר? מיט וואָס ביסטו העכער פאר מיר?		

תרגום חפשי

כאשר הולכים ברחוב צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור – הדבר תלוי אם מותר, על פי דין, לדבר שם דברי תורה, אך אם הוא מתהלך ואינו עסוק בדברי תורה – מטיחה בו האבן עליה הוא דורך: גולם מדוע אתה דורך עלי? במה אתה נעלה ממני?

יום רביעי	ח אדר א	ה'תש"ג
שבת	שבת	שבת
שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.		
תהלים: מפרק מד עד פרק מח		
דער אלטער רבי האָט אַמאָל אריינגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. ג. . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד		

יום חמישי

תהלים:

מפרק מט
עד פרק נד

מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

תרגום חפשי

רבינו הזקן זימן אליו אברך מתלמידי המגיד, ואמר לו – בניגון, כדרכו – : "עלי יש מצוה של 'ולמדתם אותם את בניכם', עליך יש מצוה של לזון ולפרנס בני ביתו, הבה נתחלף; אני אתן לך כדי שתוכל לקיים את המצוה שלך, ואתה למד עם בני – ה' זה אדמו"ר האמצעי – וביאר לו סדר הלימוד: ראשית לומדים אותיות א-ב . . . מהי 'אלף' – נקודה ממעל ונקודה מתחת, קו באמצע – זוהי 'אלף'. ילד יהודי חייב לדעת שה'אלף' של תורה הוא ה'יוד' שממעל ה'יוד' שמתחת עם קו האמונה שמחברם. ישנה גרסה נוספת: "יוד למעלה זוהי הנשמה, יוד למטה – זהו הגוף, וקו של יראת שמים באמצע".

יום שני ח אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מד-מח.

תניא: והנה תכלית . . . "מור" במציאות.

אאמו"ר כותב באחד ממכתביו: טובה פעולה אחת מאלף אנחות. אלקינו חי, ותורה ומצות נצחיים המה, עוזב את האנחה ושקוד בעבודה בפועל ויחנך האלקים.

יום שישי

תהלים:

פרק נה
עד פרק נט

יום ראשון ט אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: פרק כט. אך . . . "לור" וגסותן.

אז מען געהט אין גאס און מען טראַכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראָם (סטאָר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאָר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

תרגום חפשי

כשהולכים ברחוב וחושבים משניות תניא, ויושבים בחנות עם חומש, תהלים – הרי זה יקר עתה יותר מכפי שהיה בזמן שהרחוב היה מואר באור תורה. אסור להלך ברחוב 'בלב ריק'. יש להצטייד בתורה עמה יתהלכו ברחוב.

יום שלישי ט אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: ולזה נתן . . . "מור מהאר"י ז"ל.

בברכת בורא נפשות אומרים על כל מה שבראת - הכ"ף בחולם ולא בקמץ.

גודל התשוקה להתקשרות, יכול להשביע רק כאשר ילמוד מאמרי החסידות שאומר הרב וכותב, כי בראית פנים בלבד לא סגי [די].

יום שני	י אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תנאי: והסיבה . . . "לו" בשר אדם.		
תהלים: מפרק ס עד פרק סה		
בברכת המזון קודם מים אחרונים אומרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק.		
ביום שא"א בו תחנון: שה"מ בשוב, לבני קרח, אברכה, זה חלק.		
אחר מים אחרונים וידבר אלי.		

יום רביעי	י אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תנאי: וגם כבר . . . "92" מחייהו כו'.		
טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה [חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים] [מתרחקים] איש מרעהו. בכל מקום שהם – הינם משפחה אחת].		

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תש"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מט' אדר, בו שואל במה להתחיל בהנוגע להנהגה פנימית.

בכלל בענינים כאלו צריך לפרש שיחתו ושאלתו לפני המשפיע דא"ח שלו והוא יורהו,

ובכללות יהי' חקוק במוחו ההתבוננות הכתובה בתניא ריש פרק מ"א, איך שה' נצב עליו ובוחר כליותיו ולבו וכו' וכן הענין המבואר בקונטרס העבודה בהכרח עבודה פנימית ופרטית, ועוד ועיקר לשמור על סדרי הישיבה בנגלה וחסידות וזמן התפלה, וכן בהנוגע לבריאות הגוף, שעל ידי זה מסתגלים לסדר בחיי היום יומים וקל ביותר שגם בעבודת ה' יהי' בסדר מסודר, שזוהי דרישת עבודה פנימית דוקא.

בודאי שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו באם לא נעשה כזה במשך שנים עשר חדש האחרונים.

בברכה לפורים שמח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

המינים והאפיקורסים

יום ראשון ה' אדר ה'תשס"ט

שכן דרכם של חכמים שכל עבירות הקלות בעיני הבריות כינו אותם בדומות להן מן החמורות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה (שוע"ר יו"ד סי' ב).

והנה על המינים והאפיקורסים כתב בספר התניא (סוף פרק ל"ב), שעליהם אמר דוד המלך (תהלים קלט, כב) "תכלית שנהא שנאתים", "מפני שאין להם חלק באלקי ישראל", אך גם אותם צריך לקרב לתורה ומצוות, כי: א) גם עליהם נאמר "יתמו חטאים ולא חוטאים" (ברכות י, א). ב) בדורותינו אלה רוב הכפירה היא מצד העדר הידיעה. ג) עיקר האמונה או הכפירה היא בלב, והרי אין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואפשר שבלבו מאמין הוא והרי צריך לדון את כל האדם לכף זכות (ספר הערכים חב"ד ע' אהבת ישראל סי"ה).

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק ד הלכה י: המינים... והאפיקורסים, והן שבפירין בתורה ובנבואה מישראל - מצוה להרין.

בהמשך כתב הרמב"ם שהאפיקורסים הם "הכופרים בתורה [מן השמים] ובנבואה", ובכלל האפיקורסים הם הכופרים בתורה שבעל פה (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח. הל' ממרים פ"ג ה"ב). וכתבו הר"ן (סנהדרין ז, ב) והש"ך (יו"ד סי' קנח סק"ו), שגם אותם שנמנו בפרק חלק בכלל אפיקורס שאין לו חלק לעולם הבא, והביאם הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג הי"ד), הם בכלל אפיקורסין, אך כיון שהרמב"ם לא הזכירם כאן משמע שלדעתו אינם כאפיקורס גמור, "מורדין ולא מעלין", אלא שחכמינו כינו אותם אפיקורס, ואמרו שאין להם חלק לעולם הבא כאפיקורס,

מותר להסתכן כדי להציל נפש?

יום שני, ו' אדר ה'תשס"ט

התיר עצמו למיתה" (בידי גואל הדם) ואל לו להכניס את עצמו בספק סכנה, אף שבא להציל את חברו מסכנה ודאית. ובשו"ת 'שרידי אש' (ח"א עמ' שי"ד) דחה את הראיה בנימוק שגם לדעה הסוברת שאין להיכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו יכול אדם להחמיר על עצמו ואף יש בכך מצוה, ומדוע כותב הרמב"ם בלשון החלטית, שאף להצלת נפשות "הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו..."?

אלא שאין הרמב"ם אוסר יציאת גולה מעיר מקלטו לצורך הצלת ישראל, וכל כוונתו לומר שלאחר מכן ישוב לעיר מקלטו ומה שכתב "הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם" משמעו, שהיציאה לצורך המותר אינה יציאה מוחלטת ("לעולם") אלא לאחר שהציל יחזור לעיר המקלט.

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק ז הלכה ח: הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם... ואפילו להציל נפש... ואם יצא, התיר עצמו למיתה.

כתב אדה"ז בשולחנו (חור"מ, הל' נזקי גוף ונפש סי' ז): "יש אומרים שצריך (ליכנס בספק סכנה) כדי להציל את חברו ממיתה ודאית, ויש חולקין בזה. וספק נפשות להקל".

וכן הכריעו הפוסקים שאין להיכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה וודאית (מנחת יצחק ח"ה סי' ז סק"ג. ציץ אליעזר ח"ב סי' נז).

וה'אור שמח' מוכיח כן מדברי הרמב"ם כאן ש"הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם... ואפילו להציל נפש". ולכאורה יש לשאול: מדוע אינו יוצא והלא פיקוח נפש דוחה את כל המצוות? אלא ההסבר טמון בסיפא של הלכה זו: "ואם יצא-

מהו "נחל איתן"?

יום שלישי ז' אדר ה'תשס"ט

לעשות פירות". ואילו לפי הרמב"ם (לעיל פ"ט ה"ב), "נחל איתן" הוא נחל ששטוף בחוזקה, ואת המשך הכתוב "אשר לא יעבד בו ולא יורע", מבאר כאן הרמב"ם שזהו איסור החל מכאן ואילך. שיטת הרמב"ם מוסברת יפה לאור הביאור שמעניק הרמב"ם (מור"נ ח"ג פ"ט) למיקום עריפת העגלה ב"נחל איתן": האיסור שיוטל מעתה ואילך על עיבוד וזריעת הקרקע ימיט נזק כלכלי כבד על בעליה והוא יעשה כל מאמץ אפשרי לאתר את ההורג, ואילו אם היה מדובר בקרקע שלא נעבדה ולא נזרעה מעולם, הנכונות של בעל הקרקע למצוא את ההורג היתה קטנה לאין שיעור.

(מקוטי שיחות חכ"ד עמ' 126)

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק י הלכה ט: הנחל שנערפה בו העגלה - אסור בקריעה ועבודה לעולם, שנאמר: "אשר לא יעבד בו, ולא יורע". וכל העובר שם עבודה בגופה של קרקע, בגוף שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - לוקה.

הנחל אליו יש להביא את העגלה הערופה הוא "נחל איתן" האמור בתורה.

לפי רש"י (דברים כא, ד) "נחל איתן" זוהי קרקע "קשה", קרקע בתולה שלא נעבדה ולא נזרעה מעולם. ובלשון רש"י: "אמר הקב"ה, תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו

אוכל שהונח תחת המיטה

יום רביעי ח' אדר ה'תשס"ט

שם. ונפקא מינה בין הטעמים, אם האוכל מכוסה. לטעם הרמב"ם, "שמה יפול בו דבר המזיק", במכוסה אין חשש, אך לטעם הר"ן עדיין אסור כי רוח רעה שורה על האוכל גם אם הוא מכוסה (ב"י יו"ד סי' קט"ז, ד"ה וצריך). וב'דרישה' (יו"ד שם) תיווך בין שני הפירושים: הר"ן מדבר במיטה שישנים עליה, והרמב"ם

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק יב הלכה ה: ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה, שמה יפול בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.

הר"ן - על פי דברי הגמרא בפסחים (ק"ב, א) — נתן טעם אחר לאיסור הנחת תבשיל תחת המיטה: משום שרוח רעה שורה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ נא

תחת המיטה מותרים. ויש להביא ראיה לכך מדברי הגמרא (ב"ב נח, א. ע"פ פירוש הרשב"ם) ש'עם הארץ' מניח אוכלים ומשקים תחת מיטתו, ועם זאת אסרו חז"ל על ה'חבר' לאכול מפירותיו משום שהוא חשוד על המעשרות (דמאי פ"ב מ"ב) – ולמה לא אסרו מחשש שמא היו הפירות תחת המיטה? אלא מכאן שאין האיסור נהוג בדיעבד (יד אפרים י"ד שם).

מדבר במיטה המשמשת לשיבה בסעודה, ומאחר שלא ישנים עליה אין בה רוח רעה".

אך בשולחן ערוך (י"ד שם, ס"ה) וכן בשו"ע אדה"ז (חור"מ שמירת גוי"ג, ז) לא הובא טעם הרמב"ם ונפסק שאין לתת "אוכלין ומשקין תחת המיטה, מפני שרוח רעה שורה עליהם אפילו אם מחופים בכלי ברזל".

והטור כתב בשם 'בעל העיטור', שבדיעבד האוכלין שהיו

יום חמישי ט' אדר ה'תשס"ט

תפקידו של הכסף בהליך הקנייה

אך לדעת הט"ז (שם) הכסף קונה כי התשלום מהווה הוכחה שהקונה מתכוין ברצינות וגמר בדעתו לקנות, וגם לפי נימוק זה די בפרוטה אחת כדי לקנות חפץ יקר-ערך. ראיה לדבר: האישה נקנית לבעלה בפרוטה אף שברור שאין הפרוטה ניתנת בתמורה שהרי וודאי שהאישה "שווה" הרבה יותר אלא שהכסף קונה כי תשלום נחשב הוכחה לרצינות כוונתו של הקונה. 'נפקא מינה' אפשרית בין שתי השיטות: לדעת הט"ז ניתן להקנות מתנה בקניין כסף, היינו שהמקבל יתן פרוטה לנותן (במתנה על מנת להחזיר) וכך יקנה את החפץ. ואילו לדעת הסמ"ע, היות שקניין כסף מועיל בתורת מתן תמורה, כיון שבמתנה אין תמורה, לכאורה, קניין כסף לא יועיל.

הלכות מכירה, פרק ג הלכה א: אחד הפהמה, ואחד שאר כל המטלטלין - נקנין במעות, דין תורה; ומשנתן את המעות - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהנבחה, או במשיכת דבר שאין דרכו להנבחה. נחלקו האחרונים במהותו של קניין כסף. הסמ"ע (חור"מ סי' קצ סק"ב) כתב שקניין כסף משמעותו נתינת התמורה לחפץ הנרכש. כלומר, כאשר הקונה משלם את התמורה עבור החפץ שרכש, החפץ נקנה לו ונעשה שלו אלא שאין הכרח לתת את מלוא התמורה בעת הקניין וגם אם אדם קונה חפץ יקר-ערך ובעת הקניין שילם רק פרוטה אחת, החפץ נקנה לו, ושארית התמורה הופכת לחוב על הקונה.

יום שישי י' אדר ה'תשס"ט

קנין מעמד שלשתן

בקניינים אחרים. ומה שכתב הרמב"ם כאן "לפיקח אין למדין ממנה לדין אחר", יש לבאר כוונתו ע"פ דברי הרא"ש (שור"ת כלל סט סי' ה), שדוקא אם אמר ראובן לשמעון "מנה שיש לי בידך תנהו ללוי" קנה לוי, אבל אם אמר "תן מנה ללוי" סתם, ולא פירש "מנה שיש לי בידך" – לא קנה, כי מאחר שמעמד שלשתן הוא כהלכתא בלא טעמא, אין לנו אלא מה שתקנו חכמים, ואם לא הזכיר ה'מנה' – הדבר נראה כערכות (שור"ת מהריט"ן החדשות סי' מ). ובפשטות נראה שכוונת הרמב"ם לדבריו בהלכה הבאה, שדוקא אם שמעון היה חייב לראובן מנה יכול ראובן להקנות ללוי את החוב, אבל אם ראובן היה חייב מנה לשמעון ואמר ללוי תן לשמעון את החוב שאני חייב לו, ואני אחזיר לך – אין כאן קנין מעמד שלשתן.

הלכות מכירה, פרק ו הלכה ח: היו עומדים שלשתן, ואמר לו: 'מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה, תנהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה שאין לה טעם, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר. מה שאמרו שתקנה זו היא "כהלכתא בלא טעמא", היינו שאין הסבר איך מועיל לקנות אף שאינו בהתאם לגדרי ההלכה, אבל לעצם התקנה יש סיבה - שלא יצטרך לטרוח לעשות קניינים (תוס' גיטין יד, ד"ה כהילכתא).

והרשב"ם (ב"ב קמח, א) נתן טעם אחר: לפי שהדבר נהוג בין הסוחרים, תקנו שיהא הקנין באמירה במעמד שלשתן, כי אין קנין מועיל בדבר שאינו בעין, היינו במלוה בעל פה. וצריך לומר, שלאחר שתקנו מעמד שלשתן במלוה על פה, תקנו שיועיל גם במלוה בשטר ובפיקדון, אף שניתן להקנותם

שבת קודש י"א אדר ה'תשס"ט

אמירה להקדש כמסירה להדיוט

בהדיוט) מעבירה את השטרות לבעלות הקדש, בדיוק כמו כתיבת ומסירת השטר בהדיוט (ריטב"א קידושין כח). ויש אומרים ששטרות אינם נקנים להקדש אלא בכתיבה ומסירה, כי לא מצינו שאמירה לגבוה תועיל במקום כתיבה (קצוה"ח סי' סו, ב).

ויש אומרים שבהקדש אפילו בכתיבה ובמסירה ממש אין השטר נקנה. שכן, מכירת שטרות אינה אלא תקנה מדברי חכמים ובהקדש לא תיקנו חכמים תקנה זו (כי אין בה צורך כל כך) וממילא אין אמירה לגבוה מועילה בשטרות (ראה תוס' ב"ב עז, א. וקצוה"ח שם).

הלכות מכירה, פרק ט הלכה א: המוכר להקדש, ואמר לו הנזכר: 'בכמה אתה מוכר חפץ זה?' ואמר: 'בפשה' - אפלו היה שוה מאה - בין שאמר 'בפשה', אינו יכול לחזור בו: שהאמירה לנבחה במקירה להדיוט.

אמירה של אדם על חפץ כלשהו שהוא נותנו או מוכרו להקדש – מעבירה את הדבר להקדש באותה מידה בה חפץ שנמסר על ידי אדם לחברו במתנה עובר לרשותו.

אמנם בשטרות כסף נחלקו הפוסקים:

לדעת הריטב"א האמירה "שטר זה וכל שעבודו להקדש" (בנוסף זה דווקא – כי האמירה בהקדש צריכה להיות כמו

בטעם הלכה זו - אמירה לגבוה כמסירה להדיוט - נאמרו כמה נימוקים, ומהם:
ההקדש קונה את החפץ מדין "חצר המשתמרת". (ראה ירושלמי קידושין פ"א ה"ו, מאירי קידושין כח, ב).
נאמר "לה' הארץ ומלואה" - היינו שכל הארץ של הקב"ה ויש שאמרו שההקדש קונה באמירה כי הרי זה נדר משום "מוצא שפתיך תשמור", ואינו יכול לחזור בו (רא"ש נדרים כט, ב).
היא וכיון שאמר אדם שהוא נותן את החפץ להקדש, מיד

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי ובמענה לשאלתו אם בלימודו פרק תניא בכל יום, די לצאת בזה חיוב לימוד פנימיות התורה.

ולפלא הספק בכגון זה, שהרי כלל הוא בכל מצות התורה, שצ"ל "כמאן דבעי לו למיעבד", ובודאי שיכול ללמוד ולהבין ולהשכיל בעוד ספרים דתורת החסידות ובפרט ע"פ המבואר ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל (נדפס בספר קיצורים והערות לספר התניא), שספר התניא לגבי שאר ספרי החסידות הוא כענין תושב"כ לתושבע"פ, שמהנקודות בזה ובלשון רבנו הזקן באגה"ק שלו, שהענינים שבתורה שכתב ואפילו מצותי אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ (ענין שם סי' כ"ט בארוכה).

שעד"ז הוא גם בנוגע לתורת החסידות, וק"ל.

ולכתבו הספרים הנמצאים ת"י וכו' - הרי דר הוא בתוככי אנ"ש בעיה"ק ירושלים ת"ו ומפורסם מאמר חז"ל, במעלת זה שיש לו ספרים ומשאלין לאחרים.

ולכתבו בסיום מכתבו, שהרי הזהר וכתבי האריז"ל ג"כ מכונים פנימיות התורה, ומהו ההדגשה שפנימיות התורה נתגלתה בתורת החסידות.

גם שאלה זו תמוה, שהרי הנראה במוחש אין צריך עדות וביאור, כוונתי, שכשמדמים הבנת ענין כפי שלומדים אותו בזהר ולאחרי זה הבנתו כפי שהוא מבואר בתורת החסידות, ועד"ז בנוגע לכתבי האריז"ל [ולדוגמא ילמוד ענין המבואר בביאורי הזהר ולפני זה בזהר עצמו, ו]הוא בדוגמת דבר שילמוד רק המשנה בלי הגמרא ומפרשי, ואין להאריך בדבר הפשוט.

התקוה שהשתתף בהתועדות דיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, עשירי בשבט, שמסר נפשו על הפצת לימוד האמור אף שאינו מזכיר במכתבו עד"ז.

בברכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ה'י"א אדר ה'תשס"ט

יום ראשון ה' אדר ה'תשס"ט

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב

א. כל ההורג חברו בידו, כגון שהכהו בסוף או באבן המיתה, או שתנקו עד שמת, או שרפו באש – הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו – הרי זה נהרג בבית דין.

ב. אכל השוכר הורג את חברו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שפכת חברו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו היתה, וכן ההורג את עצמו – כל אחד מאלו שופך דמים הוא, וצון הריגה בידו; ותיב מיתה לשמים, ואין בהן מיתת בית דין.

ג. ומניין שכן הוא הדין? שהרי הוא אומר: "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך" – זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח; "את דמכם לנפשתיכם אדרש" – זה ההורג עצמו; "מיד כל חיה אדרשנו" – זה המוסר חברו לפני חיה לטרוף; "מיד האדם, מיד איש אחיו, אדרש את נפש האדם" – זה השוכר אחרים להרג את חברו. ובפרוש נאמר בשלשלתן לשון דרישה [ענישה] – הרי דינם מסור לשמים.

ד. ובכל אלו הרצחנין וכיוצא בהן שאינן מחזיקים מיתת בית דין – אם רצה מלך ישראל להרגן בדין המלכות ותקנת העולם, הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרג אותו בהוראת שעה – אם היתה השעה צריכה לכך, הרי יש להם רשות כפי מה שיראו.

ה. הרי שלא הרגם המלך, ולא היתה השעה צריכה לכך לחזק הדבר – הרי בית דין חביבן מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה, ולאסר אותם במצור [כלא] ובמזקוק [רעב] שנים רבות, ולצערם בכל מיני צער; כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים, שלא יהיה הדבר להם לפונק ולמכשול לבב, ויאמר: 'הריני מסבב להרג אויבי בדרך ששעה פלוני, ואפטר'.

ו. אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו, בין זכר בין נקבה – הרי זה נהרג עליו אם הרג בידו, או גולה אם הרג בשנגה; והוא, שכלו לו חדשיו [של היריון מלא]; אבל אם נולד לפחות מתשעה חודשים – הרי הוא כגנבל עד שישקה שלשים יום, וההורגו בתוך שלשים יום אינו נהרג עליו.

ז. אחד ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות. ואפלו הרג את הגוסס, נהרג עליו. ואם היה גוסס בידי אדם, כגון שהכהו עד שנטה למות והרי הוא גוסס – ההורג אותו, אין בית דין ממיתין אותו.

ח. ההורג את הטרפה [נשיש לו מום הממית תוך שנה] – אף על פי שאוכל ושותה ומהלך בשוק, הרי זה פטור מדיני אדם. וכל אדם בחזקת שלם הוא, וההורגו נהרג עליו – עד שיודע בודאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים שמפה זו אין לה תועלת [רפואה] באדם, ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר.

ט. אדם טרפה שהרג את הנפש – נהרג, שנאמר: "ובערת הרע מקרבך"; והוא שיהרג בפני בית דין. אבל בפני עדים, פטור; שמא יזמו העדים, ואם הוזמו אינן נהרגין, שהרי לא זממו להרג אלא טרפה, וכל עדות שאינה ראויה להזמה, אינה עדות כדיני נפשות.

י. אחד ההורג את ישראל, או ההורג עבד כנעני – הרי זה נהרג עליו; ואם הרג בשנגה, גולה.

יא. ישראל שהרג גר תושב [שקיבל ד' מצוות] – אינו נהרג עליו בבית דין, שנאמר: "וכי יזיד איש על רעהו"; ואין צריך לומר שאינו נהרג על הגוי. ואחד ההורג את עבד אחרים או ההורג עבדו – הרי זה נהרג עליו, שהעבד כבר קבל עליו מצוות ונוסף על נחלת ה'.

יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו, יש לו רשות להכותו. לפיכך, אם הכה עבדו הכאה שיש בה כדי להמית, ונטה למות, ועמד ארבע ועשרים שעות, ואחר כך מת – אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המכה, שנאמר: "לא יקם, כי כספו הוא". ומה הוא "יום או יומים"? יום שהוא כיומים, שהוא מעת לעת.

יג. אבל המכה עבד שאינו שלו – אפלו מת לאחר כמה ימים מחמת המכה – הואיל והכהו כדי להמית, הרי זה נהרג עליו כשאר בני חורין.

יד. יראה לי, שהמכה את עבדו בסכין או בסוף או באבן ואגרוף וכיוצא בהן, ואמדהו למיתה, ומת – אינו בדין "יום או יומים" [אפילו מת אחר כ"ד שעות חייב]; ואפלו מת לאחר שנה, נהרג עליו. לכך נאמר "בשכט" – שלא נתנה לו תורה רשות להכותו אלא בשכט ורצועה וכיוצא בהם, לא הכית רציחה.

טו. המוכר את עבדו, ופסק [התנח] עמו שישמשו שלשים יום, והכהו אחד מהם בתוך השלשים יום, והמיתו – הרי זה נהרג עליו, ואינו בדין "יום או יומים": הראשון, לפי שאינו "בספו" המיוחד לו; והשני, לפי שאינו תחתיו.

טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ועבד של שני שתפין – אינו בדין "יום או יומים", שהרי אינו לאחד מהם "בספו" המיוחד לו; ולפיכך נהרג עליו כשאר העם.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג

א. המכה את חברו בידו בידו או בצע, והמיתו – אומדין דבר שהכהו בו, ומקום שהכהו עליו, אם ראוי אותו חפץ להמית באבר זה, או אינו ראוי, שנאמר: "באבן יד אשר ימות בה הכהו... או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו", עד שיהיה בו כדי להמית. ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על ירכו;

ב. הואיל ונאמר "אשר ימות בה", מכאן שאומדין מקום המכה. כשם שאומדין החפץ שהכה בו ומקום המכה, כך

עליו את המעזיבה [טיח התיקרה ומת מקור], או שהשיך בו את הנחש, ואין צריך לומר אם שפה בו כלב או נחש - בכל אלו אין בית דין ממיתין אותו; והרי הוא רוצח, ודורש דמים [הקב"ה] דורש ממנו דם.

יא. וכן הדוחף את חברו לבור, והיה שם סלם בבור שיכול לעלות עליו, או שזרק בו חץ, והיה תריס בידו להגן עליו, וכאחר וסלק את הסלם והסיר את התריס - שניהם אינן נהרגין בבית דין. אפלו היה הדוחף עצמו הוא שחזר וסלק את הסלם - פטור ממיתת בית דין; ונדורש ממנו דם.

יב. הזורק צורר [אבן] בכהל, וחזרה האבן לאחוריה ונהרגה - חייב מיתת בית דין; שםכחו היא בזה. וכן אלו שמשחקין בכדור שהתרו בהם ונהרגו - בתוך ארבע אמות, פטורין; חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה - חייבין; והוא שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו.

יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדין ונהרגה - חייב. הכופת את חברו, והניחו במקום שאינו יכול לברח, והציף עליו מים, ומת - הרי זה נהרג עליו; והוא שימית מכה ראשון הבא ממעשיו.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ד

א. המתכונן להרג את זה, ונהרג את זה - פטור ממיתת בית דין, ומן התשלומין, ומן הגלות; לפי שאין צרי מקלט קולטות אותו, כמו שיתבאר. לפיכך, הזורק אבן לתוך עדה מישראל, ונהרג אחד מהן - פטור ממיתת בית דין.

ב. נתפס להכות חברו על מתניו, ולא היה בפלי כדי להמית על מתניו, והלכה לה האבן על לבו, והיה בה כדי להמית על לבו, ומת, או שנתפס להכותו על לבו, והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין, ואינו גולה; שאין ההורג בכונה גולה. אבל אם נתפס להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג. וכן כל פיוצא בזה.

ג. המכה את חברו באבן או באגרופ וכיוצא בהן, אומדין אותו: אם אמדוהו לחיים, נותן חמשה דברים ונפטר; ואפלו חלה המכה, והקבד [חוליו] ומת מחמת המכה - הרי זה פטור. ואם אמדוהו למיתה - אוסרין את המכה בבית הסהר מיד, וממתניין לזה; אם מת, ונהרג המכה. ואם הקל, ונתרפא רפואה שלמה, והלך בשוק על רגליו כשאר הבריאים - משלם המכה חמשה דברים, ונפטר.

ד. זה שנאמר בתורה "על משענתו" - אינו שיהלך והוא נשען על המטה או על אחר, שאפלו הנוטה למות יכול להלך על המשענת; לא נאמר "משענתו", אלא שיהיה מהלך על משענת כחו, ולא יהיה צריך כח אחר להשען עליו.

ה. אמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הקבד ומת - הרי זה נהרג; ואין אומדין אותו אקד שני כשהקל, שרגלים לדבר.

אומדין כח ההכנה - שנאמר: "באבן יד", מכאן שמשערין את היד; אינו דומה זורק אבן בחברו ברחוק שתי אמות לזורק בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר; ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה אמה, שברחוק המקום ביותר יתמעט כח ההכנה.

ג. וכן משערין המכה עצמה; ומשערין כח ההורג, וכח הנהרג - אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או בריא או חולה, וכן כל פיוצא בזה, שנאמר: "אשר ימות בה" - מיתתו של זה, משערין כל סבותיה.

ד. כלי ברזל, לא נתנה לו תורה שעור - שנאמר: "ואם בכלי ברזל הכהו וימת, רוצח הוא", ואפלו במחט; והוא שיהיה לו חוד כמו מחט או שפוד או סכין וכיוצא בהם; אבל אם הכהו בעשת [גוש] של ברזל וכיוצא בה, אומדין אותה כדרך שאומדין האבן או העץ.

ה. המכה את חברו בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו או ברגלו או נגפו [הכהו] בראשו והמיתו - משערין כח המכה, וכח הנהרג, ומקום המכה; אינו דומה דוחף חברו באצבעו, לבועט בו ברגלו בכל כחו; ואינו דומה מכה על לבו, למכה על מתניו; ואינו דומה חלש המכה את הבריא החזק, לבריא חזק המכה חלש או חולה.

ו. ומניין שמשערין בכל אלו? שנאמר: "או באיכה הכהו בידו, וימת - מות יומת המכה"; אף על פי שנאמר "בידו", הצריך הכתוב להיות ההכנה "באיכה" - מכלל, שמשערין כח ההכנה.

ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג, ונפל ומת - משערין גבה המקום שהפילו מעליו, וכח הנדחף; שאינו דומה בן יומו שנפל לגדול שנפל. ומניין שמשערין גבה המקום? שנאמר: "ואם בשנאה יהדפנו". ונראה לי, שכל מקום שאין בגבהו עשרה טפחים - אין בו כדי להמית, כמו שאמרו בבור לענין בהמה.

ח. אחד המכה את חברו באבן או בעץ, או שהכהו בגוש של אדמה או בגוש של מלח וגפרית, או בסל מלא עפר או צורות, ואפלו בפלח של דבילה, שנאמר: "אשר ימות בה" - כל שהוא ראוי להמית. והכבד הוא שממית.

ט. הדוחף את חברו לתוך המים או לתוך האש, אומדין אותו: אם יכול לעלות משם, פטור ממיתת בית דין; ואם אינו יכול לעלות, חייב. וכן אם קבש [לחץ] עליו [ומנע ממנו לצאת] בתוך המים או בתוך האש, עד שלא נשאר בו כח לעלות ומת - חייב, אף על פי שאינו הוא הדוחף בתחלה. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וקטמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שפכתו והניחו בצנה או בחמה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמונע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה ובית ועשן עליו עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו נר עד שהמיתו ההבל - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמי שחנקו בידו.

י. אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת, או שפכתו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם, וכאה והמיתתו, או שפכה עליו גיגית, או שפרע [הסיר]

מהם שְׁנֵפֶל לַיָּם - אינו מַעֲלֵהוּ, שְׁנֵאֲמָר: "לא תַעֲמֹד עַל דֶּם רֵעֶךָ", וְאֵין זֶה רֵעֶךָ.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֻרוֹת הַעֹמֵד בְּרָשָׁעוֹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה דְּקָה שֶׁפָּקְרוּ [זולו] בְּגֹזֶל, וְהֵם הוֹלְכִים בְּאֻלְתָּן. אֲכַל יִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֻרוֹת שְׂאִינוֹ עֹמֵד בְּרָשָׁעוֹ תָּמִיד, אֲלֹא עוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת לַהֲנִית עֲצָמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נִבְלוֹת לְתַאֲבוֹן - מַצָּה לְהַצִּילוֹ, וְאֲסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמֹו.

יום שני ו' אדר ה'תשס"ט

הלכות רוצח ושְׁמִירַת נֶפֶשׁ פָּרָק ה

א. כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה מִמִּדְיָנָה [מער] שֶׁהָרֵג כֹּה לְעָרֵי מִקְלָט, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמָר: "וַיֵּשֶׁב כֹּה עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל". וְהוֹדְרוֹ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר [פדיון נפש] מִן הַרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה כְּדֵי לֵישֵׁב בְּעִירוֹ, שְׁנֵאֲמָר: "וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטֹו".

ב. אֵין הַרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה, אֲלֹא אִם כֵּן מֵת הַהוֹרֵג מִיָּד; אֲכַל אִם חָבֵל בּוֹ בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שְׁאֵמְדוּהוּ לְמִיתָה, וְחָלָה וָמָת - אֵינוֹ גּוֹלָה; שְׁמָא הוּא קָרֵב אֶת מִיתַת עֲצָמוֹ, אוֹ הָרוּחַ נִכְנָסָה בְּחִבּוּרָהּ וְהִרְגָתָהּ. אֲפִלּוּ שָׁחַט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים [קנה ווושט], וְעָמַד מְעַט - אֵינוֹ גּוֹלָה עַל יָדֹו. לְפִיכָף, אִם לֹא פָּרַכְס כָּלֵל, אוֹ שִׁשְׁחָטוֹ בְּמָקוֹם שְׂאִין הָרוּחַ מִנְשָׁכָת בּוֹ, כְּגוֹן בֵּית סְתוּם שֶׁל שִׁישׁ - הֲרִי זֶה גּוֹלָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרֵג בְּשִׁגְגָה אֶת הָעֶבֶד אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב [גוי שקיבל ז' מצוות] - גּוֹלָה. וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרֵג בְּשִׁגְגָה אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב, וְכֵן גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרֵג אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב אוֹ אֶת הָעֶבֶד בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה, שְׁנֵאֲמָר: "לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם".

ד. גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, הֲרִי זֶה נִהְרֵג; אָדָם מוּעַד לְעוֹלָם. וְכֵן גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרֵג גֵּר תּוֹשֵׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמָּתָר לְהִרְגוֹ, הֲרִי זֶה קְרוֹב לְמוֹזֵד, וְנִהְרֵג עָלָיו, הוֹאִיל וְנִתְפַּנֵּן לְהִרְגוֹ. וְגוֹי שֶׁהָרֵג אֶת הַגּוֹי בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלָטוֹת אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמָר: "לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל".

ה. הַכֵּן שֶׁהָרֵג אֶת אִבּוֹ בְּשִׁגְגָה, גּוֹלָה. וְכֵן הָאֵב שֶׁהָרֵג אֶת בְּנוֹ בְּשִׁגְגָה, גּוֹלָה עַל יָדֹו; בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהְרָגוֹ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת לְמוּד, אוֹ שֶׁהָיָה מְלֻמְדוֹ אֲמָנוֹת אַחֲרָת שְׂאִינוֹ צָרִיף לָהּ. אֲכַל אִם יָסַר [הכה] אֶת בְּנוֹ כְּדֵי לְלַמְדוֹ תּוֹרָה אוֹ חֻקָּה אוֹ אֲמָנוֹת, וָמָת - פְּטוּר.

ו. וְכֵן הָרֵב הַמִּכָּה אֶת תַּלְמִידוֹ, אוֹ שְׁלוֹחַ בֵּית דִּין שֶׁהָכָה אֶת בְּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלְּבֹא לְדִין, וְהִמִּיתוֹ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּרִין מִגְּלוּת, שְׁנֵאֲמָר: "לִחְטֹב עֵצִים", לְדַבְּרֵי הָרְשׁוּת; יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלוֹחַ בֵּית דִּין - שֶׁהָרִי שָׁגָגוֹ וְהָרָגוֹ בְּשַׁעַת עֲשִׂית הַמִּצְוָה.

ז. בְּתַחֲלָה, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד מְקַדִּימִין לְעָרֵי מִקְלָט; וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרֵג כֹּה שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְדִנִּין אוֹתוֹ - שְׁנֵאֲמָר: "וְשִׁלְחוּ יָגְנִי עִירוֹ, וְלִקְחוּ

ו. הַכּוֹהֵן עֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם בְּעֶשֶׂר מִקְלוֹת, וָמָת - בֵּין שֶׁהַכּוֹהֵן בְּזָה אַחֵר זֶה, בֵּין שֶׁהַכּוֹהֵן כְּאַחַת, כְּלָן פְּטוּרִין מִמִּיתַת בֵּית דִּין, שְׁנֵאֲמָר: "כָּל נֶפֶשׁ אָדָם", עַד שֶׁהָיָה אֶחָד שֶׁהָרֵג כָּל הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא הָדִין לְמִי שֶׁדִּחְפוּהוּ שְׁנֵים אוֹ שֶׁכִּבְשׁוּהוּ שְׁנֵים לְתוֹךְ הַמִּים, אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִין וְיֵצֵא חָץ מִבִּינְיָהֶן וְהָרֵג - כְּלָן פְּטוּרִין.

ז. זָרְקוּ בּוֹ עֲשֶׂה אֶכָּן זֶה אַחֵר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין כֹּה כְּדֵי לְהִמִּית, וְזָרַק אֶחָד אֶכָּן בְּאַחְרוֹנָה, וַיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהִמִּית וָמָת - הֲרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נִהְרֵג עָלָיו. רוֹצֵחַ שְׁנֵאֲמָר דֵּינוֹ, וְנִתְעַרֵּב בְּאַחֲרִים, וְלֹא נֹדַע מִי הוּא מֵהֶן - כְּלָן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דֵּינוֹ, שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּרוֹצְחִים אַחֲרִים שְׁנֵאֲמָר דֵּינוֹ - כְּלָן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה; שְׂאִין גּוֹמְרִין דֵּינוֹ שֶׁל אָדָם אֲלֹא בְּפָנָיו; וְאוֹסְרִין [במאסר] אֶת כְּלָן.

ח. הַהוֹרֵג נִפְשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ הָעֲדִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאַחַת, אֲלֹא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחֵר הָאֶחָד, אוֹ שֶׁהָרֵג בְּפָנָיו שְׁנֵי עֲדִים בְּלֹא הַתְרָאָה, אוֹ שֶׁהִכְחִשׁוּ הָעֲדִים בְּבִדְיוֹת וְלֹא הִכְחִשׁוּ בְּחִירוֹת - כָּל אֵלוֹ הַרְצָחִין, כּוֹנְסִין אוֹתָם לְכַפֵּה וּמֵאֲכִילִין אוֹתָם לֶחֶם צָר וּמִים לֶחֶם עַד שֶׁיִּצְרוּ [יתכווצו] מַעֲיָהֶן, וְאַחֵר כֹּף מֵאֲכִילִין אוֹתָם שְׁעוּרִים, עַד שֶׁפָּרַשׁם נִבְקַעַת מִכְּבֹד הַחֲלִי.

ט. וְאֵין עוֹשִׂין דְּבָר זֶה לְשֹׂאֵר מִתְּחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין; אֲכַל אִם נִתְחִיב מִיתָה - מִמִּיתָיו אוֹתוֹ, וְאִם אֵינוֹ חֵיב מִיתָה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ; שְׂאֵף עַל פִּי שִׁישׁ עֲנוֹנוֹת חֲמוּרִין מִשְׁפִּיכוֹת דָּמִים, אֵין בָּהֶם הִשְׁחָתָת יִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּשִׁפְכוֹת דָּמִים. אֲפִלּוּ עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין צָרִיף לֹמַר עֲרִיוֹת אוֹ חִלּוּל שִׁבְת - אֵינָן כְּשִׁפְכוֹת דָּמִים; שְׂאֵלוֹ הָעֲנוּנוֹת הֵם מַעֲבֻרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲכַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים מַעֲבֻרוֹת שֶׁבִּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל מִי שִׁישׁ כִּידוֹ עוֹן זֶה, הֲרִי הוּא רָשָׁע גָּמוּר, וְאֵין כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד עוֹן זֶה, וְלֹא יִצִּילוּ אוֹתוֹ מִן הָדִין - שְׁנֵאֲמָר: "אָדָם עֲשֵׂק בְּדָם נֶפֶשׁ וְגו'". צֵא וְלִמַּד מֵאַחָאָב עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמָר בּוֹ: "רַק לֹא הָיָה כְּאַחָאָב"; וְכִשְׁנִסְדָּרוֹ עֲנוּנוֹתָיו וְזִכְרֵיתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא לוֹ עוֹן שֶׁחֵיבוֹ כְּלָיָה וְלֹא הָיָה שֵׁם דְּבָר אַחֵר שֶׁשְׁקוּל כְּנֶגֶדוֹ אֲלֹא דָּמֵי נְבוֹת, שְׁנֵאֲמָר: "וַתֵּצֵא הָרוּחַ, וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי ה'", זֶה רוּחַ נְבוֹת; וְנֵאֲמָר לָהּ: "תִּפְתָּה וְגַם תּוֹכֵל". וְהֲרִי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרֵג כִּידוֹ, אֲלֹא סָבַב [גרס]; כָּל חֲמוּר לְהוֹרֵג כִּידוֹ.

י. הַמִּינִין, וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ הָעוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ אֲכַל נִבְלָה אוֹ לִבֵּשׁ שַׁעֲטָנִי לְהַכְעִיס, הֲרִי זֶה מִין, וְהָאִפִּיקוּרוּסִין, וְהֵן שְׁכּוֹפְרִין בְּתוֹרָה וּבִנְבוּאָה מִיִּשְׂרָאֵל - מִצְוָה לְהִרְגָן; וְאִם יֵשׁ כִּידוֹ כַּח לְהִרְגָן כְּסִיף בְּפִרְהֶסְיָה, הוֹרֵג; וְאִם לֹא, יָבֹא עָלֵיהֶן בְּעִלְלוֹת עַד שֶׁיִּסְבֹּב הָרִיגָתָן. בִּיצֵר? רָאָה אֶחָד מֵהֶם שֶׁנִּפְל לְבָאָר, וְהִסְלֵם בְּבָאָר - קוֹדֵם וּמִסְלֵק הִסְלֵם, וְאוֹמַר לוֹ: 'הֲרִי אֲנִי טְרוֹד לְהוֹרִיד בְּנֵי מִן הַגַּג וְאַחֲזִירֵנּוּ לָךְ'. וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלֶּה.

יא. אֲכַל הַגּוֹיִם שְׂאִין בִּינְיָנָם וּבִינְיָנָם מִלְחָמָה, וְרוֹעֵי כְּהֵמָה דְּקָה מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין מְסַבְכִּים לָהֶן הַמִּיתָה. וְאֲסוּר לְהַצִּילָן אִם נָטוּ לְמוֹת; כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד

ודינו - שאינו גולה; מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת לו; ואין ערי מקלט קולטות אותו, שאינן קולטות אלא המקחב גלות בלבד. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל מקום, והרגו - פטור.

ה. ומה יעשה זה? ישוב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן כל הרצחנין שהרגו בעד אחד, או בלא התראה, וכיוצא בהם - אם תרגן גואל הדם, אין להן דמים; לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה.

ו. כיצד? הוזק אכן לרשות הרבים והרג, או הסותרו בתלו לרשות הרבים ונפלה אכן והמיתה - בין שסותרו ביום, בין שסותרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; מפני שזו פשיעות היא, שהרי היה לו לעין ואחר כך יזק או יסתר.

ז. סתרו לאשפה בלילה - אם הרבים מצויין בה תמיד - הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה כלל - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה, ואינה עשויה להפנות בה ביום, ונקרה אדם וישב שם, ונפלה עליו אכן בשעת סתירה ומת - הרי זה גולה. ואם אחר שנפלה האכן, בא זה וישב ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור מן הגלות.

ט. וכן הוזק את האכן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה את ראשו ונקלה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ומצא את רעהו", פרט למצא עצמו.

י. השונא שהרג בשגגה - אינו נקלט, שנאמר: "והוא לא אויב לו"; חזקתו שהוא קרוב למזיד. ואיזה הוא שונא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האויב; וכן אם נכנס לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או שנתפנו לזרק (למרחק של) שפתים (אמות) וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר להרג, או שנתפנו להרג את זה והרג את זה, אפילו נתפנו להרג גוי או בהמה ונמצא ישראל - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואינן נקלטין.

יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל הבית בשגגה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ואשר יבא את רעהו ביער" - מה יער שיש רשות להרג להפנס לשם, אף כל כיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות, ונתזה בקעת, וטפחה לו על פניו, ומת - פטור מגלות; ואם נכנס ברשות, הרי זה גולה.

יב. מי שהיה דולה את החבית (מהבור) להעלותה לגג, ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתה, או שהיה עולה בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות; שזה כמו אגוס הוא, שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא כמו פלא הוא. אכל אם היה משלשל את החבית, ונפלה על חברו והרגתה, היה יורד בסלם, ונפל על חברו והרגו, היה מעגל (מחליק טיח הגג) במעגילה, ונפלה על חברו והרגתה - גולה, שנאמר: "ויפל עליו, וימת", שיפל דרך נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב העתים להזק, ודבר קרוב הוא להיות, שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה;

אתו משם. מי שנתחבב מיתה - ממיתין אותו, שנאמר: "ונתנו אתו ביד גאל הדם"; מי שנפטר - פוטרם אותו, שנאמר: "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם"; מי שנתחבב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: "והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו".

ח. כשמשביבין אותו, מוסרין לו (שומרים) שני תלמידי חכמים; שמא יהרגנו גואל הדם (קרוב משפחתו של הנרצח) בדרך; ואמרין להן: 'אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים; בשוגג בא מעשה לידו'.

ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו - פטור, שנאמר: "ולו אין משפט מות", י. אחד ההורג בדרך קדם שיפנס לעיר מקלט, או שהרגו בחזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו, ויצא חוץ לתחומה בידון - הרי זה התיר עצמו למיתה, ורשות לגואל הדם להרגו; ואם הרגו כל אדם - אין חיבין עליו, שנאמר: "אין לו דם".

יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורגו, בין גואל הדם בין שאר אדם - גולה על ידו; הרגו בתוך תחום עיר מקלטו, אפילו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו. יב. המזבח קולט (מציל כעיר מקלט) - שהרי נאמר בהורג בידון: "מעם מזבחי תקחנו למות", מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה, וקלטו מזבח, והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי שהרגו בתוך עיר מקלטו.

יג. אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד; ואינו קולט אלא כהן, ועבודה בידו. אכל זר, או כהן שאינו עובד עבודה בשעה שנהרג, או שהיה עובד ולא היה על גגו אלא סמוך למזבח, או אחוז בקרנותיו - אינו נקלט. יד. וכל מי שקלטו המזבח, אין מניחין אותו שם; אלא מוסרין לו שומרין, ומגלין אותו לעיר מקלט. במה דברים אמורים? במקחב גלות. אכל מי שפחד מן המלך שלא ינהגו בדין המלכות, או מבית דין שלא ינהגוהו בהוראת שעה, וברח למזבח ונסמך לו, ואפילו היה זר - הרי זה נצול; ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם, אלא אם כן נתחבב מיתת בית דין בעדות גמורה והתראה, כשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ו

א. שלשה הם ההורגים בלא כוונה:
ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה, וזה הוא שנאמר בו: "ואשר לא צדה". ודינו - שיגלה לעיר מקלט וינצל, כמו שבארנו.

ג. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לאנס; והוא שיאירע במיתת זה מארע פלא (נדיר), שאינו מצוי ברב מארעות בני אדם. ודינו - שהוא פטור מן הגלות; ואם הרגו גואל הדם, נהרג עליו.

ד. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לזדון; והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר.

דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים [דיינים] - אינה קולטת, שנאמר: "זקני העיר ההיא".

ז. רוצח שגילה לעיר מקלט, ורצח אנשי העיר לכבודו - לאמר להם: 'רוצח אני'; אמרו לו: 'אף על פי כן' - יקבל מהן. ח. הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, ואפילו לדבר מצוה או לעדות, בין עדות מזמן בין עדות נפשות; ואפילו להציל נפש בעדותו, או להציל מיד הגיס [צבא], מיד הנער, מיד הדלקה, ומיד המפלת. ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, עד שיעמות הכהן הגדול. ואם יצא, התיר עצמו למיתה, כמו שבארנו.

ט. אחד כהן גדול המשוש בשמן המשחה, ואחד המרבה בכגדים, ואחד הכהן הגדול העובד [כעת], ואחד הכהן שעבר - כל אחד מארבעתן שמת, מחזיר את הרוצח. אבל משום מלחמה אינו מחזיר, מפני שהוא ככהן הדיוט. י. רוצח שנגמר דינו לגלות ולא היה שם כהן גדול, וכהן גדול שהרג ולא היה שם כהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן יוצאין מעיר מקלט לעולם.

יא. נגמר דינו לגלות, ואחר כך מת הכהן הגדול קדם שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות. ואם עד שלא נגמר דינו מת הכהן הגדול, ומנו כהן אחר תחתיו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני שנגמר דינו בפניו. יב. נגמר דינו, ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה - בטלה כהנה, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא משם לעולם.

יג. רוצח ששב לעירו אחר מות הכהן הגדול, הרי הוא כשאר כל אדם; ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו, שפבר נתפטר לו בגלותו.

יד. ואף על פי שנתפטר לו, אינו חוזר לשורה שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל וכמה תקלה זו הגדולה על ידו.

טו. אף על פי שהחובל באביו בנדון, חייב מיתת בית דין כמו ההורג שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה, אינו חייב גלות; שלא חייבה תורה גלות אלא להורג נפש אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו.

יום שלישי ז' אדר ה'תשס"ט

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ח

א. מצות עשה להפריש ערי מקלט, שנאמר: "שלוש ערים תבדיל לך"; ואין ערי מקלט נותנות אלא בארץ ישראל. ב. ושש ערים היו: שלש הבדיל משה רבנו בעבר הירדן, ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען. ג. אין אחת מערי מקלט קולטת, עד שיבדלו בלן - שנאמר: "שש ערי מקלט תהינה לכם". והודיענו משה רבנו, שאין שלש שפבר הירדן קולטות, עד שיבדלו שלש שבארץ כנען. ולמה הבדילן? אמר: 'הואיל וכמה מצוה לידי, אקמנה'.

והואיל ולא גרז עצמו ותקן מעשיו לפה בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופים [סכין גדולה] לאחוריו, והחזירו לשבר העצם בדרך שהקצבים עושים - כל שימות בהולכה, שהיא הגבחה מלפניו וירידה מאחוריו - אינו גולה עליו; וכל שימות בחזרה, שהיא עליה מאחוריו וירידה לפניו - גולה. זה הכלל: כל שבדרך ירידתו, גולה; שלא בדרך ירידתו, אינו גולה; ואפילו בירידה שהיא צרך עליה, אינו גולה.

יד. כיצד? היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה [מדריגה] מתחת רגלו, ונפלה והמיתה - פטור מן הגלות. וכן המתפוג לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר, או שהיתה אכן מנחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם, ועמד ונפלה והמיתה, וכן הסומה שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני שהן קרוב לאנס.

טו. היתה אכן בחיקו והכיר בה ושכחה, ועמד ונפלה והמיתה - גולה, שנאמר: "בשגגה", מכלל שהיתה לו ידיעה. נשמט הברזל מקתו, והרג - הרי זה גולה. נשמט הברזל מן העץ המתבקע - אינו גולה, מפני שאין זה מכחו אלא מכח כחו, ונמצא כמו אנס. וכן הזורק אכן לתמר להפיל תמרים, ונפל מן התמרים על תינוק, והרגוהו - פטור, מפני שהן באין מכח כחו. וכן כל פיוצא בזה משאר הסבות.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ז

א. תלמיד שגילה לעיר מקלט, מגלין רבו עמו, שנאמר: "וחי" - עשה לו כדי שיתיה, וחי בצלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד - כמיתה חשובה. וכן הרב שגילה, מגלין ושיכתו עמו.

ב. עבד שגילה לעיר מקלט - אין רבו חייב לזונו; ומעשה ידיו לרבו. אשה שגלת לעיר מקלט - בעלה חייב לזונה; ואינו יכול לומר לה: 'שאי מעשה ידך במזונותיך', אלא אם בן היו מספקין לה.

ג. רוצח שנגמר דינו להגלותו, ומת קדם שיגלה - מוליכין עצמותיו לשם; ורוצח שמת בעיר מקלט, קוברין אותו שם. ובכע שיעמות הכהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו.

ד. שאר הלויים השוכנים בערי מקלט - כשימות אחד מהן, אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום, שנאמר: "ומגרשיהם יהיו לכהמתם ולרכשם ולכל חיתם" - לחיים נתנו, ולא לקבורה.

ה. רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלט - גולה בה משכונה לשכונה, ואינו יוצא מן העיר. וכן לוי שהרג במדינתו [בעירו] - גולה למדינה אחרת מערי הלויים, לפי שכלן קולטות, כמו שיתבאר; ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח לעירו - הרי זה קולטתו.

ו. עיר מקלט שרפה רצחנים, אינה קולטת - שנאמר: "ודבר באוגי זקני העיר ההיא את דבריו", ולא ששו

ד. מניחין אותו במקומו, ויוצאין חמשה זקנים מבית דין הגדול שבירושלים, שנאמר: "ויצאו זקנים ושפטוהו", ומודדין ממנו אל הערים שסביבות החלל [ההורג]. אפלו נמצא בצד עיר זו, שהדבר ידוע בנדאי שהיא הקרובה - מצוה למדוד.

ב. אחר שמודדין, ונודעה העיר הקרובה - קוצרין את הנהרג במקומו, וחוזרין זקני ירושלים למקומן. ובית דין של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר; ומודדין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה, וזה הוא "איתן" האמור בתורה.

ג. ועורפין אותה שם בקופים [סכין גדולה] מאחוריה. ובית דין של אותה העיר, עם כל זקני העיר, אפלו הן מאה - הפל רוחצין את ידיהם שם, במקום צריפתה של עגלה. ואומרין שם בתוך הנחל בלשון הקדש: "ידינו לא שפכו את הדם הזה, ועניינו לא ראו"; כלומר, שלא בא לידינו הנהרג הזה, ופטרונוהו בלא מזונות; ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לזיה. והכהנים אומרים בלשון הקדש: "כפר לעמך ישראל אשר פדית, ה', ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", והולכין להן. והקדוש ברוך הוא מכפר על הדם, שנאמר: "ונכפר להם הדם".

ד. כשמודדין מן החלל, מודדקין במדה, ואין מודדין [מולזלין] בה. ואין מודדין אלא לעיר שליש בה בית דין של עשרים ושלשה; ואין מודדין לירושלים, שאין ירושלים מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה לשבטים, ונאמר: "באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה".

ה. נמצא קרוב לירושלים, או לעיר שאין בה בית דין - מניחין אותה, ומודדין אל שאר העירות הסמוכות לו. נמצא סמוך לספר [גבול], או לעיר שליש בה גוים - אין מודדין כל עקר, שהרי זה בחזקת שהנהגוהו גוים.

ו. אין העיר הקרובה מביאה, אלא בזמן שמנין העם שבה כמו מנין העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו שברחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין העגלה;

ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.

ח. נמצא הנהרג מכון [בדיוקן] בין שתי עירות, ואנשי זו פאנשי זו בשנה - זביאו עגלה אחת בשתפות, ויתנו ויאמרו: "אם זו היא הקרובה, הרי היא שלקח, ואילו נתנו להם חלקם מתנה; ואם אלו הם הקרובים, הרי היא שלקחם, ואילו נתנו להן חלקם מתנה"; לפי שאי אפשר לצמצם [לדייקן], ואפלו בידי אדם.

ט. מהיכן מודדין? מחטמו. נמצא גופו במקום אחד, וראשו במקום אחר - מוליכין הגוף אצל הראש, וקוצרים אותו במקומו. וכן כל מת מצוה - מוליכין גופו אצל ראשו, ונקבר במקומו.

י. נמצאו מתים רבים זה בצד זה, מודדין מחטמו של כל אחד ואחד מהן; ואם הייתה עיר אחת קרובה לכלן,

ד. בימי המלך המשיח, מוסיפין שלש אחרות על אלו השש, שנאמר: "ויספף לה עוד שלש ערים, על השלש האלה". והיכן מוסיפין אותן? בערי השני והקנוי והקדמוני, שנזכרת לאברהם אבינו עליהן ברית, ועדין לא נזכשו; ועליהן נאמר בתורה: "ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך, ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך, ויספף לה עוד שלש ערים, על השלש האלה".

ה. וחיבין בית דין לכון [ליישר] הדרכים לערי מקלט, ולתמן אותן ולהרחיבן; ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה, ואין מניחין בדרך לא תל [גבעה] ולא גיא [בקעה] ולא נהר, אלא עושין עליו גשר אשר כדי שלא לעכב את הבורח לשם, שנאמר: "תכין לה הדרך". ורחב דרך ערי מקלט, אין פחות משלשים ושתים אמות. ומקלט' 'מקלט' הנה כתוב על פרשת דרכים, כדי שפירו הירצחנין ויפנו לשם.

ו. בתמשה עשר באדר בכל שנה, בית דין מוציאין שלוחים לתמן הדרכים; וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל, מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו בדרך זה, מעלה עליהם הכתוב באלו שפכו דמים.

ז. וכן מושחין [מודדין] בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחלת הפרשתן, עד שיהיו משלשות בשנה - שנאמר: "תכין לה הדרך, ושלשת את גבול ארצך".

ח. ערי מקלט - אין עושין אותן לא עירות קטנות, ולא כפרים גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שוקים, ובמקום המים; ואם אין שם מים, מכניסין לתוכן מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אכלוסין. נתמצטו אכלוסיהן, מוסיפין עליהן; נתמצטו דיריהן, מכניסין לתוכן כהנים לזים וישראלים. ואין פורשין בתוכן מצודות [לציד חיות], ואין מפשילין בתוכן חבלים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.

ט. כל ערי הלזים קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא, שנאמר: "ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר, כל הערים אשר תתנו ללזים - ארבעים ושמנה עיר"; הקישן הכתוב בלן זו לזו לקלט.

י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט, ובין שאר ערי הלזים? שערי מקלט קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, הואיל ונכנס בהן נקלט; ושאר ערי הלזים, אין קולטות אלא לדעת. ורוצח הדר בערי מקלט, אינו נותן שכר ביתו; והדר בשאר ערי הלזים, נותן שכר לבצל הבית. יא. כל עיר הקולטת, תחומה קולט כמוה. אילן שהוא עומד בתוך תחום ערי מקלט, ונפול נוטה חוץ לתחום - משיגיע תחת הנוף, נקלט; והיה עומד חוץ לתחום, ונפול נוטה לתוך התחום - משיגיע לעקרו [גזעו], נקלט. וההורגו שם, נהרג עליו. ואף על פי שהתחום קולט, אין הרוצח דר בו, שנאמר: "וישב בה" - ולא בתחומה.

הלכות רוצח ושמירת נפש פקט ט

א. הרוג שנמצא נופל [מושלך] בארץ, ולא נודע מי הפהו

ד. כל מלאכה שהיא לצרכה, כגון שפרש טליתו עליה מפני הזבובים - אינו פוסלה; וכל שהוא שלא לצרכה, כגון שפרש טליתו עליה לנשאה - פסולה. וכן כל כיוצא בזה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה.

ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום, לפי שנאמר בה "כפרה" כקדשים; וכל היום כשר לעריפת העגלה. ואין עורפין שתי עגלות כאחת, שאין עושין מצוות חבילות חבילות [כמה בבת אחת].

ו. עגלה ערופה אסורה בהניה, ונקפרת במקום עריפתה. ומשחרר לנחל - תאסר בהניה, אף על פי שעדין לא נערפה; ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהניה, ותקבר.

ז. נמצאו עדיה זוממין, הרי זו מתרת בהניה. כיצד? כגון שאמר עד אחד: 'אני ראיתי את ההורג', וכאו שנים והכחישוהו ואמרו לו: 'לא ראית', והפרישו את העגלה, והורידוה לנחל לערפה על פיהם, ואחר כך הוזמו השנים - הרי זו מתרת בהניה.

ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותנעה בעדר. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה; שעל הספק בזה מתחלתה, כפרה ספקה, והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה - הרי זה יהרג, שנאמר: "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך".

ט. הנחל שנערפה בו העגלה - אסור בוריעה ועבודה לעולם, שנאמר: "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - לוקה. ומתיר לסרק שם פשתן ולגקר [לסתת] שם אבנים - שזה כמי שארג בגד שם או תפרו, שאינה מלאכה בגוף הקרקע; לכך נאמר: "לא יעבד בו, ולא יזרע" - מה זריעה בגופה של קרקע, אף כל עבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע. י. אנשי עיר קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה - כופין אותן ומביאין, ואפלו לאחר כמה שנים; שחייבי עגלה ערופה שעבר עליהן יום הכפורים, חייבים להביא לאחר יום הכפורים.

יום רביעי ח' אדר ה'תשס"ט

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא

א. מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר: "ועשית מעקה לגגך"; והוא, שיהיה בית דירה [מגורים]; אבל בית האוירות [מחסן תבואה] ובית הבקר וכיוצא בהן, אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המעקה.

ב. בית של שני שתפין, חייב במעקה, שנאמר: "כי יפל הנפל ממנו", לא תלה אלא בנופל. אם בן למה נאמר "גגך"? למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאינן עשויות לדירה. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו - אינו זקוק למעקה, שנאמר: "כי יפל הנפל ממנו", ולא לתוכו.

מביאה עגלה אחת על כלן. נמצאו זה על גבי זה, מודדין מן העליון כמות שהן מנחין.

יא. נאמר: "כי ימצא חלל" - לא חנוק ולא מפרפר, שאין זה נקרא 'חלל'. 'באדמה' - לא טמון בגל. "נופל" - לא תלוי באילן. "בשדה" - לא צף על פני המים. "לא נודע מי הכהו" - האם נודע, לא היו עורפין;

יב. אפלו ראה [את] ההורג עד אחד - אפלו עבד, או אשה, או פסול לעדות בעברה - לא היו עורפין. לפיכך, משרבו הרצחנים בגלוי, בטלה עגלה ערופה.

יג. עד אחד אומר: 'ראיתי את ההורג', ועד אחד הכחישו ואמר לו: 'לא ראית' - היו עורפין. כמה דברים אמורים? בשבאו שניהם כאחת. אבל אם אמר אחד: 'אני ראיתי את ההורג' - הרי זה נאמן בשנים לענן זה, ואם בא אחר כך עד אחד והכחישו ואמר לו: 'לא ראית' - אין משגיחין על דברי האחרון, ואין עורפין.

יד. באו שנים אחר שהעיד האחד, והכחישוהו ואמרו לו: 'לא ראית' - הרי הם כשתי עדיות המכחישות זו את זו, ועורפין. אשה אומרת: 'ראיתי את ההורג', ואשה אחרת מכחשת אותה ואומרת לה: 'לא ראית' - היו עורפין, בין שבאו שתייהן כאחת, בין שבאו זו אחר זו. שנים אומרים: 'ראינו', ואחד אומר להם: 'לא ראיתם' - אין עורפין; אחד אומר: 'ראיתי', ושנים אומרים לו: 'לא ראית' - היו עורפין. כמה דברים אמורים? בשהיו שלשתם כשרים או פסולים. אבל אם אמר עד אחד: 'ראיתי ההורג', ושתי נשים או שני פסולים אומרים לו: 'לא ראית' - אין עורפין. טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: 'ראינו ההורג', ועד אחד מכחישם ואומר: 'לא ראיתם' - עורפים; שאפלו מאה נשים או מאה פסולים, ועד אחד מכחיש את כלם - הרי אלו כעד אחד ועד אחד.

יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: 'ראינו ההורג', וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: 'לא ראיתם' - עורפין. זה הכלל: בפסולין, הלך אחר רב המנין בכל מקום.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק י

א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר הירדן.

ב. עגלה ערופה, בת שתי שנים או פחות; אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד, פסולה. ואין המומין פוסלין בה; ואף על פי כן, אם היתה טרפה - פסולה; "כפרה" נאמר בה, כקדשים.

ג. כל העבודות פוסלות את העגלה, כמו שפוסלין בפרה אדמה - שנאמר: "אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעל". ולמה נאמר "על" אחר שנאמר "אשר לא עבד בה", שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה, בין שלא בשעת מלאכה; בין שמשכה בעל טפח - נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה. ושאר עבודות, אינן פוסלין אלא עד שעת מלאכה.

שיצא הרחש [רחש] מפתח אֵזן כְּלִי, וַיִּשְׁתֶּה וַיִּחַזר למקומו.

יב. שעור המים שיֵאָסְרוּ אִם נִתְּגָלוּ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה חֶסֶם נֶפֶר [נרגש] בָּהֶן וּמִזִּיק. אָכֵל אִם הָיוּ הַמֵּיִם מְרֻבֵּין כְּדִי שֶׁתֵּאֱבֹד בָּהֶן הַמָּרָה - הָרִי אֵלָיו מִתְרִין, בֵּין בְּקִרְקָעוֹת בֵּין בְּכֵלִים. וְכֵן הָדִין בִּשְׁאָר הַמְּשָׁקִין.

יג. מַעֲיֵן הַמּוֹשֵׁף [זורם] כֹּל שֶׁהוּא, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי. לְגִין [כד יי] מְגַלָּה שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׁדָּה תִּכָּה וּמִגְדֵּל, אוֹ בְּתִיק שָׁלוֹ, אוֹ בְּבוֹר, אֲפִלּוּ עֵמֶק מֵאָה אַמָּה, אוֹ בְּמִגְדֵּל גְּבוּהָ מֵאָה אַמָּה, אוֹ בְּטָרְקֵלִין מִיָּפֶה וּמִסֵּיד - הָרִי זֶה אֲסוּר. בְּדֵק אֶת הַתִּכָּה אוֹ אֶת הַמִּגְדֵּל, וְאַחֵר כֶּף הֵנִיחוּ בּוֹ - הָרִי זֶה מִתּוֹ. וְאִם הָיָה בָּהֶן נֶקֶב, אֲסוּר; כִּמָּה יִהְיֶה בְּנֶקֶב? כְּדִי שֶׁתִּכְנֹס אֶצְבַּע קִטְנָה שֶׁל קֶטֶן.

יד. חִבִּית שֶׁנִּתְּגַלְתָּה - אָף עַל פִּי שֶׁשְׁתּוֹ מִמֶּנָּה תִּשְׁעָה וְלֹא מִתּוֹ, לֹא יִשְׁתֶּה עֲשִׂירִי; מַעֲשֶׂה הָיָה, וְאִמְרוּ שֶׁשְׁתֶּה עֲשִׂירִי וּמֵת, מִפְּנֵי שֶׁאָרֶס הַנֶּחֱשׁ שׁוֹקֵעַ לְמִטָּה. וַיֵּשׁ סֵם חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר [נחשים] שְׁעוּלָה וְצוּפָה לְמַעֲלָה, וַיֵּשׁ סֵם שֶׁהִיא נִתְּלִית בְּאֶמְצַע הַמְּשָׁקָה; וּלְפִיכָף הַכֹּל אֲסוּר, וְאֲפִלּוּ סִנְנוֹ בְּמִסְנָנָה. וְכֵן אֲבִטִּית שֶׁנִּתְּגַלְתָּה - אָף עַל פִּי שֶׁאֲכֹלוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה וְלֹא מִתּוֹ, לֹא יֵאָכֵל עֲשִׂירִי.

טו. מֵיִם שֶׁנִּתְּגָלוּ - לֹא יִשְׁפְּכֶם לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא יִרְבֹּץ בָּהֶן אֶת הַבֵּית, וְלֹא יִגְבֹּל [יערב] בָּהֶן אֶת הַטֵּיט, וְלֹא יִרְחֹץ בָּהֶן פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו, וְלֹא יִשְׁקָה מִהֶן בְּהִמָּה, בֵּין בְּהִמָּתוֹ בֵּין בְּהִמָּת חֲבֵירוֹ; אָכֵל מִשְׁקָה אוֹתָן לְחֵתוּל.

טז. עֶסֶה שֶׁנִּלְוֶשָׁה בְּמֵיִם מְגֻלִּין, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה - תִּשְׂרָף; וְאֲפִלּוּ נֶאֱפִית, הָרִי הַפֶּת אֲסוּרָה.

הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשׂוֹמֵר נֶפֶשׁ פָּרֶק יב

א. בְּהִמָּה חַיָּה אוֹ עוֹף שֶׁשָּׁשָׁן נֶחֱשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁאֲכֹלוּ סֵם הַמִּמִּית הָאָדָם - קֹדֶם שִׁיִּשְׁתַּנֶּה בְּגוֹפָן, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין מִשּׁוּם סִכְנַת נַפְשׁוֹת. לְפִיכָף, בְּהִמָּה חַיָּה אוֹ עוֹף שֶׁנִּמְצְאוּ חֲתוּכֵי רַגְלִים - אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִתְרִין מִשּׁוּם טְרֶפֶה, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין מִשּׁוּם סִכְנָה, שֶׁמָּא אֶחָד מִזֹּחֲלֵי עֶפֶר נִשְׁכָּן; עַד שִׁיִּבְדְּקוּ. בִּיצַד בּוֹדֵקֵן? צוּלָה אוֹתָן בְּתוֹר: אִם לֹא נִתְחַתֵּף [נחש] הַבָּשָׂר, וְלֹא נִשְׁתַּנֶּה מִשְׁאָר הַצָּלִי - הָרִי אֵלָיו מִתְרִין.

ב. וְכֵן נִקְוִי [נִקְבִי] תֵּאֲנִים וְעִנְבִּים וְהַקְשׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהַאֲבִטִּיחִין וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת - אֲפִלּוּ הָיוּ גְדוֹלִים בְּיוֹתֵר, בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מִחֻבְרִין, וְאֲפִלּוּ הָיוּ בְּתוֹף הַכִּלִּי - כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֶחֶה וְנִמְצָא נִשּׁוּף, אֲסוּר; שֶׁמָּא נֶחֱשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נִשְׁכּוּ. וְאֲפִלּוּ רָאָה צִפּוֹר אוֹ עֶכְבַּר יוֹשֵׁב וּמִנְקָר - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין, שֶׁמָּא בְּמָקוֹם נֶקֶב וְנָכַב.

ג. תֵּאֲנָה אוֹ עֵנֵב שֶׁנִּשְׁלַח הַעֲקֵץ שֶׁלָּהֶן, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּלוּי; לְפִיכָף, אוֹכֵל אָדָם תֵּאֲנִים וְעִנְבִּים בְּלִילָה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. תֵּאֲנָה נִקְוִיָּה שֶׁיִּבְשָׁה וְנִעֲשִׂית גְּרוּגְרָת, וְהַמָּרָה נִקְוִיָּה שֶׁיִּבְשָׁה - שֶׁתִּיָּהֵן מִתְרוֹת.

ד. אֲסוּר לֶאֱדָם לֶתֵן מְעוֹת אוֹ דִּינָרִין לְתוֹף פִּי; שֶׁמָּא יֵשׁ

ג. גִּבָּה הַמַּעֲקָה - אֵין פָּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה טַפָּחִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמֶּנּוּ הַנוֹפֵל. וְצִרִּיף לִהְיוֹת הַמַּחֲצִיחַ חֲזָקָה, כְּדִי שִׁיִּשְׁעֵן הָאָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִפֹּל. וְכֹל הַמִּנִּיחַ גִּגּוּ בְּלֹא מַעֲקָה - בִּטֵּל מְצוֹת עֲשָׂה, וְעֶכְבַּר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תֵשִׁים דָּמִים בְּכִיתָד". וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשָׂה.

ד. אֶחָד הֶגֶג וְאֶחָד כֹּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִכְנָה וְרֵאוּי שִׁיִּשְׁלַח בּוֹ אָדָם וְיָמוּת, כְּגוֹן שֶׁהֵיָתָה לוֹ בָּאָר אוֹ בּוֹר בְּתֻצָּרוֹ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵיִם בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ מֵיִם - חֵיב לַעֲשׂוֹת לוֹ חֲלִיָּה [תל עפר] גְּבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפָּחִים, אוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ כִּסּוּי כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. וְכֵן כֹּל מִכְשׁוֹל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִכְנַת נַפְשׁוֹת - מְצוֹת עֲשָׂה לְהַסִּירוֹ וּלְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהַזְהִיר בְּדָבָר יָפֶה יָפֶה, שֶׁנֶּאֱמָר: "הַשְׁמֵר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ". וְאִם לֹא הִסִּיר, וְהֵנִיחַ הַמְּכַשׁוֹלוֹת הַמְּבִיאִין לִידֵי סִכְנָה - בִּטֵּל מְצוֹת עֲשָׂה, וְעֶכְבַּר עַל "לֹא תֵשִׁים דָּמִים".

ה. הַרְבֵּה דְּבָרִים אֲסוּרִים חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִכְנַת נַפְשׁוֹת; וְכֹל הַעוֹבֵר עָלֵיהֶן וְאִמְרוּ: 'הָרִינִי מִסָּפֵן בְּעֶצְמִי, וּמָה לְאַחֲרִים עָלַי בְּכָף', אוֹ 'אֵינִי מִקְפִּיד עַל כָּף' - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

ו. וְאֵלּוּ הֵן: לֹא יִנִּיחַ אָדָם פִּיּוֹ עַל הַסִּילוֹן [צינור] הַמְּקַלָּח מֵיִם וְיִשְׁתֶּה, וְלֹא יִשְׁתֶּה בְּלִילָה מִן הַנְּהֻרוֹת וּמִן הָאֲגָמִים, שֶׁמָּא יִבְלַע עֲלוּקָה, וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה. וְלֹא יִשְׁתֶּה מֵיִם מְגֻלִּין - שֶׁמָּא שְׁתֶּה מִהֶן נֶחֱשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִזֹּחֲלֵי עֶפֶר, וְיָמוּת.

ז. וְאֵלּוּ הֵן הַמְּשָׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי: הַמֵּיִם, וְהַיֵּין וְאֲפִלּוּ מִזוּג, וְאֲפִלּוּ הַתְּחִיל לְהַשְׁתַּנּוֹת טַעְמוֹ לְחִמְץ, וְהַחֲלָב, וְהַדָּבָשׁ, וְהַצִּיר [מיץ ממאכל]; אָכֵל שֶׁאֵר כֹּל הַמְּשָׁקִין - אֵין מִקְפִּידִין עַל גְּלוּיָן, שֶׁאֵין בְּעָלֵי אָרֶס שׁוֹתִין מִהֶן.

ח. הַשּׁוּם שֶׁנִּתְרַסַּק וְאֲבִטִּית שֶׁנִּתְחַתֵּף, וְנִתְּגַלְתָּה - אֲסוּר; וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה. יֵין מְבָשֵׁל, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי; וְכֵן יֵין תּוֹסֵס, וְהוּא הַיֵּין מִשְׁעַת דְּרִיכְתּוֹ עַד שֶׁלִּשָּׁה יָמִים, וְיֵין אוֹ מֵיִם אוֹ חֲלָב שֶׁהָיוּ חֲמִין, כֹּל זֶמֶן שֶׁהִתְבַּל עוֹלָה מִהֶן, וְכֵן מִשְׁקִין שֶׁהָיָה הַמְּשָׁקָה יוֹרֵד מִלְּמַעֲלָה לְתוֹכָן טַפָּה אַחֵר טַפָּה, וְהוּא שִׁיְהִיָּה טוֹרֵד יוֹרֵד - כֹּל אֵלּוּ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּלוּי; שֶׁזֹּחֲלֵי עֶפֶר מִתְרַאֲוִין מִבְּעֻבּוּעַ הַמְּשָׁקָה וּמִן הַתְּבַל, וְאֵין שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ.

ט. מִי כִּבְשִׁין [שכבשו בהן ירקות], וּמִי שֶׁלְקוֹת [שבישלו בהן], וּמִי תוֹרְמוֹסִין [צמחים מרים] - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּלוּי. מֵיִם שֶׁשָּׂרָה בָּהֶם כִּבְשִׁין וּשְׁלָקוֹת וְתוֹרְמוֹסִין - אִם נִשְׁתַּנֶּה טַעְמָן, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּלוּי; וְאִם אֵין בָּהֶן נוֹתֵן טַעַם, אֲסוּרִין. וְכֵן מֵיִם שֶׁהִידִית בָּהֶן פְּרִישִׁים וְדִרְמוֹסִקִין [סוגי פירות] לְחוּלָה - אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי.

י. יֵין שֶׁעֲרַב בּוֹ דְּבָרִים חֲדִין [חרופים] כִּפְלָפְלִין, אוֹ דְּבָרִים מְרִים כֶּאֱפִסְנִיתִין, עַד שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה טַעְמוֹ - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גְּלוּי; וְהוּא הָדִין בִּשְׁאָר הַמְּשָׁקִין.

יא. כֹּל הַמְּשָׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי שֶׁנִּתְּגָלוּ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה - אֲסוּרִין; וְאֲפִלּוּ הָיָה בְּצִדָּן אָדָם יֵשׁן, אֵין אֵימַת יֵשׁן עַל הַזֹּחֲלִין. וְכִמָּה יִשְׁהוּ וְיִהְיוּ אֲסוּרִין? כְּדִי

עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול";
הבא לטל ממך עצה, תן לו עצה ההוגנת לו.

טו. ואסור להשיא עצה טובה לגוי, או לעבד רשע. ואפלו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה, והוא עומד ברשעו - אסור; ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנאצר לתן צדקה, שנאמר: "להן מלכא, מלכי ישפר עלך".

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יג

א. מי שפגע בחברו בדרך, ובהמתו רוכצת תחת משאָה - בין שהיה עליה משאָה הראוי לה, בין שהיה עליה יתר ממשאָה - הרי זה מצוה לפרק מעליה; וזו מצות עשה, שנאמר: "עזב תעזב עמו".

ב. ולא פרק ונניחנו נבהל [לחזק] וזלף, אלא יקום עמו ויחזור ויטען משאו עליה - שנאמר: "הקם תקום עמו", זו מצות עשה אחרת. ואם הניחו נבהל, ולא פרק ולא טען - בטל מצות עשה, ועבר על מצות לא תעשה, שנאמר: "לא תראה את חמור אחיך".

ג. היה כהן, והבהמה רוכצת בבית הקברות - אינו מטמא לה, כשם שאינו מטמא להשיב אברה. וכן אם היה זקן [תלמיד חכם] שאין ברכו לטען ולפרק - הואיל ואינה לפי כבודו, פטור.

ד. זה הפלל: כל שאלו היתה שלו, היה טוען ופורק - הרי זה חייב לפרק ולטען בשל חברו. ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין - אפלו היה הנשיא הגדול, וראה בהמת חברו רוכצת תחת משאָה של תבן או קנים וכיוצא בהן, פורק וטוען עמו.

ה. פרק וטען, וחזרה ונפלה - חייב לפרק ולטען פעם אחרת, אפלו מאה פעמים, שנאמר: "עזב תעזב", "הקם תקום עמו". לפיכך צריך להדדה [לדל] עמו עד פרסה, אלא אם כן אמר לו בעל המשאָה: 'איני צריך לך'.

ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו? משניאָהו ראיה שהיא כפגיעה [כראיה פנים בפנים] - שהרי נאמר "כי תראה", ונאמר "כי תפגע". וכמה? שצרו חכמים, משיהיה ביניהם מאתים וישש וישישים אמה ושני שלישי אמה, שהוא אחד משבועה ומחציה במיל; היה רחוק ממנו יתר מזה, אינו זקוק לו.

ז. מצוה מן התורה לפרק עמו בחנם. אבל לטען עליו - הרי זו מצוה, ונוטל שכרו; וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה, יש לו שכר.

ח. מצא בהמת חברו רכוצה תחת משאָה - אף על פי שאין הבעלים עמה, מצוה לפרק מעליה ולטען עליה, שנאמר: "עזב תעזב", "הקם תקום" - מפל מקום. אם כן למה נאמר "עמו"? שאם היה בעל הבהמה שם, והלף וישב לו ואמר לזה שפגע בו: 'הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך, פרק' - הרי זה פטור, שנאמר: "עמו". ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה, חייב לפרק ולטען לבדו.

עליהם רק יבש של מפי שחין או מצרעין, או ועה - שכל זעת האדם סם המות, חוץ מזעת הפנים.

ה. וכן לא יתן אדם פס [כף] ידו תחת שחיו - שמא נגע בידו במצרע או בסם רע, שהידיים עסקניות. ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה, שמא יפל בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.

ו. וכן לא ינעץ הספין בתוף האתרוג או בתוף הענן - שמא יפל אדם על חדה, וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי, או על גשר רעוע, או להפגס לחרבה; וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות, אסור לעמד במקומן.

ז. וכן אסור ליהודי להתיחד עם הגויים, מפני שהן חשודין על שפניות דמים. ולא יחלוה עמהן בדרך; פגע בגוי בדרך, מחזירו לימינו [מפנהו]. היו עולין למעלה או יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה והגוי למעלה, אלא ישראל למעלה והגוי למטה; שמא יפל עליו להמיתו. ואל ישח [יכוף] לפניו, שמא ירץ [ירוצץ] את גלגלתו.

ח. אם שאלו: 'לאן אתה הולך?' ירחיב לו את הדרך [יאמר לו מקום מרוחק], בדרך שהרחיב יעקב לעשו, שנאמר: "עד אשר אבא אל אדני שעירה".

ט. אסור לקח רפואה מן הגוי, אלא אם כן נתיאשו ממנו שיהיה; ואסור להתרפאת מן המין, ואף על פי שנתאשו ממנו - שמא ימשכו אחריו. ומתיר לקח רפואה מן הגויים לבהמה, או למכה שבגוף מבחוץ, כגון מלוגמה ורטיה [תחבושות שונות]; ואם היתה מכה של סכנה, אסור לקח ממנו. וכל מכה שמחללין עליה את השבת, אין מתרפאין מהן.

י. ומתיר לשאל לרופא גוי, ויאמר לו: 'סם פלוני יפה לך, וכך וכך תעשה'; אבל לא יקח ממנו.

יא. ואסור להסתפר מהן ברשות היחיד, שמא יהרגנו. ואם היה אדם חשוב - מתיר, מפני שהוא מתירא להרגו. ואם דמה לגוי שהוא אדם חשוב, כדי שיפחד ממנו ולא יהרגנו - הרי זה מתיר להסתפר ממנו.

יב. אסור למכר לגויים כל כלי המלחמה, ואין משחיתין להן את הזין [סכין]. ואין מוכרין להן לא ספין, ולא קולרין, ולא כבלים [מיני שרשרות], ולא שלשלאות של ברזל הנדוּאָה [מהודו], ולא דברים ואריות, ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים; אבל מוכרין להן תריסין [מגינים], שאינן אלא להגן.

יג. וכשם שאסור למכר לגוי, כך אסור למכר לישראל שמוכר לגוי. ומתיר למכר הזין לחיל של בני המדינה, מפני שהן מגנין על ישראל.

יד. כל שאסור למכר לגוי - אסור למכרו לישראל שהוא ליסטים, מפני שנמצא מחזק ידי עובדי עברה ומכשילן. ולא אלו בלבד, אלא כל המכשיל עור בדרך, והשיאו עצה שאינה הוגנת [נכונה], או שחזק ידי עובדי עברה, שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאוות לבו - הרי זה

יום חמישי ט' אדר ה'תשס"ט

בשם ה' אל עולם.

ראשית חכמה — קנה חכמה, ובכל קנייך קנה בינה.

ספר שנים עשר והוא
ספר קנין

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות מכירה, הלכות זכיה ומתנה, הלכות שכנים, הלכות שלוחין ושתפין, הלכות עבדים.

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות — אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) דין מקח וממכר; (ב) שלא יונה במקח וממכר; (ג) שלא יונה בדברים; (ד) שלא יונה גר צדק במקומו; (ה) שלא יונה בדברים. ובאור מצוות אלו בפירושם אלו.

הלכות מכירה פרק א

א. המקח אינו נקנה בדברים, ואפלו העידו עליהם עדים. כיצד? 'בית זה אני מוכר לך', 'זין זה אני מוכר לך', 'עבד זה אני מוכר לך', ופסקו הדמים [וסיכמו מחיר], ורצה הלוקח ואמר 'קניתי', ורצה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'היו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה' — הרי זה אינו כלום, וכאלו לא היה ביניהם דברים מעולם. וכן בנותן מתנה ומקבלה.

ב. אבל אם נקנה המקח באחד מדברים שהוא נקנה בהן — קנה הלוקח, ואין צריכין עדים כלל; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

ג. ובמה נקנה המקח? הקרקע נקנית באחד משלשה דברים — בכסף, או בשטר, או בחזקה.

ד. כיצד בכסף? מכר לו בית או שדה, ונתן לו הדמים — קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין כותבין את השטר; אבל במקום שדרכם לכתב שטר מכר, לא קנה עד שיכתב את השטר. ואין קרקע נקנית בפחות משנה פרוטה.

ה. התנה הלוקח ואמר: 'אם רציתי אקנה, בכסף אקנה, או בשטר אקנה', ונתן הכסף על תנאי זה — הרי זה קנס, ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי; והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתב את השטר. וכן אם התנה המוכר כזה.

ו. האומר לחברו: 'תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך' — כיון שנתן, קנה הבית מדין ערב.

ז. כיצד בשטר? כתב לו על הנזיר או על החרש או על העלה: 'שדי נתונה לך', 'שדי מכורה לך' — כיון שהגיע השטר לידו, קנה; אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף על פי שאין השטר שונה כלום. במה דברים אמורים?

ט. בהמת הגוי והמשא של ישראל — אם היה הגוי מחמר אחר בהמתו, אינו זקוק לה; ואם לאו, חייב לפרק ולטעון, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל, והמשאוי של גוי — חייב לפרק ולטעון, משום צער ישראל. אבל בהמת הגוי ומשאו — אינו חייב להטפל בהן אלא משום איבה [שנאה].

י. חמרין שרגליו של אחד מהן [מהחמורים] רעועות — אין חבירו ושאין להקדים ולעבר מעליו; נפל האיש, ושאין לעבר מעליו.

יא. היה אחד טעון ואחד רוכב, ודחקם הדרך [הגיעו לדרך צרה] — מעבירין את הרוכב מפני הטעון. אחד טעון ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הטעון. אחד רכוב ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הרכוב. שניהן טעונות, שניהן רכובות, שניהן ריקניות — עושין פשרה ביניהן.

יב. וכן שתי ספינות שהיו עוברות בנהר ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתיהן בבת אחת טובעות, ואם עברו זו אחר זו עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה, אם עוברין שניהן בבת אחת נופלין, ואם בזה אחר זה עולין — כיצד הן עושין? טעונה ושאינה טעונה, תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה; קרובה ורחוקה [לנמל מוצאם], תדחה קרובה מפני שאינה קרובה. שתיהן רחוקות או שתיהן קרובות, שתיהן טעונות — הואיל וכלן בדחק אחד, הטל פשרה ביניהן, והן מעלות שכן זה לזה. ובזה וכיוצא בו נאמר: "בצדק תשפט צמיתך".

יג. הפוגע בשנים — אחד רוכב תחת משאו, ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו — מצוה לפרק בתחלה משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים אמורים? בשעה שניהן שונאין או שניהן אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב — מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף את יצרו הרע.

יד. השונא שנאמר בתורה — הוא מישראל, לא מאמות העולם. והיאף יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב אומר "לא תשנא את אחיך בלבבך"? אמרו חכמים, כגון שראוהו לבדו שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר — הרי זה מצוה לשנאו, עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו. ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה — אם מצאו נכהל במשאו — מצוה לפרק ולטען עמו, ולא יניחנו נוטה למות; שמה ישתקה בשביל ממונו, ויבוא לידי ספנה, והתורה הקפידה על נפשות ישראל, בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלויים אל ה' ומאמיניו בעקר הדת, שנאמר: "אמר אליהם, חי אני נאם ה' אלהים, אם אחפץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו, וחי".

ברוך רחמנא דיסיען.

נגמר ספר אחד עשר בעזרת שדי, ומנין פרקיו, שנים וששים: הלכות נזקי ממונ, ארבעה עשר פרקים; הלכות גנבה, תשעה פרקים; הלכות גזלה ואבדה, שמונה עשר פרקים; הלכות חובל ומזיק, שמונה פרקים; הלכות רוצח ושמירת נפש, שלשה עשר פרקים.

בְּקָרְקַע, וְנִקְנָה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטֵר אוֹ בַחֲזָקָה; וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ לְקָרְקַע, בְּגוֹן עֲנָכִים הָעוֹמְדוֹת לְהַבְצֵר - הֵרִי זֶה כְּמִטְלָטְלִין לְקִנְיָה, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנְיָה.

יח. כִּשֶׁם שֶׁהִקְרַע נִקְנִית בְּכֶסֶף וּבִשְׁטֵר וּבַחֲזָקָה - כֵּן שְׂכִירוֹת הִקְרַע נִקְנִית בְּכֶסֶף לְבָדוֹ, אוֹ בִשְׁטֵר לְבָדוֹ, אוֹ בַחֲזָקָה; וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

יט. הַמוֹכֵר לְחִבְרוֹ עֶשֶׂר שָׁדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת - בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה כָּלָן. וְאִפְלוּ הִיָּתָה אַחַת מֵהֶן הָרְגוּבָה, וְהַשְׁנִיָּה מְצוּלָה [עַמּוּקָה], שֶׁהֵרִי תִשְׁמִישׁ זֶה אֵינָה תִשְׁמִישׁ זֶה - אֵף עַל פִּי כֵּן בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה הַשָּׂאָר.

כ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁנֵתָן דְּמֵי כָּלָן. אֲכָל אִם לֹא נָתַן דְּמֵי כָּלָן, לֹא קָנָה אֲלָא בְּנִגְדַּ מְעוּתֵי; לְפִיכָף אִם הָיוּ הַכָּל בְּמִתְנָה, קָנָה כָּלָן. וְכֵן בְּשְׂכִירוֹת - בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה כָּלָן כָּל זְמַן הַשְׂכִּירוֹת. הָיוּ מְקַצֵּת הַקְרַעוֹת בְּמִמְכָּר, וּמְקַצֵּת בְּשְׂכִירוֹת - בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בִּין בְּשָׂכוּרָה בִּין בְּמִכְרָה, קָנָה הַכָּל.

הַלְכוֹת מִכִּירָה פֶּרֶק ב

א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי - הֵרִי הוּא בְּקָרְקַע לְקִנְיָה, וְנִקְנָה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטֵר אוֹ בַחֲזָקָה.

ב. וּמָה הִיא הַחֲזָקָה בְּקִנְיָן עֲבָדִים? שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּדָרֶךְ שִׁמְשֵׁתַמֵּשִׁין בְּעֲבָדִים, בְּפָנֵי רַבּוֹ. כִּיצַד? הַתִּיר לוֹ מִנְעֵלוֹ, אוֹ שֶׁהִנְעִיל לוֹ מִנְעֵלוֹ, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ כָּלְיוֹ אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיטוֹ, אוֹ סָכוּ, אוֹ גִּרְדּוּ, אוֹ הִלְבִּישׁוֹ, אוֹ הִגְבִּיֵּה אֶת רַבּוֹ - קָנָה; וְכֵן אִם הִגְבִּיֵּה הָרַב אֶת הָעֶבֶד, קָנָהוּ. **ג.** תִּקְפוּ וְהִבִּיאוּ אֶצְלוֹ [בַּעַל כְּרוֹחַ] - קָנָהוּ; שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בְּמִשְׁכָּה כְּזוֹ. אֲכָל אִם קָרָא לְעֶבֶד וּבָא אֶצְלוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ הִרְאִשׁוֹן: 'לָךְ אֶצֶל הַלּוֹקֵם', וְהִלָּךְ אֶצְלוֹ - לֹא קָנָה; עַד שִׁמְשָׁכְנוּ בְּתִקְפָּה, אוֹ יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ. וְאִם הַחֲזִיק בּוֹ שְׁלֹא בְּפָנֵי הָרַב, צָרִיךְ שִׁיאֲמַר לוֹ: 'לָךְ חֲזַק וּקְנָה'.

ד. עֶבֶד קָטָן - הֵרִי הוּא בְּהִמָּה, וְקוֹנִין אוֹתוֹ בְּדָבָרִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶן הַבְּהֵמָה וּבְדָבָרִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶן הָעֲבָדִים; לְפִיכָף נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא תִקְפוּ.

ה. הַבְּהֵמָה, בִּין דָּבָה בִּין גִּסָּה - נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה; אֵף עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר לְהִגְבִּיֵּה אוֹתָהּ, לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהִגְבִּיֵּה, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבָּטֵט בְּאָרֶץ. וְאִם הִגְבִּיֵּה, קָנָה. וְהַהֲגָבָה, קוֹנִין כָּל מָקוֹם. אֲכָל הַמִּשְׁכָּה, אִין קוֹנִין בָּהּ אֲלָא בְּסִמְטָה, אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם; וְאִין קוֹנִין בָּהּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְלֹא בְּחֶצֶר שֶׁאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ו. כִּיצַד קוֹנִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִשְׁכָּה? אִין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מִשְׁכָּה וְהִלָּכָה אוֹ שְׂרָכַב עָלֶיהָ וְהִלָּכָה בּוֹ, שִׁקְנָה; אֲלָא אִפְלוּ קָרָא לָהּ וּבָאָהּ, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיֵּה [הִכָּה אוֹתָהּ] בְּמִקְלָהּ וְרָצְתָה לְפָנָיו - בִּיּוֹן שֶׁעָקְרָה יָד וְרָגְלָהּ, קָנָה; וְהוּא שִׁמְשָׁךְ בְּפָנֵי הַבָּעֲלִים, אֲכָל אִם מִשְׁךְ שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבָּעֲלִים - צָרִיךְ שִׁיאֲמַר לוֹ קִדָּם שִׁמְשָׁךְ: 'לָךְ מִשְׁךְ וּקְנָה'.

ז. הַמוֹכֵר עֶדֶר לְחִבְרוֹ, אוֹ שְׁנֵתָנוּ לוֹ בְּמִתְנָה - בִּיּוֹן שֶׁמְסַר לוֹ מִשְׁכּוּכִית, וְהִיא הַבְּהֵמָה הַמְּחַלֶּכֶת בְּרֹאשׁ הָעֶדֶר וְהַכָּל

בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֻתָהּ [שְׁמֻעוּתֵי לַמְּכֹרֶת]; אֲכָל בִּשְׂאָר הַקְרַעוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ הַשְׁטֵר שֶׁל מְכָר לְיָדוֹ, וְאִפְלוּ הָיוּ בּוֹ עֲדִים - לֹא קָנָה עַד שִׁיתֵּן אֶת הַדָּמִים.

ח. כִּיצַד בַּחֲזָקָה? מְכָר לוֹ בֵּית אוֹ שְׂדֵה, אוֹ נִתְּן אוֹתוֹ מִתְנָה - בִּיּוֹן שֶׁנָּעַל אוֹ גִּדֵּר אוֹ פָּרָץ כָּל שֶׁהוּא, וְהוּא שִׁיּוּעִיל בְּמַעֲשָׂיו - הֵרִי זֶה קָנָה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהַחֲזִיק בְּפָנֵי הַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן, צָרִיךְ שִׁיאֲמַר לוֹ: 'לָךְ חֲזַק וּקְנָה'; וְאַחֵר כֵּן אִם הַחֲזִיק - קָנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּפָנֵי הַבָּעֲלִים.

ט. וְהַמוֹכֵר בֵּית לְחִבְרוֹ, וּמְסַר לוֹ אֶת הַמִּתְנָת - הֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לָךְ חֲזַק וּקְנָה', אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּפָנֵי הַבָּעֲלִים; וּבְשִׁיחֲזִיק, וְקָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אֶת הַבּוֹר - בִּיּוֹן שֶׁמְסַר לוֹ דָּלִיו [הַדְּלִי שְׁלוֹן], הֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לָךְ חֲזַק וּקְנָה'; וּבְשִׁיחֲזִיק, וְקָנָה.

י. כִּיצַד הַמְּחִזֵּק בְּנִעִילָה קָנָה? בְּגוֹן שֶׁמְכָר בֵּית אוֹ חֶצֶר, וְהָיָה הַפֶּתַח פְּתוּחַ, וְנָעַל הַלּוֹקֵם אֶת הַפֶּתַח וַחֲזוֹר וּפְתָחוּ - הֵרִי זֶה הַחֲזִיק וּקָנָה, שֶׁהֵרִי נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׁמוֹשׁ הַמוֹעִיל.

יא. כִּיצַד הַמְּחִזֵּק בְּגִדְרָה כָּל שֶׁהוּא קָנָה? בְּגוֹן שֶׁהָיָה שֵׁם גִּדֵּר, וְהָיוּ עוֹלִין לוֹ בְּנִתְחַת, וְהוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא וְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשֶׂרָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין עוֹלִין לוֹ אֲלָא בְּדַחַק - הֵרִי זֶה הוֹעִיל, וּקָנָה. וְכֵן אִם הִיָּתָה שֵׁם פְּרָצָה וְהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ בְּדַחַק, וְהִרְחִיב בָּהּ כָּל שֶׁהוּא עַד שֶׁנִּמְצָא הַנִּכְנָס נִכְנָס בְּרֹחַ - הֵרִי הוֹעִיל, וּקָנָה.

יב. נִתְּן צֶרֶר [אֲבָן] וְהוֹעִיל, בְּגוֹן שֶׁסָּכַר בּוֹ הַמֵּים לַשְּׂדֵה, אוֹ נָטַל צֶרֶר וְהוֹעִיל, בְּגוֹן שֶׁפִּתַּח בְּנִטְלָתוֹ הַמֵּים לַשְּׂדֵה - הֵרִי זֶה קָנָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

יג. הַמוֹכֵר שְׂדֵה לְחִבְרוֹ בְּצַד שְׂדֵהוּ, אוֹ שְׁנֵתָנָה לוֹ בְּמִתְנָה - בִּיּוֹן שֶׁדָּשׁ אֶת הַמְצָר [הַשְׁוּוּהוּ אֶת אֲדַמַּת הַגְּבוּל] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת וְנִעֲשׂוּ שְׁתֵּיהֶן בְּשְׂדֵה אַחַת, קָנָה. אֲכָל אִם הִלָּךְ בָּהּ לְאֶרְכָּה וּלְרָחְבָּהּ, אִין הַלּוֹךְ זֶה מוֹעִיל כָּלוּם; וְאִם שָׁכַל בְּרָמִים מְכָר לוֹ - הוֹאִיל וְנִעֲשֶׂה לְהַלּוֹךְ, קָנָה בְּהַלּוֹךְ.

יד. וְכַמָּה שְׁעוֹר רַחֵב הִדְרָךְ שִׁיקְנָה בְּהַלּוֹכוֹ? אִם הָיָה מְסִים בְּמַחֲצוֹת, קָנָה כְּדִי שִׁיגְבִיֵּה רִגְלִי וְיִנְיִת רִגְלִי בְּצִדָּהּ; וְאִם אִין שֵׁם מַחֲצוֹת, קָנָה בְּרַחֵב כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה עַל רֹאשׁוֹ חֲבִילָה שֶׁל שְׂרִיגִים וְיֹסֵב בָּהּ.

טו. הִיָּתָה הַקְרַע צָחִית [יָבֵשׁ] סֹלַע שֶׁאֵין בָּהּ לֹא גִדְרָה וְלֹא פְרָצָה, וְאֵינָה פֶת וְרִיעָה - הֵרִי הַחֲזָקָה שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ בָּהּ, שְׁטִיחַת הַפְּרוֹת, אוֹ הַעֲמֻדַת הַבְּהֵמָה שֶׁם, וְכִיּוּצָא בְּזֶה מִשְׂאָר הַתִּשְׁמִישׁ.

טז. הַמוֹכֵר שְׂדֵה לְחִבְרוֹ, וְנִכְנָס בָּהּ הַלּוֹקֵם וְיִרְעָה אוֹ נִרָּה [חֹרֵשׁ], אוֹ שֶׁאִסַּף פְּרוֹת הָאֵילָן אוֹ זִמְרוֹ [כֶּרֶת עֲנָפִים], וְכָל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - הֵרִי זֶה קָנָה, שֶׁהֵרִי הַחֲזִיק; וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְכֵן אִם אִסַּף הַמוֹכֵר סֵל שֶׁל פְּרוֹת וְנִתְּן לַלּוֹקֵם - קָנָה לּוֹקֵם מִיֵּד בַּחֲזָקָה, שֶׁהֵרִי גִלָּה דַעַתוֹ שֶׁהִקְנָה לוֹ שְׂדֵה זֶה קָנָן גָּמוּר, וְנִעֲשׂוּ פְרוֹתֶיהָ שְׁלוֹ.

יז. הַגּוֹי אֵינוֹ קוֹנֵה בַּחֲזָקָה, אֲלָא בִשְׁטֵר הוּא שֶׁקוֹנֵה עִם נְתִינַת הַפֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הִבָּא מִתְּחַת הַגּוֹי - הֵרִי הוּא כְּגוֹי, וְאֵינוֹ קוֹנֵה אֲלָא בִשְׁטֵר. כָּל הַמְּחַכֵּר לְקָרְקַע - הֵרִי הוּא

דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהִגְבִּיחַ, או נִמְסָר לוֹ דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהִמְשִׁיךְ - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מְשַׁנֵּהוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ; וְכוּפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לִתֵּן אֶת הַדָּמִים.

ה. וְלִמָּה תִּקְנֶה חֲכָמִים דָּבָר זֶה בְּמִטְלָטְלִין? גִּזְרָה, שְׁמָא יִתֵּן הַלּוֹקֵחַ דָּמֵי הַחֲפֶז, וְקָדָם שִׁינְתָּנוּ יֵאָבֵד בְּאֵנֶס, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה דְּלָקָה וְנִשְׁרַף, או בָּאוּ לִסְטִים וְנִטְלוּהוּ; אִם יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, יִתְמַקְּמָה הַמּוֹכֵר וְלֹא יִצְלֹל. לְפִיכָךְ הִעֲמִידוּהוּ חֲכָמִים בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר, כְּדִי שִׁישְׁתַּדֵּל וְיִצְלִיל הַחֲפֶז, שְׁאֵם אָבֵד, יִהְיֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם.

ו. נִמְצָאת אֹמֶר, שְׁאֵם נִתַּן דָּמֵי הַמִּקָּח וְנֶאֱנָס קִדָּם שִׁינְתָּנוּ, וְאָמַר לוֹ הַלּוֹקֵחַ: 'יִתֵּן לִי מִקָּחִי או הַחֲזֹר לִי אֶת מְעוֹתִי', וְאָף עַל פִּי שְׁנֵשׁ עֲדִים שֶׁאָבֵד בְּאֵנֶס, וְלֹא הָיָה בְּמוֹכֵר כֹּחַ לְהִצְלִיל וְלֹא נִתְרַשַּׁל בְּדָבָר זֶה - הֲרִי זֶה מַחֲזִיר אֶת הַדָּמִים, שֶׁהֲרִי תִקְנֶה חֲכָמִים מְשִׁיכָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בֵּיתוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ שְׁנֵשׁ בוֹ הַחֲפֶז הַנִּמְכָּר מִשְׁכָּר לְמוֹכֵר, לֹא תִקְנֶה לוֹ חֲכָמִים מְשִׁיכָה; שֶׁהֲרִי הַמִּקָּח בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ הוּא, וּמִשְׁנֵת אֶת הַדָּמִים - נִקְנָה הַמִּקָּח, וְאֵין אֶחָד מִהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ.

ז. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַמִּקְוֶה שְׂאוֹתוֹ הַמִּטְלָטְלִין הַנִּמְכָּרִין מִנְחִין בוֹ - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מִהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ; וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגְבִּיחַ וְלֹא מִשְׁכָּר וְלֹא נִמְסְרוּ לוֹ, שֶׁהֲרִי נִעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתָיו. וְכֵן בְּאֵנֶס שֶׁשְׂכִירוֹת קָרָע נִקְנָת בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר אוֹ בְּחֻזָּה.

ח. הַמִּקְנָה קָרָע וּמִטְלָטְלִין כְּאֶחָד - בֵּינוֹ שֶׁקָּנָה הַקָּרָע בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר אוֹ בְּחֻזָּה, נִקְנֶה הַמִּטְלָטְלִין עִמָּהֶם; בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּמִכָּר אוֹ בְּמִתְנָה, בֵּין שֶׁמִּכָּר הַמִּטְלָטְלִין וְנִתַּן הַקָּרָע, בֵּין שֶׁמִּכָּר הַקָּרָע וְנִתַּן הַמִּטְלָטְלִין - בֵּינוֹ שֶׁקָּנָה הַקָּרָע, קָנָה הַמִּטְלָטְלִין.

ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ הַמִּטְלָטְלִין צְבוּרִין בְּאוֹתָהּ קָרָע; אֲבָל אִם הָיוּ בְּמִקְוֶה אַחֵר, צָרִיף שִׁיאֲמַר לוֹ: 'קָנָה הַמִּטְלָטְלִין עַל גְּבִי הַקָּרָע'. אֲפִלוּ הָיוּ הַמִּטְלָטְלִין בְּמִדֵּינָה אַחֶרֶת, וְאָמַר לוֹ: 'קָנָה אוֹתוֹן עַל גְּבִי קָרָע פְּלוֹנִית' - בֵּינוֹ שֶׁקָּנָה הַקָּרָע, נִקְנֶה הַמִּטְלָטְלִין, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ; וְאִם לֹא אָמַר לוֹ: 'קָנָה עַל גְּבִי קָרָע', לֹא קָנָה. וְקָרָע כָּל שְׁהוּא, קוֹנִין עַל גְּבִי כָּל מִטְלָטְלִין שִׁירָצָה.

י. הַקָּנָה הַשְּׂדֵה לְאֶחָד וְהַמִּטְלָטְלִין לְאֶחֶר - אָף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: 'קָנָה הַמִּטְלָטְלִין עַל גְּבִי הַקָּרָע', וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בַּקָּרָע - לֹא קָנָה הַשְּׂדֵה הַמִּטְלָטְלִין. וְאִם תִּפְשֹׁן אַחֵר שֶׁחֲזַר בוֹ הַמִּקְנָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹן מִיָּדוֹ, שֶׁהֲרִי תִפְשֹׁן אַחֵר שֶׁקָּנָה חֲבֵרוֹ הַקָּרָע שֶׁנִּקְנֶה אֵלָיו עַל גְּבִי.

יא. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וְקָרָעוֹת כְּאֶחָד - הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים, לֹא קָנָה הַקָּרָעוֹת. הַחֲזִיק בַּקָּרָעוֹת, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים, עַד שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין בְּתוֹף הַקָּרָע; וְאָף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: 'קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי הַקָּרָע', לֹא קָנָה עַד שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ - שֶׁהָעֶבֶד מֵהַלֵּךְ לְדַעַת עֲצָמוֹ.

יב. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וּמִטְלָטְלִין כְּאֶחָד - מִשְׁכָּר הַמִּטְלָטְלִין, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים. הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַמִּטְלָטְלִין.

נִמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ - אֵין צָרִיף לֹמַר לוֹ 'מִשְׁכָּר וְקָנָה': שֶׁמִּסִּירָת בְּהֵמָה זֹאת, כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לֵךְ מִשְׁכָּר וְקָנָה'. וְכֵינוֹן שֶׁמִּשְׁכָּר לוֹ הַעֲדָר - קָנָהוּ, אָף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁכָּר שֶׁלֹּא בְּכָנִי.

כ. הָאֹמֶר לְחִבְרוֹ: 'מִשְׁכָּר וְקָנָה', או 'חֲזֹק וְקָנָה', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּה, וְהֵלֵךְ וּמִשְׁכָּר אוֹ הַחֲזִיק - לֹא קָנָה; שֶׁמִּשְׁכָּר 'תִּקְנָה לְהִבָּא', וְעִדִּין לֹא הִקְנָה לוֹ. אֲלֹא צָרִיף הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן לֹמַר לוֹ: 'מִשְׁכָּר וְקָנָה', או 'חֲזֹק וְקָנָה', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּה, שֶׁמִּשְׁמָעֵן שִׁיקָנָה עִתָּה כְּעַתְּ שִׁימְשִׁיךְ אוֹ יַחֲזִיק.

ט. הָאֹמֶר לְחִבְרוֹ: 'מִשְׁכָּר פָּרָה זֹאת, וְלֹא תִקְנָה אֲלֵא לְאֶחֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּמִשְׁכָּר - לֹא קָנָה. וְאִם אָמַר לוֹ: 'קָנָה מִעֲכָשׁוֹ וְלֹאֲחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - קָנָה, וְאֲפִלוּ הִתְנָה עוֹמְדָת בְּאֵנֶס [מִקּוֹם מְרֻעָה] בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים; שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁהִקְנָה מַעֲתָה עַל תְּנָא, נִעֲשֶׂה תְּנָאִי - נִתְקַּם הַקָּנִין. וְכָל הָאֹמֶר 'עַל מִנָּת', כְּאֹמֶר 'מִעֲכָשׁוֹ'.

י. הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לְחִבְרוֹ, או נִתְנָה לוֹ בְּמִתְנָה, וְאָמַר לוֹ: 'קָנָה אוֹתָהּ בְּדֶרֶךְ שְׁבִנִי אֲדָם קוֹנִין' - אִם מִשְׁכָּר אוֹ הִגְבִּיחַ, קָנָה. אֲבָל אִם רָכַב עָלֶיהָ - אִם בְּשִׂדָּה, קָנָה; וְכַעֲרִי, לֹא קָנָה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנִי אָדָם לְרַכֵּב בְּעִיר.

יא. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב שֶׁדִּרְכוֹ לְרַכֵּב בְּעִיר, או אָדָם מְזֻלָּל בְּיוֹתֵר [לֹא עוֹר עֲצָמִין] שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַלּוֹכָה בְּעִיר רוֹכֵב, כְּגוֹן הַמִּטְפִּלִּין בְּגִדּוֹל הַבְּהֵמוֹת וְהָעֲבָדִים, או שֶׁהִתְנָה אִשָּׁה, או שֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים שֶׁהָרָבִים דוֹחֲקִין שָׁם - הֲרִי זֶה קוֹנָה בְּרִכְיָהּ; וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בוֹ.

הַלְכוֹת מִכִּירָה פָּרָק ג

א. אֶחָד הַבְּהֵמָה, וְאֶחָד שְׂאֵר כָּל הַמִּטְלָטְלִין - נִקְנִין בְּמַעֲוֹת, דִּין תוֹרָה; וּמִשְׁנֵת אֶת הַמַּעֲוֹת - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מִהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְנֶה שֶׁלֹּא יִקְנֶה הַמִּטְלָטְלִין אֲלֵא בְּהִגְבִּיחָהּ, או בְּמִשְׁכָּר דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהִגְבִּיחַ.

ב. בִּיצֵד? הַמִּקְבֵּץ עֲצִים או פִּשְׁתָּן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְעִשָּׂה מִהֵן טֵעוֹן [מִטְעוֹן] גְּדוֹל שֶׁאֵי אֲפָשָׁר לְהִגְבִּיחוֹ - אֵינוֹ נִקְנָה בְּמִשְׁכָּר, שֶׁהֲרִי אֲפָשָׁר לְהַתִּיר הָאֶגֶד וְלְהִגְבִּיחוֹ עַץ עַץ. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּהֶן. אֲבָל אִם הָיָה הַטֵּעוֹן שֶׁל פִּלְפִּלִין אוֹ אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהָיָה גְּדוֹל שֶׁאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהִגְבִּיחוֹ - הֲרִי זֶה נִקְנָה בְּמִשְׁכָּר; שְׁאֵם יִתִּירוֹ, יִתְפַּרֵּד וְיִהְיֶה לוֹ בוֹ טֵרַח גְּדוֹל. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּהֶן.

ג... הַסְפִּינָה - הוֹאִיל וְאִי אֲפָשָׁר לְהִגְבִּיחָהּ, וְיֵשׁ בְּמִשְׁכָּתָה טֵרַח גְּדוֹל, וְאֵינוֹ נִמְשָׁכֶת אֲלֵא לְרָבִים - לֹא הִצְרִיכָהּ מְשִׁיכָה, אֲלֵא נִקְנָת בְּמִסִּירָה; וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּהֶן. וְאִם אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: 'לֵךְ מִשְׁכָּר וְקָנָה' - אֵינוֹ קוֹנָה הַסְפִּינָה, עַד שִׁימְשָׁכָנָה כְּלָה וְיִוצִיאָנָה מִכָּל הַמִּקְוֶה שֶׁהִתְנָה בוֹ; שֶׁהֲרִי הַקָּפִיד הַמּוֹכֵר שֶׁלֹּא יִקְנָה זֶה אֲלֵא בְּמִשְׁכָּר.

ד. נִמְצָאת לָמַד, שֶׁהַלּוֹקֵחַ מִטְלָטְלִין - אָף עַל פִּי שֶׁנִּתַּן כָּל הַדָּמִים, יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ; וְכֵן הַמּוֹכֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בוֹ, עַד שִׁיגְבִיחַ, או מִשְׁכָּר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בֵּן הִגְבִּיחָהּ, או יִמְסָר הַמּוֹכֵר לְלּוֹקֵחַ דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהִמְשִׁיךְ. וְכֵינוֹן שֶׁהִגְבִּיחַ, או מִשְׁכָּר

ה. טעון של פרות שהיה מנח בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִשְׁכּוֹ הַלֹּקֶחַ לְרִשּׁוֹתָיו אוֹ לְסִמְטָה, אַחֵר שֶׁפֶסֶק הַדְּמִים - קָנָה, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מִדָּד; וְכֵן אִם מִדָּדֵן הַלֹּקֶחַ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, קָנָה רֹאשׁוֹן וְרֹאשׁוֹן בְּהִגְבֵּיהָ.

ו. הִיָּה הַמוֹכֵר מוֹדֵד לְתוֹךְ כִּלְיוֹ שֶׁל לֹקֶחַ - לֹא קָנָה, שְׂאִין כִּלְיוֹ שֶׁל לֹקֶחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. הִיָּה הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֶחַ - בִּינוֹן שֶׁקָּבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמֹכֵר - קָנָה לֹקֶחַ, וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מִדָּד. הִיָּה בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, אוֹ בְּרִשּׁוֹת שֶׁהֵן מִפְּקָדִין אֲצֵלוֹ - לֹא קָנָה לֹקֶחַ עַד שְׁיִגְבִּיָּה הַפְּרוֹת, אוֹ עַד שְׁיִוְצִיאָן מִרְשּׁוֹתָיו בְּשִׁכְרוֹת מְקוֹמָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ז. הִיָּה הַפְּרוֹת בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְאִפְלוּ הִיָּה בְּרִשּׁוֹת לֹקֶחַ, וְהִיָּה בְּתוֹךְ כִּלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר, וְקָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמֹכֵר, וְהִתְחִיל הַמוֹכֵר לְמִדָּד לְתוֹךְ כִּלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר - אִם אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בְּשָׁלִשִׁים סָלַע אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ וְאִפְלוּ בְּסָאָה אַחֲרֹנָה, הוֹאִיל וְעָדִין הַפְּרוֹת בְּכִלְיוֹ, וְלֹא גָמַר כָּל הַמִּדָּה, וְכִלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר אֵינוֹ קוֹנֶה לְלֹקֶחַ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֶחַ. וְאִם אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בְּשָׁלִשִׁים סָאָה בְּסָלַע', רֹאשׁוֹן וְרֹאשׁוֹן קָנָה; שְׂבִינִין שֶׁפֶסֶקוּ הַדְּמִים עַל כָּל סָאָה וְסָאָה, כָּל סָאָה שְׁיִגְבִּיָּה הַמוֹכֵר וְיַעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמָרָה מְכִירָתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין הַפְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְאִלוּ לֹא הִיָּה הַפְּרוֹת בְּכִלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר, בִּינוֹן שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת לֹקֶחַ, קָנָה מִשְׁפָּסֶק, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִדָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ח. וְכֵן הַמוֹכֵר יֵין אוֹ שֶׁמֶן לְחִבְרוֹ בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, אוֹ בְּרִשּׁוֹת לֹקֶחַ, וְהִתְהַלֵּךְ הַמִּדָּה שֶׁל סָרְסוֹר [מַתּוּר] - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאֵת הַמִּדָּה הָרִי לְמוֹכֵר; מִשְׁנִיתִּמְלֵאֵת הַמִּדָּה - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת לֹקֶחַ, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהִיָּה צְבוּרִין בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַמִּדָּה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהִיָּה הַמוֹכֵר מוֹדֵד - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאֵת הַמִּדָּה, הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר; וּמִשְׁנִיתִּמְלֵאֵת הַמִּדָּה, הָרִי הִיא שֶׁל לֹקֶחַ.

י. הִיָּתָה הַמִּדָּה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהִיָּה בֵּה רִשְׁמִין לִידַע חֲצִיָּה, וְשְׁלִישִׁיָּה, וְרִבְעִיָּה, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - בִּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְרִשֵּׁם מִן הַרְשָׁמִין, קָנָה רֹאשׁוֹן וְרֹאשׁוֹן, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאֵת הַמִּדָּה; שֶׁכָּל רִשֵּׁם מֵהֶן כְּמִדָּה בִּפְנֵי עֲצָמָה - שֶׁהָרִי שֶׁל אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמִּדָּה, וְהוּא סוּמָךְ עַל הַרְשָׁמִין שֶׁבֵּה.

יא. זֶה כָּלֵל גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידָד: הַקּוֹנֶה אֶת הַמִּטְלָטְלִין - אִם פֶּסֶק הַדְּמִים וְאַחֵר כֹּף הַגְּבִיָּה, קָנָה. וְאִם הַגְּבִיָּה תִּחְלָה וְהַנִּיחַ, וְאַחֵר כֹּף פֶּסֶק הַדְּמִים - לֹא קָנָה בְּאוֹתָהּ הַהִגְבִּיָּה; עַד שְׁיִגְבִּיָּה אַחֵר שֶׁפֶסֶק, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שְׂאִין דִּרְכּוֹ לְהַגְבִּיָּה. יב. הִיָּה דָּבָר הַנִּמְכָּר דְּמִי קְצוּבִין וְיִדּוּעִין, וְהַגְבִּיָּהוּ -

קָנָה, אִף עַל פִּי שֶׁפֶסֶק אַחֵר שֶׁהַגְבִּיָּה. וְהוּא הָדִין בִּשְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶם הַמִּטְלָטְלִין, שֶׁצָּרִיף לְקוֹנוֹת בֵּהֶן אַחֵר שֶׁפֶסֶק הַדְּמִים, אֲלֹא אִם כֵּן הִיָּה דְּמִי קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. לְפִיכָף, הַמוֹשֵׁךְ חֲמָרִין וּפּוֹעֲלִין וְהַכְּנִיסֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמִדָּד עַד שֶׁלֹּא פֶסֶק הַדְּמִים - אִפְלוּ הִיָּה הַלֹּקֶחַ הוּא הַמוֹדֵד, אוֹ שֶׁפֶסֶק הַדְּמִים וְאַחֵר כֹּף מִדָּד הַמוֹכֵר - שְׁנֵיהֶן

אֲלֹא אִם כֵּן הִיָּה הַמִּטְלָטְלִין עַל גֹּב הָעֶבֶד; וְהוּא שִׁיְהִיָּה בְּפוֹת, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִלָּךְ.

יג. הַמִּקְנָה בְּהֵמָה וּבְכִלִּים שֶׁעַל גֹּבָהּ כְּאֶחָד - אִף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁךְ הַבְּהֵמָה וְקָנָהּ, לֹא קָנָה הַכִּלִּים שֶׁעָלֶיהָ; עַד שְׁיִגְבִּיָּה, אוֹ יִמְשֹׁךְ הַכִּלִּים עֲצָמָן אִם אֵין דִּרְכָּן לְהַגְבִּיָּה - שֶׁהַבְּהֵמָה כְּחֶצֶר הַמִּתְהַלֶּכֶת הִיא, וְאֵין מִה שֶׁבְּתוֹכָהּ קָנוּי לְכַעֲלֶיהָ. לְפִיכָף, אִם הִיָּתָה הַבְּהֵמָה כְּפּוֹתָהּ, קָנָה אִף כִּלִּים שֶׁעָלֶיהָ. יד. אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה: 'מִשְׁךְ בְּהֵמָה זֹאת וְקָנָה כִּלִּים שֶׁעָלֶיהָ' - הוֹאִיל וְלֹא קָנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁכָּהּ וְהִיא כְּפּוֹתָהּ, לֹא קָנָה כִּלִּים שֶׁעָלֶיהָ, עַד שְׁיִמְשֹׁךְ הַכִּלִּים עֲצָמָן.

טו. הִיָּה עֲצִיץ נָקוֹב לְאֶחָד, וְהִיָּה הַזָּרְעִים שָׁבוּ לְאֶחָד - הַקָּנָה הָעֲצִיץ לְכַעֲל הַזָּרְעִים - בִּינוֹן שֶׁמִּשְׁךְ, קָנָה; הַקָּנָה הַזָּרְעִים לְכַעֲל הָעֲצִיץ - לֹא קָנָה, עַד שְׁיִחְזוּק בַּזָּרְעִים עֲצָמָן. טז. הִיָּה הָעֲצִיץ וְהַזָּרְעִים שָׁבוּ לְאֶחָד, וְהַקָּנָה הַכֹּל לְאֶחָד - הַחֲזוּק בְּעֲצִיץ לְקוֹנוֹת הַזָּרְעִים, אִף הָעֲצִיץ לֹא קָנָה; הַחֲזוּק בַּזָּרְעִים, קָנָה הָעֲצִיץ. וְזֹאת הִיא שְׁשֵׁנו: נִכְסִים שְׂאִין לָהֶם אַחֲרִיּוֹת נִקְנִים עִם נִכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרִיּוֹת, שֶׁהַזָּרְעִים שֶׁבְּעֲצִיץ נָקוֹב בַּזָּרְעִים בְּאֶרֶץ, וְכָל הַמִּתְחַבֵּר לְקָרָקַע - בְּקָרָקַע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יז. כְּכֹר בִּאֲרָנוּ, שֶׁכָּל הָעוֹמֵד לְהַבְצֵר - הָרִי הוּא כְּבִצּוֹר, וְאֵינוֹ נִקְנָה אֲלֹא בְּהִגְבִּיָּה אוֹ בִּשְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁנִּקְנִין בֵּהֶן הַמִּטְלָטְלִין.

יח. פֶּשֶׁתֵּן שֶׁהוּא מִתְחַבֵּר לְקָרָקַע, וְיָבֵשׁ וְאֵינוֹ צָרִיף לְקָרָקַע, וְאָמַר לוֹ: 'יִפֶּה [תַּקּוּן] לִי קָרָקַע כָּל שֶׁהוּא, וְקָנָה כָּל מִה שֶׁעָלֶיהָ' - בִּינוֹן שֶׁתִּלְשֵׁשׁ כָּל שֶׁהוּא, קָנָה הַכֹּל מִפְּנֵי תְּנָאִי זֶה; אֲבָל אִם הַקָּנָה לוֹ הַפֶּשֶׁתֵּן הַזֶּה בְּמִכְרָה אוֹ בְּמִתְנָה - לֹא קָנָה אֲלֹא מִה שֶׁתִּלְשֵׁשׁ, שֶׁהָרִי הַגְּבִיָּהוּ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

יום שישי י' אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק ד

א. כִּלְיוֹ שֶׁל אָדָם - כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַנִּיחוֹ, קוֹנֶה לוֹ; וְכֵינוּ שֶׁנִּשְׁעִשׂוּ הַמִּטְלָטְלִין בְּתוֹךְ הַכִּלִּי, אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַגְבִּיָּה, אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. לְפִיכָף, אֵין כִּלְיוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, אֲלֹא אִם אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה: 'לָךְ וְקָנָה בְּכִלִּי זֶה'. וְכֵן אִם קָנָה הַכִּלִּי תִּחְלָה וְהַגְבִּיָּהוּ, וְאַחֵר כֹּף הַנִּיחוֹ שֶׁם בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחֹזֵר וְקָנָה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת - בִּינוֹן שֶׁנִּשְׁעִשׂוּ בְּתוֹךְ הַכִּלִּי הַזֶּה, קָנָה אוֹתוֹן; שֶׁמִּפְּנֵי הַנָּתַת הַמוֹכֵר בְּמִכִּירַת הַכִּלִּי, אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל מְקוֹמוֹ.

ב. כֶּשֶׁם שְׂאִין כִּלְיוֹ שֶׁל לֹקֶחַ קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר - כֹּף אֵין כִּלְיוֹ שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לְלֹקֶחַ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַלֹּקֶחַ.

ג. מְסִירָה אֵינָה קוֹנֶה אֲלֹא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּבְחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַמְשִׁכָּה אֵינָה קוֹנֶה אֲלֹא בְּסִמְטָה, אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַהִגְבִּיָּה קוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם.

ד. דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמִשְׁכָּה - אִם הִיָּה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִשְׁכּוֹ לְרִשּׁוֹת הַיְּחִיד אוֹ לְסִמְטָה - בִּינוֹן שֶׁהוֹצִיא מִקְצַת הַחֲפֶז מִרְשּׁוֹת הַרְבִּים, קָנָה.

שִׁמְכָרְתָּ לִי בְכָף וְכָף: בֵּינוֹן שֶׁהִגְבִּיהַּ הַמוֹכֵר אֶת הַכְּלִי, וְנִקְנְהוּ - קָנָה הַלוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקָּרָקַע אוֹ אוֹתָן הַמַּטְלָטְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשְׁכָּן וְלֹא נִתַּן הַדְּמִים; וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

ו. אִין קוֹנִין אֶלָּא בְּכָלִי, וְאִף עַל פִּי שֶׁאִין בּוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה; וְאִין קוֹנִין בְּדָבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בִּהְיִינָה, וְלֹא בִּפְרוֹת, וְלֹא בְּמַטְבַּע. וְאִין קוֹנִין בְּכָלִי שֶׁל מוֹכֵר, אֶלָּא בְּכָלִי הַלוֹקֵחַ.

ז. הַקָּנָה אֶחָד כְּלִי לַמוֹכֵר כְּדִי שִׁיקְנָה הַלוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמְּמַכֵּר, וְכֵן הַלוֹקֵחַ; וְאִף עַל פִּי שֶׁהַקָּנָה לוֹ הַכְּלִי עַל מִנְתַּלְתָּ לְהַחְזִירוֹ, נִקְנָה הַמְּמַכֵּר וְכֵן בּוֹ הַלוֹקֵחַ, שֶׁהַמְּמַכֵּר עַל מִנְתַּלְתָּ לְהַחְזִיר שָׁמָּה מִתְּנָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָפַס הַמוֹכֵר כָּל הַכְּלִי שֶׁקָּנָהוּ חֵלְף מִמֶּכְרוֹ, אֶלָּא אֶחָד מִקְצָתוֹ וְאֶחָד מִקְצָתוֹ הַמְּמַכֵּר לוֹ מִקְצָתוֹ - קָנָה הַלוֹקֵחַ; וְהוּא שִׁיאָחֵז מִמֶּנּוּ כְּדִי שֶׁעוֹר כְּלִי, אוֹ יֵאָחֲזוּ אֲחִינוֹ שֶׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַכְּלִי מִיָּד הַמְּמַכֵּר לוֹ. לְפִיכָּךְ, אִם הַקָּנָה לוֹ בְּמִקְצַת הַכְּבֹד, צָרִיף שִׁיאָחֵז מִן הַכְּבֹד כְּדִי שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת; שָׁאִם יִפְסַק מִמָּקוֹם שִׁיאָחֵז, הָרִי הוּא כְּלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ - שֶׁשִּׁלֵּשׁ אֲצָבָעוֹת מִן הַכְּבֹד קְרוִי כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנִין טִמְאַת בְּגָדִים. וְכֵן אִם אֶחָד פְּחוֹת מִשִּׁלֵּשׁ, וְהִיא יָכוֹל לְנַתֵּק כָּל הַכְּלִי - קָנָה.

ח. זֶה שְׁכוֹתֵבִין בְּשִׁטְרוֹת: וְקָנִינוּ מִפְּלוֹנִי בְּכָלִי הַפֶּשֶׁר לְקָנוֹת בּוֹ - 'בְּכָלִי', לְהוֹצִיא הַפְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; 'הַפֶּשֶׁר', לְהוֹצִיא אֲסוּרֵי הֵנָּה; 'לְקָנוֹת בּוֹ', לְהוֹצִיא כְּלִי שֶׁל מוֹכֵר. ט. זֶה הַקָּנָה, אִינוּ צָרִיף לְהִיטֵב בִּפְנֵי עֲדִים, אֶלָּא אִם הִיא בֵּינוּ וּבֵין חֲבֵרָה, קָנָה; שֶׁלֹּא הַצְּרִיכָה תוֹרָה עֲדִים בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת אֶלָּא לְכוֹפֵר [למכחישי]; אֲבָל הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן אוֹ הַשׁוֹכֵר אוֹ הַמְּשַׁאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אִינוּ צָרִיף עֲדִים. וְכֵן שֶׁקָּנָה הַקָּנוֹה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶן - בֵּין בְּהִגְבִּיהָ, בֵּין בְּמִשְׁכָּה וּמִסִּירָה, בֵּין בְּקָנָה, בֵּין בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר אוֹ בְּחֻזָּה - קָנָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁאִין שֵׁם עֲדִים.

י. הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ - יֵשׁ לָכָל אֶחָד מֵהֶן לַחְזֹר בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁעֲסִיקִין בָּאוֹתוֹ עֵנֶן, וְאִף עַל פִּי שֶׁהַקָּנָה בִּפְנֵי עֲדִים; וְאִם הַפְּסִיק הָעֵנֶן - אִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאִין בִּיגִינָה עֲדִים. וְכַשֵּׁם שֶׁחֲזוֹר הַמוֹכֵר וְהַנוֹתֵן, כִּף חֲזוֹר הַלוֹקֵחַ וְהַמְּקַבֵּל כָּל זְמַן שֶׁעֲסִיקִין בָּאוֹתוֹ עֵנֶן, מֵה שֶׁאִין בֶּן בְּשָׂרָה דְּרָכִי הַהִקְנָה.

יא. יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה שֶׁאִין צָרִיכִין קָנָה, וְאִין לְקָנָה בָּהֶן טַעַם - כְּגוֹן הַמְּשַׁחֲרֵר אֶת עַבְדּוֹ, אוֹ הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוֹ הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ, אוֹ הַמוֹסֵר מוֹדָעָה, אוֹ הַמְּכַבֵּט מוֹדָעָה, אוֹ הַמוֹחֵל לְחֲבֵרוֹ חוֹב אוֹ פֶקֶדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּידוֹ, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלֶּה.

יב. נִהְיָ רַב הַמְּקוֹמוֹת לְהַקְנוֹת לְמִקְצַת אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאִמְרִין: 'וְקָנִינוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי שְׁלִיחַ', אוֹ 'שֶׁמָּחַל לְפְלוֹנִי חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְלוֹ', אוֹ 'שֶׁבִּטֵּל הַמוֹדָעָה שֶׁמָּסַר עַל גִּט זֶה', וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאִינוּ צָרִיף.

יג. קָנָה זֶה שֶׁנִּהְיָ לְהַקְנוֹת בָּאֵלֶּה הַדְּבָרִים - אִינוּ מוֹעִיל פְּלוֹם, אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁאִינוּ אוֹמֵר דְּבָרִים אֵלֶּה בְּמִשְׁחָק וּמִתְהַלֵּל, אֶלָּא שֶׁנִּמְרַב בְּלִבּוֹ וְאַחֵר כִּף אָמַר; לְפִיכָּךְ אִם אָמַר:

יְכוּלִין לַחְזֹר בָּהֶן. פֶּרָקֵן הַלוֹקֵחַ, וְהַקָּנִיסֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - אִם פֶּסַק הַדְּמִים, וְאַחֵר כִּף מִדַּד הַמוֹכֵר - אִין שִׁנִּינָה יְכוּלִין לַחְזֹר בָּהֶן, שֶׁהִרִי סְמִכָה דַּעְתּוֹ לְמַכֵּר. וְאִם מִדַּד עַד שֶׁלֹּא פֶּסַק - שִׁנִּינָה יְכוּלִין לַחְזֹר בָּהֶן, שֶׁהִרִי לֹא סְמִכָה דַּעְתּוֹ עֲדִין לְמַכֵּר, וְאַפְּלוֹ מִדַּד הַלוֹקֵחַ.

יד. הַנוֹטֵל כְּלִי מִן הָאֱמֵן עַל מִנְתַּלְתָּ לְבָקָרוֹ [לבדקו] - אִם הָיָה דְּמִי קְצוּבִין וְנִגְאָס בִּידוֹ [ונשבר], חֲבִיב בְּדְמִי; הוֹאִיל וְדְמִי קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ; וְהוּא שִׁנִּינָהוּ כְּדִי לְקָנוֹת אֶת כָּלוֹ, וְהִיא אוֹתוֹ הַחֶפֶץ הַנִּמְכָּר חֲבִיב עַל הַלוֹקֵחַ. אֲבָל חֶפֶץ שֶׁהַמוֹכֵר קָץ [מאס] בּוֹ, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לְמַכֵּרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שֶׁיִּפְסַק הַדְּמִים, וְיִגְבִּיהוּ הַלוֹקֵחַ אַחֵר שֶׁפֶּסַק.

טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיהַּ אוֹ הַמְּחֻזֵּק בְּעֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁאִמַּר לְאַחֵר לְהַגְבִּיהַּ אוֹ לְמִשְׁף לוֹ אוֹ לְהַחְזִיק לוֹ - הָרִי זֶה וְכֵן לוֹ. וְכֵן בְּשָׂרָה דְּרָכִי הַהִקְנָה.

הַלְכוֹת מְכִירָה פֶּרָק ה

א. כָּל הַמַּטְלָטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. בִּיצֵד? הַחֲלִיף פֶּרָה בַּחֲמוֹר, אוֹ יֵין בְּשִׁמְן - אַף עַל פִּי שֶׁמְקַפִּידִין עַל הַדְּמִים וְשֶׁעָרִי כְּמָה שֶׁזֶה וְכְּמָה שֶׁזֶה, וְאַחֵר כִּף הַחֲלִיפוֹ - בֵּינוֹן שֶׁמִּשְׁשָׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיָּהוּ, קָנָה הַשֵּׁנִי הַמַּטְלָטְלִין הָאֲחֵרוֹת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֶן, וְנַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשְׁכָּן.

ב. הַחֲלִיף חֲמוֹר בַּפֶּרָה וְטֵלָה, וּמִשְׁשָׁף אֶת הַפֶּרָה וְעֲדִין לֹא מִשְׁשָׁף אֶת הַטֵּלָה - לֹא קָנָה, שֶׁאִין כָּאִן מְשִׁיכָה גְּמוּרָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ג. דְּמִים שֶׁאִין מְקַפִּידִין עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן בְּשָׂרָה מַטְלָטְלִין, וְקוֹנִין. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁחֶפֶן [אסוף] מַעוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא מִנְזָן, אֶלָּא נִטְלָן אֲכִסְרָה [באומדן], וְאָמַר לוֹ: 'מִכֵּר לִי פֶרֶתְךָ אוֹ יֵין זֶה בָּאֵלוֹ, וְנִתֵּן לוֹ אֶת הַדְּמִים - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ; שֶׁזֶה דְּבָר שֶׁאִינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא הַצְּרִיכּוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה.

ד. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁמְכֵר מַטְלָטְלִין לְשִׁמְעוֹן בַּחֲמִשִּׁים זוּז, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַמַּטְלָטְלִין וְנִתְחַבֵּב בְּדְמִים, וְאַחֵר שֶׁנִּתְחַבֵּב שִׁמְעוֹן בַּחֲמִשִּׁים זוּז אֵלֶּה, הָיָה לוֹ יֵין אוֹ בְּהֵמָה וְעֶבֶד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְׁשָׁף הַמַּטְלָטְלִין, וְהִיא רוֹצֶה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'מִכֵּר אוֹתָן לִי בַּחֲמִשִּׁים זוּז שֶׁיֵּשׁ לִי בִּידְךָ דְּמִי הַמְּכָר', וְאָמַר לוֹ: 'הִין' - קָנָה רְאוּבֵן הַמַּטְלָטְלִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֶן, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשְׁשָׁף וְלֹא הַגְּבִיָּה; שֶׁגַּם זֶה דְּבָר שֶׁאִינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא הַצְּרִיכּוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה. אֲבָל אִם הִיא לוֹ חוֹב עֲלֵיו שֶׁלֹּא מַחֲמַת הַמְּכָר, וְאָמַר לוֹ: 'מִכֵּר לִי מַטְלָטְלִין בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלוֹ', וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קָנָה; עַד שִׁנִּינָהוּ, אוֹ יִמְשֹׁף דְּבָר שֶׁאִין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ, אוֹ יִקְנָה בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁהַמַּטְלָטְלִין נִקְנִין בָּהֶן.

ה. הַקָּרָקַעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְשָׂרָה כָּל הַמַּטְלָטְלִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּחֲלִיפִין, וְהוּא הַנִּקְרָא 'קָנָה'. וְעַקֵּר הַדֶּרֶךְ הַזֶּה, שִׁיתֵּן הַקָּנוֹה לְמַקְנָה כְּלִי כָּל שֶׁהוּא, וְיִאמַר לוֹ: 'קָנָה כְּלִי זֶה חֵלְף הַחֲצֵר אוֹ הַיֵּין אוֹ הַבְּהֵמָה אוֹ הַעֶבֶד

ח. היו עומדים שלשֶׁתָּן, ואמר לו: 'מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה, תנהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד משלשֶׁתָּן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה שאין לה טעם, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר. ט. היה ראובן חבב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: 'תן לשמעון מאה זוז שאני חבב לו, עד שאאתן לך או עד שאעשה עמך חשבון', ואמר לו: 'הין', וקבל שמעון - כל אחד משלשֶׁתָּן יכול לחזור בו, ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו; לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון, חוזר שמעון ותובע את ראובן בשאר חובו.

י. המוכר שטר חוב לחבירו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה במסירת השטר לידו; שלא מכר אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפשת ביד.

יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו המקנה: 'קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו', וימסר לו השטר; ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה. ואינו צריך עדים לענין קנייתו, אכל צריך עדים לענין תביעה, שהרי הנתבע אומר לו: 'מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך'!.

יב. קנן השטרות בדרך הזאת, מדברי סופרים; אכל מן התורה, אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקנוי בלבד. לפיכך, המוכר שטר חוב לחבירו - צדין יכול למחלו, ואפלו יורשו מוחלו.

יג. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה - אינה יכולה למחלו אלא מדעת בעלה, מפני שידה בידו.

יד. המקנה לחבירו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה שטר חוב - הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא, בלא תביעה ובלא מסירה; ויראה לי, שגם זה יכול למחלו אחר שמכר. וכן המוכר קרקע, וכתב השטר ואין הלוקח עמו - פיון שהחזיק הלוקח בקרקע, נקנה השטר בכל מקום שהוא. טו. האומר: 'זכו בשדה זו לפלוני, וכתבו לו את השטר', והחזיק הזוכה לו בקרקע - יש לנותן לחזר בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה, אף על פי שאינו יכול לחזר בשדה.

טז. אמר להם: 'זכו לו בשדה, על מנת שתכתבו לו את השטר' - אף על פי שהחזיקו לו בשדה, חוזר בזה וכוה, עד שיגיע שטר המתנה לידי מקבל המתנה.

שבת קודש י"א אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פָּרָק ז

א. מי שנתן הדמים ולא משף הפרות - אף על פי שלא נקנו המטלטלין כמו שבארנו, כל החזר בו, בין לוקח בין מוכר - לא עשה מעשה ישראל, וחבב לקבל 'מי שפרע'. ואפלו נתן הערבון בלבד - כל החזר, מקבל 'מי שפרע'. ב. וכיצד מקבל 'מי שפרע'? אורחין אותו בבית דין, ואומרים: 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו'; ואחר כך יחזרו הדמים. ג. הנותן דמי המטלטלין, או מקצת הדמים, וחזר בו הלוקח, ואמר לו המוכר: 'בוא וטל את מעותיך' - הרי

'קבל שלם אני אמרתי, וגמרתי לעשות דבר זה' - אין צריך דבר אחר כלל.

יד. הדברים שאין בהן ממש, אין הקנן מועיל בהן. כיצד? הרי שכתב בשטר: 'קנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני', או 'שיחלקו החצר שביניהן', או 'שישתתפו שניהן באמנות', וכיוצא בדברים אלו כלן - הרי זה קנן דברים, ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסים וידוע, לא עקר ולא פרות עקר הידוע.

הלכות מכירה פָּרָק ו

א. הפרות - אף על פי שאין קנין בהן כמו שבארנו, הרי קנין בקנן בשאר המטלטלין. אכל המטבע - כשם שאין קנין בו, כך אינו נקנה בקנן; נמצא המטבע אינו נקנה בקנן, ואינו נעשה הוא עצמו קנן לקנות בו בשאר הדברים. ב. לשונות [חתיכות] של זהב ושל כסף - הרי הן בעשיות של ברזל או של נחשת, והכל בשאר מטלטלין הן, ונקנין בקנן, וקונין זה את זה בהחלפה כמו שבארנו. אכל המטבעות של כסף, או דינרין של זהב, או המעות של נחשת - הרי כלן דמים כנגד שאר מטלטלין, והנותן את אחד מהן דמי מטלטלין לא קנה עד שימשוף או יגביה כמו שבארנו; ואין אחד מהן נקנה בקנן, ולא נעשה קנן. ג. במה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין באחד ממניי מטבעות אלו, או עבדים וקרקעות. אכל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף, הרי הן כפרות; וכן המעות של נחשת, כמו פרות לגבי מטבע של כסף. ד. כיצד? נתן לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הכסף אף על פי שעדין לא בא הכסף לידו, וחבב לתן לו חמשה ועשרים דינר של כסף בשפסק וכפי שקבעו עמו: אם חדשים, חדשים; ואם ישנים, ישנים. אכל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא קנה, עד שימח הדינר של הזהב; וכל אחד מהן יכול לחזר בו. ה. נתן לו שלשים אסר של נחשת בדינר כסף - נקנה הדינר של כסף, וחבב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש, חדש; ואם ישן, ישן. אכל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אסר - לא קנה, עד שימח האסרות של נחשת; וכל אחד מהן יכול לחזר בו.

ו. וכן מעות הרעות שפסלתן המלכות או המדינה, או הדינרין שאינן יוצאין [חדלו להשתמש בהם] באותה המדינה, ואין נושאים ונותנים בהן עד שמשיגין אותן למטבע אחר - הרי הן כפרות לכל דבר, ונקנין בקנן, וקונין את המעות, ואין המעות קונות אותן בשאר כל הפרות.

ז. המטבע - אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו ברשותו, אלא על גבי הקרקע; כגון שיקנה הקרקע ועל גבה המעות, או שישכר את מקום המעות - כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר או בתזקה או בקנן, זכה במעות. והוא שיהיו אותן המעות קנימין, כגון שהיו מפקדין במקום אחר. אכל ראובן שהיה לו חוב על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - יראה לי שלא קנה החוב.

יד. היו מעות כל אחד מהן צרוּרין [קשורים] ונתנוּמין [בחותם הבעלים] - אף על פי שהיה בלב השליח הזה שיקנה המקח לכלם, לא קנה אלא זה שנקנה המקח במעותיו בלבד.

הלכות מכירה פרק ח

א. המוכר שדה לחברו באֵלף זוז, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שָׁאָר הדמים - אפלו לא נשאר לו אלא זוז אחד - לא קנה הלוקח את פלה, אף על פי שכתב את השטר או החזיק.

ב. חזר בו הלוקח, יד מוכר על העליונה: רצה - אומר לו: 'הא לך מעותיך, או קנה מן הפרקע כנגד המעות שנתת'; ונותן לו מן הדבורית שבה. ואם חזר המוכר, יד הלוקח על העליונה: רצה - אומר לו: 'תן לי מעותי, או תן לי פרקע כנגד מעותי'; ונוטל מן היפה שבה. ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע - קנה הלוקח את פלה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ושאר הדמים עליו כשאר החובות.

ג. מכר שדהו מפני רעתה [שהקרקע רעה] - אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שָׁאָר הדמים, קנה הכל, ואין הלוקח יכול לחזור בו; שזה שתובע ורודה, לא מפני שעדין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח.

ד. וכן הדין במוכר משלטין - אף על פי שמשך הלוקח הפרות והוציאן לרשותו, והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים - לא קנה; ויד החוזר בו על התחתונה, כמו שבארנו; אלא אם כן מכר מפני רעת ממקרו, הרי זה קנה הכל.

ה. לקח שנה מאה במאתים, והרי המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - הרי זה ספק אם הוא כמוכר שדהו מפני רעתה, ואינו תובע אלא מפני שמכר בלקר, או אינו כמוכר שדהו מפני רעתה, וזה שתובע מפני שעדין לא גמר להקנותו עד שיקח כל הדמים. לפיכך הרוצה לחזור משניהם, אינו יכול לחזור; ואם תפש המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו לו, אין מוציאין מידו.

ו. הקונה דבר מחברו, ונתן לו את הדמים, וטעה במנזן המעות, ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו: 'מאה שנתת לי אינן אלא תשעים' - נקנה המקח ומחזיר לו העשרה, אפלו אחר כמה שנים; בין בקרקע בין במשלטין.

ז. האומר לחברו: 'כשאמכר שדה זו, הרי היא מכורה לך מעכשיו במאה זוז', וקנה מידו על כך, ולאחר זמן מכרה לאחר במאה - קנה הראשון. מכרה ביותר על מנה - קנה האחרון; שלא אמר לו אלא 'כשאמכר', שיהיה מוכר מדעתו תחלה, וזה לא היה רוצה למכר, ולא מכר אלא מפני התוספת שהוסיף זה על שויה; ונמצא כמי שנאנס ומכר.

ח. אמר לו: 'כשאמכרנה, הרי היא קנויה לך מעכשיו כמה שישומו אותה בית דין שלשה' - אפלו על פי שנים מן השלשה; אמר לו: 'כמו שאומרים שלשה', עד שיאמרו השלשה. וכן אם אמר לו: 'כמו שישומו אותה בית דין של ארבעה' - עד שישומו הארבעה כלן ויסכימו, וימכר

המעות אצלו כמו פקדון; ואם נגנבו או אבדו, אינו חייב באחריותו. אבל אם חזר בו המוכר - הרי המעות ברשותו, וחיוב באחריותו, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: 'בוא וטל את שלך'; עד שקבל עליו 'מי שפרע', ויאמר לו אחר כך: 'בוא וטל את שלך'.

ד. מי שהיה לו חוב אצל חברו, ואמר לו: 'מכר לי חבית של זין בחוב שיש לי אצלך', ורצה המוכר - הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל 'מי שפרע'; לפיכך, אם מכר לו קרקע בחובו - אין אחד מהם יכול לחזור בו, אף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת הממכר. ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים או שאר משלטין, ופסקו הדמים, והניח משכון על הדמים - לא קנה; וכל הרוצה לחזור משניהם - חוזר, ואינו חייב לקבל 'מי שפרע'. ו. מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח רשם על המקח, כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף על פי שלא נתן מן הדמים כלום - כל החוזר בו אחר שרשם, מקבל 'מי שפרע'. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנן גמור - נקנה המקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ויהיה זה חייב לתן הדמים.

ז. דבר ברור הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: 'לך ורשם על מקחך', שהרי גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשיכה.

ח. הנושא ונותן בדברים בלבד - הרי זה ראוי לו לעמד בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חייב לקבל 'מי שפרע' - הרי זה מחסרי אמנה, ואין רוח חכמים נוטה הימנו.

ט. וכן מי שאמר לחברו שיתן לו מתנה, ולא נתן - הרי זה מחסרי אמנה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה מרבה, אין בה חסרון אמנה, שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו, עד שיקנה אותן בדברים שקונין בהן.

י. הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או משלטין, והניח מעות חברו אצלו, והלך וקנה לעצמו במעותיו - מה שעשה עשוי, והרי הוא מפלל הרמאין.

יא. היה ידע שנה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו, ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות לעצמו, והוא שיחזר ויודיעו. ואם מפחד שמא יבוא אחר ויקדמנו לקנות - הרי זה קונה לעצמו, ואחר כך מודיעו.

יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות חברו אחר שזקקו עליו מלוה - הרי קנה לעצמו, ומקבלין ממנו כשאמר 'זקפתי אותן המעות על עצמי במלוה'. ואני אומר שאין דין זה דין אמת, אלא מקח של משלח, כמו שיחבאר בדין העסק.

יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח - אם היו המעות מערבבות, וקנה במקצת הדמים - אף על פי שהיתה בנות השליח שנה שקנה לאחר מהן, הרי המקח של כלן; וחולקין אותו לפי מעותיהן.

ד. וכן אם לקחו הדמים, ועדין לא נמשכו פרותיהן, והוקרו - חוזרין בשאר ההדיטות. אבל אם הוזלו הפרות, ורצו הלקוחות לחזר בהן - חוזרין ומקבלין 'מי שפרע', כדינם עם שאר העם; שאם נתייב אותם לקח הפרות כדין תורה - הרי זו רעה לתומים; שאם יהיה דינם כן, כשיצטרכו למכר לא ימצאו מי שיתן להם דמים.

ה. וכן יתומים שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה כח הדיוט חמור מהן. והוקרו - אם רצו הוזלו הפרות, אינן חוזרין; שזו רעה להם: כשיצטרכו לקנות פרות, לא ימצאו מי שימכר להם.

ו. נתנו הדמים ולא משכו הפרות, והוזלו הפרות - חוזרין; לא יהיה כח הדיוט חמור מהן. והוקרו - אם רצו המוכרים לחזר בהם, חוזרין ומקבלין 'מי שפרע': שאם יהיה דינם שיקנו בנתינת המעות - יאמר להם המוכר: 'נשרפו הפרות שלקחתם או אכדו באנס, וכבר נעשו בך שותכם משעת נתינת המעות'.

ז. בארבעה פרקים בשנה, העמידו דבריהם על דין תורה בבשר, מפני שהעם כלן צריכין לבשר; ואלו הם: ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב העצרת, וערב ראש השנה. כיצד? היה לטבח שור, אפלו שנה מאה דינר, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן לו בשר כשישחט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור - אינו יכול לחזר בו, אלא משחיטין את הטבח בעל פרהו, וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח; לפיכך אם מת השור, מת ברשות הלוקח.

לאחר כמו שהספיקו; ואחר כך יקנה הראשון. שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: 'עד שיבואו שלשה אחרים או ארבעה וישומו' - אין שומעין לו, שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשו.

הלכות מכירה פרק ט

א. המוכר להקדש, ואמר לו הגזבר: 'בכמה אתה מוכר חפץ זה?' ואמר: 'בעשרה' - אפלו היה שנה מאה - בין שאמר 'בעשרה', אינו יכול לחזר בו: שהאמירה לגבה במסירה להדיוט.

ב. הגזבר שקנה להקדש, או שמכר להקדש - ידו על העליונה. כיצד? נתן דמים של הקדש, אף על פי שלא משך הפרות - אם הוקרו, קנה כדין תורה; ואם הוזלו הפרות, חוזר, שהרי לא משך, ולא יהיה כח הדיוט חמור מכח ההקדש. וכן אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו הלוקח ולא נתן דמים, והוזל החפץ - קנה, שלא יהיה כח הדיוט חמור מכח הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו, שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף, שנאמר: 'ונתן את הכסף, וקם לו'; ואין הגזבר חייב לקבל 'מי שפרע'.

ג. נכסי יתומים קטנים, הרי הן כהקדש. כיצד? יתומים שמכרו פרות ונמשכו מהן הפרות, ועדין לא לקחו הדמים, והוקרו הפרות - חוזרין בהן, שאין נכסי יתומים נקנין אלא בכסף כהקדש; הוזלו הפרות, לא יהיה כח הדיוט יתר חמור מבחם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן

יש בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחזיקין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות, כדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מבשר; (יד) להלקות הרשע; (טו) שלא יוסיף בהפגת הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמד הדעת; (יז) שלא לענוש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חבירו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין;

יום ראשון ה' אדר ה'תשס"ט

בשם ה' אל עולם.

גם אלה לחכמים, הכר פנים במשפט, בל טוב.

אמר לרשע צדיק אתה - יקבהו עמים, וזעמוהו לאמים.

ולמוכיחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן, הלכות עדות, הלכות מקרים, הלכות אבל, הלכות מקללים ומלקחיות.

להבין ויודע לשאל ולהשיב - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אֲלָפִים מִשְׁפָּרָא.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד ראוי לשמע - הרי זו סנהדרין. הרי בה שלשה, הרי זו בינונית; הרי בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין חכמה.

ז. כל סנהדרין קטנה - מושיבין לפניו שלוש שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלשה ועשרים איש; שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה ממנה, ושלישית למטה ממנה. ובכל שורה ושורה, יושבין בה לפי מַעֲלָתָן בְּחִכְמָה.

ח. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנין - י"ב חייבו וא"א להכריע לחובה עפ"י רוב של אחד - סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון שבשורה שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלא חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה; ובדרין להם אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי, ועל הסדר הזה הן עושין.

ט. כל מקום שיש בו סנהדרין - יהיו שם שני סופרי דינין עומדין לפניו, אחד מן הזמין ואחד מן השמאל; אחד כותב דברי המזכיר, ואחד כותב דברי המחזיר.

י. ולמה אין מעמידין סנהדרין, אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה, ושלש שורות של תשעה ושלשים, ועשרה בטלנין של בית הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים, ושני בעלי דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק הצדקה, ורופא אמן, ולכלר [190ט], ומלמד תינוקות - הרי מאה ועשרים.

יום שני ו' אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ב

א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה - אלא אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות, וחשבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והכלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המיחסיין, הראויין להשיא לכהנה - שנאמר: "והתיצבו שם עמך", בדומין להם בחכמה וביראה ובכחוס.

ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים, שנאמר: "ובאת אל הכהנים הלויים"; ואם לא מצאו - אפלו היו בלן ישראל, הרי זה מתר.

ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא סרים ולא זקן מפלג בשנים, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהיה רחמן.

(כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש ורוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדינין; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות סנהדרין פרק א

א. מצות עשה של תורה, למנות שופטים ושטרנים בכל מדינה [- עיר] ומדינה ובכל פלך [- מחוז] ופלך, שנאמר: "שופטים ושטרנים תתן להם בכל שערך". שופטים - אלו הדינין הקובעין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם. השוטרים - אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדינין המסבבין בשווקים ועל התנאים למחן השערים [- המחירים] והמדות [- משקלות], ולהכות כל מעות; וכל מעשיהן על פי הדינין. וכל שיראו בו ערות דבר - מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו כפי רשעו.

ב. אין אנו חזבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ, אינן חזבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך, שנאמר: "תתן להם בכל שערך, אשר ה' אלהיך נותן להם".

ג. כמה בתי דינין קובעין יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא 'סנהדרין גדולה'. ומנינם אחד ושלשים - שנאמר: "אספה לי שלשים איש מזקני ישראל", ומשה על גביהן, שנאמר: "והתיצבו שם עמך", הרי שלשים ואחד. הגדול בחכמה שבכלן - מושיבין אותו ראש עליהם, והוא הנקרא 'ראש ה'שיבה'; והוא שקורין אותו חכמים 'נשיא' בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימנו, והוא הנקרא 'אב בית דין'. ושאר השבעים יושבין לפני שניהן, כפי מַעֲלָתָן: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את כלן. ועוד מעמידין שני בתי דינין של שלשה ועשרים, שלשה ועשרים - אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית. ומעמידין בכל עיר ועיר מישאל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנאמר: "והציגו בשער משפט". וכמה יהיה מנינה? שלשה ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן עגלה, כדי שיהיה הראש רואה את כלן.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלשה דינין: שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהיה בהם רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינין.

ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים - אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כלה, ואחד יודע לשמע -

נוטל רשות מבית דין - הרי זה מתיר לו לדון יחיד, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתיר, מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים; אמרו חכמים: 'אל תהי דין יחיד' - שאין דין יחיד, אלא אחד.

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח; הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר ונבא לבית דין. לפיכך, אם קבל [התלונן] עליו בעל דינו, והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דין לעצמו - אין סותרין את דינו.

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא - כל זמן שהן רבים, הרי זה משפח; ומוטב שיחתך הדין באחד עשר, יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים בלון שם בבית דין, תלמידי חכמים וראוין.

יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שיגיע עם מי יושב; שמא יצטרף עם אנשים שאינם הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים, לא בכלל בית דין.

יום שלישי ז' אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ג

א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרין קטנה ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר, עד סוף שש שעות ביום. אבל בית דין הגדול - היו יושבין מתמיד של שחר, עד תמיד של בין הערבים; ובשבתות וימים טובים, היו יושבין בבית המדרש שפיהר הבית.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו בלון יושבין באחד במקומן שבמקדש. אלא בעת שיהיו צריכין להתקבץ - מתקבצין בלון; ובשאר העתות - כל מי שיהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחזור; והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין תמיד, כל זמן שישבתן. צריך אחד מהן לצאת, הרי זה מסתפל בהבדלי הנשואים: אם ישאר שם עשרים ושלשה, יצא; ואם לאו, לא יצא עד שיבוא אחר.

ג. אין מתחילין את הדינין בלילה; מפי השמועה למדו, שהדיינים כנגעים, שנאמר: "כל ריב וכל נגע" - מה ראית נגעים ביום בלבד, אף הדיינים ביום.

ד. וכן אין מקבלין עדות ולא מקימין [- מאשררים] שטרות בלילה. ובדייני ממונות - אם התחילו ביום, מתיר לגמר הדין בלילה.

ה. הנחלות [- ירושות] בדיינים, שנאמר בהן: "לחקת משפט"; לפיכך, אין מפילין נחלות בלילה.

ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצנה [- אמר צוואה] בפניהם - כותבים, ואין עושין דין [אין נעשים דיינים]. ואם היו שלשה - רצו, כותבין; רצו, עושין דין. במה דברים אמורים? ביום; אבל בלילה, כותבין ואין עושין דין.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון, שכינה עמה; לפיכך, צריכין הדיינים לישוב באימה ויראה וצטיפה [בטלית] וכבוד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה ודרכיה.

ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין בהן גדול, אם היה ראוי בחכמה.

ה. מלכי בית דוד - אף על פי שאין מושיבין אותן בסנהדרין - דנין הן את העם, ודנין אותן אם יש עליהם דין. אבל מלכי ישראל - אין דנין ואין דנין אותן, לפי שאינם נכנעין לדברי תורה; שמא תבוא מהם תקלה.

ו. כשם שבית דין מנקין בצדק, כך צריכין להיות מנקין מפל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו בלון בעלי שיקה, בעלי קומה, בעלי מראה, נכונים לחש [מבינים בטענות ומענות], ושיהיו יודעין ברב הלשונות, כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפי התרגמן.

ז. בית דין של שלשה - אף על פי שאין מדקדקין בהם בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהם שבעה דברים; ואלו הן - חכמה, ויראה, וצנה, ושמירת ממונו, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים - מפרשין הן בתורה; הרי הוא אומר: "אנשים חכמים וגבנים", הרי בעלי חכמה אמור. "וידעים לשבטיכם", אלו שרות הבריות נוחה מהן; ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחקרן טובה, ומשגן ודבורן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל", אלו שהם גבורין במצוות, ומדקדקין על עצמן וכוכשין את יצרם, עד שלא יהיה להם שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל "אנשי חיל", שיהיה להם לב אמיץ להציל עשוק מיד גזול, בענין שנאמר: "ויקם משה ויושען". ומה משה רבנו "ענו", אף כל דין צריך שיהיה ענו. "יראי אלהים", כמשמעו. "שנאי בצע" - אפלו ממון שלחן אינו נבחרין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון; שכל מי שהוא "נבחר" להון חסר ויבאנו. "אנשי אמת" - שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול.

ח. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל, ובדקין: כל מי שמצאווה חכם, וירא חטא, וענו, ושפל, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה הימנו - עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר - אפלו שלשתן ממזרים, הרי אלו כשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהן סומא באחת מעיניו - הרי זה כשר, מה שאין כן בסנהדרין. אבל הסומא בשתי עיניו, פסול לכל.

י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתיר לאחד לדון מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". ומדברי סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו, אין דיניהם דין. אחד שהיה ממחה לרבים [- תלמיד חכם מפורסם], או

ה. בראשונה, היה כל מי שנסמך סומך תלמידיו. וחקמים חלקו כבוד לבית הלל הנזקק, והתקינו שלא יהיה אדם נסמך אלא ברשות הנשיא, ושלא יהא הנשיא סומך, אלא אם כן היה אב בית דין עמו, ושלא יהיה אב בית דין סומך, אלא אם כן היה הנשיא עמו. אבל שאר החבורה - יש לכל אחד מהם לסמך ברשות הנשיא, והוא שיהיו שנים עמו; שהסמיכה אינה בפחות משלושה.

ו. אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל. אפלו היו הסומכין בארץ, והנסמך חוצה לארץ - אין סומכין; ואין צריך לומר, אם היו הסומכין בחוצה לארץ, והנסמכין בארץ. היו שניהם בארץ - סומכין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכין במקום אחד; אלא שולחין לו, או כותבין לו שהוא סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהם בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים, ראוייה לסמיכה.

ז. יש לסומכין לסמך אפלו מאה בפעם אחת, ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד.

ח. ויש להם למנות לכל מה שירצו, לדברים יחידים - והוא, שיהיה ראוי לכל הדברים. כיצד? חכם מפלא, שראוי להורות בכל התורה כלה - יש לבית דין לסמך אותו ולתן לו רשות לדון, לא להורות באסור והתר, או יתנו לו רשות להורות באסור והתר, לא לדון דיני ממונות, או יתנו לו רשות לזה ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות, או לדון דיני קנסות, אבל לא להתיר בכורות במומן [לאכילה], או יתנו לו רשות להתיר נדרים בלבד, או לראות פתמים [אדומים של אשה]. וכן כל פיוצא בזה.

ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך: 'יש לך רשות לדון או להורות, עד שיבוא הנשיא לכאן', או 'כל זמן שאין את עמנו במדינה'. וכן כל פיוצא בזה. י. חכם מפלא שהיה סומה בעינו אחת - אף על פי שהוא ראוי לדיני ממונות - אין סומכין אותו לדיני ממונות, מפני שאינו ראוי לכל הדברים. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סמוך אחד - מושיב שנים בצדו, וסומך שבועים באחד או זה אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבועים בית דין הגדול, ויסמכו בתי דינין אחרים. נראין לי הדברים, שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינין ולסמך אותן - הרי אלו סמוכים, ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמך לאחרים. אם כן, למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה [שלא תיבטל], כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל [הרי ניתן לחדש תמיד הסמיכה בא"י]? לפי שישראל מפזרין, ואי אפשר שייסכימו בלן [במעמד אחד]; ואם היה שם סמוך מפי סמוך, אינו צריך דעת בלן, אלא דן דיני קנסות לכל, שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע [הכרעה].

יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל, ויצאו לחוצה לארץ - הרי הן דיני קנסות בחוצה לארץ, בדרך שדינין בארץ; שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ - והוא, שיהיו סמוכין בארץ.

ח. כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה, וראוי להיות דין - אף על פי שהוא פלו מחמדים - מידות טובות, ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תכירו פנים במשפט" - מפי השמועה למדו, שהה מדבר כנגד הממנה להושיב הדינין. אמרו חכמים: 'שמא תאמר: איש פלוני נאה - אושיבנו דין, איש פלוני קרובי - אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל לשון - אושיבנו דין, ונמצא מוצה את החיב ומחביב את הזכאי - לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע - לך נאמר: "לא תכירו פנים במשפט"'. ועוד אמרו חכמים: 'כל המעמיד להן לישראל דין שאינו הגון - באלו הקים מצבה, שנאמר: "ולא תקים לך מצבה, אשר שגא ה' אלהיך", ובמקום תלמידי חכמים - באלו נטע אשרה, שנאמר: "לא תטע לך אשרה, כל עץ, אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך"'. וכן אמרו חכמים: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" - אלוהה הבא בשביל כסף וזהב, זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד.

ט. כל דין שנתן ממון כדי שיתמנה - אסור לעמוד מפניו; וצווי חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניך כמרדעת של חמור [שטיח שתחת האוכף].

י. כך היה דרך החכמים הראשונים - בורחין מלהתמנות, ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שיגיעו שאין שם ראוי כמותן, ושם ימנעו מן הדין, תתקלקל השורה [- שורות הדין]. אף על פי כן, לא היו יושבין לדין, עד שמכבידין עליהן העם והזקנים, ופוצרין [- מפצירים] בהם.

יום רביעי ח' אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ד

א. אחד בית דין הגדול, או סנדר קטנה, או בית דין של שלושה - צריכין שיהיה כל אחד מהן, סמוך [- מוסמך] מפי סמוך. ומשה רבנו סמך יהושע ביד, שנאמר: 'ויסמך את ידיו עליו, ויצוהו'. וכן השבועים זקנים - משה רבנו סמכן, ושרת עליהן שכינה. ואותם הזקנים סמכו לאחרים, והאחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של יהושע, עד בית דינו של משה רבנו. ואחד הנסמך מפי הנשיא [ראש הסנהדרין], או מפי אחד מן הסמוכין, אפלו לא היה אותו הסמוך בסנדר מעולם.

ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שייסמכו ידיהם על ראש הנזקק, אלא שקורין לו 'רבי', ואומרים לו: 'הרי אתה סמוך, ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות'.

ג. ואין סומכין סמיכה זו, שהיא מנוי הזקנים לדינות, אלא בשלושה; והוא, שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים, כמו שבארנו.

ד. אין קרוי 'אלהים', אלא בית דין הגדול שנסמכו בארץ ישראל בלבד, והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו אותם בית דין של ארץ ישראל, והמחו אותן וסמכו אותן.

רבינו, הרי הוא אומר: "ושפטו העדה... והצילו העדה" - עדה שופטת, ועדה מצלת. עדה שופטת והם המחזיקין, ועדה מצלת והם המזכירין, ואין עדה פחותה מעשרה - הרי עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול [- וזוהי, ויהיה בו "אחרי רבים" - להטות].

ד. מכוח [- מלקות] בשלשה, ואף על פי שאפשר שימות כשמלקין אותו.

ה. עריפת העגלה בחמשה.

ו. עבור השנה בשבעה.

ז. עבור החודש. בשלשה. וכל אלו סמוכין [מוסמכים], כמו שבארנו.

ח. דיני קנסות - כגון גזלות וחבלות, ותשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה, והאונס, והמפתה, וכיוצא בהן - אין דנין אותן אלא שלשה ממחים, והם הסמוכין בארץ ישראל. אבל שאר דיני קמנות, כגון הודאות והלואות - אין צריכין ממחה; אלא אפלו שלשה הדיטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן. לפיכך, דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ; אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ 'אלהים' [- סמוכים], שליחות בית דין של ארץ ישראל עושים; ואין להן רשות לדון דיני קנסות בשליחותן.

ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ, אלא דינין המצויין תמיד, ויש בהן חסרון פיס - כגון הודאות, והלואות, ומזיק ממון חברו. אבל דברים שאינן מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים המצויין, אבל אין בהם חסרון פיס, כגון תשלומי כפל - אין דנין אותן דיני חוצה לארץ. וכן כל הקנסות שקצצו אותן חכמים - כגון תוקע [הכה] לחברו [באזנו], ובסטר את חברו, וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני חוצה לארץ. וכל המשלם חצי נזק - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ, חוץ מחצי נזק צורות [בהמה שניתנו רגבי אדמה מרגליה], מפני שהוא ממון, ואינו קנס.

י. כל הנשום [- מערר] כעבד [- לידע שווי נזק], אין גובין אותו דיני חוצה לארץ. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין הנזק והצער והבשת שהוא חייב בהן, דיני חוצה לארץ; אבל שבת [דמי בטלה] ורפוי גובין, מפני שיש בהן חסרון פיס. וכן הורו הגאונים ואמרו, שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בכפל.

יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני חוצה לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי. אבל אדם שהזיק בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל מקום, כמי שקרע כסותו או שבר כליו או קצץ נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל - הואיל והיא מועדת [רגילה] להן מתחלה, הרי זה דבר מצוי, וגובין אותו דיני חוצה לארץ; בין שהזיקה בהמה אחרת, כגון שנתחככה בה [להנאתה], או אכלה פרות שדרכה לאכלן וכיוצא בהן, בין שהזיקה אכלין וכלים, שהיא חייבת עליהם נזק שלם - הפל גובין דיני חוצה לארץ. אבל אם הייתה תמה והועדה [ג' פעמים] והזיקה, כגון שנשכה או נגחה או רבצה או בעטה או נגפה

יג. ראשי גליות שבכבל - במקום מלך הן עומדין, ויש להם לרדות [- למשול] את ישראל בכל מקום, ולדון עליהם, בין רצו בין לא רצו, שנאמר: "לא יסור שכט מיהודה", אלו ראשי גליות שבכבל.

יד. וכל דין הראוי לדון, שנתן לו ראש גלות רשות לדון - יש לו לדון בכל העולם כלו, אף על פי שלא רצו בעלי דיניו, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאינו דן דיני קנסות. כל דין הראוי לדון, שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון - יש לו לדון בכל ארץ ישראל ובקצירות העומדות על הגבולין, אף על פי שלא רצו בעלי דיניו. אבל בחוצה לארץ, אין רשותן מועלת לו לכך את בעלי דיניו; אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ, אינו דן אלא למי שרצה לדון אצלו; אבל לכך את בעלי דיניו ולדון להן, אין לו רשות, עד שיטל רשות מראש גלות.

טו. מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון, שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו כלום, עד שיהיה ראוי; שהמקדיש בעל מום למזבח, אין קדשה חלה עליו.

יום חמישי ט' אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ה

א. אין מעמידין מלך, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד; ואין עושים סנדרי קטנה לכל שכט ושכט וכל עיר ועיר, אלא בית דין של שבעים ואחד. ואין דנין לא את השכט שהדח כלו [לע"ז], ולא את נביא השקר, ולא את כהן גדול בדיני נפשות, אלא בבית דין הגדול; אבל דיני קמנות [של כהן גדול] דנין בשלשה. וכן אין נעשה זמן ממרא [שמורה נגד ב"ד הגדול], ולא עושים עיר הנדחת, ולא משקין את השוטה, אלא בבית דין הגדול. ואין מוסיפין על העיר [- ירושלים] ועל העזרות, ולא מוציאים למלחמת הרשות ולמדידת החלל [לענין עגלה ערופה], אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר: "כל הדבר הגדל יביאו אליך".

ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה שהן סנדרי קטנה, בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה; לפיכך, אין דנין שור הנסקל, ולא בהמה הנרבעת או הרובעת, אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אפלו ארי ודב ונמר וברדלס, שהן תרבות [מתורבתים] ומבויתים ואינם מזיקים] ויש להם בעלים, שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. אבל נחש שהמית, אחד הורג אותו.

ג. המוציא שם רע [שלא מצא בתולים לאשתו] - אין דנין אותו תחלה, אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד לדיני נפשות, שמא יהיה הדבר אמת ותסקל הבת. לא נאמנו דברי הבעל, ובא האב לתבעו בקנס - דינו בשלשה. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הם [ממשה

בדברי האחר - אם היה זה הדין ממנה [בקי בתורה], ונוטל רשות מראש גלות, או שלא היה נוטל רשות, אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם - הואיל והוא ממנה, חוזר הדין; ואם אי אפשר להחזיר, פטור מלשלם. אחד הנוטל רשות מראש גלות, או הנוטל רשות מבית דין שבישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה לארץ, כמו שבארנו.

ג. היה הטועה ממנה בית דין, ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי דינים עליהם, או שלא היה ממנה, אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם לדון להם בדין, וטעה בשקול הדעת - אם נשא ונתן ביד [נטל מזה ונתן לזה], מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ואם לא נשא ונתן ביד, יחזר הדין; ואם אי אפשר לחזר, ישלם מביתו.

ד. אבל מי שאינו ממנה, ולא קבלו אותו בעלי דינים - אף על פי שנטל רשות - הרי זה בכלל בעלי זרוע, ואינו בכלל הדינים. לפיכך, אין דיניו דין, בין טעה בין לא טעה; וכל אחד מבעלי דינים - אם רצה, חוזר ודן בפני בית דין. ואם טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו, וחוזר ולוקח מפעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ואם אין לו להחזיר, או שטמא, או שהאכיל דבר המותר לכלבים - ישלם בדין כל גורם להזיק; שזה מתכוון להזיק הוא.

ה. דין שטעה, וחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע, ואחר כך ידע שאינו בן שבועה - אף על פי שקנו מידו [קנה ממנו בסודר] על הפשרה, אינה כלום; שלא קבל עליו לתן לו או למחל לו, אלא כדי שיפטור משבועה שחייבו בה הטועה; וכל קנן בטעות, חוזר. וכן כל כיוצא בזה.

ו. שנים שנתעצמו [רבו] בדין - אחד אומר: 'נדון כאן', ואחד אומר: 'נעלה לבית דין הגדול, שמא יטעו אלו הדינים ויוציאו ממון שלא בדין' - כופין אותו, ודן בעירו. ואם אמר: 'כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא טעיתם' - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאים ממנו. ואם הצריך [בית הדין המקומי] דבר לשאל מבית דין הגדול שבירושלים - כותבים ושולחין ושואלין, ודנין להם בעירם כפי מה שיכוא בכתב בית דין הגדול.

ז. במה דברים אמורים? בשאר הדינים שזה טוען וזה טוען, או כשאמר המלנה: 'נדון כאן', והלה אומר: 'גלף לבית דין הגדול'. אבל אם אמר המלנה: 'גלף לבית דין הגדול' - כופין את הלה ועולה עמו, שצאמר: "עבד לזה, לאיש מלנה". וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה הטוען לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות עמו. וכן כל כיוצא בזה.

ח. במה דברים אמורים? בשהיו שם עדים או ראיה לנגזל או למלה או לנזק; אבל טענה ריקנית, אין מחיבין את הנטען לצאת כלל, אלא נשבע במקומו, ונפטר.

ט. וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול, אבל יש מקומות שיש בהם חכמים גדולים ממחין לרבים [ו-] תלמידי חכמים מפורסמים, ומקומות שיש בהם תלמידים שאינם כמותם: אם אמר המלה: 'גלף למקום פלוני

- אין גובין את הנזק הזה שלם דיני חוצה לארץ, שאין מועד בחוצה לארץ. ואפילו הועד בארץ, ויצא לחוצה לארץ והזיק - אין גובין נזקו, מפני שאינו דבר מצוי.

יב. ומפני מה אין מועד בחוצה לארץ? לפי שצריך להעיד בו בפני בית דין, ואין שם בית דין אלא הסמוכין בארץ. לפיכך, אם היו בית דין בחוצה לארץ - כשם שהן דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, כך מעידין את הבהמה בפניהם בחוצה לארץ.

יג. מי שגנב או גזל, גובין ממנו הדין בחוצה לארץ; אבל התוספת, אין גובין אותה.

יד. ולא כל המשלם על פי עצמו, גובין ממנו דיני חוצה לארץ; שהרי הפגם [של נערה שנאנסה] והבשת והכפר [בשור שהרג אדם], משלם אדם על פי עצמו, כגון שאומר: 'פתיתי בתו של פלוני', 'המית שורי את פלוני' - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ.

טו. דיני גרמות [גרמת נזק, כגון שורף שטר חוב] אינן כקנסות, וגובין אותם ודנין בהם בחוצה לארץ.

טז. וכן דין המוסר [מלשון] ממון חברו [לגור] - אף על פי שלא עשה מעשה, גובין אותו דיני חוצה לארץ.

יז. מנהג הישיבות בחוצה לארץ - אף על פי שאין גובין שם קנס - מנדין אותו, עד שיפסיס [יתפטר] לבעל דינו או יעלה עמו לדין לארץ ישראל. וכן שיתן לו שעור הראוי לו, מתירין נדויו, בין שנתפסיס בעל דינו, בין שלא נתפסיס. וכן אם תפס הנזק שעור מה שראוי לו לטל, אין מוציאים אותו מידו.

יח. יחיד שהוא ממנה לרבים [ו-] תלמיד חכם מפורסם - אף על פי שהוא דן דיני ממונות יחיד - אין ההודיה בפניו הודיה בבית דין, ואפילו היה סמוך. אבל השלשה - אף על פי שאינן סמוכין, והרי הן הדיוטות, ואין אני קורא אותן 'אלהים' - הרי ההודיה בפניהם הודיה בבית דין. וכן הכופר בפניהם, ואחר כך באו עדים - התזק בפניו, ואינו יכול לחזר ולטען, כמו שבארנו. כללו של דבר - הרי הן לענין הודאות והלואות וכיוצא בהן, בבית דין הסמוכין לכל הדברים.

יום שישי י' אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ו

א. כל דין שדן דיני ממונות וטעה - אם טעה בדברים הגלויין והידועין, כגון דיני המפדשין במשנה או בתלמוד - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנין בו כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר, כגון שהלף זה שנטל הממון שלא בדין למדינת הים, או שהיה אלם, או שטמא דבר הטהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים, וכיוצא בזה - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי שגרים להזק, לא נתכוון להזיק.

ב. טעה בשקול הדעת, כגון דבר שהוא מחלקת תנאים או אמונאים, ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפרוש, ועשה כאחד מהם, ולא ידע שפכר פשט המעשה בכל העולם

שִׁישׁ לָךְ, הִבָּא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵף עַל פִּי שֶׁהִבֵּיא רֵאִיָּה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, סוֹתֵר אֶת הַדִּין; מַה יַּעֲשֶׂה? לֹא מַצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמַצָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

ז. אֲכַל אִם סָתַם אֶת טַעֲנוֹתָיו, אֵינוֹ סוֹתֵר. כִּיצַד? אָמְרוּ לוֹ: "יֵשׁ לָךְ עֵדִים"? אָמַר: "אֵין לִי עֵדִים"! "יֵשׁ לָךְ רֵאִיָּה"? אָמַר: "אֵין לִי רֵאִיָּה"! וְדָנוּ אוֹתוֹ, וְחִיבוּהוּ - בֵּינָן שֶׁרֵאִיָּה שְׁנִיתִיכָא, אָמַר: "קָרְבוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהַעֲדוּנִי", אוֹ שֶׁהוֹצִיא רֵאִיָּה מִתּוֹךְ אֲפֻנְדָתוֹ [חֲגוּרוֹתוֹ] - אֵין זֶה כְּלוּם, וְאֵין מְשַׁנֵּיחִין עַל עֲדָיו וְלֹא עַל רֵאִיָּתוֹ.

ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיתָה הָרֵאִיָּה אֲצִלּוֹ וְהָעֵדִים עִמּוֹ בְּמִדְּנָה. אֲכַל אִם אָמַר: "אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה", וְלְאַחַר מִכָּאן כָּאוּ לוֹ עֵדִים מִמִּדְּנַת הָיִם, אוֹ שֶׁהִיתָה חֲמַת [שָׁק עוֹר] שֶׁל אֲבִיו שִׁישׁ שָׁם הַשְּׁטָרוֹת מִפְּקֻדַּת בֶּיֶד אַחֲרִים, וְכֹא זֶה שֶׁהִפְקִדוֹן אֲצִלּוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רֵאִיָּתוֹ - הֲרִי זֶה מִבֵּיא וְסוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מַה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שֶׁיִּכְוֹל לְטַעַן וְלומר: "זֶה שֶׁאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְלֹא רֵאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֲצִלִּי". וְכָל זֶמֶן שֶׁיִּכְוֹל לְטַעַן וְלומר: "מִפְּנֵי כֹךְ אֲמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה", וְהִיא מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵיו - הֲרִי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתֵר. לְפִיכָךְ, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: "אֵין לִי עֵדִים כָּלֵל, לֹא הִנֵּה וְלֹא בְּמִדְּנַת הָיִם, וְלֹא רֵאִיָּה כָּלֵל, לֹא בִּידֵי וְלֹא בִּידֵי אַחֲרִים" - אֵינוֹ יִכְוֹל לְסַתֵּר.

ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּגִדּוֹל שְׁנִיתִיכָא וְהִבֵּיא רֵאִיָּה וְעֵדִים אַחֵר שֶׁסָּתַם טַעֲנוֹתָיו. אֲכַל יוֹרֵשׁ שֶׁהָיָה קָטָן כְּשֶׁמָּת מוֹרִישׁוֹ, וְכֹא עָלָיו טַעֲנוֹת מִחֲמַת מוֹרִישׁוֹ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: "אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רֵאִיָּה", וְאַחֵר שֶׁיִּצְא חֵיב מִבֵּית דִּין אָמְרוּ לוֹ אַחֲרָיו: "אֵינוּ יוֹדְעִים לְאִבֶּיךָ עֲדוֹת שֶׁתִּסְתֵּר בָּהּ דִּין זֶה", אוֹ אָמַר לוֹ אַחֵר: "מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד אֲצִלִּי רֵאִיָּה זֶה" - הֲרִי זֶה מִבֵּיא מִיָּד וְסוֹתֵר; שֶׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ הַקָּטָן יוֹדֵעַ כָּל רֵאִיוֹת מוֹרִישׁוֹ.

י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ [הַתַּחֲבִּיב בַּקִּיּוֹן], שֶׁאִם לֹא יָבֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע, יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנוֹתָיו וְיִטַּל כָּל מַה שֶׁטָּעַן בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁאִם לֹא יָבֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל, אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפְטֹר חֲבֵרוֹ, וְעַכְשָׁיו הַיּוֹם, וְלֹא כֹא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים, וְאֲבָדָה זְכוּתוֹ. וְאִם הִבֵּיא רֵאִיָּה שֶׁהָיָה אֲנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִקֶּנֶן זֶה; וְיִשְׁבַּע כְּשִׁיתְכַּעֲנוּ חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁהָיָה מִקֶּדָם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

שְׁבֹאֲרָצוּ לְפָנֵי פְּלוֹנִי הַגָּדוֹל, וְנָדוֹן לְפָנָיו בְּדִין זֶה - שְׁכּוּפִין אֶת הַלֶּהָ, וְהוֹלֵךְ עִמּוֹ. וְכֹךְ הָיוּ מַעֲשִׂים בְּסִפְרָד.

שבת קודש י"א אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ז

א. אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִין שֶׁאָמַר: "אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי", וְאָמַר בַּעַל דִּינוֹ: "פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי" - הֲרִי אֵלוֹ שְׁנֵי הַדִּינִין שֶׁבִּרְרָה זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, בּוֹרְרִין לָהֶן דִּין שְׁלִישִׁי, וְשֶׁלְשֶׁתָּם דִּינִין לְשִׁנְיָהֶם; שֶׁמִּתּוֹךְ כֹּךְ יֵצֵא הַדִּין לְאַמְתּוֹ. אֲפִלּוּ הִיא הָאֶחָד שֶׁבִּרְרוּ בְּעָלֵי הַדִּין חֲכָם גָּדוֹל וְסֻמוּף, אֵינוֹ יִכְוֹל לְכַף אֶת בַּעַל דִּינוֹ שֶׁיָּדוֹן אֲצִלּוֹ זֶה, אֲלֵא גַם הוּא בּוֹרֵר מִי שֶׁיִּרְצֶה. ב. מִי שֶׁקָּבַל עָלָיו קְרוֹב אוֹ פְּסוּל, בֵּין לְהִיּוֹתוֹ דִּין בֵּין לְהִיּוֹתוֹ עָלָיו עַד, אֲפִלּוּ קָבַל אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים בַּעֲבֵרָה כְּשִׁנְיָ עֵדִים כְּשֶׁרִים כְּהַעֲדִיד עָלָיו, אוֹ כְּשֶׁלְשָׁה בֵּית דִּין מִמְּחִין לְדוֹן לוֹ - בֵּין שֶׁקָּבַל עַל עֲצָמוֹ לְאֲבֹד זְכוּתָיו וְלִמְחֹל מַה שֶׁהוּא טוֹעֵן עַל פִּיהֶם, בֵּין שֶׁקָּבַל שִׁיתָן כָּל מַה שֶׁיִּטָּעַן עָלָיו חֲבֵרוֹ בַּעֲדוֹת זֶה הַפְּסוּל אוֹ בְּדִינָיו - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ [נ- עשו קניין על התחייבותו] עַל זֶה, אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ, יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין, וְהוֹצִיא הַמָּמוֹן בְּדִין זֶה הַפְּסוּל אוֹ בַּעֲדוֹתוֹ - אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

ג. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לְחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְאָמַר לוֹ: "הִשְׁבַּע לִי בְּחֵי רֹאשֶׁךְ [לֹא הִזְכַּרְתָּ שֵׁם שְׁמִי], וְהִפְטֵר", אוֹ "הִשְׁבַּע לִי בְּחֵי רֹאשֶׁךְ, וְאֵנִי אֶתֵּן לָךְ כָּל מַה שֶׁתִּטָּעַן" - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ, יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין, וְנִשְׁבַּע כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ - אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר, וְחֵיב לְשַׁלֵּם.

ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה הֵסֵת [מִדְּרַבְנָן], וְהִפְכָּה [נ- גילגל השבועה על הצד השני] - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אוֹ אִם נִשְׁבַּע זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב עָלָיו - אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

ה. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁלֹּא הָיָה חֵיב שְׁבוּעָה, וְאָמַר: "אֵנִי אֲשַׁבַּע לָךְ שְׁבוּעָה חֲמוּרָה" - אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אֵינוֹ יִכְוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּבֵית דִּין - חוּזֵר, עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין וְיִשְׁבַּע.

ו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּדִין, וְהִבֵּיא עֵדִים אוֹ רֵאִיָּה לְזְכוּתוֹ - סוֹתֵר אֶת הַדִּין, וְחוּזֵר הַדִּין; אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַר נִגְמַר הַדִּין, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא מִבֵּיא רֵאִיָּה, סוֹתֵרוֹ. אָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: "כָּל רֵאִיוֹת

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ה'י"א אדר ה'תשס"ט

מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה מַעֲרִיר לְעָרִי מִקְלָט, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְיִשְׁבַּע שָׁם עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (בַּמְדַּבֵּר לָהּ, כֹּה). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוֹפְטִים לְדַבְרִים יט, ד): "וְיִשְׁבַּע שָׁם" — אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם

יום ראשון ה' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

הַמַּצְוָה הָרַכָּה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְהַגְלוֹת

(דברים כה, יב). ולשון ספרי (כי תצא): "במבשיו (במקומות שהוא בוש בהם) — מה מבשיו מיוחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא ב' וקצותה", כן כל-דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא ב' וקצותה את-כפה". וקצותה את-כפה — מלמד שאתה חייב להצילו בכפה. מנין אם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפש? תלמוד לומר: לא תחוס עינך הנה נתבאר לך ענין צווי זה, ושה שאתה "אשת האחד" — לא דבר אלא בהנה (במצוי), והפנה היא: להציל את הנרדף באבריו של רודף: ואם אי אפשר להצילו אלא בהריגת הרודף לגמרי — הורגין אותו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין (עג).

המצוה הרצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלחוס על נפש הרודף פרוש דבר זה: שזה שאמרנו במצוה שקדמה לזו (לא תעשה רצב), שלא יהרגו העדים את-החוטא (בחטא שחייבים מיתה) עד שידינוהו בית דין במיתה — אין זה אלא אם עבר ועשה המעשה שהוא חייב עליו מיתה וסיים אותו: אבל בשעת חפצו והליכתו לעשות, הרי אז הוא נקרא: רודף — וחובה עלינו למנוע ולעכבו מלעשות את-העברה שילבו מתאנה: ואם התעקש וסרב — אז נלחם בו. ואם נוכל למנוע ממחשבתו בכך שנתסרו אבר מאבריו, כגון שנתותף ידו או רגלו או נסמא את-עיניו — הרי זה היותר טוב: ואם אי אפשר למנוע אלא באבוד נפשו — הרי זה נהרג קדם שיעשה. ובאה האזהרה מלחוס עליו ומלהמנע מהריגתו, והוא אמרו: "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך" (שם) ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "וקצתה את-כפה — מלמד שאתה חייב להצילו (את הנרדף על ידה) בכפה. מנין שאם לא תוכל להצילו בכפה הצילו בנפש? תלמוד לומר: לא תחוס עינך". ושם אמרו: "מה מבשיו מיוחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא ב' וקצתה את-כפה". כן כל-דבר שיש בו סכנת נפשות — הרי הוא בקצתה את-כפה". וזה שאמרנו שיהרג הרודף על חפצו — אינו בכל-מי שיחפץ לעשות איזו עברה שתהיה, ואינו אלא באדם הרודף אחר חברו להרגו, ואפלו הוא קטן (הרודף), או הרודף אחר אחת מכל-העצירות

לעולם, שנאמר 'שם' — שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבארנו כל-דיני מצוה זו במסכת מכות (ז. ואילך).

המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקחת כפר מרוצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה בהכרח. אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו" (שם, לב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מפות (כתובות לו:).

המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהרוג את-החוטא בשעה שנראהו שפכר עשה עברה שהוא חייב עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא תעשה רצג) קדם שיכוא לבית דין, אלא נביאהו לבית דין בהכרח ונביא עליו עדים לפניו, ונהיה אנחנו (הרואים את המעשה) עדים בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים) ידינוהו במה-שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא אמרו יתעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט" (שם, יב). ולשון המכלתא: "יכול יהרגו אותו משהרג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול הם שראוהו שהרג — הרי כלם נעשים עדים ומעידים לפני בית דין אחר, ובית הדין האחר ימיתוהו. ובמכלתא: "הרי עדה (בית דין) שראו אחד שהרג את-הנפש יכול יהרגו אותו עד שלא יעמוד אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום שני ו' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קפב.

המצוה הרמ"ז — הצווי שנצטוינו להציל הנרדף מיד מי שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר: שאנו מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל את-הנרדף אלא בנפש הרודף, והוא אמרו יתעלה: ("כי ינצו אנשים .. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו .. והחזיקה במבושיו ..") "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך"

יום שלישי ז' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה קפא.

מצות לא תעשה שט. רחצ.

מצות עשה קפד.

המצוה הקפ"א — הצווי שנצטוינו בעריפת (ראשה של) עגלה. אם נמצא בשדה הרוג שלא נודע מי הרגו, והוא אמרו יתעלה: "כי-ימצא חלל באדמה" (דברים כא, א) וזהו דין עגלה ערופה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון ממסכת סוטה (מד:).

המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע ומלעבוד את-האדמה בנחל איתן (נחל מים הזורם בחזקה) שנערפה בו העגלה, והוא אמרו: "אשר לא-יעבד בו ולא יזרע" (שם, ד) והעובר על זה-לוקה. ובגמרא מכות (כב.) פשהזכירו מחיבי מלקות אמרו: "והא איכא זורע לנחל איתן ואזהרתיה מהכא: "אשר לא-יעבד בו ולא יזרע". הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו:).

המצוה הרח"צ — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר מוקשים ומכשולים בערינו ובתוך פתינו כדי שלא יאכדו בהם בני אדם, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תשים דמים בביתך" (שם כב, ח) ולשון ספרי (פרשת תצא שם) "ועשית מעקה" (שם) — מצות עשה: "ולא-תשים דמים" — מצות לא-תעשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש שקלים (מתלמוד) ירושלמי ובכמה מקומות בסדר נזקין (בבא קמא טו: מו: ועוד).

המצוה הקפ"ד — הצווי שנצטוינו לסלק המוקשים והמכשולים מפל-משכנותינו, הינו: שנבנה כהל מקיף סביב הגגות והבורות והשיחין ודומיהם, כדי שלא יפול מישהו בהם או מהם. וכן מקומות הספנה כלם בונים ומתקנים אותם, כדי שתסור הספנה, והוא אמרו: "ועשית מעקה לגגך" (שם) ולשון ספרי: "ועשית מעקה לגגך — מצות עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת בבא קמא.

לגלות ערותה — ובתנאי שלא יהיה בן תשע שנים ויום אחד. ופשוט שהזכור מכלל העריות, אמר יתעלה: "צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה" (שם כב, כז), הא יש לה מושיע — מושיעה בכל-דבר שהוא יכול להושיעה. והשוה דין רודף אחריה ורודף אחר חברו להרגו, אמר: "כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש בן הדבר הזה" (שם, כו) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין (עב — עג).

המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתירשל מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואבדן ויש לנו יכלת להצילו. כגון שהוא טובע במים ואנו נדע לשחות ונוכל להצילו. או שגוי רוצה להרגו ואנו יכולים להסיר מה-שפלבדו או לדחות ממנו הזקו ובאה האזהרה מלהמנע להצילו באמרו יתעלה: "לא-תעמד על-דם רעך" (ויקרא, יט, טז). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל באזהרה זו, לפי שהוא רוצה את-ממון אחיו אוכד והוא יכול להחזירו לו בכך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עינו" (שם, ה, א) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "מנין אם יודע את לו עדות, שאין אתה רשאי לשתוק עליה? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-דם רעך". ומנין אם ראיתו טובע בנהר, לסטים באין עליו, חיה רעה באה עליו — חייב אתה להצילו? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-דם רעך" ומנין לרודף אחר חברו להרגו שאתה חייב להצילו בנפשו? תלמוד לומר "לא-תעמד על-דם רעך". וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג:).

המצוה הקפ"ב — הצווי שנצטוינו להבדיל שש ערי מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשגגה (שיהיו עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-הדרך אליהן ולישר אותה, ולא יניחו בה דבר המעכב את הבורח מלרוץ, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך הדרך ושלשת את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (עז:). ומכות (ז). ושקלים (פרק א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ".

יום רביעי ח' אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך עצה בדבר שאינו כפי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאתה חושבו שהוא טוב וישר, והוא אמרו יתעלה: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "ולפני סומא בדבר — היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלא זו כולל גם מי שמסיע לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו האדם שסמאה התאווה את-ראיתו ונעשה עור ועוזרו בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על המלוה ברבית והלוה ברבית ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עזר לחברו והכשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן מכשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.

המצוה הר"ב — הצווי שנצטוינו להוריד את-המשא מעל הבהמה שכשלה במשאה בשדה, והוא אמרו יתעלה: "כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֵׁנָאֵךְ רֹכֵן וְגו' עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עֹזֵב תַּעֲזֹב — פְּרִיקָה". ושם אמרו: "'עֹזֵב תַּעֲזֹב' — נִמְצְאוּ לְמִדִּין שֶׁהוּא עֹזֵב עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה", כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו מלהניחה רוכצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות לא-תעשה (המצוה המשלימה ע"ר): ואם הניחה רוכצת תחת משאה, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך, שזה שנאמר "עֹזֵב תַּעֲזֹב" — מצות עשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא (לב).

המצוה הר"ג — הצווי שנצטוינו לטעון את-המשא על הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורדנוהו ממנו או שהורידו זולתנו. כי כמו שנצטוינו לפרק ממנו, כך נצטוינו לטעון

עמו. והוא אמרו יתעלה: "הֵקֵם תָּקִים עִמּוֹ" (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תָּקִים עִמּוֹ — טְעִינָה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא (לב). ושם נתבאר, שמצוה מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.

המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשאו מעבב בדרך, אלא נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני מצוה זו, והוא אמרו: "וְחִדַּלְתָּ מַעֲזֹב לוֹ" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וְחִדַּלְתָּ מַעֲזֹב לוֹ עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ", נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה. וכא עוד לאו מיחד בענין זה והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תראה את-חמור אחיך וגו'" (דברים כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-חמור אחיך" וכו' — מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר: "כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֵׁנָאֵךְ" (שמות כג, ה) — מצות עשה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא (לב).

יום חמישי ט' אדר ה'תשס"ט

יום שישי י' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְּכָר לַעֲמִיתְךָ וְגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דָּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד, כְּלוֹמַר הַמְּשִׁיכָה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): בדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — מתוך מהדורת "ספהמ"צ ללומדי השיעור היומי" — חזק עט
— שבת קודש י"א אדר ה'תשס"ט —

נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה —
הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבארו משפטי דין זה,
כלומר: ידיעת הדרךים שבהן מתקנים המקח
בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק
ח' מ(בבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק
ו' ופרק ז' מ(בבא) בתרא.

שבת קודש י"א אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רנ.

המצוה המְשְׁלִימָה מאתים וחמשים —

האזהרה שזהרנו מלהונות (לרמות) זה-את-זה
במסחר בשעת מקח וממכר, והוא אמרו יתעלה:
"וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך
אל-תונו איש את-אחיו" (ויקרא כה, יד). ובספרא
(פרשת בהר) אמרו: "אל-תונו איש את-אחיו —
זו אונאת קמון". וכבר נתבארו דיני מצוה זו
בפרק ד' מבבא מציעא (מט: ואילך).

אגרות קודש

ב"ה, י' אדר, תש"כ
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' הרב גדלי' שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מח' אדר,

וייהי רצון אשר מכאן ולהבא לא ידע הוא וכל או"א מבני המשפחה שליט"א מכל צער ועגמ"נ ואך
טוב וחסד ימצאו כל הימים.

ובזה כמובן וגם פשוט שישתדור עניני הפרנסה כדבעי באופן של מנוחה וכבוד, ויבשר טוב בהנוגע
אליו וכל או"א מהמשפחה שי' בטוב הנראה והנגלה.

בברכה לו ולכל המשפחה שי'.

נ.ב.

במ"ש אודות התפלה שלאחר הלימוד שנדפס בסידורים - לא ראיתי בתוך אנ"ש שיאמרוה.

בהנוגע לאמירת תחנון בתפלת מנחה, מפורסם מנהגנו לאומרו (לבד, כמובן, באותם הימים
המצוינים בסידור מאדה"ז לפני ובא לציון), וע"ד ששמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
בגמ"מ זי"ע בהנוגע ליום היאצ"ט שמנהגנו לומר תחנון, שאמר הצמח צדק: ווען איז נאך אזא צייט אויף
אויסצובעטיין. שעד"ז הוא גם בתפלת מנחה שאמרו רז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי
אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה.

בהנוגע להשם שנוסף - יבררו אצל רב מורה הוראה בסביבתו.

מנהגי י"ב חדש וכן היאצ"ט נדפס בקונטרסי ייג שבט וב' ניסן.

שופטים י א-יח

י א וַיָּקָם אַחֲרָי אַבְימֶלֶךְ לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל תּוֹלַע בֶּן־פּוּאָה בֶּן־דֹּדּוֹ אִישׁ יִשְׁשֹׁכָר וְהוּא־יָשֵׁב בְּשֹׁמֶר בְּהַר אֶפְרַיִם: כ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּשֹׁמֶר: ג וַיָּקָם אַחֲרָיו יֵאִיר הַגִּלְעָדִי וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְשָׁתַיִם שָׁנָה: ד וַיְהִי־לֹו שְׁלֹשִׁים בָּנִים רִכְבִּים עַל־שָׁלָשִׁים עֵינִים וְשָׁלָשִׁים עֵינִים לָהֶם לָהֶם יִקְרְאוּ חֲנוֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר בָּאֲרֶץ הַגִּלְעָד: ה וַיָּמָת יֵאִיר וַיִּקְבֹּר בְּקֶמֶן: ו וַיָּסֶפּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעֲשֻׁתָּרוֹת וְאֶת־אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת־אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי מוֹאָב וְאֶת אֱלֹהֵי בְנֵי־עַמּוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲזֹבוּ אֶת־יְהוָה וְלֹא עָבְדוּהוּ: ז וַיַּחֲרָאֵף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד בְּנֵי עַמּוֹן: ח וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנָה הַהִיא שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה אֶת־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בָּאֲרֶץ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּגִּלְעָד: ט וַיַּעֲבְדוּ בְנֵי־עַמּוֹן אֶת־הַיַּרְדֵּן לְהִלָּחֵם גַּם־בִּיהוּדָה וּבְבִנְיָמִן וּבְבֵית אֶפְרַיִם וַתֵּצֵר לְיִשְׂרָאֵל מָאֵד: י וַיַּזְעִקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה לֵאמֹר חָטֵאנוּ לָךְ וְכִי עָזַבְנוּ אֶת־אֱלֹהֵינוּ וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא מִמִּצְרַיִם וּמִן־הָאֱמֹרִי

רש"י

(א) בן דודו. כך שמו: (ד) עירים. (תרגום): ולא עבדוהו. אפילו בשותפות עם אלו: עולין, סוסים בחורים: ושלשים עירים להם. (ח) בשנה ההיא. כשמת יאיר: אשר בעבר הירדן. ארץ ראובן וגד וחצי המנשה, שהיו שכיניהם: (יא) הלא ממצרים. שבע תשועות יש כאן, כנגד שבע עבודות זרות שהיו שבע עבודות זרות נמנו כאן: ויעזבו את ה'

מצודת דוד

(ב) וימת. בתוך שנת העשרים ושלש, ועלה השנה לו וליאיר ששפט אחריו, כן כתוב ב'סדר עולם' (פרק יב): (ד) רכבים וגו'. והוא דבר חשיבות: חות יאיר. על כי נאמר בתורה (במדבר לב מא) שיאיר בן מנשה קרא לעריו חות יאיר, ולפי שהיה שמו כשמו, וערי בניו היו מרובות, קראם גם כן חות יאיר: (ו) ויעזבו. רצה לומר, עזבו את ה' מכל וכל, ולא עבדוהו אפילו בשתוף עם כל אלו

מצודת ציון

(א) דודו. שם איש: (ד) עירים. כן יקרא החמור בעודו קטן, כמו (זכריה ט ט) עיר בן אתונות: עירים. תניינא: כמו ערים, ובדרך צחות אמר 'עירים', לזווגו עם עירים שזכר: (ז) וימכרם. רצה לומר, מסרם: (ח) וירעצו. ענין שבירה, כמו (שמות טו ו) תרעץ אויב: וירעצו. אף הוא ענין שבירה, כמו (ישעיהו מב ג) קנה רצוע: (ט) ותצר. מלשון

עבודות זרות: (ח) בשנה ההיא וגו'. רצה לומר, מיד בשנה שמת יאיר התחילו לרעוץ ולרוצץ את ישראל, ושמנה עשרה שנה התמיד הדבר, ורצה לומר, לא היה בהדרגה, כי אם בפעם אחת, ולא כדרך שאר המשעבדים: את כל וגו'. יפרש מה שנאמר בתחלת המקרא, בני ישראל, הם כל בני ישראל אשר בעבר הירדן: (י) וכי עזבנו וגו' ונעבד וגו'. וי"ו הראשון מוסיף על הוי"ו השני, והשני על הראשון, ורצה לומר, עשינו חטא כפול, את ה' עזבנו, ואת הבעלים עבדנו: (יא) ויאמר ה'. על ידי נביא בא להם דבר ה': ממצרים. רצה לומר, מקושי שעבוד מצרים:

וּמִן־בְּנֵי עַמּוֹן וּמִן־פְּלִשְׁתִּים: יִצְדוֹנִים וְעַמְלֹק וּמְעוֹן לַחֲצוֹ אֶתְכֶם וַתַּצְעֲקוּ
 אֵלַי וְאוֹשִׁיעָה אֶתְכֶם מִיָּדָם: יִגְאֹתֶם עֲזֹבְתֶם אוֹתִי וַתַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 לָכֵן לֹא־אוֹסִיף לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: יִדְּלוּ וְזָעְקוּ אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתֶּם בָּם
 הִנֵּה יוֹשִׁיעוּ לָכֶם בַּעַת צָרְתְּכֶם: טו וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה חַטָּאוּנוּ
 עָשִׂה־אֵתָּה לָנוּ כְּכֹל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ אֲדָהּ הַצִּילָנוּ נָא הַיּוֹם הַזֶּה: טז וַיֹּסִירוּ
 אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח מִקֶּרְבָּם וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל:
 יז וַיַּצְעֲקוּ בְנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲנוּ בְּגִלְעָד וַיֹּאסְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּמִצְפָּה: יח וַיֹּאמְרוּ
 הָעָם שָׂרֵי גִלְעָד אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יַחַל לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן יִהְיֶה
 לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל גִּלְעָד:

רש"י

עובדים: (יב) ומעון. שם אומה: (טז) ותקצר נפשו בעמל ישראל: כביכול לא היה רחבת מקום ויצעקו. נאספו על ידי כרוז:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יב) לחצו אתכם. אשר לחצו אתכם, ומוסב גם על הנזכרים במקרא שלפניו: ותצעקו. והנה צעקתם אלי והושעתני לכם: (יד) המה יושעו. אמר בדרך לעג והתול: (טו) ככל הטוב בעיניך. המשפט הישר בעיניך, רק נפלה נא ביד ה', וביד אדם כל נפול: (טז) ותקצר נפשו. רצה לומר, קצרה רצונו של מקום בדבר עמל ישראל, כי מתחלה היה רצון המקום להרבות עמלם בעבור חטאם הרב, ועתה בשובם לה', קצרה רצונו מלהרבות עמל, רצה לומר, נחם ה' על הרעה: (יח) מי האיש. רצה לומר, דעו מי האיש, יהיה מי שיהיה, אשר יחל וכו' יהיה לראש:

דברי הימים ב ו א-כא

ו א אֲזָא אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן בַּעֲרַפֵּל: ב וַאֲנִי בָנִיתִי בֵּית־זָבֹל לָךְ
 וּמִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: ג וַיֹּסֵב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל

רש"י

(א) אז אמר שלמה. הואיל והבית מלא עשן עכשיו אני יודע שהשכינה שרויה בו בערפל כי כן דרכו דכתיב (שמות כ') ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים ודאי שרצונו להתעכב בו ובספרי פירש אז אמר שלמה כשראה הענן אמר עתה אני רואה שהשכינה שרויה בבית

מצודת דוד

מצודת ציון

(א) אז. בראות הענן אמר רואה אני כי באה השכינה כי ה' אמר לשכון בערפל כמ"ש אל הערפל אשר שם האלהים (שמות כ) וערפל הוא עב הענן: (ב) ואני בנתי. ר"ל הואיל ובאה השכינה בנתי א"כ בית זבול לך ולא היה עמלי בחנם ואמר בדרך משל כאדם הדר בבית אחד: ומכון. ויהיה מכון לשבתך בה עד עולם כי מעתה לא תשרה השכינה עוד במקום אחר: (ג) ויסב וכו'. אל מול העם: ויברך. הברכה האמורה במ"א אחר התפלה: עומד. כי אין

וְכָל־קֶהֱלִי יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: ד וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּפִי
 אֶת דָּוִיד אָבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר: ה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְעִיר מְכֹל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
 וְלֹא־בַחֲרָתִי בְאִישׁ לַיהוָה נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: ו וַאֲבַחֵר בִּירוּשָׁלַם לַיהוָה
 שְׁמִי שָׁם וַאֲבַחֵר בְּדָוִיד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: ז וַיְהִי עִם־לֵבב דָּוִיד אָבִי
 לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִיד אָבִי יֶעַן אֲשֶׁר
 הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת בַּיִת לְשִׁמִּי הֵטִיבוֹתָ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ: ט רַק אַתָּה
 לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי בְנֶךָ הַיּוֹצֵא מִחֻלְצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשִׁמִּי: י וַיָּקָם
 יְהוָה אֶת־דָּבָרוֹ אֲשֶׁר דָּבַר וַאֲקוּם תַּחַת דָּוִיד אָבִי וְאֶשֶׁב י עַל־כִּפֹּא יִשְׂרָאֵל
 כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה וַאֲכַנֶּה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יא וְאֲשִׁים שָׁם
 אֶת־הָאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יב וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי
 מִזְבֵּחַ יְהוָה נֶגֶד כָּל־קֶהֱלִי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו: יג כִּי־עָשָׂה שְׁלֹמֹה בֶּיּוֹר נִחָשֶׁת
 וַיִּתְּנֶהוּ בְּתוֹךְ הָעֹזָרָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ וְאַמּוֹת שְׁלוֹשׁ
 קוֹמָתוֹ וַיַּעֲמֵד עָלָיו וַיִּבְרָךְ עַל־כַּרְפָּיו נֶגֶד כָּל־קֶהֱלִי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו
 הַשָּׁמַיְמָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כֶּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ

רש"י

ויפרוש כפיו השמימה ויאמר וגו' אלא שמפסיק
 בינתיים להודיע על מה עמד וכן במלכים (א'
 ח') ויפרש כפיו השמימה ויאמר: (יג) כי עשה
 שלמה. מוסב על נגד כל קהל ישראל כלומר
 היאך היה גבוה מכולם להשמיע דבריו:
 ויעמוד עליו. ועתה יכולין לראותו כל ישראל
 ומשום שמפסיק הענין צריך לומר כבראשונה
 נגד כל קהל ישראל וכן ויפרוש כפיו השמימה:
 (יד) אין כמוך אלהים. ממה שאתה שומר

מצודת ציון

הכנה: (ט) מחלצ'ך. הם המתנים והוא כינוי לאבר
 המשגל על כי הוא סמוך להם: (י) ויקם. קיים:
 (יג) ויברך. ענין כריעה ולתוספת ביאור אמר על ברכיו:

הכנה: (ט) מחלצ'ך. הם המתנים והוא כינוי לאבר
 המשגל על כי הוא סמוך להם: (י) ויקם. קיים:
 (יג) ויברך. ענין כריעה ולתוספת ביאור אמר על ברכיו:
 (ד) אשר דבר בפיו. בהבית הזה: אשר שם. בזה הארון: ברית ה'. לוחות הברית
 אשר כרת ברית עם ישראל בעת שנתנם: (יב) ויפרוש כפיו. כדרך שואל החסד: (יג) כי עשה שלמה. בא לפרש
 איך הי' נגד כל ישראל והאיך ראוהו הרחוקים ממנו ואמר כי עשה וכו': ויעמוד עליו. וראהו א"כ כולם: השמימה.
 למעלה כלפי השמים: (יד) שומר הברית. הגמול שהבטיח בברית:

מצודת דוד

ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: ובידו מלא.
 בכח ידיו השלים דברו אשר דבר לאמר: (ה) לבנות בית.
 לבנות בה בית: (ח) הטיבות. טוב עשית בזה ולזכות
 תחשב כי ע"י באה ההכנה לצוות עליו ולהכין הכל:

(ט) רק אתה וכו'. עם שתכין הכל: (יא) ואשים שם. בהבית הזה: אשר שם. בזה הארון: ברית ה'. לוחות הברית
 אשר כרת ברית עם ישראל בעת שנתנם: (יב) ויפרוש כפיו. כדרך שואל החסד: (יג) כי עשה שלמה. בא לפרש
 איך הי' נגד כל ישראל והאיך ראוהו הרחוקים ממנו ואמר כי עשה וכו': ויעמוד עליו. וראהו א"כ כולם: השמימה.
 למעלה כלפי השמים: (יד) שומר הברית. הגמול שהבטיח בברית:

שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבֹדֶיךָ הַהֲלָכִים לִפְנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם: טו אֲשֶׁר שָׁמְרָתָּ לַעֲבֹדֶיךָ דָּוִיד אָבִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבִידְךָ מִלֵּאתָ בְּיוֹם הַזֶּה: טז וְעַתָּה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁמֵר לַעֲבֹדֶיךָ דָּוִיד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא־יִפְרֹת לְךָ אִישׁ מִלִּפְנֵי יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֶיךָ אֶת־דִּרְכָּם לָלֶכֶת בְּתוֹרָתִי כַּאֲשֶׁר הִלַכְתָּ לִפְנֵי: יז וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאֱמֹן דְּבַרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲבֹדֶיךָ לְדָוִיד: יח כִּי הָאֱמֻנָם יֹשֵׁב אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עַל־הָאָרֶץ הִנֵּה שָׁמַיִם וּשְׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אָף כִּי־הִבִּיתָ הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי: יט וּפָנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עֲבָדֶיךָ וְאֶל־תַּחֲנוּנָתוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי לִשְׁמָע אֶל־הֲרִנָּה וְאֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֲבָדֶיךָ מִתְּפִלָּל לִפְנֶיךָ: כ לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחוֹת אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה יוֹמָם וּלְיָלָה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לָשׂוּם שְׁמֶךָ שָׁם לִשְׁמוֹעַ אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֲבָדֶיךָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה: כא וְשָׁמַעְתָּ אֶל־תַּחֲנוּנָיו עֲבָדֶיךָ וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְּלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְאַתָּה תִּשְׁמָע מִמָּקוֹם שְׁבַתְּךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעְתָּ וְסִלַּחְתָּ:

רש"י

האלהים ולפנות הוא אל תפלינו: (יט) לשמוע אל הרנה. זו צעקה כמו (מלכים א' כ"ב) ותעבר הרנה במחנה ועל כרחך על צעקתם של כל אדם שהוא נס מפני צרתו אל יתפלל אלא בצעקתו בסתר כך חבור המקראות וסוף הענין מוכיח שאמר ואתה תשמע ממקום שבתך למדת שלא בנאו אלא לדעת כן להוריד בו שכינה כדי שישב על הארץ לשמוע ממכון שבתך אל התפלות שיתפללו בו: (כ) להיות עיניך פתוחות. בכל עת אשר יתפללו אליך:

מצודת ציון

(טו) מלאה. ענין השלמה: (יז) יאמן. מל' האמנה וקיום: (יח) האמנם. אמנם הוא ענין אמת והיא בה"א התמיהה: יכלכלוך. ענין החזקה כמו שלשת אלפים יכל (לעיל ד): אף כי. הוא ענין ק"ו וכ"ש:

הברית והחסד שאתה גוזר מן השמים לתת לאוהביך אתה מצניעו וגונו הברית והחסד לקיים הבטחתך בארץ: ההולכים לפניך. כמו שהלך דוד אבי וזה אשר שמרת לעבדך דוד בל' אמנת הבטחה: (יח) כי האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ. ל' תמיה וכי אפשר שיאמין אדם שישב אלהים על הארץ כי שמים ושמי השמים וגומר אלא מחמת חסד שגמלת לדוד אבי צמצמת שכינתך: אף כי הבית הזה אשר בנית. ולמה בניתו להתפלל לפני

מצודת דוד

(טו) אשר שמרת. ר"ל אשר נראה לכל ששמרת לו הבטחתך אשר הבטחתו שאני אבנה הבית: ותדבר. כמו שדברת כן מלאה בכח ידך כאשר נראה היום: (טז) שמר וכו'. ר"ל שמור גם ההבטחה ההיא אשר הבטחתו שאם זרעו יצדקו לא יופסק מהם המלוכה: (יז) יאמן דברך.

ר"ל עשה דבר לשיהא נקרא שם הבית אשר בנית בית ה': (יח) כי האמנם. האם אמת הדבר שישב אלהים עם האדם בבית העשוי על הארץ בתמיה הלא שמים לא יכלכלוך ומכ"ש הבית וא"כ במה יהיה בית ה': (יט) ופנית. לזאת פנה נא אל תפילתי מה שאתפלל על עיקר כוונת תועלת הבית ובמה יקרא בית ה': (כ) להיות וכו'. וזהו תפילתי להיות עיניך וכו': אל המקום הזה. במקום הזה וכן ואל הארון (שמות כה) ומשפטו ובהארון: (כא) ושמעתי וכו'. ר"ל כמו שאני מתפלל שתשמע תפילתי כן אני שואל לשמוע תפלת כל עמך: ואתה תשמע וכו'. ר"ל לא שתשב פה לשמוע כ"א התפלה העשוי פה ישמע אל השמים ותקבל ברחמים ותסלח לעון המתפלל:

1 **הָאָה בָּל חָד וְחָד כָּלָל וּפְרָט בְּאַפִּי נְפִישָׁה דְּרִשְׁיָן לֵיהּ** – כאשר נאמרו
2 ב'פרט' כמה פרטים נדרש כל אחד מהם בפני עצמו בכלל ופרט וכלל, ואין
3 לרבות אלא דבר הדומה לו. אף כאן, שנאמר בפרט שור חמור שה ושלמה,
4 נדרש כל אחד מהם בפני עצמו, ולפיכך אין לרבות מ'שלמה' בעלי חיים
5 כלל, ואילו משור ומחמור ושה אין לרבות אלא בעלי חיים שנכללת מטמאת
6 במגע ובמשא. **אַבְל עוֹפּוֹת** שאין נכללת מטמאת במגע ובמשא.
7 מתרצת הגמרא: **אִם בֶּן** – אם כדבריהן, שאין לרבות אלא דבר הדומה לפרט
8 לגמרי, **נִכְתוּב רְחֻמָּא חַד פְּרָטָא** – שתכתוב התורה פרט אחד בלבד וממנו
9 נלמד לרבות את הדומה לו לגמרי, אלא בודאי לכך כתבה התורה כמה
10 פרטים ללמד שחייב כפל נוהג אף בשאר בעלי חיים.
11 מבררת הגמרא: **הִי נִכְתוּב רְחֻמָּא** – איזה מהפרטים יכלה התורה לכתוב
12 ונלמד ממנו לשאר. הרי **אִי בְּתָב רְחֻמָּא שׁוֹר בְּלָבָד, הָהּ אֲמִינָא** שאם גנב
13 מין הראוי להיות קרב **לִנְפִי מוֹבַח, אִין** – אזי חייב עליו כפל, כיון שזה דומה
14 לשור, אבל אם גנב מין שאין קרב **לִנְפִי מוֹבַח לָא**, לפיכך נאמר 'חמור'
15 ללמדנו חיוב כפל גם במין שאינו קרב לגבי מזבח. **וְאִי בְּתָב רְחֻמָּא חַמּוֹר**
16 בלבד, **הָהּ אֲמִינָא**, על דבר שמינו קדוש **בְּכִכּוּרָה אִין** – חייב עליו כפל,
17 לפי שהוא דומה לחמור הקדוש בכורה, אבל דבר שאין מינו קדוש **בְּכִכּוּרָה**
18 **לָא** חייב עליו כפל. לכן נאמר 'שור', שאם אינו נצרך ללמד על עצמו ושהרי
19 הוא קדוש בכבורה) מלמד הוא לרבות אפילו דבר שאינו קדוש בכבורה.
20 הגמרא מישבת, **אֲמָרִי תְּלִמִידֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אִם בֶּן**, שלא התרבה אלא
21 דבר שנכללו מטמאת במגע ובמשא, **שׁוֹר וְחַמּוֹר בְּלָבָד, לָמָּה לִי, שְׁמַע מִיָּנָה** מאחר ואינו נצרך ללמד על עצמו ושהרי הוא
22 קדוש בכבורה וקרב לגבי המזבח, מלמד הוא **לְאַתּוּנִי וְלִרְבוּתוֹ עוֹפּוֹת**,
23 שאף שאין נכללת מטמאת במגע ומשא חייב עליהם כפל.
24 שואלת הגמרא: **וְאִימָא** – ואומר ש'שה' נאמר **לְאַתּוּנִי** רק **עוֹפּוֹת מְהוּרִים**,
25 לפי שהם **דּוֹמִים לְשָׁה**, בכך **דְּמֻטָּא בְּגִידִים אֲבִית הַבְּלִיעָה**
26 – שנכללת מטמאת אפילו את בגדיו של האוכל מהם ווכל שכן את גופו
27 בשעה שהם בבית הבליעה שלו, **אַבְל עוֹפּוֹת מְמַאִים דְּלִית בְּהוּ מוֹמָאָה**
28 – שאין בהם דין טומאה כיון **לָא מְטַמְּאִי בְּגִידִים אֲבִית הַבְּלִיעָה** – שאינם
29 מטמאים את האדם ואת הבגדים שהוא נוגע בהם בשעת אכילתם, ואם כן
30 אינם דומים לפרט כלל, **לָא חִיבִים עֲלֵיהֶם כֶּפֶל**. משיבה הגמרא: תיבת 'כל'
31 שבפסוק **עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע רִיבּוּאָה הוּא** – נחשבת ל'ריבוי' ונדרשת במידת
32 'ריבוי ומיעוט', ואינה נדרשת במידת 'כלל ופרט', ומכיון שכן, יש לרבות כל
33 דבר (ומלבד דבר אחד) ככל פסוק הנדרש במידה זו.
34 הגמרא מקשה על הכלל שאמרה 'כל' ריבויא הוא: **וְכָל חֵיקָא דְּבִתָּב 'כָּל'**
35 **רִיבּוּאָה הוּא** – וכי בכל מקום שנאמר 'כל' הוא ריבוי והפסוק נדרש במידת
36 ריבה ומיעט וריבה, **וְהָאֵל לִנְפִי מַעֲשֶׂה שֵׁנִי דְּבִתָּב בּו' כָּל, וְקָא**
37 **דְּרִשְׁיָן לֵיהּ** – ואף על פי כן נדרש הפסוק **בְּכָלָל וּפְרָט** ולא בריבוי ומיעוט.

38 **דְּתִנָּא** בברייתא, מי שיש בידו מעות של מעשר שני וחפץ לקנות בהם דברי
מאכל בירושלים, נאמר על כך בתורה (דברים יד כו) **וְנִתְּתָה הַקֶּסֶף בְּכָל**
39 **אֲשֶׁר תֵּאָדָה נֶפֶשׁךָ, וּפְסוּק זֶה הוּא כָּלָל**, שכן משמע שיכול לקנות במעות
40 אלו כל דבר. וכאשר נאמר בהמשך הפסוק **בְּכָרְךָ וּבְצִאָן וּבִינֵן וּבְשֹׁכְרֵי הָרִי**
41 **זֶה פְּרָט**, משמע שאין לקנות בהם אלא מינים אלו. וכשנאמר בהמשך
42 **וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נֶפֶשׁךָ, חֲזוֹר הַכְּתוּב וְכָלָל**, שיכול לקנות כל דבר.
43 נמצא בפסוק זה **כָּלָל וּפְרָט** ו**כָּלָל**, לפיכך **אִי אֵתָה דִּן לְרְבוּת אֲלָא** דבר
44 שהוא **פְּעִין פְּרָט**, **מָה פְּרָט** האמור בפסוק **מְפֹרֵשׁ** שהוא **פְּרִי מִפְּרִי** –
45 דבר שנוצר מדבר אחר שאף הוא נוצר מאחר, וכן מפורש שהוא **גִּידוּלִי**
46 **קֶרֶקֶע** – צומח, יונק או ניזון מן הארץ, **אִם כָּל** שהוא **פְּרִי מִפְּרִי** ו**גִּידוּלִי**
47 **קֶרֶקֶע** ניקח בכספי מעשר. ומבואר כאן שתיבת 'כל' נדרשת ב'כלל ופרט'
48 וכלל ולא ב'ריבה ומיעוט וריבה'.
49 מתרצת הגמרא, **אֲמָרִי** – בני בית המדרש אמרו תירוצ' לקושיא זו, מעשר
50 שני שנאמר בו **'כָּל' וְכָל אֲשֶׁר תֵּאָדָה נֶפֶשׁךָ** ו**וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נֶפֶשׁךָ** –
51 הוא **כָּלָל**, אך תשלומי כפל שנאמר בהם **'כָּל' וְעַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע** – **עַל כָּל**
52 **אֲבִידָה** ריבויא הוא. תירוצ' נוסף, **וְאִיבְעִית אִימָא**, גם כאשר נאמר בתורה
53 **'כָּל' כָּלָל הוּא**, מיהו **'כָּל' דְּהֵקָא** האמור בחיוב כפל **רִיבּוּאָה הוּא**. והראיה
54 לכך היא, **מִפְּרִי בְּתִיב מַעֲיָקָא** – הרי בתחילת הפרשה כבר נאמר **כָּלָל**
55 **וּפְרָט וְכָלָל, דְּבִתָּב** (שמות כב ו) **'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רְעֻתּוֹ הָרִי זֶה כָּלָל** שכן
56 משמע כל פקדון שהוא, **'כִּסְפָּה אוֹ כֶּלִים'** הרי זה **פְּרָט** שכן משמע דווקא
57 אלו ולא דבר אחר, **'לְשִׁמּוֹר' תָּדָר** – חזר הכתוב ו**כָּלָל** כל דבר. **וְאִי סִלְקָא**
58 **דְּעֵתָךְ לומֵר, הָאֵל** – הפסוק שנאמר שם בהמשך **עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע, נָמִי**
59 **לְכָלָל וּפְרָט הוּא דְּאֵתָא** – אף הוא נדרש בכלל ופרט וכלל, אם כן **נִכְתוּב**
60 **רְחֻמָּא לְהֵנִי פְּרָטִי** – שתכתוב התורה אף את הפרטים האמורים כאן **נָמִי**
61 **הָאֵל, כָּלָל וּפְרָט** – אצל הכלל ופרט וכלל האמור בתחילת הפרשה, **עַל**
62 **כָּל דָּבָר פֶּשַׁע לָמָּה לִי** – מדוע נאמר. אלא **שְׁמַע מִיָּנָה** – מכאן אתה למד,
63 שהכלל שנאמר בפסוק האחרון **רִיבּוּאָה הוּא**, ומרבה אף דבר שאינו מעין
64 הפרט.
65 הגמרא מבארת מדוע נאמרו כמה פרטים בפסוק, ושואלת: **הֲשִׁתָּא דְּאֵתָתָה**
66 **כָּל רִיבּוּאָה הוּא** – מכיון שאתה אומר שהפסוק **עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע** הוא ריבוי,
67 **כָּל הֵנִי פְּרָטִי לָמָּה לִי** – כל אותם הפרטים שנאמרו באותו פסוק ושור
68 וחמור שה ושלמה, מדוע נאמרו. משיבה הגמרא, **תָּד** – אחד מהם נאמר כדי
69 **לְמַעוּטִי קֶרֶקֶע מחיוב תשלומי כפל, וְחָד לְמַעוּטִי עֲבָדִים, וְחָד לְמַעוּטִי**
70 **שְׁמִירוֹת**. **שְׁלָמָה** נאמר כדי **לְמַעוּטִי דָּבָר שְׂאִינוּ מְסֻנִּים** – שאין לו סימן
71 בגופו, שאין חייבים עליו כפל. ומה שנאמר בסוף **עַל כָּל אֲבִידָה** הוא כדי
72 ללמד **לְכָרְדֵּי חֵיקָא בְּרִי אֲמָא**. **דְּאֵמֵר רַבִּי חֵיקָא בְּרִי אֲמָא אֲמֵר רַבִּי וְיַחְנֵן,**
73 **הַמּוֹעֵן מַעֲנֵת גָּב**

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמ' א

1 המועילה להוציאה מהבעלים היא רק לאחר יאוש שאז קנאה הלווקח עם
2 שינוי הרשות.
3 **אֲמֵר רַב שְׁשֵׁת, מָנָא אֲמִינָא לָהּ** – מהיכן מוכיח אני את דברי, **דְּתִנָּא, אֲמֵר**
4 **רַבִּי עֲקִיבָא, מִפְּנֵי מָה אֲמָרָה תוֹרָה** שאם גנב שור או שה ו**בְּתָב וּמִכָּר**
5 **אוֹתוֹ, מִשְׁלֵם אֶרְבָּעָה וְחֻמָּשָׁה, מִפְּנֵי שְׁנִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻמָּא** על ידי שהוציאו
6 מרשות בעליו לגמרי בטביחה או במכירה. **וְיֵשׁ לַבֵּר, אִימָת** – אימתי מכרם,
7 **אִילִימָא לְפָנֵי יְאוּשׁ, מִי אִיכָא** **לְשִׁתְרֵשׁ בַּחטָא**, הלא אין המכירה מועילה
8 כלל, **אֲלָא לֹא לְאַחֵר יְאוּשׁ הוּא** שמכרה, שאז הועילו מעשיו שקנה הלווקח
9 ויצאה מרשות הבעלים. דוחה הגמרא, **אֲמֵר רַבָּא**, אין כוונת הברייתא
10 לומר 'מפני שנשתרש בַּחטָא' אלא 'מפני שְׁנִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻמָּא', שאחר שגנב
11 הוסיף וטבח ומכר, ואף אם לא תצא הגניבה מרשות בעלים במכירה זו, גם
12 כן יתחייב עליה.

13 ראייה נוספת: **תָּא שְׁמַע**, נאמר בתורה (שמות כא לו) **וְיִמְכְרוּ וּמִכָּרֹו**, ויש
14 ללמוד זה מזה ולומר **מָה מְבִיחָה שְׂאִינָה חוֹזְרָת הַבְּהֵמָה לַכֹּפִי** שהיתה
15 קודם, **אִם מִכִּירָה שְׂאִינָה חוֹזְרָת עוֹד לְבַעֲלֵים**. ויש לברר, **אִימָת** – אימתי
16 היתה מכירה זו, **אִילִימָא לְפָנֵי יְאוּשׁ** בעלים, **אֲמָא אִינָה חוֹזְרָת לְבַעֲלֵים**,
17 הלא אינה מועילה כלל, **אֲלָא לְאַחֵר יְאוּשׁ, וְשְׁמַע מִיָּנָה שְׁחִיבָא** של
18 מכירה **לְאַחֵר יְאוּשׁ הוּא**. דוחה הגמרא: **תְּרַנְחָה רַב נַחֲמָן** שהברייתא באה
19 למעט פְּרָט לאופן שֶׁחֲקָנָה הגנב את הגניבה לְשִׁלְשִׁים יוֹם, שכיין שלאחר
20 מכן היא חוזרת אליו, אין זו מכירה אלא שכירות בעלמא.
21 הגמרא מביאה דעה נוספת כרב ששת:
22 **וְאִם רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר שְׁחִיבָהּ שֶׁל מַכִּירָה, לְאַחֵר יְאוּשׁ הוּא** דווקא, **דְּאֵמֵר**
23 **רַבִּי אֶלְעָזָר,**

דָּבָר שְׂאִינוּ מַסְתִּיִּים. פִּירֵשׁ הַקּוֹנְטֵרַס דְּבָר שְׂאִין לְכַעֲלִים סִימָן בּוּ וְקֹשֶׁה מִזֶּה לֵּל (מַשְׁמָעוּת ד' מִכֵּן וְסֵל ד' מֵסֵל) אִין נִשְׁבַּעִין אֱלֹא עַל דְּבָר שְׂבִמְדָּה שְׂבִמְשַׁקֵּל (שְׂבִיבָה) אָבֵל זֶה אוֹמֵר עַד הַחֵלּוֹל זֶה אוֹמֵר עַד הַיּוֹץ חֲזִיב וּמִמָּן לִיָּה הָאֵא סְבָרָא אִי לֹא הִדְבָּה (פִּי' ד' מֵז) מִזֶּה נֶעַל דְּבָר מַסְתִּיִּים בּו' לְאַפְרֹק חֲצִי רִימוֹן וְחֲצִי אֲגוּז דְּלֹא וְכֵן לְמַעוּטֵי דְּבָר שְׂאִינוּ מַסְתִּיִּים הֵייוֹן חֲצִי רִימוֹן וְחֲצִי אֲגוּז דִּמְמַעֲטֵט לְהוּ מִכְפָּל וְדָבָר הוּא זֶה וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִי לְקַמֵּן לְאַתּוּיָּי דְּבָר שְׂאִינוּ מַסְתִּיִּים וְאִין נִרְאָה מִדְּהִיבָא טַעֲמָה גָבִל מִכְפָּל דְּגָבִב עֲצוּמוֹ מִדְּהִיבָא אַתִּי אֱלֹא לְמַעוּטֵי גָרְסִי וְאִף עַל פִּי שְׂבִיבָתָא טַעֲמָה גָבִל מִכְפָּל דְּגָבִב דְּרֵאָה קִרְקֻטָּה עֲבָדִים וְשִׁתּוּמֵי

בו סימן מה לי אין בו סימן וכן
לאפוקי בית מלא מסרתי לך וכן
שום דרשין משלמה ועוד היינו
ינין לקמן (דף מד:) גבי דרשה דהמא
מדה ושמשקל ושכמנן דמצרכ
ה ס"ד למעוטי דאיצטריך קרא ל
וגב עצמו בפסוק הראשון אין ל
יצטריך למעוטי ולא ילפינן מהד

56 רִיב־אֶת גִּזְוֹן הָיָא דְחִנְן בְּשִׁבְעוֹת הַדִּינִין
 57 מִלָּא וְדִלְהָ אוֹמֵר מִזֵּה שְׁהַנְחָת אֶתָּה נוֹטֵל
 58 וְלִין לְפָרֵשׁ דְּבָר הַמְסֻיִּים כִּי הָיָא דְּפָרֵךְ
 59 מְחַצֵּא דְאָמֵר שְׂדֵי תְמוֹר בֵּין הַמְחַצֵּא תְמוֹרָא
 60 וְיֵי חֲדוּב שְׁבֻעָה תִּפְסֹק לִיה מִמְשַׁמְעוֹת דְּבִי
 61 וְיֵי דָאֵף עַל גַּב דְּמַמְעֻטִּין לִיה לִנְעֵן טוֹעֵן
 62 ט כִּבְךָ בְּפִסְקוֹ אֲדִתְרוֹן עַד שְׁיִמְעֵט הַקְּתוּב
 63

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף סג עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

והעדים מעידים אותו שאכלו. אכלו נקט לרבותא אף על פי שאבדו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד וסיפא נקט שנגנבו לרבותא דאע"פ שהוא בעין חייב כפל ביון שטוען טענת גנב: **הו"י** אומר בטוען טענת גנב דבר הכתוב. דבא זה ולימיר על זה: **מגנב** הגנב. הגנב משמע המיוחד כמו העולה עולה ראשונה (פסחים דף סח)

ואידך (ו) הגנב לכד' חייא בר אבא. (וולף דף סא.)
אע"ג דהאי דריש לריבוי דהאי למיעוט אין לחוש דהכל לפי סברת הדרש:

כשהוא

אמן והעדים מעידים אותו שנגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם קתני מיהא בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל אבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל ואפי' טוען טענת גנב בשבועה הוא דמשלם תשלומי כפל אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל מנהגי מילי דתנו רבנן אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר אתה אומר בטוען טענת גנב או אינו אלא בגנב עצמו כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר תניא אידך אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר אתה אומר בגנב עצמו או אינו אלא בטוען טענת גנב כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהא אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב פתיכ מאי משמע אמר רבא אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ושלם שנים ומנול דבשבועה דתניא ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמר שליחות יד למטה ונאמר שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף פאן לשבועה בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב היינו דכתבי תרי קראי אלא למאן דאמר תרויהו בטוען טענת גנב תרי קראי למה לי אמרי חד למעוטי טענת אבד ולמאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דלא מיתר למעוטי טענת אבד מנא ליה מגנב הגנב ולמאן דאמר תרויהו בטוען טענת גנב דמעט ליה טוען טענת אבד גנב הגנב מאי דריש ביה אמר לך מבני ליה לכדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דהאי גנב הגנב אפקיה למעוטי טענת אבד דר' חייא בר אבא מנא ליה אמר לך הקישא הוא ואין משיבין על הקישא בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למאן דאמר תרויהו בטוען טענת גנב עצמו מנא ליה וכי תימא ליתי בקי' מוטוען טענת גנב דיו לבא מן הדיו להיות פגדון מה להלן בשבועה אף פאן בשבועה נפקא ליה מדרתנא דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה יאמר שור וגניבה והכל בכלל אילו כף הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח אף כל קרב לגבי מזבח מה יש לך להביא שיה

כשהוא

באבדה. מוצא אבדה שטוען נגנבה הימני לאחר שמצאתיה: שנאמר על כל אבדה וגו' וטוען טענת גנב מוקמינן ליה להאי קרא לקמן בשמעתין: **תנן התם**. בהגזל עצים: משלם את הקרן. דאין כפל אלא בטענת גנב: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. דכתיב (ויקרא ט) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וזהו אשם גזילות ואינו בא אלא על הודאת פיו דאע"פ דלא כתב בהדיא פרשה הודאה כתב דרמנא באשם גזל הגר בפרשת נשא והתירו את חטאתם וגו' וחומש נמי אינו בלא אשם: טענת אבדה. אבד הימנה: בשבועה. לאחר שנשבע לשקר בדקתני משיביר אני: בטוען טענת גנב. כבעל הבית שטוען טענת גנב בפקדון זה בדרכיב וגונב מבית האיש וגו' הכתוב מדבר וקאמר דאם ימצא שהוא גנב שישלם שנים: או אינו אלא בגנב עצמו. שבעל הבית אמת טען ונמצא הגנב שנגנב: כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב. ולקמיה מוקמינן ליה בטוען טענת גנב שנמצא הוא בעצמו גנב הוי אומר דהאי קרא דלעיל נמי כשנמצא בעל הבית שקרן קאמר ולקמיה פרכין תרי קראי למה לי בגנב עצמו. מגיד הכתוב שנגב משלם כפל: או אינו אלא בטוען טענת גנב קאמר. דאם נמצא הוא גנב משלם כפל: ד"ג. כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב דרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים כר: אם לא ימצא כמו שאמר. שטוען נגנבה בדרכיב וגונב מבית האיש: אלא הוא עצמו גנב. ונקרב בעל הבית כלומר והוא כבר נשבע דבר שלא שלח ידו מה כתיב אחריו על כל דבר פשע וגו' ושלם שנים: וממא. דהאי ונקרב בעל הבית לשבועה קאמר: לשבועה. שכן שטוען וגונב מבית האיש ישבע שנגנבה ויפטר: או אינו אלא לדין. לפירעון דשומר חנם שטוען נגנבה דהאי קרא בשומר חנם כתיב כדאמר' בהשואל (וי"ט דף נא): שליחות יד למטה. בשומר שבר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח וגו': שליחות יד למעלה. ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו: למעוטי טענת אבד. אם טען נאבדה הימני ועדים מעידים שנגנבו פטור מכפל אפילו נשבע: משלם תשלומי ארבעה וחמשה. בגנב עצמו

דנפקא ליה מגנב: הקישא הוא. כיון דסמיכי להדידי הני קראי איתקש גנב וטוען טענת גנב להדידי מה גנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח ומכר אף טוען טענת גנב משלם ארבעה וחמשה ואע"ג דאיכא למיפרך מה לגנב עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה תאמר בטוען טענת גנב שצריך שבועה אין משיבין על ההיקש כדאמרין להא מילתא בהגזל עצים (לענין דף סח) ואיכא דאמרין הקישא כדמפרש התם הואיל וגנב משלם כפל וטוען טענת גנב משלם כפל מה גנב טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה ולא מילתא היא דהאי מה מצינו בנן אב הוא ולא הקישא אלא סמיכות המקראות קרי היקש והכי נמי שמעינן התם: הניחא למ"ד חד בגנב וחד בטוען (טענת גנב) שפיר. נפקא ליה גנב מהכא אלא למ"ד כו': מדרתנא דבי חזקיה. דדריש קרא אחרנא דמשתעי בגנב עצמו אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' והאי דנקט דרשה ולא נקט קרא משום דמקרא לא נפקא לן בהדיא אלא בעלי חיים בדרכיב משור ועד חמור עד שיה חיים ומדרשה מרבה לזה תנא דבי חזקיה לכולהו: יאמר שור וגניבה והכל בכלל. דמרבין כל בעין הפרט דבר המשלטל וגופו ממוון חמור ושה למה לי ומשני אילו בן וכו' ולקמיה מפרש מאי קאמר הא לאו כלל ופרט וכלל הוא דקדריש ליה בעין הפרט: אף כל קרב. ולא מותרין מקטין הפרט אלא הקרב למזבח להכי כתב שיה דלא תימא כל לאתויי קרב למזבח קאתי דמה יש לך להביא למזבח ולא נכתב בפירוש שיה כשהוא אומר שיה הרי שיה אמור הא מה אני מקיים גניבה שאני דורש בכעין הפרט:

לרבות

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת הבריות לעיל, ושואלת: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן** 58
דְּאָמַר – דבר זה מובן למי שסובר חד **בְּגֵנֵב** וחד **בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב** – 59
הפסוק הראשון 'אִם יִמָּצָא הַגֵּנֵב יְשֻׁלֵּם שְׁנָיִם' נאמר בגבגב עצמו הפסוק 60
השני נאמר בטוען טענת גב, 'הִינֵנּוּ דְכִתְיָבִי תְרִי קְרָא' – לפיכך נאמרו שני 61
פסוקים בפרשה זו. **אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר תְּרִוּיָּהּ** – שני הפסוקים נאמרו 62
בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב, תְרִי קְרָא לְמָה לִי – מדוע נאמרו שני פסוקים בענין זה. 63
אָמַר – בני הישיבה תירצו, הִד לְמַעֲנֵי מַעֲנַת אָבִד – אחד מהפסוקים 64
נאמר ללמד שאם נשבע השומר שהפקדון אבד ממנו, אף על פי שעדים 65
מעידים שהוא גנבו, אינו חייב כפל. 66
שואלת הגמרא: וְלָמָּן דְּאָמַר חד **בְּגֵנֵב** וחד **בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב**, דְּלֹא מִיִּיתֵר 67
– שלדבריו אין פסוק מיותר בפרשה הזו, לְמַעֲנֵי מַעֲנַת אָבִד מָנָא לִיה – 68
מנין לו למעט את הטוען טענת אבד מכפל. משיבה הגמרא: הוא לומד זאת 69
ממה שלא כתבה התורה 'אִם יִמָּצָא גֵּנֵב' אלא כתבה 'הַגֵּנֵב'. משמע, רק גב 70
מסוים חייב כפל ולא כל גב, שהטוען טענת אבד אינו משלם כפל. 71
שואלת הגמרא: וְלָמָּן דְּאָמַר תְּרִוּיָּהּ בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב, דְּמִיעֵט לִיה – 72
שלדעתו כבר התמעט טוען מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר מִיִּיתֵר 73
דְּרִישׁ בִּיה – מה הוא דורש מהאות ה"א שבתית 'הגנב'. משיבה הגמרא, 74
אָמַר לָהּ, מְכַיִּי לִיה – האות ה"א נצרך לְכַדְרֵי תִּיָּא בִּר אָבִא אָמַר רַבִּי 75
וְחִתְּנִי, דְּאָמַר רַבִּי תִּיָּא בִּר אָבִא אָמַר רַבִּי וְחִתְּנִי, הַטּוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב בְּפִקְדוֹן 76
מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל, ואם מִכָּח וּמִכָּר את הפקדון מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי אֲרֻכָּהָ 77
וְחִמְשָׁה. לכן נאמר 'הגנב', ללמדנו שהטוען טענת גב דינו כגבגב ממש, 78
וחייב בתשלומי ארבעה וחמשה. 79
הגמרא ממשיכה ושואלת: וְלָמָּן דְּאָמַר חד **בְּגֵנֵב** וחד **בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב**, 80
דְּהָא גֵּנֵב הַגֵּנֵב – שלדעתו ממה שנאמר 'הגנב' אֲפִיקָה – הוא לומד 81
לְמַעֲנֵי מַעֲנַת אָבִד מתשלומי כפל, אם כן, את הדין דְּרַבִּי תִּיָּא בִּר אָבִא 82
(שהטוען טענת גב וטבח ומכר משלם ארבעה וחמשה) מָנָא לִיה – מהיכן 83
הוא לומד זאת. משיבה הגמרא: **אָמַר לָהּ תְּקִישָׁא הוּא** – דין זה נלמד ממה 84
שסמכה התורה דין גב לדין טוען טענת גב ושרי לדעתו הפסוק הראשון 85
מדבר בגבגב, ואילו הפסוק השני בטוען טענת גב, ונמצא שהם סמוכים זה 86
לזה, כשם שגבגב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה כך הדין בטוען טענת גב, 87
וְאִין מְשִׁיבִין עַל תְּקִישָׁא – ואף על פי שיש להשיב ולדחות את הלימוד 88
מהיקש זה ושבין יתכן ורק גב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה ומאחר והוא 89
חייב כפל אף ללא שבוועה, אבל טוען טענת גבגב שאינו חייב כפל אלא אם 90
כן נשבע לשקר, אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, בכל זאת אין 91
משיבים, מאחר וכלל הוא בכל מקום שאין משיבים על ההיקש. 92
הגמרא שואלת שאלה נוספת במחלוקת הבריות לעיל: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן** 93
דְּאָמַר חד בְּגֵנֵב וחד **בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב**, שְׁפִיר – מובן מהיכן למדים חייב 94
כפל בגבגב. **אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר תְּרִוּיָּהּ בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב**, ואילו בדין גב 95
לא דברה כאן התורה כלל, **גֵּנֵב עֲצָמוּ מָנָא לִיה** לחייבו כפל. וְכִי תִּיָּמָא – 96
שנא תרצה לומר לית' – דין זה יבוא – ללמד **בְּקָל וְחוֹמֵר בְּטוֹעֵן מַעֲנַת** 97
גֵּנֵב, שהרי אם שומר, שבא לידו החפץ בהיתר, חייב כפל כשטוען טענת 98
גבגב, כל שכן גבגב עצמו, שבא לידו החפץ באיסור, שחייב כפל. אי אפשר 99
לומר כן, לפי שדין **לָבֵא מִן הַדִּין לְהוֹיֵת בְּפִדוֹן** – דבר הנלמד בקל וחומר 100
מדבר אחר, דיו שהיה דינו כהמלמד, ואין להטיל עליו דינים שאינם נוהגים 101
בו. ומכיון שכן, מַה לְחַלְלֵן – כשם שהטוען טענת גבגב אינו חייב כפל אלא 102
בְּשִׁבּוּעָה, אָף כָּאֵן – בגבגב לא נדע חייב כפל בו אלא בְּשִׁבּוּעָה. 103
משיבה הגמרא. נִפְקָא לִיה – הוא לומד חייב כפל בגבגב מִדְּתַנָּא דְּבִי חֻזְקִיהָ 104
– מהברייתא ששנה תנא מבית מדרשו של חזקיה. דְּתַנָּא דְּבִי חֻזְקִיהָ, בענין 105
חייב כפל בגבגב נאמר (שמות כב ג) 'אִם הִמָּצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגֵּנֵב מִשּׁוּר עַד 106
חֲמוֹר עַד שֶׁהָיִים שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים, וְקִשָּׁה, יֹאמַר הַכְּתוּב 'שׂוֹר וְגִיבָה' בְּלִבְד 107
וְהַכֵּל בְּכָל־ל וְאֵנּוּ נִלְמַד לְרִבּוּת כֹּל דָּבָר בְּכָל־ל וּפְרִט וְכָל־ל. מתרצת 108
הברייתא, אֵילוּ הִיא נִאמַר כֶּה, הִיָּיִת אֹמְרָה, מַה – כשם שֶׁהִפְרִט הַמְּפֹרָשׁ 109
בפסוק קָרַב לְגִבִּי מִזִּבְחֵה, אָף כֶּה הַמְּתַרְבֵּה מֵהַכֵּל אֵינוֹ אֵלָּא דָּבָר הַקָּרֵב 110
לְגִבִּי מִזִּבְחֵה. לפיכך נאמר 'שה' ללמד על כל דבר, שכן אילו לא כתבה 111
התורה 'שֶׁה' מַה יֵּשׁ לָהּ לְחִיבָא – מה היית מרבה מהכלל, הוּא אֹמֵר שֶׁה 112
שהוא קרב לגבי המזבח ולא נאמר בפסוק, 113

בְּאִבְדָּה – מוצא אבירה שטען שנגנבה ונשבע, והעדים מעידים שהיא 1
ברשותו, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל, שְׁנָאמַר בענין שומר הטוען טענת גב 2
(שמות כב ח) 'עַל כָּל אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמַר וגו' יְשֻׁלֵּם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ, ללמד 3
שגם שומר אבירה שטען טענת גב ונמצא שהוא גבגב חייב לשלם כפל. 4
הגמרא עוברת לדון בדין טוען טענת גב ובמקורה: תֵּנֵן הָתָּם (לקמן קד), 5
תבע המפקיד לשומר חנם הִיָּבן פְּקֻדֵּי, אָמַר לִיה השומר אָבִד ושוומר 6
חנם פטור באבידה. אמר לו המפקיד מְשִׁיבָה אֵנִי – השבע לי, ואמר 7
השומר אָמֵן – אני מקבל את דבריך ומסכים להישבע. וְהָעֵדִים מְעִידִים 8
אוֹתוֹ – את השומר שְׁאָבְלוּ בעצמו, מִשְׁלֵם אֶת הָקָרְן וְאֵינוֹ מִשְׁלֵם כְּפָל, לפי 9
שאין שומר חייב כפל אלא אם טען טענת גניבה, אך לא כשטען טענת 10
אבידה. ואם הוֹדָה השומר עַל פִּי עֲצָמוּ שאכל את הפקדון, מִשְׁלֵם קָרְן 11
וְחוֹמֵשׁ וְכִיבִי קָרְבֵּן אֲשֶׁם, אך אם תבע את השומר הִיָּבן פְּקֻדֵּי, וְאָמַר לוֹ 12
השומר שֶׁנִּגְנַב ושוומר חנם פטור בגניבה, ואמר לו המפקיד מְשִׁיבָה אֵנִי, 13
וְאָמַר השומר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּגְנַב בעצמו, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי 14
כְּפָל, ואם הוֹדָה השומר מְעַצְמוּ לפני שבאו העדים, שהוא גבגב את הפקדון, 15
מִשְׁלֵם קָרְן וְחוֹמֵשׁ וְאֲשֶׁם ופטור מכפל. 16
קִתְּנִי מִיָּהָ – על כל פנים נאמר במשנה זו, שרק בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב ועדים 17
מעידים שהוא גבגב, הוא דְּמִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל, אֲבָל בְּטוֹעֵן מַעֲנַת אָבִד 18
לא מִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל. ועוד למדנו מהמשנה שאמרה 'משיבועך אני 19
ואמר אמן', וְאֵפִילוּ הַטּוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב, רק בְּשִׁבּוּעָה – אם נשבע על כך הוא 20
דְּמִשְׁלֵם תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל, אֲבָל שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה – אם לא נשבע, אֵינוֹ מִשְׁלֵם 21
תְּשֻׁלּוּמִי כְּפָל. מבררת הגמרא: מִנְּהִי מִיָּלִי – מהיכן נלמדו דינים אלו. 22
מבארת הגמרא: דְּתַנָּן דְּרַבִּי, נאמר בתורה (שמות כב ו) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל 23
רַעְהוּ וגו' לְשֹׁמֵר וְגֵבֵת מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצָא הַגֵּנֵב יְשֻׁלֵּם שְׁנַיִם, בְּשׁוֹמֵר 24
הַטּוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב הַכְּתוּב מְדַבֵּר, ופירוש הפסוק הוא, וְגֵבֵת מִבֵּית הָאִישׁ 25
לדברי השומר, 'אִם יִמָּצָא הַגֵּנֵב' שימצא שהוא בעצמו גבגב, 'יְשֻׁלֵּם שְׁנַיִם'. 26
שואלת הברייתא. אֵתָּה אֹמְרָה שהפסוק מדבר בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב, אוֹ שְׁמָא 27
אֵינוֹ מדבר אֵלָּא בְּגֵנֵב עֲצָמוּ, והשמיענו חייב כפל בגבגב. משיבה הברייתא, 28
בְּשִׁהּוּא אֹמְרָה בפסוקים אחר כך (שם ז-ח) 'אִם לא יִמָּצָא הַגֵּנֵב וגו' יְשֻׁלֵּם 29
שְׁנַיִם לְרַעְהוּ, ומדובר שם בטוען טענת גבגב, הוּא אֹמֵר שאף כאן בְּטוֹעֵן 30
מַעֲנַת גֵּנֵב הַכְּתוּב מְדַבֵּר. 31
תִּנְיָא אִידָּךְ – שנינו ברייתא החולקת: מה שנאמר 'אִם יִמָּצָא הַגֵּנֵב יְשֻׁלֵּם 32
שְׁנַיִם' בְּגֵנֵב עֲצָמוּ הַכְּתוּב מְדַבֵּר ולחייבו כפל. שואלת הברייתא, אֵתָּה 33
אֹמְרָה שהפסוק מדבר בְּגֵנֵב עֲצָמוּ, אוֹ שְׁמָא אֵינוֹ מדבר אֵלָּא בְּטוֹעֵן מַעֲנַת 34
גֵּנֵב, וללמד ששומר הטוען טענת גבגב משלם כפל. משיבה הברייתא, 35
בְּשִׁהּוּא אֹמְרָה אחר כך 'אִם לא יִמָּצָא הַגֵּנֵב וגו' הִרִי טוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב 36
אֹמֵר כֹּה, הָא מַה אֵנִי מְכַיִּים – אם כן כיצד יש להעמיד את הפסוק הקודם 37
'אִם יִמָּצָא הַגֵּנֵב וגו', על כרחך שֶׁבְּגֵנֵב עֲצָמוּ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. מבררת 38
הגמרא: דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא מִיָּהָ – לפי כולם, על כל פנים, הפסוק 'אִם לא 39
יִמָּצָא הַגֵּנֵב' בְּטוֹעֵן מַעֲנַת גֵּנֵב בְּתִיב, מִיָּהָ מְשִׁמַּע – כיצד משמע כך 40
מהפסוק. מבארת הגמרא. אָמַר רַבָּא, יש לפרש את הפסוק כך, 'אִם לא 41
יִמָּצָא' בְּתִיב שְׁאָמַר השומר וְשִׁנְגַבְהָ, אֵלָּא יִתְרַבַּר בעדים שְׁהָא עֲצָמוּ 42
גֵּנֵב' וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֵלֵּהִים וגו' שנשבע השומר על כך, 'יְשֻׁלֵּם 43
שְׁנַיִם לְרַעְהוּ'. 44
מבררת הגמרא: וּמִנְּהִי דְּבְּשִׁבּוּעָה – מנין שהטוען טענת גבגב אינו חייב כפל 45
אלא כאשר נשבע תחילה. משיבה הגמרא: דְּתַנָּא מה שנאמר 'אִם לא 46
יִמָּצָא הַגֵּנֵב וְנִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֵלֵּהִים', קרבה זו לְשִׁבּוּעָה היא, שנשבע 47
השומר שנגנבה ממנו הפקדון ונפטר. שואלת הברייתא, אֵתָּה אֹמְרָה 48
שקרבה זו לְשִׁבּוּעָה היא, אוֹ אֵינוֹ – שְׁמָא אֵין פִּירוּשׁ הפסוק אֵלָּא לְדִין – 49
שהשומר יקרב לקיים את הדין ולשלם למפקיד, ונאמר ששומר חנם שטוען 50
נגנבה חייב לשלם. משיבה הברייתא, דבר זה יש ללמוד בגזירה שוה, שכן 51
נִאמַר שְׁלִיחוֹת יָד לְמִטָּה – בפרשה שאחר כך העוסקת בשומר שכן נאמר 52
(שמות כב י) 'אִם לא שְׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכָת רַעְהוּ, וְנִאמַר שְׁלִיחוֹת יָד לְמַעֲלָה 53
בפרשה הקודמת לה העוסקת בשומר חנם נאמר (שם ו) 'אִם לא שְׁלַח יָדוֹ 54
בְּמִלְאכָת רַעְהוּ, מַה לְחַלְלֵן – כשם שבשומר שכן לְשִׁבּוּעָה – מדובר 55
בשבועה, שנאמר שם 'שְׁבַעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם, אָף כָּאֵן לְשִׁבּוּעָה – אף 56
שומר חנם אינו חייב אלא אם כן נשבע. 57

1 אם כן בִּשְׁהוּא אֹמֵר 'שָׁה' – לאחר שנאמר שה הָרִי שָׁה אֹמֵר כבר, ולא
2 בא הכלל לרבות אותו, הָא – על כרחך מָה אֲנִי מְקַיֵּים – מה יש לי לדרוש
3 מהכלל האמור בתיבת 'וְגִיבָה', לְרִבּוּת כָּל דָּבָר לְחִיבּוּ כָּפֶל בַּגֵּב, ואפילו
4 אינו קרב לגבי מזבח.
5 ממשיכה הברייתא ומקשה, יֹאמֵר בַּפְּסוּק 'שׁוּר וְגִיבָה' וְהִכָּל בְּכָל־
6 ואנו נרבה כל דבר מכלל ופרט וכלל, מדוע נאמר גם 'חמור', משיבה
7 הברייתא, אֵילּוּ כֵּן כְּתִיבָה הַתּוֹרָה, הִיִּיתִי אֹמֵר, מָה – כשם שֶׁהִפְרַט
8 הִפְסוּרֵשׁ בַּפְּסוּק הוּא דָּבָר תְּקֻדָּשׁ בְּכָבוֹדָה – שיש במינו דין קדושת בכור,
9 אָף כָּל שֵׁאתָה מֵרַבָּה מֵהַכֹּלל אֵינוֹ אֵלָּא דָּבָר תְּקֻדָּשׁ בְּכָבוֹדָה, ואין לרבות
10 אלא חמור שהוא קדוש בבכורה, לפיכך נאמר 'חמור', לרבות כל דבר.
11 שהרי מָה יֵשׁ לָךְ לְהִכְבִּיא – לרבות מהכלל אילו לא נאמר 'חמור', הוי אומר
12 חֲמוֹר, אם כן בִּשְׁהוּא אֹמֵר 'חֲמוֹר' – לאחר שנאמר חמור הָרִי חֲמוֹר אֹמֵר
13 כבר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים את הכלל האמור בתיבת 'וְגִיבָה', לְרִבּוּת כָּל דָּבָר
14 ואפילו אינו קדוש בבכורה.
15 מממשיכה הברייתא ומקשה, יֹאמֵר 'שׁוּר וְחֲמוֹר שָׁה וְגִיבָה' וְהִכָּל בְּכָל־
16 ומדוע נאמר בפסוק גם 'חיים', משיבה הברייתא, אֵילּוּ כֵּן הִיָּה נֹאמֵר, הִיִּיתִי
17 אֹמֵר, מָה הִפְרַט הִפְסוּרֵשׁ בַּפְּסוּק הוּא מִבְּעָלִי חַיִּים, אָף כָּל שֵׁאתָה מֵרַבָּה
18 אינו אלא בְּעָלִי חַיִּים, לפיכך כְּתִיבָה הַתּוֹרָה 'חיים', לרבות כל דבר. שכן מָה
19 יֵשׁ לָךְ לְהִכְבִּיא מֵהַכֹּלל אֵילוּ לֹא נֹאמֵר 'חיים', הוי אומר שְׁאֵר בְּעָלִי חַיִּים
20 שאינם מפורשים בפסוק, אם כן בִּשְׁהוּא אֹמֵר 'חַיִּים' – לאחר שנאמר
21 'חיים' הָרִי כָּל [בְּעָלִי] חַיִּים אֹמֵר כבר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים את הכלל
22 'וְגִיבָה', לְרִבּוּת כָּל דָּבָר ואפילו אינו מבעלי חיים.
23 הגמרא מבארת את דברי תנא דבי חזקיה: אֹמֵר מֵר – בברייתא לעיל, יֹאמֵר
24 שׁוּר וְגִיבָה, הגמרא תמהה, מִי בְּתִיב שׁוּר וְגִיבָה – האם נאמר בפסוק
25 'שור' תחילה ואחריו 'גביה', הרי גִּיבָה 'שׁוּר הוּא דְּבִתִּיב – תחילה נאמר
26 'גביה' ורק אחריו 'שור', וְכִי תִּמְצֵא – שְׁמָא תִּרְצֶה לֹמַר, אֵילוּ נֹאמֵר קֹאמֵר
27 – שאילו נאמר שור וגביה היינו למדים הכל וכדין פרט וכלל, ולפיכך קשה
28 מדוע אכן לא נאמר כך. דוחה הגמרא, אֵילוּ הִיָּה נֹאמֵר שׁוּר וְגִיבָה וּמִי
29 מִצִּית אֲמַרְתָּ מָה הִפְרַט מְפֻרָּשׁ – וכי היית יכול לומר שאין לרבות אלא
30 דבר שהוא מעין הפרט המפורש בפסוק וכפי שתירצה הברייתא, הלא הָיָה
31 'שׁוּר, פֻּרְט וְגִיבָה', בָּלָל, ובכל מקום שנאמר פֻּרְט וּבָלָל אנו אומרים
32 שְׁנַעֲשֶׂה הַבָּל מִסִּיף עַל הַפֻּרְט וְאִתְּרַבּוּ לָהּ כָּל מִילֵי – ומתרבה כל
33 דבר ואפילו אינו מעין הפרט האמור. הגמרא מביאה אפשרות נוספת
34 לתרץ, אֵלָּא בְּדִבְתִּיב קֹאמֵר – כוונת הברייתא כפי שאכן נאמר בפסוק,
35 דְּהִינוּ גִּיבָה וְשׁוּר, אלא שלא דייקה בלשונה. דוחה הגמרא: מִי מִצִּית
36 אֲמַרְתָּ הִכָּל בְּכָל־ וכי בדרך זו יכול אתה לומר שהכלל מרבה כל דבר
37 ובקושיית הברייתא, או לומר מָה הִפְרַט מְפֻרָּשׁ וכו' ולרבות כל דבר
38 שהוא כעין הפרט וכתירוץ הברייתא, הלא הָיָה לָהּ 'וְגִיבָה' בָּלָל וְשׁוּר,
39 פֻּרְט, ובכל מקום שנאמר בָּלָל וּפֻרְט אנו אומרים שְׁאֵין בְּכָל־ אֵלָּא מָה
40 שְׁנֹאמֵר בְּפֻרְט בִּלְבַד, ואף כאן נדרוש שׁוּר שנאמר בפסוק אֵין – חייב עליו
41 כפל, אבל מִיִּד אֲחֵרִינָא – דבר אחר לא.
42 רבא מבאר את דרשת הברייתא באופן אחר: אֹמֵר רָבָא, הִתְנָא שאמר
43 שאפשר לרבות הכל מ'גביה' שהוא כלל ומ'שור' שהוא פרט, אֲחֵיִים קָא

44 קָמִיךָ לִיה – הסתמך על כלל נוסף האמור בפסוק בתיבת 'חיים', וּבָלָל וּפֻרְט
45 וּבָלָל קֹאמֵר לִיה – ורבה את הכל במידת כלל ופרט וכלל, שאנו אומרים
46 בה לרבות רק מעין הפרט. להלן ממשיך רבא לבאר את הברייתא, אך
47 הגמרא מפסיקה באמצע דבריו, ומקשה: וְהָא לֹא דָּמִי בָּלָלָא בְּתִרָא
48 לְבָלָלָא קָמָא – הן הכלל האחרון ('חיים') כולל רק בעלי חיים, ואינו דומה
49 לכלל הראשון ('גביה') הכולל כל דבר. וכאשר הכללים אינם דומים, אינם
50 נידונים בכלל ופרט וכלל. מתרצת הגמרא: הָא – התנא ששנה ברייתא זו
51 סובר כשיטת תנא דבי רבי יִשְׁמַעְיֵאל הוּא, דְּבִי הָא נְוֹנָא – אף כאשר
52 הכללים אינם דומים דְּרִישׁ פְּלָגִי וּפְרָטִי – הוא דורש אותם בכלל ופרט
53 וכלל.
54 רבא ממשיך ומבאר את התירוץ: וְהִכִּי קָא קְשִׁיָּא לִיה – כך הקשה התנא
55 (ודבי חזקיה) בסוף דבריו כשאמר 'יֹאמֵר גביה שור ושה וחמור וחיים') והכל
56 בכלל, 'אִם הִמְצָא תִּמְצָא' שנאמר בתחילת הפסוק לְמָה לִי – מדוע כפלה
57 כן התורה. על פי תירוץ זה מבאר רבא את כל הברייתא: וכך מקשה
58 הברייתא, יֹאמֵר שׁוּר וְגִיבָה וְחַיִּים, דְּהִינוּ 'גביה' [כלל], 'שור' [פרט]
59 ו'חיים' [כלל], וְהִכָּל בְּכָל־ ונרבה בכלל ופרט וכלל כל דבר שהוא מעין
60 הפרט, ומדוע נאמרו שאר הפרטים. משיבה הברייתא, אֵילוּ הִיָּה נֹאמֵר כֵּן,
61 הִיִּיתִי אֹמֵר מָה הִפְרַט מְפֻרָּשׁ דָּבָר תְּקֻדָּה לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, אָף כָּל תְּקֻדָּה
62 לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, ומבארת הברייתא, מָה יֵשׁ לְהִכְבִּיא שלא נאמר בפסוק, שָׁה, אם
63 כן בִּשְׁהוּא אֹמֵר שָׁה, הָרִי שָׁה אֹמֵר כבר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים – כיצד
64 אני דורש את הכלל ופרט וכלל האמור בתיבת 'וְגִיבָה', הוי אומר לְרִבּוּת
65 כָּל דָּבָר ואפילו אינו קרב לגבי המזבח, ושוב מקשה הברייתא, יֹאמֵר 'וְגִיבָה
66 וְשׁוּר וְשָׁה וְחַיִּים', וְהִכָּל בְּכָל־ ומתוספת תיבת 'שה' נרבה שאר דברים
67 בכלל ופרט וכלל, ומדוע נאמר 'חמור'. משיבה הברייתא, אֵילוּ הִיָּה נֹאמֵר
68 כֵּן, הִיִּיתִי אֹמֵר מָה הִפְרַט הִפְסוּרֵשׁ הוּא דָּבָר תְּקֻדָּה בְּכָבוֹדָה, אָף כָּל
69 דָּבָר תְּקֻדָּה בְּכָבוֹדָה, לפיכך נאמר 'חמור' לרבות כל דבר. ומבארת
70 הברייתא, מָה יֵשׁ לָךְ לְהִכְבִּיא שלא נאמר בפסוק, הוי אומר חֲמוֹר. אם כן
71 [בִּשְׁהוּא אֹמֵר חֲמוֹר] הָרִי חֲמוֹר אֹמֵר כבר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים את הכלל
72 ופרט האמור בתיבת 'וְגִיבָה', הוי אומר לְרִבּוּת כָּל דָּבָר ואפילו אינו קדוש
73 בבכורה. ושוב מקשה הברייתא, יֹאמֵר 'וְגִיבָה וְשׁוּר וְחֲמוֹר וְחַיִּים',
74 וְהִכָּל בְּכָל־ ומתוספת תיבת 'חמור' נרבה בכלל ופרט וכלל דבר שאינו
75 קדוש בבכורה, ומדוע נאמר בתחילת הפסוק 'אם המצא תמצא', מתרצת
76 הברייתא, אֵילוּ הִיָּה נֹאמֵר כֵּן, הִיִּיתִי אֹמֵר מָה הִפְרַט מְפֻרָּשׁ הוּא בְּעָלִי
77 חַיִּים, אָף כָּל בְּעָלִי חַיִּים. לפיכך נאמר 'אם המצא תמצא', ללמדנו שהכלל
78 ופרט וכלל נדרש מ'המצא תמצא' ולא מ'גביה וחיים' וכפי שתבאר
79 הגמרא להלן, וממילא התרבו אף דברים שאינם בעלי חיים. אלא
80 שהברייתא מקשה על התירוץ, מָה יֵשׁ לָךְ לְהִכְבִּיא – לרבות מהכלל ופרט
81 וכלל שלא נאמר בפסוק, הוי אומר שְׁאֵר בְּעָלִי חַיִּים, אם כן, בִּשְׁהוּא אֹמֵר
82 'חיים' הָרִי חַיִּים אֹמֵר – כבר נכללו כל בעלי חיים, ועל כרחך לומר הָא
83 מָה אֲנִי מְקַיֵּים – מדוע נאמר הכלל ופרט וכלל האמור בתיבת 'וְגִיבָה', כדי
84 לְרִבּוּת כָּל דָּבָר, ואם כן יקשה שוב 'אִם הִמְצָא תִּמְצָא' לְמָה לִי, הרי
85 מהכלל ופרט וכלל אנו מרבים כבר כל דבר.

בְּשֵׁהוּא אומר שה כו'. אף על גב דחמור כתיב ברישא קטס כי האי גזוּתא משום דהכי מסיק מילתיה שפיר:
יֵאמֵר גְּנִיבָה וְשׁוֹר וְחֵיִים וְהַבֵּל בְּכָלֵל. שָׁאֵל הָר"י אֶשֶׁר מְלוֹנִיִּל אֵת ר"י הִיכִי ס"ד דמגניבה שור וחיים מרבינן כל דבר ולא יהיה אלא פרט וכלל

אלא הוה מרבינן מיניה אלא בי"ח והשטא בעי לרבויה בכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע כללית וְשׁוֹר וְחֵיִים וְהַבֵּל ר"י פון דלא מסיק אפתי אדעתיה צד קדושה בבכורות וקרב לגבי מזבח א"כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מבעין הפרט והואיל וכן הוא אית לן למימר דחיים כלל הוא לחיות משמע כל דבר כמו גניבה באם אינו ענין לחיים ממש תנייה לענין כל דבר או נפרש חיים לשון חשיבות כמו אחייה לקרן קצין שגנב דלקמן ולהכי קאמר והכל בכלל דאם לא בא לרבות מבעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב שום פרט אלא גניבה וחיים וליהוי גניבה כלל וחיים פרט ונ"מ בעלי חיים והא דפרקי' הא לא דמיא כללית בתרא לכלל קמא אע"ג ודפרישותי דחיים משמע כל דבר כמו כלל דגניבה מ"מ הואיל ומשמעות פשט שלחן אין שוה אין לעשות כלל ופרט וכלל מהם ומשני ד"א קרב לגבי מזבח אין וכלל חיים במשמעותיה ומבעין הפרט אנו ממעטין שאר בי"ח שאין קריבין לגבי מזבח כמו בכל מקום דבעין הפרט איתא למעטין מפלגא בתרא והכל מתיישב כפי' ר"י אך האחרון והכל יאמר גניבה שור ושה ותמור וחיים והכל בכלל דבין דמבעין פרטי בעי למימר שיהיה הכל בכלל מאי קמשני אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים והא מבה פרטות בא לרבות אפי' לאו בעלי חיים ואו"י דהמתירין לא הבין דברי הפקשן וחזר ומקשה לו אפתי קושיא עצמה ומקשר דבריו ואין נאמר דאין זו טענת הגמ' אלא תנא אהד הוא ששואל ומשיב לעצמו לכה נראה לפרש דהתנא לרווחא דמילתא בא לפרש דאפילו תאמר שאין חילוק בין בי"ח לשאין בעלי חיים ולא ממשטין מהם דלאו בי"ח אפי' מפרטא דשור לא תרבה כל דבר המטלטל וגופו ממון ותקשה לך המצא תמצא ל"ל דהא לא מרבינן מפרטא דשור אלא דבר הקרב לגבי מזבח ומסיק ויאמר גניבה ושור וחמור שה חיים והכל בכלל וא"כ המצא

תמצא למא לי ומשני אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש בי"ח עתה שאין מוצא טעם אחר מחלק בין בעלי חיים לשאין בעלי חיים אכל בתחלה שיהיו לו טעמים אחרים לא חושש אם לא נחלק והשתא איצטריך המצא תמצא לרבות שאין בעלי חיים ופרקי' מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי לא מה אני מקיים גניבה פירוש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר ועוד שאלו דאמאי הוצרך לומר מה הפרט מפורש בי"ח ה"ל למימר אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר שגבולו מטמא לאתווי עופות טהורים ולא הוי מצי לאקשוי' תו כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כו' וישפיר איצטריך המצא תמצא ואור"י דסובר זה התנא שאין לנו לתלות זה הדבר בצד טומאה כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי שזה במגע ובמשא וזה בבית הבליעה דוקא ועוד שאלו למא ליה לרבה למימר דאם המצא תמצא קא קשיא ליה וצריך להפוך דברי הברייתא ולומר גניבה ושור לימא דחוקיה תנא לפרושי למא כל הני פרטי ואם המצא תמצא סמיו וכבני מערבא ס"ל דאמרי בשני כללות הסמוכין זה לזה השל פרט ביניהם וזהם בכלל ופרט וזה"ק יאמר המצא ושור וגניבה והכל בכלל אכל המצא תמצא לא חשיב להו שני כללות דבריה תורה כלשון בני אדם ומשני דמשור לחודיה ועם שני כללות לא איתו ומסיק ויאמר המצא ושור וחמור ושה וגניבה והכל בכלל אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש בי"ח והשתא מסיים שפיר כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ומה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר והוי אתי מסקנא דברייתא שפיר דלפי מה שמפרש רבא דהמצא תמצא קא קשיא ליה אין מתירין בברייתא עצמה כלום וגם מה שמזכיר שור קודם לגניבה הוה אתי נמי שפיר והשיב לו ר"י תדא דאין לומר דבריה תורה כלשון בני אדם אלא במקום שאי אפשר לומר בע"א ואין להאריך כאן בזה ועוד דא"כ היאך הוה יכול לומר אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח וקדוש בבכורות הא ע"כ פון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דינינן ליה א"כ משני כללות הוה מרבינן כל דבר דהא ליכא למימר השל פרט ביניהם כבני מערבא דא"כ תקשה ליה שה למא לי בדפרקי' בסמוך:

לרבות שאר דברים. כל הני אילו בן. לשון תשובת שאילה הן: אף כל קדוש בבכורות. ולא מתרבי מדרשא אלא חמור הלקח מה היה לך להביא שלא נכתב חמור להכי כתב חמור דע"כ כלל ופרט לשאר דברים אתי: והכל בכלל. חיים דמשמע לרבות כל בעלי חיים למא לי מי כתיב שור. ברישא והדר גניבה דהוה

ליה פרט וכלל דנימא הכל בכלל דנעשה כלל מוסיף על הפרט גניבה ושור כתיב דתנא ליה כלל ופרט ושור אין מיד אחרניא לא: וְכִי תִּמְא אִילוּ נֵאמֵר קִאֲמֵר. אילו נאמר שור ברישא והדר גניבה לא היה צריך לכתוב יותר ולמה לא נכתב בן: אִילוּ נֵאמֵר שׁוֹר וְגִנִּיבָה. בתמיה והא דא"כ ה"ל פרט וכלל וישפיר קשיא ליה ומאי אילו בן קמיהד ליה: אִלָּא בְּדִכְתִּיב קִאֲמֵר. בתמי' גניבה ושור הא הוה ליה כלל ופרט ומאי הכל בכלל דקא קשי' לי ומאי מה הפרט מפורש דמהדר ליה הא כלל ופרט לא מרבי מיד: אֲחֵיִים סְמִיךְ. גניבה דה"ל כלל קמא סמיו ליה אחיים דהוי כללית בתרא ודרש בכלל ופרט וכלל וישפיר דתנא יאמר גניבה שור ושה וחמור והכל בכלל הואיל ואחיים סמיו ליה מאי קשיא לי. הא טפי לא כתיב אם המצא תמצא קשיא ליה כדאמר במסקנא ומיהו אפסוקיה נאמר למילתי' דרבא בפרכי אחריתי ולא שבק לאסוקיה למילתי: וְהָא לֹא דְמִי בְּכָלֵל בְּתִרָא. דלא ביול אלא בעלי חיים לכלל קמא דמשמע כל דבר: הָא תִּנְא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלִי. בשיליה אלו טריפו: וְהִי קָא קִשְׂיָא לִיה. לתנא דבי חזקיה בספא דמילתא: אִם הִמְצָא תִּמְצָא. דמשמע ריבויי למא לי והשת' קא מפרש לה רבא לכתבא מתני' דכלל בכלל. דמתרבי כל בעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון: הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים גִּנִּיבָה. ודרשינן בכלל ופרט לרבות כל דבר: יֵאמֵר גִּנִּיבָה וְשׁוֹר וְשׁוֹר וְחֵיִים וְהַבֵּל בְּכָלֵל. אם המצא תמצא ל"ל ומשני אילו בן הייתי אומר אף כל בי"ח להכי איצטריך אם המצא תמצא למימר דלאו מגניבה וחיים דרשינהו לכלל אלא מאם המצא תמצא ושידינהו לך הני פרטי ביניהם דמפרש לקמן: תָּרַד פִּרְדָּה תִּנְא דְבִי חֻקְהָ מַה יֵּשׁ לָךְ לְהִבְיָא שָׁאֵר ב"ח כְּשֶׁהוּא אֹמֵר חֵיִים הִרִי בְּעַלִי חֵיִים אֲמֹר. גלומר מקרא בדהני נפקי ולא מכלל ופרט הלקח מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר ואפתי המצא תמצא למא לי והכי מסקנא דתנא דבי חזקיה: א'

תמצא למא לי ומשני אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש בי"ח עתה שאין מוצא טעם אחר מחלק בין בעלי חיים לשאין בעלי חיים אכל בתחלה שיהיו לו טעמים אחרים לא חושש אם לא נחלק והשתא איצטריך המצא תמצא לרבות שאין בעלי חיים ופרקי' מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי לא מה אני מקיים גניבה פירוש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר ועוד שאלו דאמאי הוצרך לומר מה הפרט מפורש בי"ח ה"ל למימר אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר שגבולו מטמא לאתווי עופות טהורים ולא הוי מצי לאקשוי' תו כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כו' וישפיר איצטריך המצא תמצא ואור"י דסובר זה התנא שאין לנו לתלות זה הדבר בצד טומאה כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי שזה במגע ובמשא וזה בבית הבליעה דוקא ועוד שאלו למא ליה לרבה למימר דאם המצא תמצא קא קשיא ליה וצריך להפוך דברי הברייתא ולומר גניבה ושור לימא דחוקיה תנא לפרושי למא כל הני פרטי ואם המצא תמצא סמיו וכבני מערבא ס"ל דאמרי בשני כללות הסמוכין זה לזה השל פרט ביניהם וזהם בכלל ופרט וזה"ק יאמר המצא ושור וגניבה והכל בכלל אכל המצא תמצא לא חשיב להו שני כללות דבריה תורה כלשון בני אדם ומשני דמשור לחודיה ועם שני כללות לא איתו ומסיק ויאמר המצא ושור וחמור ושה וגניבה והכל בכלל אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש בי"ח והשתא מסיים שפיר כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ומה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר והוי אתי מסקנא דברייתא שפיר דלפי מה שמפרש רבא דהמצא תמצא קא קשיא ליה אין מתירין בברייתא עצמה כלום וגם מה שמזכיר שור קודם לגניבה הוה אתי נמי שפיר והשיב לו ר"י תדא דאין לומר דבריה תורה כלשון בני אדם אלא במקום שאי אפשר לומר בע"א ואין להאריך כאן בזה ועוד דא"כ היאך הוה יכול לומר אילו בן הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח וקדוש בבכורות הא ע"כ פון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דינינן ליה א"כ משני כללות הוה מרבינן כל דבר דהא ליכא למימר השל פרט ביניהם כבני מערבא דא"כ תקשה ליה שה למא לי בדפרקי' בסמוך:

בבא קמא דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני)

מקשה הגמרא: **אי הָבֵי**, שהכלל הראשון הוא 'גניבה' והכלל האחרון הוא 'חיים', **שְׁפִיר קָשְׁיָא לִיה** – היטב הוקשה לתנא, ומדוע אכן נאמר בפסוק 'אם המצא תמצא', משיבה הגמרא: **מָשׁוּם דְּאִית לִיה פִּדְכָא** – יש דחייה ללימוד זה, שכן לרבות כָּל דָּבָר שאמר התנא **מִהֵיכָא קְמִייתִי לִיה** – מדיכן הוא דורש זאת, **הוּא אומר מִכָּלל בְּתָרָא** – מהכלל האחרון, 'חיים', וקשה, הלא **כָּלְלָא גּוֹפִיָה** – הכלל עצמו, 'חיים' כְּתִיב בִּיה ומשמע בעלי חיים בלבד, ואם כן כָּלְל וּפְרָט וּכְלָל שְׁנַיִם בַּפְּסוּק **מֵאִי קָא מִהֵנִי לִיה** – מה הועיל, שכן **אִי לֹאֲתוּנִי** – אם כדי לרבות כָּל דָּבָר, הָא חַיִּים בְּתִיב, ומשמע כָּעֵלִי חַיִּים אֵין – כן, מִיִּדִי אֲחֵרִינָא לֹא. מָשׁוּם הָכָא אֲצִמְרִיד – לפיכך הוצרכה התורה לכתוב **אִם הַמִּצָּא תִמְצָא**, ללמד שהכלל ופרט וכלל נדרש משם ולכן התרבו אף שאר דברים.

מאחר והכלל ופרט וכלל נדרש מ'אם המצא תמצא', **אֲמַר** – התקשו בני הישיבה, **וְהָא שְׁנֵי בְּלִלּוֹת דְּסִמְכִי אֲחֵרְדִי נִיְהִו** – שני הכללים 'המצא תמצא' נאמרו בסמיכות זה לזה והפרט [שור חמור ושה] לא נאמר ביניהם, כיצד אם כן ניתן לדרשם בכלל ופרט וכלל. **אֲמַר רַבִּינָא**, גם באופן זה נדרש הפסוק בכלל ופרט וכלל, ו**כְּדָאֲמַר בְּמַעְרְכָא** – כפי שאמרו בארץ ישראל, **כָּל מְקוֹם שְׂאֵתָה מוֹצֵא שְׁנֵי בְּלִלּוֹת** – כללים – **הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה** והפרט נאמר אחר כך, **הַטֵּל אֶת הַפֶּרֶט** ודרשוהו כאילו הוא נאמר **בִּיְנֵיהֶם**, וְדוֹנֵם ודרוש את הפסוק **בְּכָלל וּפְרָט**.

הגמרא מבארת כיצד נדרש הפסוק 'אם המצא תמצא' בכלל ופרט וכלל: **שְׁנֵי וְהָטֵל** את תיבת 'שור' בִּין 'הַמִּצָּא' שהוא הכלל הראשון ל'תִּמְצָא' שהוא הכלל האחרון, ודרוש כלל ופרט וכלל. מבררת הגמרא, **לֹאֲתוּנִי מֵאִי** – מה יש לרבות מהכלל ופרט וכלל, **אִי לֹאֲתוּנִי** – אם לרבות שאר כָּעֵלִי חַיִּים, הרי מ'חיים' נִפְקָא – מתיתב 'חיים' אנו למדים כבר לרבות אותם. **אֵלָא לֹאֲתוּנִי דָּבָר שְׂאֵין כָּעֵלִי חַיִּים**, וְדָרֹשׁ הָכִי – וכך תדרוש לרבות מעין הפרט, **מָה הַפֶּרֶט הַמְּפֹרָשׁ וְדִהִינוּ שוֹר**, הוא דָּבָר הַמְּפֹרָשׁ וְגִיפּוֹ מוֹמֵן, אֵף כָּל דָּבָר הַמְּפֹרָשׁ וְגִיפּוֹ מוֹמֵן חַיִּיבִים עָלָיו כָּפֹל. מוסיפה הגמרא, וְתוֹ – הפסוק נדרש בכלל ופרט וכלל נוסף, שכן **שְׁדִי** – הטל אף את תיבת 'חמור' בִּין 'הַמִּצָּא' ל'תִּמְצָא', ודרוש כלל ופרט וכלל. **לֹאֲתוּנִי מֵאִי** – מה בא לרבות כלל ופרט וכלל זה, **אִי לֹאֲתוּנִי דָּבָר שְׂאֵין כָּעֵלִי חַיִּים**, הרי מ'שור' נִפְקָא – מהכלל ופרט וכלל הנדרש בתיבת 'שור' כבר התרבו אלו. **אֵלָא לֹאֲתוּנִי דָּבָר מְסוּמִים** – לרבות שחיוב כפל נוהג בכל דבר שיש סימן היכר בגופו, אבל לא בדבר שאינו מסוים. אולם הגמרא מקשה על ביאור זה בברייתא, **אִי הָכִי** – אם אכן נדרש הפסוק בכלל ופרט וכלל, **שְׂדֵה לָמָּה לִי** – מדוע נאמר 'שד'.

הגמרא מבארת את דרשת הברייתא באופן אחר: **אֵלָא רִיבָה וּמִיעֵט וְרִיבָה הוּא** – מאחר ונאמרו הכללים בסמיכות והפרטים אחריהם נדרש הפסוק במידת ריבה ומיעט וריבה, **כְּדָתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** – כפי שדרש התנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל פסוק אחר האמור מעין פסוק זה. **כְּדָתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**, בענין סימני טהרה בדגים נאמרו בתורה התיבות 'בָּמִים' 'בָּמִים' שְׁנֵי פְעֻמִּים בסמיכות, שנאמר (ויקרא יא ט) **אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים** כל אֲשֶׁר לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקִשֶׁת בָּמִים וּבְנִימִים אֹתָם תֹאכְלוּ, ותיבת 'בָּמִים' היא 'כלל' מאחר ונכללו בה כל מימות שבעולם (נחלים, שיחין ומערות), ונמצא ששני כללים 'בָּמִים' 'בָּמִים' נאמרו בסמיכות ואילו הפרטים 'בְּיָמִים וּבְנִימִים' נאמרו אחריהם, לפיכך אֵין פסוק זֶה נדרש במידת כָּלל וּפְרָט וּכְלָל, אֵלָא במידת רִיבָה וּמִיעֵט וְרִיבָה שבה אנו אומרים רִיבָה חֶבֶל – התרבו כל מימות שבעולם להצריך סימני טהרה בדגים הגדלים בהם.

הגמרא מסיימת את התירוץ ומבארת לפי זה את הפסוק: **מֵאִי רַבִּי** – מה התרבה בפסוק, **רַבִּי כָּל מִילִי** – התרבה כל דבר. מבררת הגמרא, **אִי הָכִי** – מאחר והתרבה כל דבר, **כָּל הֵנִי פְרָטִי לָמָּה לִי** – מדוע נאמרו כל הפרטים הללו. משיבה הגמרא, **חַד** – אחד מהפרטים נאמר לְמַעוּטִי קְרָקַע שאין הגנב חייב עליה כפל, וְחַד לְמַעוּטִי עֲבָדִים – אם גנב עבדים הוא פטור מכפל, וְחַד לְמַעוּטִי שְׁמֹרוֹת – אם גנב שטרות פטור מכפל. ומה שהוסיפה התורה תיבות 'גְּנִיבָה' ו'חַיִּים', הוא לְכַדְרֵב – לדרשה שדרש מהם רב (לקמן סה). **דָּאֲמַר רַב**, ממה שנאמר 'חיים' לגבי גניבה אנו למדים אֲחֵרִינָא לְקַרְן כְּעֵין שְׁנֵיב – השלם את הקרן שתהא כשעת הגניבה. דהיינו, אם הוכחשה או הוחלה הבהמה לאחר הגניבה, חייב לשלם את הקרן כפי שוויה בשעת הגניבה.

אין לי לחיוב גנג בכפל אלא בומן שנטל את הגניבה בידו, אך אם היא נכנסה מאליה לגג או להצידו וקריפו – מגרש גדול המוקף מחיצות שלא לצורך דירור, ונעל בפניה על מנת לגונבה, מנין שאף באופן זה הוא חייב כפל. תלמוד לומר: אם המצא תמצא, ללמדנו שמכל מקום הוא חייב כפל. מותרת הגמרא: אם כן, שלא נאמר הפסוק אלא לכך, לימא קרא – יאמר הכתוב או המצא תמצא או תמצא תמצא, דהיינו לשון שווה בשתיקה, מדישני קרא – מזה ששינה הכתוב ואמר 'המצא תמצא' שמע מינה תרתה – יש לך ללמוד מכאן שני דברים, חיוב כפל בכל אופן, ואחת מהדרשות האמורות לעיל.

אגב שהובאו דברי רב לעיל, דנה הגמרא בדבריה: גופא, אמר רב, יש חילוק בין התשלומים שעל הגנג לשלם, שתשלום הקרן שהוא כנגד הדבר הנגנג, על הגנג לשלם כעין שנגנג – כשווי הגניבה בשעה שהוציאה מבית בעליה, אולם תשלומי כפל שנקנס הגנג על מעשה הגניבה, ותשלומי ארבעה וחמשה שנקנס כשטבח או מכר את הבהמה שנגנג, עליו לשלם כפשת העמדה בדין – כפי מה שהיתה הבהמה הגנובה שווה, אם היתה קיימת בשעה שבאו העדים לבית דין להעיד על מעשיו ולחייבו. מבררת הגמרא: מאי טעמא דרב, שחילק בין התשלומים. ומבארת: בפרשת גנג שנמצאה הגניבה בידו, אמר קרא – הכתוב את התיבות גניבה ותיים, שנאמר (שמות כב ג) 'אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה חיים', ויש לדקדק, אמאי קאמר רחמנא תיים בגניבה, הרי מילים אלו מיותרות הן, אלא בא ללמד שציוותה התורה על הגנג, אחיה לקרן – החיה והשלם את חיוב הקרן, שיהא כעין שנגנג – שישלם את החסרון שנחסר לבעלים בשעה שנגנבה. ומאחר שהכתוב נקט לשון גניבה שמשמע ממנו רק תשלום הקרן, נמצאנו למדים שיש למעט את שאר התשלומים, שאותם הגנג משלם כשעת העמדה בדין.

מסתימת דברי רב נראה, שכונתו לכל שינוי שחל בבהמה משעת הגניבה עד שעת העמדה בדין. לפיכך אמר רב ששת, אמין – אומר אני, שלא יתכן שרב טעה לומר דבר שאינו נכון, אלא כי תיים ושכיב רב – כאשר נמנע רב בעייפותו, לפני שנדרס, אמר להא שמעתא – את דבריו אלו, שכן יש לדבריו פירכא. דתניא, הגונב בהמה בחושה, והשמינה – האכיל אותה עד שהשמינה ושוה יותר מתחילה, משלם תשלומי כפל, וכן תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח או מכר, כעין שהיתה הבהמה בשעה שנגנג אותה, שהיתה אז כחושה. והרי לדברי רב משלם הגנג כפי ערך בהמה שמינה. מתרצת הגמרא: אמרי – ענו בני הישיבה, שאין להקשות מבריתא זו על דברי רב, שכן באופן זה הגנג אינו משלם כשעת העמדה בדין אף לדעת רב, משום דאמר ליה הגנג לבעל הבהמה, וכי אגא פטימנא – אני טרחתי ופטימתי את הבהמה מנכסיי, ואתה שקלת – ואתה תיטול את הקנס שכנגד תוספת פיטום זו.

מקשה הגמרא עוד על דברי רב: תא שמע, הגונב בהמה שמינה, והכחישא על ידי שעשה בה מלאכה קשה או שהכה אותה במקלות, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שהיתה הבהמה בשעה שנגנג אותה. והרי לדברי רב יש לחיובי שלם ד' וה' לפי ערך בהמה כחושה. מתרצת הגמרא: התיב נמי – אף באופן זה מודה רב, משום דאמרינן ליה לגנג, מה לי קמלה בולה – מזה החילוק בין גנג שבשעה ששחט אותה הרג את כל הבהמה שנגנג, דהיינו, שלא נשתנה גופה משעת הגניבה ועד שעת

הטביחה, מה לי קמלה פלגא – לבין גנג ששחט את חציה, דהיינו שהכחישה, שאף היא נחשבת כהתחלת הטביחה, וכשם שהשחט משלם ד' וה' כשווי הבהמה בשעת תחילת הטביחה, כן גם בשהכחישה משלם כפי שוויה בשעת תחילת ההכחשה. נמצא שרב לא דיבר בבהמה שהגנג שינה את גופה, אלא כי קאמר רב, ביוקרא וזולא הוא דקאמר – בשנותנה מחיר הבהמה, כגון שנתייקרו הבהמות או החולו בין שעת הגניבה לשעת העמדה בדין.

שואלת הגמרא: תיכי דמי – באיזה שינוי מחיר דיבר רב, אילימא – אם תאמר דמעיקרא שוויא וזא – שבתחילה, בשעת הגניבה, היתה הבהמה שווה זה אחד, ולכפסוף סמוך לשעה שהגניבה עברה מהעולם על ידי טביחה או מכירה, נתייקרו הבהמות, ושויא ארבע זוזי, וכן גם נשאר שוויה עד שעת העמדה בדין, ואכן באופן זה אמר רב שאת תשלום הקרן יש לשלם זה אחד כעין שנגנג, אז לימא פליגא דרב אדרבה – נמצא שרב חולק על דברי רבה, דאמר רבה, האי מאן דגול חביתא דחמרא מחבריה – הגול חבית יין מחבריו, מעיקרא בשעת הגזילה היתה החבית שוויא וזא, ולכפסוף סמוך לשעה שעברה מהעולם, נתייקרה ושויא ארבע זוזי, הדין הוא שאם עברה מהעולם על ידי מעשי ידיו, כגון שתקרה – שבר אותה, או שתתייה – שתה את יינה, משלם ארבע זוזים, שכיון שהגולן מחויב להשיב את החבית לבעליה, נמצא שברשות הבעלים נתייקרה, ושבירתה או שתיתה זהו מעשה גזילה, ולכן משלם כשווייה בשעה זו, אולם באופן שאחבר מילא – נשברה החבית מאליה, בלא שהגנג עשה מעשה, משלם רק וזא, שכן חיובו הוא על הוצאתה מבית הבעלים, ובשעה זו היתה שוה רק זה, ואם כן, מדברי רבה שגולן החובר בידים משלם ארבע זוזים, נמצא שגנג שטבח או מכר משלם קרן כשעת הטביחה והמכירה ולא כעין שנגנג, ואילו לדברי רב הקרן משתלמת כעין שנגנג. משיבה הגמרא: אמרי, רב אינו חולק על רבה, שכן רב לא דיבר בבהמה שנתייקרה לאחר הגניבה, אלא כי קאמר רב, כגון באופן דמעיקרא שוויא ד' זוזים, ולכפסוף החולו הבהמות ושויא וזא, ובאופן זה אמר רב משלם את הקרן כעין שנגנג – כשווייה בשעת הגניבה, דהיינו ד' זוזים, אולם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה משתלמים כפשת העמדה בדין, זה אחד לתשלום הכפל וג' או ד' זוזים לתשלום ד' זה.

תני – שנה רבי חנינא ברייתא לסייעיה – להביא ראיה לרב, בעל חבית שמוען מנגת נגב בפקדון – שטען שהפקדון נגנג ממנו, ונשבע על כך, ואחרי כן הודה שהיה הפקדון בידו ונשבע לשקר, ובנוסף להודאתו באו עדים והעידו שהפקדון בידו, אזי אם עד שלא באו עדים הודה – שקדמה הודאתו לעדותם, אזי בהודאתו נפטר מלשלם את הכפל, ומשלם למפקד קרן – את הפקדון או את דמיו, וחומש – וכן עליו להוסיף לבעלים חמישית משווי הפקדון, ומביא קרבן אשם, ששני דברים אלו מכפרים על שבועת השקר. ואם משכאן עדים הודה – שעדותם קדמה להודאתו, וחייבתו בכפל, ואין הודאתו פוטרתו, משלם תשלומי כפל כדין טוען טענת גנג ונמצא שהוא הגנג, וכן מביא אשם לכפר על שבועת השקר, וחומשו – והחומש עולה לו ככפילו – נכלל בתשלום הכפל ששילם, ואינו צריך לשלם אותו, כיון שכשערך תשלום שניהם שוה, תשלום אחד עולה לכאן ולכאן, דברי רבי יעקב.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמ' ב

עצמו, דכאסורא אתא ליה – שנגב את החפץ מבית הבעלים ובא לידו באיסור, וכי לא כל שכן שהוא חייב לשלם כפל. אלא שנים ישלם דכתב רחמנא נגנג עצמו למה לי, על כרחך כדי ללמדך דאפילו שלא בשבועה חייב הגנג כפל.

הגמרא מקשה על הלימודים שנאמרו לעיל מהפסוק 'אם המצא תמצא בידו הגנבה' וזהו 'אם המצא' להכי הוא דאיתא – וכי לכך הוא נאמר, הא מיהא ליה לבדתינא – הרי הוא נצרך למה ששינוי בבריתא, אם היה נאמר בפסוק 'ידו' בלבד, 'אם בידו הגנבה',

בחושה והשמינה כו'. הגב פטמה וקשיא לרב דאמר תשלומי ד' וד' כשעת העמדה בדין וקס"ד בין שבחה בין הכחשה הגב בדין: ומשני משום דא"ל כו'. אבל שבחה בדימים שהוקרו בהמות בשוק או שנתפסמה מאלה משלם כפל כי השתא: והכחשה. הגב הכחשה בדין בטורח מלאכה או במקל: מה לי קמלה פלגא. הלכך מהדיא שעתא דאכחשה

אתחלה לה טביחה: ולבסוף שויה ד'. ב' בשעת שבחה מן העולם: תברה. בדין או שהיה משלם ד' ובהמפקיד (כ"ט דף מ.) מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעינא ברשותא דמרה קיימא דהא בעי לאהדירה הלכך ברשותא דמרה הוקרה ונהיא שעתא תברה ושהיה הוא דקא גזיל לה אכל איתבר משיחא אמאי מחיבת ליה אהדיא שעתא דגזילה ונהיא שעתא וזא הוא דשויה וגבי טביחה ומכירה הוי כי תברה או שהיה: משלם כרן והומש ואשם. משום שבעה ואין כאן כפל דמורה בקנס פטור: ואם משבאו עדים. ונתחייב בבפל הודה: משלם כפל ואשם והומש עולה לו בתוך הכפל. שרי חומש לבגלים הוא והוא שקל וע"כ הא דר' יעקב בשוין באחד החומש והכפל קמירי דאי הוה כפילא טפי מחומש לאו חומש הוי ולא מיפטר ליה עד דמשלם חומש דחומש כפרה דשבועה הוא: וחכ"א

וזוי תברה או שתיה משלם ד' איתבר משיחא משלם וזא אמרי כי קאמר רב כנון דמיעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה וזא קרן בעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה בשעת העמדה בדין תני רבי הנינא לסייעיה לרב בעה"כ שפען מענת גנב בפקדון ונשבע והודה וכו' אע"פ שיש הודה משלם כרן והומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם והומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב

דקאמר היבא דמיעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה וזא לא תבעי לך דודאי לפי דמים משלם דלא גרע מגזול דתנן כל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה וי"ל דיעקר רב לא אתא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה בשעת העמדה בדין והא דקאמר מ"ט דרב אשתלומי כפל ותשלומי ד' וד' קא בעי וה"פ אמר קרא גניבה וזייס אחייה לקרן בעין שגנב ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וד' וא"ת בהגזול קמא (לקמן דף ק.) דאמר רבא גזל שלש אגדות בג' פרוטות והזיל וקמדו על ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תנא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אמאי לא מייית רבא תנא דכל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה כיון דלענן יוקרא וזא נמי איירי וי"ל דממתניתין דכל הגוזלים לא מצי מיית דהתם אם איתא לגזילה בעין הויה בת השבה ולחכי בי ליתא נמי בעין משלם בשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויה בת השבה דהשתא לא שויה פרוטה הוה אמינא דכי ליתא נמי לא משלם אבל מההיא דחמץ ועבר עליו הפסח מייית שפיר דאילו הוי בעין לא שוי מידי אפ"ה היבא דליתא בעין משלם דמיעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף כ.) הוי מצי לאתניי מההוא דגזול חמץ דמשלם דמיעיקרא אלא דניחא ליה להביא הדין דכל הגוזלים שהיה שנויה תחילה ועוד אורי"י דמגזול חמץ לא מצי למידק כפל דלפי דמים משלם היבא דמיעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה וזא דה"א דגבי חמץ כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חמץ מעליא באותה חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה.

דתניא בחושה והשמינה כו'. תימה היכי ס"ד דרב שש שדבר רב בבחושה והשמינה דא"כ היה מגרע כחו של קרן וממילתיה דרב משמע שבא ליפות כחו של קרן ולגרע כח כפל ד' וד' דקאמר אחייה לקרן דוקא בעין שגנב ואחיה משמע לשון יפי כח וי"ל דאחיה אין לשון יפי אלא לשון תשלומים וכל דבר שמשלם החסרון שגנב או גזל קרי אחיה וכן משמע בסוף שמעתי דקאמר טלאים דמיעיקרא ומשלם כפל ד' וד' כשל עכשיו משמע אפי' מעיקרא שויה וזא ולבסוף ד' דנימא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא לפי ר"י דלקמן ושם אפרש בע"ה ומיהו ר"ת פ"י בע"א לקמן דלגרע כח הכפל קאמר רב בשעת העמדה בדין ולא ליפות:

אנא מפטימנא ואת שקלת. משמע דכשתפסמה מאלה הוי בשעת העמדה בדין ולפי זה הוה מצי לאוקמי מילתיה דרב כשתפסמה מאלה ולא הוה צריך לאוקמיה ביוקרא וזא ומיהו לפי האמת אפי' כשתפסמה מאלה משלם כפל ד' וד' בעין שגנב כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל ד' וד' בעין שגנב אפי' שיינו לא קני משום דאמר ליה אטו תורא גנבי מינך דיקרא גנבי מינך דיקרא וזא הוה אמינא דאמר ליה אטו שמינה גנבי מינך ודוקא ביוקרא וזא הוא דקאמר רב כפל ד' וד' בשעת העמדה בדין דלא שייך למימר אטו יוקרא גנבי מינך וטעמא אפרש לקמן בע"ה גבי הא דקאמר טלאים דמיעיקרא דמים כשל עכשיו:

מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא. פ"ה משום דהכחשה אתחלה דטביחה היא וקשה לר"י דלא שייכא הכחשה לטביחה מידי כיון שאם היה הורגה כולה בענן זה לא היה בה דין ד' וד' אלא הכי פריך מה לי קטלה כולה דאין הולכין בתר הדמים דהשתא דקנא בשניי ואינה של גנב אלא בתר מעיקרא שהיתה שלו וד' בהקטלה פלגא ולפי זה ה"ה בהכחשה ממילא דמשלם דמיעיקרא דמה לי מנה כולה מה לי מנה פלגא ודאי מתה כולה מאלה יש לחיבו דמיעיקרא שהיתה של גנב ולא בתר השתא וכו' קא משני ומוקי מילתא דרב ביוקרא וזא לא הוה מצי לאוקמי בקחשה דממילא ועוד אורי"י דמצי לקפשי בע"א מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא כלומר אפי' למיד אין לשחטה אלא לבסוף ולא מחיב ד' וד' עד משהו אחרון אפ"ה לא אולין בתר חשיבותא דהדיא שעתא כפי מה שהוא שוה במשהו אחרון אלא כפי מה ששוה קודם שחטה א"כ כי קטלה פלגא נמי דהיינו הכחשה לא אולין בתר השתא אלא בתר מעיקרא ולפי טעם זה וד' מ"ל לאוקמיה מילתיה דרב בהכחשה ממילא:

אין לי אלא בידו. פי' שגנבו בידו ממש וגז חצירו כלומר שהכחשה במקל מחצירו של בעה"ב ונבנסה לגזו חצירו וקריפו ואינטריק לרביי חצר לאשמועינן דחצר קונה אף לחובתו דלא תימא כשליח דמיא ואין שליח לדבר עבירה קמ"ל דקונה דמפרש בפ"ק דב"מ ודף ט' דיש שליח לדבר עבירה היבא דשליח לא רב חייבא הוא וכן מוכח ה"הם בדפרישתי:

ליבתוב או אם המצא המצא או המצא המצא. משמע דאורחיה דקרא לכתוב ב' פעמים תיבה אחת וכן בהובל (לקמן פ"ה) גבי ורפא ורפא וקשה דבריש היה בודקין (מסכתין דף מ: וס' ד"ה מרסיס) קאמר גבי גז"ש דהייב היטב דמפנה מדה"ל למכתב או דרוש דרוש או חקור חקור מדישני קרא בדבוריה בהיטב כו' משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מפנה ואמאי אכתי הוה מפנה מדיתי ליה למכתב או דרוש דרוש או חקור חקור וי"ל דאין ה"ב אלא משום דאין יורד לאותה סבא וניחא ליה למנקט כפל לשון השגור בכמה מקומות כמו העניק העניק נתן נתן וכו' (דף טו):

גופא אמר רב קרן בעין שגנב. במסקנא דמילתא אמרין דרב איירי לענן יוקרא וזא ואת גזא קמ"ל מתניתין היא בריש הגזול קמא (לקמן דף כ.) כל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה ואע"ג דמתני' משמע דלענן שינוי איירי בגז עציס ועשאן פלים ודחם (דף טו) נמי קאמר בגמ' כל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה לאתניי דר' אלעאי גזל טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ לענן יוקרא וזא נמי איירי כדמוכח בסוף המפקדי (כ"ט דף מ.) דמייני לה אייקרא וזא וכן פרק כל שעה (פסחים דף כ.) גבי אוכל תרומה

דקאמר היבא דמיעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה וזא לא תבעי לך דודאי לפי דמים משלם דלא גרע מגזול דתנן כל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה וי"ל דיעקר רב לא אתא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה בשעת העמדה בדין והא דקאמר מ"ט דרב אשתלומי כפל ותשלומי ד' וד' קא בעי וה"פ אמר קרא גניבה וזייס אחייה לקרן בעין שגנב ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וד' וא"ת בהגזול קמא (לקמן דף ק.) דאמר רבא גזל שלש אגדות בג' פרוטות והזיל וקמדו על ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תנא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אמאי לא מייית רבא תנא דכל הגוזלים משלמים בשעת הגזילה כיון דלענן יוקרא וזא נמי איירי וי"ל דממתניתין דכל הגוזלים לא מצי מיית דהתם אם איתא לגזילה בעין הויה בת השבה ולחכי בי ליתא נמי בעין משלם בשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויה בת השבה דהשתא לא שויה פרוטה הוה אמינא דכי ליתא נמי לא משלם אבל מההיא דחמץ ועבר עליו הפסח מייית שפיר דאילו הוי בעין לא שוי מידי אפ"ה היבא דליתא בעין משלם דמיעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף כ.) הוי מצי לאתניי מההוא דגזול חמץ דמשלם דמיעיקרא אלא דניחא ליה להביא הדין דכל הגוזלים שהיה שנויה תחילה ועוד אורי"י דמגזול חמץ לא מצי למידק כפל דלפי דמים משלם היבא דמיעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה וזא דה"א דגבי חמץ כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חמץ מעליא באותה חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה.

דתניא בחושה והשמינה כו'. תימה היכי ס"ד דרב שש שדבר רב בבחושה והשמינה דא"כ היה מגרע כחו של קרן וממילתיה דרב משמע שבא ליפות כחו של קרן ולגרע כח כפל ד' וד' דקאמר אחייה לקרן דוקא בעין שגנב ואחיה משמע לשון יפי כח וי"ל דאחיה אין לשון יפי אלא לשון תשלומים וכל דבר שמשלם החסרון שגנב או גזל קרי אחיה וכן משמע בסוף שמעתי דקאמר טלאים דמיעיקרא ומשלם כפל ד' וד' כשל עכשיו משמע אפי' מעיקרא שויה וזא ולבסוף ד' דנימא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא לפי ר"י דלקמן ושם אפרש בע"ה ומיהו ר"ת פ"י בע"א לקמן דלגרע כח הכפל קאמר רב בשעת העמדה בדין ולא ליפות:

אנא מפטימנא ואת שקלת. משמע דכשתפסמה מאלה הוי בשעת העמדה בדין ולפי זה הוה מצי לאוקמי מילתיה דרב כשתפסמה מאלה ולא הוה צריך לאוקמיה ביוקרא וזא ומיהו לפי האמת אפי' כשתפסמה מאלה משלם כפל ד' וד' בעין שגנב כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל ד' וד' בעין שגנב אפי' שיינו לא קני משום דאמר ליה אטו תורא גנבי מינך דיקרא גנבי מינך דיקרא וזא הוה אמינא דאמר ליה אטו שמינה גנבי מינך ודוקא ביוקרא וזא הוא דקאמר רב כפל ד' וד' בשעת העמדה בדין דלא שייך למימר אטו יוקרא גנבי מינך וטעמא אפרש לקמן בע"ה גבי הא דקאמר טלאים דמיעיקרא דמים כשל עכשיו:

מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא. פ"ה משום דהכחשה אתחלה דטביחה היא וקשה לר"י דלא שייכא הכחשה לטביחה מידי כיון שאם היה הורגה כולה בענן זה לא היה בה דין ד' וד' אלא הכי פריך מה לי קטלה כולה דאין הולכין בתר הדמים דהשתא דקנא בשניי ואינה של גנב אלא בתר מעיקרא שהיתה שלו וד' בהקטלה פלגא ולפי זה ה"ה בהכחשה ממילא דמשלם דמיעיקרא דמה לי מנה כולה מה לי מנה פלגא ודאי מתה כולה מאלה יש לחיבו דמיעיקרא שהיתה של גנב ולא בתר השתא וכו' קא משני ומוקי מילתא דרב ביוקרא וזא לא הוה מצי לאוקמי בקחשה דממילא ועוד אורי"י דמצי לקפשי בע"א מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא כלומר אפי' למיד אין לשחטה אלא לבסוף ולא מחיב ד' וד' עד משהו אחרון אפ"ה לא אולין בתר חשיבותא דהדיא שעתא כפי מה שהוא שוה במשהו אחרון אלא כפי מה ששוה קודם שחטה א"כ כי קטלה פלגא נמי דהיינו הכחשה לא אולין בתר השתא אלא בתר מעיקרא ולפי טעם זה וד' מ"ל לאוקמיה מילתיה דרב בהכחשה ממילא:

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף סה עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

בפילא ארבע חומשא וזאן. לפי מה שפ"ה דחומשא עולה לו בפילא שמשלם את הכפל ונפטר בכך מן החומש קשה קצת מה בכך אי בפילא ארבע וחומשא וזאן ומיהו בקונט' פי' דלית ליה כפרה בחומש כיון שאין ניכר ומובלע בתוך הכפל ואין הנה מפרש דחומשו עולה לו בפילא שמשלם את החומש ועולה לו לכפל הנה

ניחא דהנה פריך שפיר אכל לשון בפילא לא משמע הכי ובתוספתא נמי גרסי' וחומשו עולה לו מתוך כפילו וריב"א מפרש דאלשון ברייתא קפריך דמשמע דחומשו עולה בכל כפילו:

אלמא קרן בעין שגב. תימה אמאי לא דחי בגון דמעיקרא שויה וזאן ולבסוף שויה ד' ובפילא וזאן בעין שגב דלא כרב וחומשא וזאן בשעת העמדה בדיו כדאמר דתברא או שתייה משלם ד' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן זהא בשעת העמדה בדיו וכפל ד' וה' יהי' בעין שגב דאין לחלק בין כפל ד' וה' לקרן אם לא מבח הפסוק ובגוה אין לנו שום פסוק ורב נמי דמתחלק היינו משום דקרא קדריש ועוד דכלאו הכי דחי שפיר וגוה' לו כפי האמת ובאותו ענין שהיה המסייע אומר שאין להעמידה:

וא' אמרת שינוי קונה. פירוש כי האי דטלה ונעשה איל אכל הא פשיטא דשינוי קני כדאמר בסמוך דשינוי קונה לביה:

איל בן יומו קרוי איל. מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן דאיל בן שתי שנים מדכתוב במקום אחר כבש בן שנתו וי"ל יג

הא מני בית שמאי היא. האי שנויא ליתא לרבא דאית ליה בריש הגזול קמא (ומק' דף 77.) דוקא לגביה אסרי ב"ש משום דאמאיס ואי' היכי מדמה ליה דמה ענין אתנן אצל שינוי וי"ל דקסבר דאי שינוי קונה א"כ ראוי הוא להחזיר שינוי באתנן דחשיב כאחר ואין זה אותו שבה לזה בתורת אתנן וממאיס נמי לא מאיס:

הן ולא שינוייהם. תימה דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתבי אשר גול בעין שגול יחזיר ועוד קשה דרב חסדא קאמר דשינוי אין קונה דדריש אשר גול מ"מ ובהגזול קמא (77.) קאמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה המשלמת חוזרת בעיניה מדכתוב והשיב את הגזילה מ"מ וכי פליגי אביית הלל ונרא' לר"י דלקמן מיירי בשינוי החזר לבקריה ואהכי מיייתי בריש הגזול קמא מלמיה דר' יוחנן ורבה דבסמוך קבר דאפי' שינוי החזר לבקריה נמי קני וצריכי תרי קראי דאי לא אלא חר קרא הנה מוקמין ליה בשינוי שאין חזר והא דמיייתי רבה סיוע לךבריו ממתניתין דהגזול עצים (ומק' ד' 78.) משום דמייירי בשינוי חזר לבקריה כדמוקין ל' והם בריש פרקין (ס) בעצים משופים וצמר טוה וזהו דלא הספיק ליתן לו עד שצבעו נראה לרבה דאיריי נמי בשינוי החזר שכולל להעבירו ע"י צפון כדאמר בריש הגזול (ס) ואע"פ דלר' יוחנן מיירי בשינוי שאינו חזר ומזקי לה בקלא אילן דלא עבר לה לרבה נראה לו דחוק להעמידה בקלא אילן (דלא עבר) ולחכי מיייתי מיניה סייעתא:

וחכ"א ממון המשתלם בראש. שאינו משלם אלא קרן והשיב את אשמו היינו קרן שהוא אשם וחוטא עליו ובקרא אחרינא כתיב היום ואת אשמו ויבא לה' וגו': ושאנו משתלם בראש. כי הכא דאיכא כפל לא שייך בה דין חומש כלל ואפי' לא שיון חומשא ובפילא פטור ור"ש אשם קאתי לאסופי לפטורא: **בפילא** ד' וחומשא וזאן. וכיון דאין שיון לא חומש מקרי ולא סליק ליה: **דכפילא** וזאן וחומשא וזאן. דחומש בתר קרנא שיימין וקרן משלם בעין שגב נמצא קרן ד' וחומשו מוסיף עליו מבחוץ וזאן ובפילא וזאן וכפל בשעת העמדה בדיו והיינו קרב דאי לאו קרן בעין שגב לא הוי וזאן חומש ואי כפל בעין שגב הוי ד' אלא ש"מ קרב: **ורבנן אמרי** לך. אי לערביניהו קבעי לא ליכתוב לא וי"ו ולא את: **לאפסוקי** בין ממון גבוה. אשם: **לממון** הדיוט. חומש דלאו אורח ארעא לערביניהו להדיא: **נעשה שינוי** בידו וקנאו. בשינוי לזא מילתא דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וה' אכל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל בעין שגב או בשעת העמדה בדיו: **בעין שגב**. לקמן אותבין לרב מהא דאמר תשלומי כפל ד' וה' בשעת העמדה בדיו ולרבה דאמר תברא או שתייה משלם ד' ובדשהתאן ליכא לאותובי דיוכל לשנוי דהר מתניתא כפל ד' וה' דוקא נקט אכל קרן ויכא דאשכח בי השתא משלם: **תורא** גנבי מין. בתמיה ונקניניהו בשינוי השם. נהי דשכח דגופיה לא הוי שינוי דממילא קשבח וזול ומיהו בשמא ודאי אישתני: **מ"מ** קשיא. לר' אילעא: שינוי במקומו עומד. אע"פ דאישתני לא נפק מרשות בעלים: **תני** חדא אסור. לקרבן: עד

וי"ו ערביה קרא אמר רבי אילעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר איתביה רבי חיינא לר' אילעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחומשה בעין שגב ואי ס"ד קנייה בשינוי אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם בעין שגב לשלם כי השתא אמר ליה כי השתא היינו מעמא דלא משלם משום דא"ל תורא גנבי מין דיקרא גנבי מין אל רחמנא ניצלן מהאי דעתא אמר ליה אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך: **מתקין** לה רבי זירא וניקניניהו בשינוי השם אמר רבא שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל שור בן יומו קרוי שור דכתוב שור או כבש או עז כי יולד איל בן יומו קרוי איל דכתוב ויאי' צאנך לא אכלתי אילים הוא דלא אכל כבשים אכל אלא לאו ש"מ איל בן יומו קרוי איל מ"מ קשיא א"ר ששת הא מני ב"ש היא דאמרי שינוי במקומו עומדת ולא קני דתניא נתן לה באתננה חיטין ועשאן סולת ויתים ועשאן שמן עגבים ועשאן יין תני חדא אסור ותני חדא מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק ב"ש אוסרין ובית הלל מתירין מאי מעמא דבית שמאי דכתוב גם לרבות שינוייהם ובית הלל הם ולא שינוייהם ובית שמאי הווא הם

הם

הם

בבא קמא דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) צה

הדרשות האמורות לעיל:

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, לגבי הכופר בממון חבירו ונשבע לשקר והודה, נאמר (במדבר ז') וְהִשִּׁיב אֶת אֲשֶׁמֶתְלָם בְּרָאשׁוֹ, וְחֻמְשֵׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו, שמשלם את הקרן שנשבע עליה לשקר ומוסיף עליה חומש, וכיון שסמך הכתוב את חיוב הקרן לחומש, יש ללמוד שִׁמְמוֹן הַמִּשְׁתַּלֵּם בְּרָאשׁ – כאשר הכופר בממון אינו משלם אלא את הקרן, כגון שהודה מעצמו קודם שבאו עדים, ואם כן נפטר מהקנסות של כפל ד' וד', הרי הוא מוסיף חומש, אולם מִמּוֹן שִׁמְמוֹן מִשְׁתַּלֵּם בְּרָאשׁ – כאשר עליו להוסיף על תשלום הקרן גם כפל א' ד' וד', כגון שהעידו עדים ששקרו בטענתו שהפקדון נגנב, ואם כן התחייב לשלם כפל, אזי אין מוסיף חומש. אולם אף באופן זה עליו להביא קרבן אשם, לכפר על שבעתו. רבי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי חולק על חכמים בחיוב האשם ואומר, אין חומש ואשם מִשְׁתַּלֵּם בְּמִקּוֹם שִׁישׁ כָּפַל – כאשר באו עדים תחילה, הודאתו אינה מחייבת אותו אשם, שכן נתחייב כפל, ולא חיובה התורה חומש ואשם אלא על ממון המשתלם בראש.

מברר רבי חנינא את דברי רבי יעקב: קִתְּנֵי מִיתָה ו- מכל מקום, חוֹמְשׁוֹ עוֹלָה לוֹ בְּכִפְלִיו, דְּבָרֵי רַבִּי יַעֲקֹב, היינו שנפטר מהחומש על ידי תשלום הכפל, אך זה אינו אלא כשיעור שניהם שוה, ויש לברר, הֵיכֵי דְּמִי – באיזה אופן שיעורם שוה, אִלְלִימָא מדובר דְּמַעֲקָרָא, כשטען שהפקדון נגנב, היה הפקדון שְׁוִיא ד' זוזים, וּלְכִפּוֹת, כשחייבוהו העדים, היה עדיין שְׁוִיא אַרְבַּעָה, אזי האם חוֹמְשׁוֹ עוֹלָה לוֹ בְּכִפְלִיו, הרי בְּכִפְלִיא – הכפל הוא אַרְבַּעָה זוזים כשוי הפקדון וְחוֹמְשָׁא הוא זוז אחד, וכיון שאינם שוים, תשלום הכפל אינו יכול להיקרא בשם חומש, ואינו פוטר מחיוב החומש, אֲלָא האם לא מדובר דְּמַעֲקָרָא היה שְׁוִיא אַרְבַּעָה, וּלְכִפּוֹת החל וְשְׁוִיא זוּזָא, שבאופן זה אפשר לומר דְּכִפְלִיא משתלם כשווי הפקדון בשעת העמדה לדין, ולכן שיעורו זוּזָא, וְחוֹמְשִׁיהּ גם הוא זוּזָא, שכן הוא רביע מהקרן, שהיא שווי הפקדון בשעת הכפירה והשבעה שהיא שעת הגניבה, אֲלָמָא, מזה שהחומש הוא זוז אחד, מוכח שהקרן משתלמת כְּעֵין שְׁנֵיבָה, ומזה שהכפל אף הוא שיעורו זוז אחד, מוכח שִׁתְּשַׁלּוּמֵי כָּפַל וְתִשְׁלּוּמֵי ד' וְה' משתלמים בְּשַׁעֲתָה הַעֲמָדָה בְּדִין, ואם כן, דינו של רב מוכח מהברייתא.

דוחה הגמרא את הראיה: אֲמַר רַבָּא, אין הכרח לפרש את דברי רבי יעקב כשהפקדון החל, שכן לְעוֹלָם – אפשר לפרש דְּמַעֲקָרָא שְׁוִיא אַרְבַּעָה, וְהִשְׁתָּא נְמִי שְׁוִיא אַרְבַּעָה, וְרַבָּא קִשְׁיָא – מה שהוקשה, כיצד יפטר הכפל את החומש, שהרי בְּכִפְלִיא שיעורו ד' זוזים וְחוֹמְשִׁיהּ שיעורו זוּזָא, ואינם שוים, יש ליישב, הֲבָא בְּמֵאָה עֶסְרִין – מדובר בְּגוֹן שְׁנֵיבָע לשקר, וְחֹדֶר וְנִשְׁבָּע לשקר, וכן עשה אַרְבַּע פְּעָמִים, ולכסוף חוֹדֶה שהפקדון היה בירו ונשבע לשקר, וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה (ויקרא ה כד) וְחֻמְשֵׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו בלשון רבים, ללמד שתּוֹרָה רִיבְּתָה חֻמְשֵׁיתוֹ הִרְבָּה בְּקֶרֶן אַחַת, שאם נשבע לשקר כמה פעמים על ממון אחד, כל שבועה מחייבתו חומש נוסף, ואם כן נתחייב בהודאתו על ד' השבועות ד' זוזים, כשיעור חיוב הכפל, ובאופן זה אמר רבי יעקב שתשלום הכפל פוטר מהחומש.

הגמרא מבארת את דברי חכמים ורבי שְׁמַעוֹן, שנוכרו בברייתא: אֲמַר מַר, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים שנאמר בְּרָאשׁוֹ וְחֻמְשֵׁיתוֹ, וסמיכות חיוב הקרן לחומש מלמדת שִׁמְמוֹן הַמִּשְׁתַּלֵּם בְּרָאשׁ – כאשר הכופר בממון אינו משלם אלא את הקרן, הוא מוסיף חומש, אך מִמּוֹן שִׁמְמוֹן מִשְׁתַּלֵּם בְּרָאשׁ, אלא מוסיף גם כפל או ד' וד', אין מוסיף חומש, ומשמע מדברי חכמים, שהמחויב כפל אינו פטור אלא מחומש, אֲבָל קרבן אשם, מִיתָי – עליו להביא. מקשה הגמרא: מֵאֵי שְׁנָא חוֹמֶשׁ דְּלֵא מִשְׁלֵם – מזה הטעם שנשתנה חיוב החומש שאינו משלם אותו, הרי זה משום דְּכִתְיִב 'בְּרָאשׁוֹ וְחֻמְשֵׁיתוֹ', שסמך הכתוב את הקרן לחומש, כאשר התבאר, ואם כן אֲשֶׁם נְמִי לֹא מִשְׁלֵם – אין עליו להביא, דְּהָא כִּתְיִב (ויקרא ה כד–כה) 'בְּרָאשׁוֹ וְחֻמְשֵׁיתוֹ וְאֵת אֲשָׁמוֹ', שאף חיוב האשם נסמך לחיוב הקרן. מתרצת הגמרא: אֲמַרִי לָךְ – ישיבו רַבְּנָן, שחיוב האשם לא נסמך לקרן, משום שהמילה 'אֵת' פְּסִיקָה קָרָא – מפסיקה בניהם. מקשה הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי, הסובר שהמחויב בכפל אינו מביא אשם, משום שחיוב האשם נסמך לקרן, הרי המילה 'אֵת' מפסיקה בניהם. ומתרצת: שר"ש סובר שמילת 'וְאֵת' בתוספת וא"ו החיבור, עֲרִיבִיהּ קָרָא – באה לערב ולחבר את חיוב האשם עם החיובים שנאמרו לפניו. מבארת הגמרא: וְרַבְּנָן אֲמַרִי לָךְ – ישיבו על דברי ר"ש, שאין לומר כן, שהרי אם רצתה התורה לערב את חיוב האשם לנאמר

לפניו, לֹא לִכְתּוּב רַחֲמָנָא – לא היה לתורה לכתוב לֹא יוֹי וְלֹא אֵת, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי אֲמַר לָךְ, שאף אם רצה הכתוב לסמוך את האשם לנאמר לפניו, 'אֵת' לֹא מִנְיָא דְּלֵא כִּתְבָה – לא היה אפשר שלא לכתוב 'אֵת', שכן 'אֵת' נצרך לְאֶפְסוּקִי – להפסיק בין האשם שהוא מִמּוֹן הַנִּיתוֹן לְכִתּוּבָה – לה', לְבִין הַחֻמוֹשׁ שהוא מִמּוֹן הַנִּיתוֹן לְהַרְיוֹט – לבעלים, שהרי אין ראוי לערבם כאילו שניהם שוים, הֲלֵכֶךְ אֲתָא – הוסיף הכתוב וְיֹי וְעֲרִיבִיהּ לְקָרָא, לפטור מאשם את מי שאינו משלם רק קרן.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רבי אילעא לרבי חנינא, שדבריהם למדנו ברייתא שהקשו ממנה (לקמן סו). על רב: אֲמַר רַבִּי אִילְעָא, נִגְבַּ מִלָּה וְנִעְשָׂה אִיל, או שגב עָגַל וְנִעְשָׂה שׂוֹר, אזי זה נחשב שְׁנַעֲשָׂה בבהמה שִׁינּוּי כשהיא בְּרֹדֶה של הגנב, ולכן קָנָא הגנב את האיל או השור, שכל גניבה שנשתנתה ביד הגנב, נקנית לו, ולכן אם כָּפַח וּמָכַר אינו משלם ד' וד', שכן בהמה שִׁלּוֹ הוּא מוֹכֵרָה, ובהמה שִׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר. אִיתִיבִיהּ רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי אִילְעָא מברייתא. נִגְבַּ מִלָּה וְנִעְשָׂה אִיל, או עָגַל וְנִעְשָׂה שׂוֹר, מִשְׁלֵם תִּשְׁלּוּמֵי כָּפַל וְתִשְׁלּוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֻמְשָׁה, כְּעֵין שהיה בשעה שְׁנֵיבָה אותה, שמשלם טלאים ועגלים ולא אילים ושחורים, וְאִי סָלְקָא דְּעִתְקָה שהגנב קָנִייה – קונה את האיל או השור בְּשִׁינּוּי, אֲמַאי מִשְׁלֵם ד' וד' על כשטבח, הרי שִׁלּוֹ הוּא מוֹכֵרָה וְשִׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר. אלא מוכח ששינוי כזה אינו נחשב שינוי, והבהמה עדיין שייכת לבעלים, ולכן הגנב חייב אם טבח או מכר. אֲמַר לִיה רַבִּי אִילְעָא לרבי חנינא, וְאֲלָא מֵאֵי רִצּוֹן לְהוֹכִיחַ מהברייתא, ששינוי כזה אינו נחשב לשינוי וְלֹא קָנָה הגנב את הבהמה, אם כן אֲמַאי מִשְׁלֵם ד' וד' כְּעֵין שְׁנֵיבָה, הרי עליו לְשַׁלֵּם כִּי הִשְׁתָּא – כפי שהיתה הבהמה בשעה שטבח או מכר, שכן כשטבחה הרי היא ברשות בעליה, אלא ודאי הברייתא משובשת ואין ללמוד ממנה כלל. אֲמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא לרבי אילעא, מקשייתך אין להוכיח שהברייתא משובשת, שכן כִּי הִשְׁתָּא הֵינִי מַעְמָא דְּלֵא מִשְׁלֵם – הטעם שהגנב אינו משלם כי השתא הוא, מִשּׁוּם דְּאֲמַר לִיה הגנב לבעלים, האם תוֹרָא ו- שורו נִגְבַּ מִלָּה, הרי לא גנבתי ממך אלא עגל, והאם דִּיקָרָא ו- אילו נִגְבַּ מִלָּה, הרי גנבתי טלה, ואין לחייבני על הטיבחה אלא כנגד מה שגנבתי. אֲמַר לִיה רַבִּי אִילְעָא לרבי חנינא, רַחֲמָנָא נִיצְלוּ מֵהָא דְּעִתְקָה – יצילנו ה' מדעה זו שאינה נכונה, שאם שינוי זה אינו נחשב שינוי כדי לקנותה, על כרחך שהבהמה נחשבת שהיא 'כְּעֵין שְׁגוּלָה', שכן לא נשתנתה, ונחשב שגנב איל ושור, ונמצא שטבח שור ואיל שגנב. אֲמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא לרבי אילעא, אַדְרַבָּה, רַחֲמָנָא נִיצְלוּ מִדְּעִתְקָה דִּידֶךָ – מדעתך וסברתך שאינה נכונה, שכן אף ששינוי זה אינו נחשב שינוי גמור המועיל לקנותה, מכל מקום זהו שינוי במקצת המועיל להיחשב שלא היה בשעת הגניבה, ואין הגנב מתחייב בתשלומי ד' וד' כנגדו.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא שהביא רבי חנינא: מִתְקַף לָהּ – הקשה רַבִּי יוֹדָא על הברייתא, הרי אף אם 'טלה נעשה איל' אינו נקרא שינוי לענין לקנותו, משום שהשינוי נעשה מאליו, מכל מקום וְנִקְנִינְהוּ – יקנהו הגנב בְּשִׁינּוּי הִשָּׁב, שכן שמו נשתנה מטלה לאיל. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, שינוי זה אינו נחשב שינוי האשם, שכן שוֹר בֶּן יוֹמָא – ביום שנולד, הרי הוא כבר קָרוֹי שׂוֹר, וכן אִיל בֶּן יוֹמָא כבר קָרוֹי אִיל, ואין כאן שינוי שם. מוכיח רבא ששׂוֹר בֶּן יוֹמָא קָרוֹי שׂוֹר, דְּכִתְיִב (ויקרא כב כז) 'שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֹז בִּי יוֹלֵד', ומשמע שמשגולד כבר קָרוֹי שׂוֹר, ולא נשתנה שמו כשהגדיל, וכן אִיל בֶּן יוֹמָא קָרוֹי אִיל, דְּכִתְיִב כשהזכיר יעקב ללבן שעבדו ביושר, (בראשית לא לח) 'וְאִילֵי צֹאנֶךָ לֹא אֲכָלְתִּי', והיתכן שאמר יעקב שִׁאִלִּים גדולים הוא דְּלֵא אֲכָל, אך בְּכִשִּׁים – טלאים קטנים אֲכָל, אֲלָא לֹא שְׁמַע מִיָּנָה – ודאי שמכאן משמע שִׁאִל בֶּן יוֹמָא קָרוֹי אִיל, ואמר יעקב שלא אכל מצאן לבן כלל.

מִכָּל מִקּוֹם קִשְׁיָא הברייתא לרבי אילעא, שלדבריו השינוי 'טלה ונעשה איל' פוטר מד' וד', ובברייתא ששינוי שחייב ד' וד', מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שִׁשְׁתָּ, לֹא מִנִּי – הברייתא בשיטת פִּית שְׁמַאי הִיא, דְּאֲמַרִי שִׁינּוּי בְּמִקּוֹמוֹ עוֹמְדָתָה וְלֹא קִנִּי – דבר שנשתנה אינו נחשב כאילו נסתלק, ונמצא לפנינו דבר אחר, אלא הוא עדיין קיים כמקודם אף שנשתנה, ולכן כשגנב טלה ונעשה איל, לא יצא מרשות בעליו, והגנב חייב אם טבח ומכר, דְּתִנְיָא בברייתות שזו דעת בית שמאי, נִתָּן לָהּ הַבּוֹעַל לזונה בְּאִתְּנָנָה – באתנן שלה חִיפּוּי, וְעִשְׂתָּן – וטחנה אותן וניפתה את הקמח עד שנעשה סוּלָתָה, או שנתן לה יוֹתֵם, וְעִשְׂתָּן שְׁמֵן, או שנתן עֲנָבִים וְעִשְׂתָּן יֵין, אזי תִּנִּי תִרָא

1 **הם ולא ולדותיהם' הוא דאָתא** ו- בא, שנאסרו רק גוף הניתנים באתן
 2 זונה ומחיר כלב, ולא הנולדים מהם. מבררת הגמרא: **ובית הלל**, מנין הם
 3 ממעטים את הנולדים. ומבארת: לדעתם המילה 'הם' משמע שלא נאסרו
 4 אלא כמות שהם, ולכן **תרתיה שמייתא מינה** – את שני הלימודים אפשר
 5 למעט מ'הם', גם **הם ולא שינויהם'** וגם **הם ולא ולדותיהם'**, שואלת
 6 הגמרא: **ובית הלל שדרשו מ'הם' למעט את שינויהם, הכתיב** – והרי נאמר
 7 **אֵם**, וממנו דרשו בית שמאי לרבות את שינויהם, ומה דורשים בית הלל
 8 מ'אֵם'. מסיימת הגמרא: אכן **אֵם**, **לְבִית הַלֵּל קָשָׁיָא** – קשה מדוע נכתב.
 9 הגמרא מקשה מהביריתא ששנה רבי חנינא, על דברי רב, שתשלומי כפל
 10 ד' וה' משתלמים כשעת העמדה בדין: **עַד בְּאֵן לֹא פְּלִיגִי** ו- לא נחלקו רבי
 11 אילעא ורבי חנינא **אֵלָּא** בשינוי של טלה שנעשה איל וכדומה, **דָּמַר** – רבי
 12 אילעא **קָבַר שְׁבִשְׁיָנוּ** זה קוֹנֵה הגנב את הבהמה, ונעשית שלו להיפטר מ'
 13 ד', ודָּמַר – רבי חנינא **קָבַר שְׁבִשְׁיָנוּ** זה קוֹנֵה, וחייב ד' וה' אם טבח או
 14 מכר, **אֲכָל לֶעֱנִין שְׁלוּמֵי** – לענין השעה שמשערים בה את התשלום, **כּוּלִי**
 15 **עָלְמָא** מודים **שְׁבִדְמַעֲקָרָא** – לפי שעת הגניבה **מְשַׁלֵּם**, ואף לדעת רבי
 16 אילעא ששינוי זה פוטר מ'ד', מכל מקום תשלומי הכפל משתלמים
 17 כשעת הגניבה, וכן כשהגניבה לא נשתנתה בגופה אלא שנתיקרה או
 18 שהחולה, הגנב משלם כפל ד' וה' כשוי הגניבה בשעת הגניבה, **דְּקָתְנִי**
 19 בברייתא ששנה רבי חנינא, שהגונב טלה ונעשה איל, **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל**
 20 **וְתִשְׁלוּמֵי אֲרֻכָּהּ וְחִמְשָׁה כְּעֵין** שהיתה הבהמה בשעה **שֶׁנֶּנְבָּה**, ואם כן,
 21 **לִמָּא תִּתְּנוּ** ברייתא זו **לְתוֹבְתָא דְרַב**, **דָּאֲמַר רַב** שהגנב משלם את הקרן
 22 **כְּעֵין** שהיתה הבהמה בשעה **שֶׁנֶּנְבָּה**, ו**מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְתִשְׁלוּמֵי ד'**
 23 **וְה' כְּשֻׁוּיָהּ בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין**. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַבָּא**, יש לחלק בין
 24 אופני התשלום, שאם אינו משלם במעות אלא משיב **מְלָאִים** תחת הטלה
 25 שגנב, משלם את הקנסות **בְּדְמַעֲקָרָא** – כפי שהיה הטלה בשעת הגניבה,
 26 שכן טלה גנב וטלה הוא משלם, ובאופן זה שנינו בברייתא שמשלם כעין
 27 שגנב, אך כשמשלם **בְּדְמַיִם**, וצריך להעריך את שווי הבהמה כדי לתת
 28 שיעור לתשלומי, בזה אמר רב שמעריכים את הבהמה **כְּשֻׁוּיָהּ שֶׁל עֶבְשִׁיו**
 29 אילו היתה קיימת.
 30 אגב שהתבאר שגניבה שנשתנתה נקנית לגנב, מביאה הגמרא את מקור
 31 הדין, ודנה באופן קנין נוסף: **אֲמַר רַבָּה**, הדין **שְׁשִׁינוּי** שעשה הגנב בגניבה
 32 בידיים קוֹנֵה לו את הגניבה, ואינו משלם לבעלים אלא מעות, הוא ודאי מן
 33 התורה, שהרי **בְּתוֹכָא** בתורה לימוד לכך, **וְהַנִּינָא** במשנה שנתבאר קנין
 34 זה, ומבאר, **בְּתוֹכָא, וְהַשִּׁיב אֶת הַגּוֹזֵל אֶשֶׁר גָּזַל** (ויקרא ה כג), שנאמר
 35 בפרשת המורה שכפר בממון חברו הנמצא בידו, ויש לדקדק בפסוק, **מִה**
 36 **תִּלְמָד לזַמֵּר אֶשֶׁר גָּזַל**, הרי די היה לומר ו'השיב את הגזילה', אלא בא

37 ללמוד, **שֶׁאִם** הגזילה עדיין **כְּעֵין שֶׁגָּזַל** – כפי שהיתה בשעת הגזילה, וְהַזִּיז
 38 אותה, **וְאִם לֹא**, שנשתנתה ואינה כפי שהיתה בשעת הגזילה, אזי רק
 39 **דְּמַיִם כְּעָלְמָא כְּעֵין שְׁלוּמֵי** ו- צריך לשלם עבורה, ואינו צריך להחזירה,
 40 אלא נקנית לו. וכן **הַנִּינָא** במשנה דין זה ששינוי קונה (לקמן צג), **הַגּוֹזֵל**
 41 **עֲצִים וְעֶשְׂאֵן בָּלִים**, או שגזל **צִמְרָא וְעֶשְׂאֵן בְּנָרִים**, **מְשַׁלֵּם** מעות כשווי
 42 העצים והצמר **בְּשַׁעַת הַגּוֹזֵלָהּ**, ואם שינוי לא היה קונה, הרי היה עליו
 43 להשיב את הכלים והבגדים. **אִי נָפְי** – משנה נוספת שמצינו בה ששינוי
 44 קונה (חולין קלה), שהגזוז צמר מחמש רחלות חייב בראשית הגז, כלומר
 45 לתת לכהן חלק מהגז, אך אם **לֹא הִסְפִּיק** הגזוז **לִיתְנוּ לוֹ** – לכהן **עַד**
 46 **שֶׁצָבְעוּ** – לפני צבע את כל הצמר הגזוז, הרי הוא **פְּטוּר** מלתת לכהן
 47 מהצמר הצבוע, **אֲלֵכָּא** – מוכח מכאן **שְׁשִׁינוּי קוֹנֵה**, שכיון שהצמר כולו
 48 נצבע, גם חלק הכהנים נצבע ונשתנה מכפי שהיה בשעת הגזיזה, ונקנה
 49 לצובע.
 50 אולם מסתפק רבה בקנין אחר, והוא **יָאוּשׁ** – שנתיאשו הבעלים מהגניבה,
 51 שהרי **אֲמַרִי רַבִּנּוּ דְּנִיקְנִי** – שהגנב קונה את הגניבה ביאוש בעלים, ואינו
 52 חייב להשיבה אלא לשלם מעות, **מִיהוּ לֹא דִיעֵנִי** – אולם אינו יודעים **אִי**
 53 קנין זה קונה **מְדַאורייתא אִי** רק **דְּרַבָּנִי**, ומבאר רבה את צדדי הספק, **אִי** –
 54 האם אפשר ללמוד שיאוש קונה בגניבה **דְּאורייתא, מִידי דְּהוּה אֲמוּצָא**
 55 **אֲבִידָה** – משום שיש להשוותו למוצא אבידה, שבמוצא **אֲבִידָה, לֹא** –
 56 האם לא **כִּינּוּ דְמִיֵּאשׁ מִרָה מִינָה מְקַמֵּי דְתִתִּי לִידֵיהּ** – שהתיאש ממנה
 57 הבעלים לפני שהגיעה ליד המוצא, **כִּנִּי לִיה** – קונה אותה המוצא, ולפיכך
 58 **הֵאֵי נָפְי** – גם גנב זה, **כִּינּוּ דְמִיֵּאשׁ מִרָה** ו- הבעלים, **קִנִּי לִיה** הגנב, **אֲלֵכָּא**
 59 **קִנִּי** – ומכאן יש ללמוד שגנב קונה ביאוש מדאורייתא, **אִי דְלִמָּא** אין
 60 ללמוד מאבידה, שכן גניבה **לֹא דְמִנָּא** ו- דומה **לְאֲבִידָה**, שדווקא **בְּאֲבִידָה**
 61 **הוּא** שאמרה התורה שיאוש קונה, משום **דְּכִי אֲתָא לִידֵיהּ** – שכשהגביה
 62 אותה ובאה לידו, כבר נתיאשו הבעלים, ואם כן **בְּהִתִּירָא אֲתָא לִידֵיהּ** –
 63 בהיתר באה לידו ולא נתחייב מעולם להשיבה, **אֲכָל הֵאֵי** – הגניבה, **כִּינּוּ**
 64 **דְּבִאסוּרָא אֲתָא לִידֵיהּ** ונתחייב להשיבה, אין יאוש הבעלים מפקע חיוב
 65 זה ולכן אינו זוכה בה, וקנינו יאוש בגניבה **מְדַרְבָּנִי הוּא, דְּאֲמַר רַבִּנּוּ דְּנִיקְנִי**
 66 – שחכמים תקנו שהגנב יקנה ביאוש בעלים, **מִפְּנֵי תַקְנֵת הַשְּׂכִימִים** – שלא
 67 יימנעו הגנבים מלשוב בתשובה, אם יצטרכו לטרוח ולחפש את הגניבה
 68 עצמה כדי להשיבה. **וְרַב יוֹסֵף אָמַר**, אין להסתפק בדבר, שכן **יָאוּשׁ אֵינוֹ**
 69 קוֹנֵה בגניבה **וְאִפִּילוּ מְדַרְבָּנִי**, שלא תיקנו כך חכמים.
 70 מקשה הגמרא: **אִתִּיבִיהּ רַב יוֹסֵף לְרַבָּה** על מה שאמר שיאוש קונה
 71 בגניבה, (לקמן צו) **גָּזַל הָמֵן וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח** ונאסר בהנאה,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמ' ב

10 אילעא היא כדעת בית שמאי.
 11 מבררת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי**, ומבארת: **דְּבִתִּיב** בפסוק האוסר
 12 אתנן זונה (דברים כג יט) **כִּי תוֹעֵבֶת ה'** גם **שְׁנִינָה'** ואתנן זונה ומחיר כלב,
 13 והלשון **גַּם** שמשמע ריבוי בא **לְרִבּוֹת שְׁנִינָה'**, שאף אם נשתנה גוף
 14 האתנן, הרי זה תועבת ה', **וְכִית הַלֵּל** הסוברים שאתנן שנשתנה מותר,
 15 דרשו את המילה 'שניהם' כאילו נחלקה לשנים, שני 'יהם', משמע
 16 שאינם אסורים אלא כמות שהיו **וְלֹא שְׁנִינָה'**, שאם נשתנו מתירים.
 17 שואלת הגמרא: **ובית שְׁמַאי** שאסרו אתנן שנשתנה, מה הם ממעטים
 18 מהם. ומשיבה: לדעתם, **הָהוּא** – מיעוט זה, למעט

1 – בברייתא אחת שנינו, שכל זה **אָסוּר** משום פסול של אתנן זונה ו'לא תביא
 2 אֶתְנָן זוֹנָה וגו' בית ה' אֶלֶה־יָד' (דברים כג יט), משום שאף לאחר השינוי
 3 שנעשה באתנן, נותר עליו שם אתנן זונה, וְהַנִּינָא – ובברייתא אחת
 4 שנינו, שמוֹתָר האתנן שהשתנה, משום שאינו דומה לאתנן שקיבלה, והרי
 5 זה נחשב שמה שקיבלה אינו בעולם, ומה שבידה בא ממקום אחר, וְאֲמַר
 6 **רַב יוֹסֵף, תִּנִּי גוֹרִיין דְּמַאסְפוּרָא** – חכם ששמו גוריון שהיה דר באספורק
 7 שנה ברייתא, וגירסתו היא, **בֵּית שְׁמַאי** הם **הַאֲוִסְרִין וְכִית הַלֵּל** הם
 8 הַמְתִּירִין, ונמצא שלדעת בית שמאי דבר שנשתנה אינו נחשב כאחר, ולכן
 9 הגנב אינו קונה את הגניבה, והברייתא שממנה הקשה רבי חנינא לרבי

הם ולא ולדותיהם. משמע הכא דטפי מסתבר לאסור חסין ועשן סולת יותר
מולדותיהם ותימיה דבפ' כל הצלמים (פ"ד דף מז. וס' דס"א) משמע איפכא
גבי יש שינוי לנעבד או לא דבעי למימר דמשתנה לחסין מקוון מותר למנות
ואע"ג דאמרין בעיבדו ולבסוף נרבעו דבר' הכלל אסורים דהתם מעיקרא
בהמה והשתא בהמה ובבא הוא דאחיקא
באפה הכא מעיקרא חסין והשתא קמח
ואל לומר דהא דשרין וזל אנתון היינו
בנותן לה ואח"כ עיברה דהא משמע בפ'
כל האסורין (תמורה דף לו וס' ד"ה נתיחא) דדומקין
דולד הנרבעת שרין וזל אנתון וי"ל דהתם
ודאי יש להחיות יותר חסין שנשתנה
שנעשה סולת מולד נרבעת דהיא וזלדה
נרבעו ובבא בעלמא דאחידה באפה אכל
גבי אנתון עיקר דעתה משום קמח וגבי
בהמה עיקר דעתה אפרה ולא אגלד.

מלאים כדמעיקרא נראה לר"י דה"פ
דלענן טלה ונעשה איל או
כחושה ונתפסמה או איפכא לשלם כפל
נמי וכן ד' וה' כדמעיקרא כמו כרן אכל
דמים דהיינו יוקרא וזל כפל עכשיו
ששמין אותו טלה של שעת גניבה לפי
גדלותו או קטנותו שהיה בשעת גניבה
לפי יוקרא וזל דהשתא וטעמא דטלאים
משום דא"ל תורא גנבי ממך והוא הדין
כחושה והשמין דא"ל שמינה גנבי ממך
אכל לגבי דמים אין שיער למימר יוקרא
גנבי מינך ובלישנא דקרא נמי גוף צאן
ובקר נזכרים בפסוק ודרש' מזה (למך דף
ס"ו) שאם גנב שור שהו מנה לא ושלם
תחתיו ד' נגידים דכתיב תחתיו דמשמע
תחת גוף השור ומשום דלשון גוף השור
נזכר בפסוק משום דכ"י אמרין טלאים
כדמעיקרא ואע"פ שעל שעת טביחה בא
ד' וה' מ"מ כמו כן שעת גניבה נרמה לו
שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה אכל

דמים שכל עיקרם תלוים בשומת ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק סכרא הוא דמוקמין בהו אחיה לרן דוקא כעין שגנב ולא ד' וה' אלא כשעת העמדה בדין שביד
שמין אותה באותה שעה ור"ת מפרש דאין חילוק בין טלאים ליוקרא וזל א"ל דה"פ טלאים שדבר בהן הבריות דהיינו טלה ונעשה איל שנשתנו למעלותא
כדמעיקרא וה"ה ביוקרא וזל דמעיקרא שרין וזל ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהחמיר על ד' וה' לא אמר רב דמים פ' דמים דאירי בהו רב כגון
דמעיקרא שרים ארבעה ולבסוף שרים וזל שנשתנו לגרענותא בהדיא קאמר רב כשל עכשיו דה"ה בטלאים כגון שמינה והכחשה דה"ה כשל עכשיו והא דאמר

לעיל שמינה והכחשה כעין שגנב צ"ל דוקא בהכחשה בדין:
לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור. אפי' בשגון שיעור חמשה וחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגזל קמא (למך דף נ"ז.
וס' גבי פ"א דמוצותה בקמה וכשנשתנית למ"ד שינוי קונה פטור ואת' הא דמייני התם גזו ראשון נרבעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד
נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז כיון שאין מצטרף אכל הכא שגזו כשיעור תחילה
ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אכל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שזכר נתיחייב:

עד שצבעו. אין לפרש שצבע חלקו של כהן מה שהפרש לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה (ואכל) הפרשת ראשית
הגז אין כלום מה שמופרש לצד אחד וכאילו לא הפרשו: **מוצא** אבידה לאו כיון דאייאש מרה מיהא כו'. אורי' דנפקא לן דיאוש קונה באבידה מהא
דאמר באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ושיב
וקשה לר"ת למ"ד סימנין לאו דאורייתא איכ' בין דבר שיש בו סימן בין דבר שאין בו סימן אין מחזיר לבעלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתאייאש מדבר
שאין בו סימן כפ' מתיאש מדבר שיש בו סימן דזה וזה אין מחזיר לבעלים אלא ע"י עדים ואיכ' לא יחזיר אבידה לעולם ותירץ דאע"ג דסימן לאו דאורייתא
ואין מחזיר בו כפ' עדים מ"מ אין מתיאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראייתם טלית שלי שאבדתי שהיה בו פר וכן סימנין אכל כשאין בה סימנין
מתיאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת איכ' מה דחזק לשנוי דהתם למ"ד סימנין לאו דאורייתא סימנין בדי נקבא אלא באבא למימר
דלא נקט סימן אלא לומר דע"י פר יש לה תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל להחזירם ולא היה ליה למימר טפי אלא מה שזמל מיוחדת
שיש לה תובעים וממילא ידעין דמשום סימנים הזא:

הכא נמי כיון דמתיאש כו'. אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאית' ליהדי כדקאמר לאו כיון דמתיאש מרה מיהא מקמי דאית' ליהדי קני ליה וכדאמר
באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
להשיב ולחפטר לגמרי הואיל ובכר נתיחייב בהשבה מ"מ היה קונה לענן זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגבי גזל:

כיון דבאיסורא אתי ליהדי. מבאן משמע שיהאש (ו) אין בהפקר גמור דאיכ' אפי' בתר דאתא ליהדי באיסורא יוכל לקנות מן התפקר והא דאמר בהשולח
(מ"ט דף נ"ט) נתיאשתי מפלוני עבדי דלא בעי גט שחרור אי אמרי' המפקד עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתאייאש דהי' הוא
מפקדו דאי יאוש הי' הפקר איכ' אפי' אתא ליהדי באיסורא כיון שמפקדו ובהן אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין
רשות לרבו עליו ד"נ כשתאייאש אין לרבו רשות עליו:

עד כאן לא פליגי. ר' אילעא ור' חנינא: **אכל לענן שלומי**. כגון כפל לר'
אילעא ור' ור' לר' חנינא איכ' ביוקרא וזל לא בלא שינוי דכולי עלמא כדמעיקרא
משלם דקתני כעין שגנב: **לימא תיהיו תיובתא דרב**. דאמר לעיל בשעת
העמדה בדין כשהחלה וכו' כשהוקרה דהתם אפי' קרן מחייב ליה רב כי השתא

דקא כרבה ס"ל דאמר תברה או שתיה
משלם ד': **מלאים כדמעיקרא**. כלומר בא
לשלם טלאים כדמעיקרא סגי דטלה גנב
וטלה משלם: **שינוי קונה**. היכא דשני להו
בדיים פשיטא ליה דמדאורייתא ודאי קנה
וכי מיהדר לא בעי לאהדרינהו בענייהו
אלא דמים משלם כגון צמר ועשאו בגדים
דקא כתיבא בהדיא ותניא כו' אכל יאוש
מספקא ליה הא דאמר רבנן קני אי
דאורייתא אי דרבנן: **לא הספיק ליתנו לו**.
לראשית הגז לכהן: **עד שצבעו פטור**.
מראשית הגז דקנייה בשינוי ואפילו דמים
לא משלם דאין בהן יכול להומינו בדין
דיכול לומר לאחר אנתנו אכל קודם
שצבעו מי שחטפו וזה בו: **יאוש**. שנתאיש
הבעלים אמור רבנן דנקי דיו אם משלם
דמיה: **מוצא אבידה לאו כיון דמתיאש ליה**
מרה. מקמי דתיתי ליהדי קני לה אם
נתיאשו בעלים קודם שמיצאה וזה קנה
דקתני באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה
שצבעו מי שחטפו נהר האיל ונתיאשו
הבעלים שהיא מותרת: **חל אשר תאבד**
ממנו שאבדה ממנו ומצויה לשאר בני
אדם יצתה זו אלמא קני והכא בגזילה
דאית' ליהדי מקמי יאוש והדר אייאוש סגי
ליה בדמים: **משום תקנת השבים**. שלא
יהא צריך לחזר ולטרוח אחר הגזילה
עצמה: **אינו קונה**. והיא עצמה ושלם:
אומר

דמים שכל עיקרם תלוים בשומת ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק סכרא הוא דמוקמין בהו אחיה לרן דוקא כעין שגנב ולא ד' וה' אלא כשעת העמדה בדין שביד
שמין אותה באותה שעה ור"ת מפרש דאין חילוק בין טלאים ליוקרא וזל א"ל דה"פ טלאים שדבר בהן הבריות דהיינו טלה ונעשה איל שנשתנו למעלותא
כדמעיקרא וה"ה ביוקרא וזל דמעיקרא שרין וזל ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהחמיר על ד' וה' לא אמר רב דמים פ' דמים דאירי בהו רב כגון
דמעיקרא שרים ארבעה ולבסוף שרים וזל שנשתנו לגרענותא בהדיא קאמר רב כשל עכשיו דה"ה בטלאים כגון שמינה והכחשה דה"ה כשל עכשיו והא דאמר

לעיל שמינה והכחשה כעין שגנב צ"ל דוקא בהכחשה בדין:

לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור. אפי' בשגון שיעור חמשה וחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגזל קמא (למך דף נ"ז.
וס' גבי פ"א דמוצותה בקמה וכשנשתנית למ"ד שינוי קונה פטור ואת' הא דמייני התם גזו ראשון נרבעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד
נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז כיון שאין מצטרף אכל הכא שגזו כשיעור תחילה
ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אכל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שזכר נתיחייב:

עד שצבעו. אין לפרש שצבע חלקו של כהן מה שהפרש לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה (ואכל) הפרשת ראשית
הגז אין כלום מה שמופרש לצד אחד וכאילו לא הפרשו: **מוצא** אבידה לאו כיון דאייאש מרה מיהא כו'. אורי' דנפקא לן דיאוש קונה באבידה מהא
דאמר באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ושיב
וקשה לר"ת למ"ד סימנין לאו דאורייתא איכ' בין דבר שיש בו סימן בין דבר שאין בו סימן אין מחזיר לבעלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתאייאש מדבר
שאין בו סימן כפ' מתיאש מדבר שיש בו סימן דזה וזה אין מחזיר לבעלים אלא ע"י עדים ואיכ' לא יחזיר אבידה לעולם ותירץ דאע"ג דסימן לאו דאורייתא
ואין מחזיר בו כפ' עדים מ"מ אין מתיאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראייתם טלית שלי שאבדתי שהיה בו פר וכן סימנין אכל כשאין בה סימנין
מתיאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת איכ' מה דחזק לשנוי דהתם למ"ד סימנין לאו דאורייתא סימנין בדי נקבא אלא באבא למימר
דלא נקט סימן אלא לומר דע"י פר יש לה תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל להחזירם ולא היה ליה למימר טפי אלא מה שזמל מיוחדת
שיש לה תובעים וממילא ידעין דמשום סימנים הזא:

הכא נמי כיון דמתיאש כו'. אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאית' ליהדי כדקאמר לאו כיון דמתיאש מרה מיהא מקמי דאית' ליהדי קני ליה וכדאמר
באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
להשיב ולחפטר לגמרי הואיל ובכר נתיחייב בהשבה מ"מ היה קונה לענן זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגבי גזל:

כיון דבאיסורא אתי ליהדי. מבאן משמע שיהאש (ו) אין בהפקר גמור דאיכ' אפי' בתר דאתא ליהדי באיסורא יוכל לקנות מן התפקר והא דאמר בהשולח
(מ"ט דף נ"ט) נתיאשתי מפלוני עבדי דלא בעי גט שחרור אי אמרי' המפקד עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתאייאש דהי' הוא
מפקדו דאי יאוש הי' הפקר איכ' אפי' אתא ליהדי באיסורא כיון שמפקדו ובהן אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין
רשות לרבו עליו ד"נ כשתאייאש אין לרבו רשות עליו:

דמים שכל עיקרם תלוים בשומת ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק סכרא הוא דמוקמין בהו אחיה לרן דוקא כעין שגנב ולא ד' וה' אלא כשעת העמדה בדין שביד
שמין אותה באותה שעה ור"ת מפרש דאין חילוק בין טלאים ליוקרא וזל א"ל דה"פ טלאים שדבר בהן הבריות דהיינו טלה ונעשה איל שנשתנו למעלותא
כדמעיקרא וה"ה ביוקרא וזל דמעיקרא שרין וזל ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהחמיר על ד' וה' לא אמר רב דמים פ' דמים דאירי בהו רב כגון
דמעיקרא שרים ארבעה ולבסוף שרים וזל שנשתנו לגרענותא בהדיא קאמר רב כשל עכשיו דה"ה בטלאים כגון שמינה והכחשה דה"ה כשל עכשיו והא דאמר

לעיל שמינה והכחשה כעין שגנב צ"ל דוקא בהכחשה בדין:

לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור. אפי' בשגון שיעור חמשה וחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגזל קמא (למך דף נ"ז.
וס' גבי פ"א דמוצותה בקמה וכשנשתנית למ"ד שינוי קונה פטור ואת' הא דמייני התם גזו ראשון נרבעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד
נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז כיון שאין מצטרף אכל הכא שגזו כשיעור תחילה
ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אכל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שזכר נתיחייב:

עד שצבעו. אין לפרש שצבע חלקו של כהן מה שהפרש לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה (ואכל) הפרשת ראשית
הגז אין כלום מה שמופרש לצד אחד וכאילו לא הפרשו: **מוצא** אבידה לאו כיון דאייאש מרה מיהא כו'. אורי' דנפקא לן דיאוש קונה באבידה מהא
דאמר באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ושיב
וקשה לר"ת למ"ד סימנין לאו דאורייתא איכ' בין דבר שיש בו סימן בין דבר שאין בו סימן אין מחזיר לבעלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתאייאש מדבר
שאין בו סימן כפ' מתיאש מדבר שיש בו סימן דזה וזה אין מחזיר לבעלים אלא ע"י עדים ואיכ' לא יחזיר אבידה לעולם ותירץ דאע"ג דסימן לאו דאורייתא
ואין מחזיר בו כפ' עדים מ"מ אין מתיאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראייתם טלית שלי שאבדתי שהיה בו פר וכן סימנין אכל כשאין בה סימנין
מתיאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת איכ' מה דחזק לשנוי דהתם למ"ד סימנין לאו דאורייתא סימנין בדי נקבא אלא באבא למימר
דלא נקט סימן אלא לומר דע"י פר יש לה תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל להחזירם ולא היה ליה למימר טפי אלא מה שזמל מיוחדת
שיש לה תובעים וממילא ידעין דמשום סימנים הזא:

הכא נמי כיון דמתיאש כו'. אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאית' ליהדי כדקאמר לאו כיון דמתיאש מרה מיהא מקמי דאית' ליהדי קני ליה וכדאמר
באלו מציאות (כ"ט דף כו. וס' מה שזמל מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ' ע"י שיש לה סימנין ויש לה תובעים שאין הבעלים מתאיישין כיון שיש
להשיב ולחפטר לגמרי הואיל ובכר נתיחייב בהשבה מ"מ היה קונה לענן זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגבי גזל:

כיון דבאיסורא אתי ליהדי. מבאן משמע שיהאש (ו) אין בהפקר גמור דאיכ' אפי' בתר דאתא ליהדי באיסורא יוכל לקנות מן התפקר והא דאמר בהשולח
(מ"ט דף נ"ט) נתיאשתי מפלוני עבדי דלא בעי גט שחרור אי אמרי' המפקד עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתאייאש דהי' הוא
מפקדו דאי יאוש הי' הפקר איכ' אפי' אתא ליהדי באיסורא כיון שמפקדו ובהן אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין
רשות לרבו עליו ד"נ כשתאייאש אין לרבו רשות עליו:

אילימא לפני יאוש ל"ל קרא פשיטא. דאפילו קדשינהו אינו קדוש דגול ולא נתיאשו הבעלים שניתן אין יבולין להקדש: **שמע** מידה דיאוש לא קני. דאי קני א"כ חשיב שפיר קרבנו ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה הואיל והוא קניו לו קודם שהקדישו כמו שאפשר לקמן (דף סו. ד"ס אמר טו"ל) בע"ה אכל אי לא קני ביאוש מיפסיל

וגמ' קדוש הוא אע"ג דאבתי לא דע טעמא דשינוי השם דקאמר לקמן מעיקרא חולין והשתא הקדש מ"מ יש כאן יאוש ושינוי רשות באותן קרבנות דאין והגולן חייב באחריותו: **מי** איבא למ"ד שינוי מעשה לא קני. ולא בעי לאוקמיה כב"ש דאמר שינוי במקומו עומד אף על גב דאיבא נמי תנאי דסברי הכי בהגול קמא (לקמן דף ס"ב) מ"מ הלכה כב"ה דשינוי קונה והתם נמי דחי רבא דכולהו תנאי מצו סברי כב"ה ובכל הגמרא סובר כן ולא בעי לאוקמי בשינוי החזיר לבריות דאיבא למ"ד ולא קני דרב יוסף לא פליג עליה דרבא אלא ביאוש לחודיה אכל שינוי מעשה אפי' בחזיר לבריות דאיירי ביה רבא דפרישית לעיל לא פליג עליה: **הגול** משקב דחבריה. משמע מתוך פ"ה שריל משקב גמור של חבירו אם גולו אין מטמא משקב דגזירת הכתוב הוא והו' תימיה ועוד קשה להשכים דבסוחרות (פ"ה מ"ו) גבי גנבים שבקנסו לבית תנן המשקבות ומוזבות טהורים ואם יש עמקם כגעני או אשה הכל טמא כי שקמא נדה היא ובעני קוב לכל דבריו משמע שמשמא משקב ומוזב שאין שלו ומיהו יש לדחות דהתם מדרבנן ועוד קשה דהתם (מכילתא כהניס פס"ט טו"ס) מייחתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגולן דבסמוך ויהי איתא התם משקבו ולא הגול יבול שאני מוציא אף הגנוב ת"ל טמא ור' שמעון אומר במשקבו ולא הגנוב יבול שאני מוציא את הגול ת"ל טמא אמרו לו ומה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה אחר שריבא הכתוב ומיעט מרבא אני את אלו שנתתיאשו הבעלים מפניו כו' ומדמייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן משמע דהו' טעם משום דאין מחשבה מטמאתו כי התייא דבסמוך דאין

יחוד של גולן יחוד ומפרש ר"י דגול משקב דחבריה שגול עורות של בעל הבית שאין מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק מחשבה ותייא דומיא דאין יחוד דחבריה שאם היה גול בהמה של חולין שמחוסרת קדושה זה היה כמו מחוסר מעשה גמור בעין עמקא ועבדיה משקב אכל גול או גנב משקב גמור דחבריה מטמא משקב לכ"ע ואע"ג דהך משקבו ולא הגול איירי קודם יאוש ודך דקרבנו ולא הגול איירי אף בתר יאוש אין להקפיד אע"ג דאין דומה זה לזה: **הגול** קרבן דחבריה. תימיה ל"ל קרא דאי בחשאת הא אפי' הוא עצמו אם אכל חלב אתמול והפריש קרבן אין מתכפר באותו קרבן על חלב שאכל היום ואי בעולה ושלמים הא אמרי' בפסחים (דף ס"ו) המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא בלום והיה נראה לאוקמי בפסח לכולל למנות אחרים עמו על פסחו ולמוכרו כדמוכר התם אכל קשה דהאי קרא בעולה כתיב אם לא שיעמיד בפסח באם אינו ענין ואין לומר שקבא הכתוב לפסול הקרבן דהא אמרינן לקמן (דף ס"ו) גבי גנב שאם שחט תמימים לפניו לשם עצלים יחזירו קרן לבעלים:

בגזן שקיצען. ומועיל עם היאוש אכל לחודיה לא קני דלאו שינוי מעשה הוא: **ועיצבא** אינה צריכה קיצוע. ומיהו היבא דחשיב עליה לקוצעה אמרינן בפ' דם חטאת (בבבס דף ס"ג) דסוחרה עד שיקציענה מ"מ דייק הכא שפיר דכיון דראויה להשתמש בלא קיצוע אין קיצוע שלה חשוב שינוי מעשה כלל: **כל** שאין בו חסרון מלאכה מחשבה מטמאתה. ואת' בלאו ההוא דעיצבא אמאי לא פריך ליה מהבא דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני וי"ל דלמא דך דהבא איירי

שינוי השם כשינוי מעשה דמי. לאו כשינוי מעשה מקוש דשינוי מעשה לחודיה קני כדמוכר לעיל ולקמן (דף ס"ה) גבי גנב וטבח וקא אחר ונגבו דפריה ושינוי מעשה מי איבא למ"ד דלא קני אכל שינוי השם גרידא לא קני בלא יאוש או שינוי מעשה:

אומר לו. לנגול: **הרי** שלך לפניך. בעין כמות שהוא דהיקק שאינו ניכר הוא: **קרבנו**. אם עולה קרבנו ויפסל (סו"ט) ולא הגול. דגול לאו לרצון אתי קס"ד דגול בהמת חולין ואייתי דה"ד אי נימא כו': **ולשמעמיך**. דס"ד דגול חולין ואקדשינהו: **הא דתניא**. גבי זב: **משקבו**. איש אשר יגע במשקבו (סו"ט) גזירת הכתוב להוציא את המשקב הגול שאינו נעשה אב

הטומאה לטמא אדם: **מי איבא למ"ד**. חד מהני אמוראי שינוי לא קני הא ביאוש הוא דפליגי: **הגול** קרבן דחבריה. שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטרך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא היה יאוש. ל"א דגול קרבן דחבריה הלכך אפי' לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגול דכל היבא דאיתיה בי גזא דחמקא איתיה: **מחשבה מטמאתו**. בעל הבית אינו עשוי למוכר ונעשה מתן מטות ודולבקות וקטבלאות ומחשבה עליהן לדרבן שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד: **ושל עבדו**. העשוי למכור אין מחשבתו מטמאתו דעבד דממלך ומגזן וחלוקה נעשה מהם מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתו לכו: **של גנב** מחשבתו מטמאתו. דקנהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתבעו: **ושל גולן** אין מחשבה מטמאתו. ואע"פ שריש עליהן לדרבן שראין בו חסרון מלאכה בגזן לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושין מעורות דובין מ"ט דסתם גולות ליבא יאוש דכיון דידע מאן שקליה אויל ותבע ליה לדינא: **חילוף הדברים**. סתם גוליה איבא יאוש דכיון דלענינה גולה מניה איניש אלמא הוא אכל סתם גניבה ליבא יאוש דסבר משבחנא ליה לגנב: **שקיצען**. דרומי' דבלעו דאיבא תרתי שינוי מעשה ויאוש ולעולם יאוש גרידא לא קני: **והלא עיצבא שנו כן**. שחשב עליהן לעיצבא דולבקי שאובלין עליו וכעין שולחן הוא: **ועיצבא אינה צריכה קיצוע**. דבלאו קיצוע נמי מטמא חזקא חזקא למילתיה שהקיצוע אינו עשוי אלא לניפות ומקא תימקא דבעיצבא קקסיק דתנן גבי דהתיא במס' כלים כל מקום שאין חסרון

מלאכה כו': **חזין מן העיצבא**. שאע"פ שמחוסר קיצוע מחשבה מטמאתה: **אפריזין**. הוא עיצבא בלשון ארמי אכל יאוש גרידא לא קני: **דמעיקרא בשוורא**. קודם שניתן בבגדו: **והשתא מללא**. גב לאחר שנתנו בבירה ונתנו עליו תקרן סקרים ועליות: **על המריש**. קורה ותקנות קחשיב אויל במס' גיטין: **זלעות**

הגול קרבן דחבריה. תימיה ל"ל קרא דאי קרבנו. דגול לאו לרצון אתי קס"ד דגול בהמת חולין ואייתי דה"ד אי נימא כו': **ולשמעמיך**. דס"ד דגול חולין ואקדשינהו: **הא דתניא**. גבי זב: **משקבו**. איש אשר יגע במשקבו (סו"ט) גזירת הכתוב להוציא את המשקב הגול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם: **מי איבא למ"ד**. חד מהני אמוראי שינוי לא קני הא ביאוש הוא דפליגי: **הגול** קרבן דחבריה. שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטרך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא היה יאוש. ל"א דגול קרבן דחבריה הלכך אפי' לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגול דכל היבא דאיתיה בי גזא דחמקא איתיה: **מחשבה מטמאתו**. בעל הבית אינו עשוי למוכר ונעשה מתן מטות ודולבקות וקטבלאות ומחשבה עליהן לדרבן שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד: **ושל עבדו**. העשוי למכור אין מחשבתו מטמאתו דעבד דממלך ומגזן וחלוקה נעשה מהם מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתו לכו: **של גנב** מחשבתו מטמאתו. דקנהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתבעו: **ושל גולן** אין מחשבה מטמאתו. ואע"פ שריש עליהן לדרבן שראין בו חסרון מלאכה בגזן לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושין מעורות דובין מ"ט דסתם גולות ליבא יאוש דכיון דידע מאן שקליה אויל ותבע ליה לדינא: **חילוף הדברים**. סתם גוליה איבא יאוש דכיון דלענינה גולה מניה איניש אלמא הוא אכל סתם גניבה ליבא יאוש דסבר משבחנא ליה לגנב: **שקיצען**. דרומי' דבלעו דאיבא תרתי שינוי מעשה ויאוש ולעולם יאוש גרידא לא קני: **והלא עיצבא שנו כן**. שחשב עליהן לעיצבא דולבקי שאובלין עליו וכעין שולחן הוא: **ועיצבא אינה צריכה קיצוע**. דבלאו קיצוע נמי מטמא חזקא חזקא למילתיה שהקיצוע אינו עשוי אלא לניפות ומקא תימקא דבעיצבא קקסיק דתנן גבי דהתיא במס' כלים כל מקום שאין חסרון

שינוי השם כשינוי מעשה דמי. לאו כשינוי מעשה מקוש דשינוי מעשה לחודיה קני כדמוכר לעיל ולקמן (דף ס"ה) גבי גנב וטבח וקא אחר ונגבו דפריה ושינוי מעשה מי איבא למ"ד דלא קני אכל שינוי השם גרידא לא קני בלא יאוש או שינוי מעשה:

ועתה תובע הגזול מהגזול את דמי החמץ, אומר לו הגזול, הרי החמץ שלך
לפניך, ובכך יוצא ידי השבה, ואינו חייב דמים. והרי הא' גזול, כיין דמטא
ערך איסורא – שהגיע זמן איסורו חמצו בהנאה, ורא' מייאש ממנו, שהרי
אינו שווה כלום. וא' סלקא דעתך שיאוש קנה את הגזילה לגזול, אמאי
אומר לו הרי שלך לפניך, דמי מעליא בעי שלימי ליה, שהרי קנה את
החמץ מחמת היאוש, ונתחייב בדמי הגזילה.
אמר ליה רבה לרב יוסף: כי קאמינא אנא שהגזול קונה את הגזילה ביאוש,
כן הוא רק כאשר גזול זה מתייאש מהגזילה. וגזול זה רוצה לקנותה. אבל
הא' חמץ, אמנם גזול זה מתייאש ממנו, ואולם גזול זה אינו רוצה לקנות
אותו, שהרי אינו שווה כלום, ואין יאוש קונה בעל כרחו של הגזול.
קושית אבי על ספק רבה ביאוש: איתביה אבי לרבה, הלא שנינו
בברייתא, שממא שנאמר בפרשת קרבנות (ויקרא א ג), 'אם עולה קרבנו'
למדנו, שהמקריב יוצא ידי חובתו דווקא בקרננו שלו, ולא בקרבן הגזול,
משום שאינו עולה לרצון. הרי דמי, אילימא בבהמה שהקדישה הגזול
לפני יאוש הבעלים, לפה לי קרא לפסולה. הלא פשיטא שאינה ראויה
למזבח משום שהיא חולין, שהרי עדיין היא של הגזול, ואין כח ביד הגזול
להקדיש דבר שאינו שלו. אלא לאו – ודאי מדובר בבהמה גזולה
שהקדישה הגזול לאחר יאוש הבעלים, ומשמענו הכתוב שאף שכבר קנה
הגזול את הבהמה ביאוש ושינוי רשות, וחל הקדשו בה, מכל מקום היא
פסולה להקרבה. ואם כן, שפע מיה שיאוש לבדו לא קני לגזול את
הגזילה, ועל כן אינו יכול להקריבה, משום שנעשה ההקדש בעבירה, ונפסל
הקרבן 'מצוה הבאה בעבירה', אבל אם יאוש לבדו קונה, מדוע היא פסולה
למזבח, הלא קנאה לגמרי עוד לפני שהקדישה, וההקדש עצמו אינו עבירה.
תירוצ' רבא על קושיית אבי: אומר ליה רבא לאבי, וליפעימך שאתה
מעמיד את הברייתא בגזול בהמת חולין והקדישה, איך תפרש הא דתנא
בברייתא, מושבוב ולא הגזול. שכן נאמר בפרשת טומאת הזב (ויקרא טו
ה), 'ואיש אשר יגע במשכו וגו' וטמא עד הערב', ומשמכו' למדנו שרק
משכב שבבעלות הזב נטמא על ידי שכבתו, ולא משכב גזול.
מפרש רבא את דבריו: הרי דמי, אילימא דגזול עמרה ועבירה משכב –
אם תאמר שהזב גזול צמר ועשה ממנו משכב, הרי לא יתכן לפרש כן, שכן
מי איכא למאן דאמר הסובר ששינוי מעשה שעשה הגזול בידים לא קני
לו את הגזילה. ומאחר שקנאו הרי הוא מטמאו בשכבתו. אלא מאי אית
לך למימר, שהברייתא מדברת באופן דגזול משכב דתקריה ושכב עליה,
שאינו מטמאו בשכבתו משום שאינו שלו. ומעתה הרי נמי יש לפרש את
מה ששינוי, 'קרבנו ולא הגזול' באופן דגזול קרבן דתקריה לאחר שכבר
הקדישו הגזול, ומקריבו הגזול לעצמו. שמ'קרבנו' למדנו שאינו מרצה לו
אפילו לאחר יאוש הבעלים. שכן אפילו אם יאוש קונה, מכל מקום בקרבן
אינו קונה. שהרי הקדש אינו גזול, ואין הגזול קונה בו קנייני גזילה, משום
שבכל מקום שהוא נמצא הרי הוא ברשות גבוה.
קושית אבי על רב יוסף הסובר שיאוש אינו קונה בגזילה: עורות בהמה
כמות שהם אינם נטמאים אלא אם כן ייחדו אותם לשכיבה או לשיטה, אך
ללא ייחוד אינם מקבלים טומאה, משום שסתם עורות עומדים לעשיית
מנעלים או כלים, וכל זמן שלא נגמרה מלאכתם עדיין אינם נחשבים כלים
לקבלת טומאה.
איתביה אבי לרב יוסף: הלא שנינו במשנה (כלים פכ"ו מ"ח), 'עורות של
פעל הפית שאינו עומד למכור את עורות בהמותיו אלא משתמש בהם
לעצמו, המהשכה שלו להשתמש בהם כמות שהם לשכיבה מטמאין' –
מחשיבה אותם לכלים גמורים הראויים לקבלת טומאה, משום שאין דרכו
של בעל הבית לחזור ממחשבתו ולעשות מהם כלים אחרים. ואולם בעורות
של עבד, המעבד את העורות כדי למכורם, אין מהשכה זו מטמאין –
מחשיבה אותם כלים לקבלת טומאה, משום שהוא עשוי לחזור בו
ממחשבתו ולמכורם לאחרים שיעשו מהם מנעלים.
כמו כן מחלקת המשנה בין עורות שברשות הגבב בסתר, לעורות
שברשות הגזול הגזול בגלוי: עורות הנמצאים ברשותו של הגבב, המהשכה
של הגבב להשתמש בהם כמות שהם מטמאין – מחשיבה אותם לכלים
הראויים לקבלת טומאה, שכן מאחר שאין הבעלים יודעים ביד מי הם הרי
הם מתייאשים מהם, וקונה אותם הגזול על ידי היאוש, והרי הוא בעלים
גמור עליהם להחשיבם לכלים. אולם עורות הנמצאים ברשותו של הגזול,

אין המהשכה של הגזול מטמאין, משום שיודעים הבעלים מי הוא הגזול
ובדעתם לתובעו בבית דין, ואינם מתייאשים. לפיכך אינם נקנים לגזול,
ואינו בעלים להחשיבם לכלים.
רב שפעון אומר, חילוף דתקריה. עורות שבידיו של הגזול, המהשכה
שלו להשתמש בהם כמות שהם מטמאין, משום שגזול הגזול לעיני
הבעלים הוא איש אלים, וסבורים הבעלים שלא יוכלו להוציא ממנו את
הגזילה ומתייאשים ממנה. ואולם עורות שבידי של הגבב, אין המהשכה
שלו מטמאין, לפי שלא מהם מתייאשו הבעלים. שכן הגונב בסתר אינו
איש אלים, ועל כן סבורים הבעלים שכשימצאוהו יוציאו ממנו את הגניבה,
ואינם מתייאשים ממנה.
מסיים אבי את קושיתו: ושפע מיה ממשנה זו, שקנה הגזול את החפץ
על ידי יאוש הבעלים, שהרי לדברי הכל יאוש קונה במקום שידוע לנו
בבירור שהתיאשו הבעלים.
אמר ליה רב יוסף לאבי: לא קשיא, שכן הקא במאי עסקינן, בגזול שקנינא
– שחתך את קצות העורות, ויישר אותם כדי שיהיו ראויים לשכיבה, וקונה
הגזול את העורות רק על ידי צירוף יאוש ושינוי מעשה יחד.
דחיית תירוצו של רב יוסף: מתקנה לה רבה בר רב הונא, והלא על מחשבת
הגזול על העור לעשותו עיצבא וכעין שלחן אכילהו שנוי כאן במשנה
שהיא מועילה להחשיבו לכלי, ועיצבא אין צריכה קריצא, אלא ראויה
היא לתשמישה כמות שהיא, ועל כן אין הקיצוע נחשב בה לשינוי מעשה.
נמצא שביאוש לבד קנה הגזול את העורות, ולא כרב יוסף הסובר שיאוש
לבד אינו קונה.
ומוכיח רבה בר רב חנן דבריו שהמשנה מדברת ממחשבת עיצבא: דהרי
תנן במשנה שלפניה (שם מ"ז), כל מקום שאין בעור חסרון מלאכה, ואינו
צריך שום תיקון כדי שיהיה ראוי לתשמיש שייחודו הבעלים, המהשכה
להשתמש בו לתשמיש זה מטמאין – מחשיבה אותו לכלי הראוי לקבל
טומאה. אולם אם יש בעור חסרון מלאכה, והרי הוא צריך תיקון כדי
שיהיה ראוי לתשמיש המיועד לו, אין המהשכה לעשות ממנו כלי
מטמאין, כל זמן שלא נעשה בו תיקון זה. וכן הוא בכל תשמיש של העור,
חזין מן העיצבא. שאף על פי שהיא צריכה מעט קיצוע כדי לייפותה, מכל
מקום היא נחשבת לכלי במחשבת ייחוד בלבד כמות שהיא, משום שהרבה
בני אדם משתמשים בה אף בלא קיצוע. ואם כן מסתבר שאף המשנה
שאחריה, העוסקת במחשבת הגבב והגזול על העורות, מדברת באופן
שייחודם לעיצבא.
מביאה הגמרא תירוצ' אחר על הקשיא האמורה: אלא אומר רבא, הא'
מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתין שניין, ולא איפיקה –
קשיא זו הקשה רבה לרב יוסף במשך עשרים ושתיים שנים, ולא נמצא לה
תירוצ'. עד דיתבי רב יוסף ברישא ופרקא – עד שנתמנה רב יוסף לראשות
הישיבה, וכך תירצה. שנינו השם של הגזילה בשינוי מעשה דמי, שהרי
שינוי מעשה שונה, מאי טעמא הנה – מהו טעמו, הלא הוא משום
שמעיקרא בשעת הגזילה היו עצים סתם והשתא הם כלים, ואינם כעין
שגול. אם כן גזילה שהשתנתה בשינוי השם וכגון עור שנעשה עיצבא, נמי
אינה כעין שגול, שהרי מעיקרא בשעת הגזילה, קרו ליה משכבא – קרא
לו 'עור', והשתא הוא קרוי 'אפודין' ועיצבא. לפיכך אין להוכיח ממחלוקת
חכמים ורבי שמעון שיאוש לבדו קונה, שכן הקנין אינו על ידי היאוש לבדו,
אלא על ידי שינוי שם זה בצירוף עם היאוש.
מקשה הגמרא על רב יוסף הסובר ששינוי השם קונה: והרי מריש [וקורה]
גזול שקבעו הגזול בבית כדי לסמוך עליו את התקרה, דאכא בה שינוי
השם, דהרי מעיקרא בשעת הגזילה שמו 'בשורא' וקורה, והשתא הוא
קרוי 'מללא' וגו'. ואם כן לדעת רב יוסף יש לו לגזול זה לקנות את המריש
משום שינוי השם. והרי תנן במסכת עדיות (פ"ז מ"ט), העיד רבי נחוניא בן
גודגא על המריש הגזול שפנאו שפניה ובית גדול, שתקנו חכמים
שיהיה הגזול נזיל מן הגזול את דמיו של המריש בלבד ולא אותו עצמו,
מפני תפנת השכים, כדי שלא יצטרכו גזולי המריש לסתור את בתייהם
כדי להחזיר את הקורה, ומתוך כך ינמנו לחזור בתשובה.
מסיימת הגמרא את קושייתה, הלא טעמא של דין זה הוא רק מפני תפנת
השכים,

1 הָא לֹא הָכִי – אֵילּוּלָא תַקְנָת הַשְּׁבִים זו, הִיָּה הַמְרִישׁ הָרֹד בְּעֵינֵיהּ לִבְעֵלּוֹ
2 כְּמוֹת שְׂהוּא, וְאִפִּילוֹ שְׁנִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ, וּמִכַּאֵן שְׁשִׁינִי הֵשֵׁם בְּלֹא שִׁינִי מַעֲשֶׂה
3 אִינוֹ קוֹנֵה, וְלֹא כִרְב יוֹסֵף.

4 אָמַר רַב יוֹסֵף לְתַרְץ: אֵין רֵאִיָּה מִכַּאֵן שְׁשִׁינִי הֵשֵׁם אִינוֹ קוֹנֵה, מִשּׁוּם
5 שְׁמִירִישׁ שְׁמוֹ עָלָיו, וְאֵף לֵאחֹר שְׁקִבְעוּהוּ בִּבְנִין הוּא נִקְרָא 'מְרִישׁ'. וּמֵאחֹר
6 שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ לֹא קִנְאוֹ הַגּוֹזֵל.

7 מוֹכִיחַ רַב יוֹסֵף כְּדִבְרֵיו שֶׁאֵף קוֹרוֹת הַקְּבוּעוֹת בִּבְנִין קְרוּיֹת 'מְרִישׁ: דְּתִנְיָא.
8 נִאֲמַר בִּיחְזָקָאֵל (מֵא כו) 'צִלְעוֹת הַבֵּית וְהַעֲזוּבִים', שְׁנִרְאָתָהּ צוֹרֶתָם
9 לִיחְזָקָאֵל בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה בְּכָלֵל צוֹרֶתָהּ שֶׁל כָּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָעֵתִידִי.
10 וּמִפְרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא, 'צִלְעוֹת הַבֵּית' אֵלּוֹ הַמִּלְטָטִין – הַנִּסְתָּרִים הַמוֹנָחִים עַל
11 עוֹבֵי הַכְּתָלִים סָבִיב חֵלֶל הַחֲלוּנוֹת וְהַפְתָּחִים כְּמִסְגֶּרֶת לָהֶם. 'הַעֲזוּבִים' אֵלּוֹ
12 הַמְּרִישוֹת – קוֹרוֹת הַתְּקֵרָה עֲצָמָם. הָרִי לָנוּ כִּי אֵף לֵאחֹר שְׁקִבְעוֹת הַקְּרוֹת
13 בִּבְנִין הֵן נִקְרָאוֹת 'מְרִישׁ'.

14 תִּירוּץ נוסף עַל קוֹשִׁיית אֲבִי מַמְרִישׁ: רַבִּי יוֹרָא אָמַר, אֵף שְׁשִׁינִי הֵשֵׁם קוֹנֵה,
15 אֵךְ שְׁשִׁינִי הַחֲזוֹר לְבְרִיתוֹ בְּשִׁינִי הֵשֵׁם – שִׁינִי הֵשֵׁם שִׁיבּוֹל לְחֹזֶר לְשִׁמּוֹ
16 הַקֹּדֶם, לֹא הָיוּ שְׁשִׁינִי לְקִנּוֹת אֶת הַגּוֹזִילָה. לְפִיכָךְ, אֵין הַגּוֹזֵל קוֹנֵה אֶת הַקְּרוֹה
17 עַל יְדֵי קִבְעֻתָהּ בִּבְנִין, שֶׁכֵּן אֵף שַׁעֲתָה הִיא קְרוּיָה 'טִלְלָא', מִכָּל מָקוֹם אִם
18 יִיסָתֵר הַבְּנִין תַּחֲזוֹר לְהִקְרָא 'מְרִישׁ' כְּשִׁמְהָ הִרְאָשׁוֹן. אֲבָל שִׁינִי הֵשֵׁם שְׁאִינוֹ
19 יִכּוֹל לְחֹזֶר לְקִדְמוֹתָהּ, כִּגוֹן עוֹר שִׁיחִידוּהוּ לְעִיצָבָא, אִינוֹ חֹזֶר לְעוֹלָם
20 לְהִקְרָא עוֹר כְּתַחֲזִילָה, וְעַל כֵּן מוֹעִיל שִׁינִי שְׁמוֹ לְקִנּוֹתוֹ.

21 קוֹשִׁיָא מְבִרִיתָא עַל רַב יוֹסֵף הַסּוֹבֵר שְׁשִׁינִי הֵשֵׁם קוֹנֵה: גּוֹר חֲכָמִים
22 (מִקּוּאוֹת פ"ג מ"א), שֶׁאִם נִפְלוּ שְׁלֹשָׁה לֹוִגִים מִיָּם שְׁאוּבִים לְתוֹךְ מִקְדָּה
23 שְׁאִין בּוֹ אֲרַבְעִים סָאָה, אִפִּילוֹ אִם נוֹסְפוּ בּוֹ אַחֲרָי מִכֵּן מִי גִשְׁמִים וְהַשְּׁלִימוֹ
24 שִׁיעוֹר זֶה, פּוֹסְלִים מִיָּם שְׁאוּבִים אֵלּוֹ אֶת הַמִּקְדָּה.

25 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, וְשִׁינִי הֵשֵׁם שְׁאִינוֹ חֲזוֹר לְבְרִיתוֹ, מִי וּכְיִי הָיוּ שְׁשִׁינִי וְשׁוֹב
26 אִינוֹ אוֹתוֹ חֲפֵץ שְׂהִיָּה בְּתַחֲזִילָה אֵלֹא הוּא כְּפִנִים חֲדָשׁוֹת. וְהָרִי צִינּוֹר מַעַץ
27 אֲרוֹךְ הַעֲשׂוֹי לְהוֹלֶכֶת מִיָּם, דְּמַעֲקִירָא לִפְנֵי שְׁנַחֲקָה צוֹרֶתָהּ נִקְרָא
28 'קִצְצִיתָא' וְעַנְף קִצְצוֹן, וְהַשְּׁתָא הוּא קְרוֹי 'צִינּוֹרָא'. וְתִנְיָא, צִינּוֹר שֶׁהִקְקוֹ
29 וְהַתְקִינוּ לְהוֹלֶכֶת הַמִּיָּם, וְלִכְסוֹף קִבְעוֹ בִּקְרַק, עֲדִיין הוּא נִחְשָׁב לְכָלִי, וְעַל
30 כֵּן הוּא פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְנָה – שֶׁאִם עֲבָרוּ דְרָכּוֹ שְׁלֹשָׁה לֹוִגִים מִיָּם, וְנִפְלוּ לְתוֹךְ
31 הַמִּקְדָּה פְּסוּלוֹת כְּדִין מִיָּם שְׁאוּבִים בְּכָלִי. אוֹלַם אִם בְּתַחֲזִילָה קִבְעוֹ אֶת
32 הַעַץ בִּקְרַק עוֹרָק לִכְסוֹף הִקְקוֹ בְּצוֹרֶת צִינּוֹר, אִינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְנָה עַל
33 יְדֵי הַמִּיָּם שֶׁעֲבָרוּ דְרָכּוֹ וְנִפְלוּ לְמִקְדָּה. שֶׁכֵּן מֵאחֹר שֶׁהַתְּחַבֵּר לְקִרְקָה קוֹדֵם
34 שְׁנַעֲשֶׂה כָלִי, הָרִי הוּא בְּטָל אֵלִיָּה וְנַעֲשֶׂה כִּקְרַק סְמִיכָה, וְשׁוֹב אֵין חֵל עָלָיו
35 שֶׁם כָּלִי אֵף לֵאחֹר שְׁנַחֲקָה. לְפִיכָךְ אֵין לְמִיָּם הָעוֹבְרִים בּוֹ דִּין מִיָּם שְׁאוּבִים,
36 אֵלֹא הֵם כְּמִיָּם הַהוֹלְכִים עַל גְּבִי הַקְּרַקָּה.

37 מִסִּימָת הַגִּמְרָא אֶת קוֹשִׁייתָהּ: וְאִי אָמַרְתָּ שִׁינִי הֵשֵׁם מִילְתָּא הִיא, וְחֲפֵץ
38 שֶׁהִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ נִחְשָׁב לְחֲפֵץ חֲדָשׁ, אִם כֵּן אִפִּילוֹ צִינּוֹר שֶׁבְּתַחֲזִילָה קִבְעוֹ
39 לְאִדְמָה וְלִכְסוֹף הִקְקוֹ, נִמְי לִפְסָל – גַּם הוּא יֵשׁ לְפִסּוֹל אֶת הַמִּקְדָּה עַל יְדֵי
40 הַמִּיָּם הָעוֹבְרִים דְרָכּוֹ. שֶׁכֵּן כְּשֶׁנִּחְנַק וְנַעֲשֶׂה צִינּוֹר נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ וְנַעֲשֶׂה לְחֲפֵץ
41 אַחֵר, וְשׁוֹב אֵין זֶה אוֹתוֹ עֵץ שֶׁהַתְּחַבֵּר לְקִרְקָה בְּתַחֲזִילָה, אֵלֹא תוֹרַת כָּלִי
42 עָלָיו, וּמִמִּילָא הַמִּיָּם הָעוֹבְרִים פְּסוּלִים מִדִּין מִיָּם שְׁאוּבִים.

43 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: שְׁאִינוֹ פְּסוֹל שְׁאִיכָה, דְּמִדְּרַבְנָן הִיא. שֶׁכֵּן שְׁלֹשָׁה לֹוִגִים
44 מִיָּם שְׁאוּבִים אֵינֵם פְּסוּלִים אֶת הַמִּקְדָּה מִן הַתּוֹרָה. אֵלֹא גִזִּירַת חֲכָמִים הִיא.
45 שׁוֹב מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי – אִם הִקִּילָה הַבְּרִיתָא בְּפִסּוֹל שְׁאִיכָה שְׂהוּא
46 רַק מִדְּרַבְנָן, אִם כֵּן אִפִּילוֹ בְּצִינּוֹר דְּרִישָׁא שְׁחַקּוֹ וְלֵאחֹר מִכֵּן קִבְעוֹ בִּקְרַקָּה,
47 נִמְי הִיָּה לֵה לְהַקֵּל בּוֹ שֶׁלֹּא יִפְסוֹל אֶת מִימֵי בְּפִסּוֹל זֶה. שֶׁכֵּן אֵף צִינּוֹר זֶה
48 קִבְעוֹ עֵתָה בִּקְרַקָּה, וְלִגְבֵי פְּסוֹל דְּרַבְנָן אֵין לָנוּ לְהַחֲשִׁיבוֹ לְכָלִי.

49 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֵין לְדַמּוֹת אֶת שְׁנֵי הַצִּינּוֹרוֹת זֶה לַזֶּה. שֶׁכֵּן הָתָם – בְּצִינּוֹר
50 שְׁחַקּוֹ וְאַחֵר כֵּךְ קִבְעוֹ, אִיכָא תוֹרַת בְּלִי עָלָיו בְּעוֹד הִיּוֹתוֹ תְּלוּשׁ קוֹדֵם
51 קִבְעֻתוֹ בִּקְרַקָּה, וְאִינֵה מִסְתַּלַּקֶת גַּם לֵאחֹר חִיבּוּרָהּ. אוֹלַם הָכָא – בְּצִינּוֹר
52 שְׁקִבְעוֹ וְאַחֵר כֵּךְ חִקְקוֹ, אֵין תּוֹרַת בְּלִי עָלָיו בְּתִלוּשׁ, אֵלֹא רַק לֵאחֹר

53 שְׁנַעֲשֶׂה מַחֲזוּר. עַל כֵּן הִקִּילוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִפְסּוּל הַמִּיָּם הָעוֹבְרִים דְרָכּוֹ
54 אֶת הַמִּקְדָּה בְּשִׁלְשָׁה לֹוִגִים.

55 חֲזוֹרַת הַגִּמְרָא לְשִׁיטַת רַב יוֹסֵף שִׁיאֻשׁ אִינוֹ קוֹנֵה, וּמִקְשָׁה: מִיתִיבִי, הֲנִנְבּ,
56 וְהַנִּזְלִין, וְהָאֵנָם – חֲמָסִן שְׁלָקָה חֲפֵץ מִבְּעֵלְיוֹ בְּכּוּחַ וְשִׁילָם לָהֶם תְּמוֹרָתוֹ, אִם
57 הִקְדִּישׁוּ אֶת הַחֲפֵץ הַקְּדִישָׁן הַקְּדִישׁ, וְהָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה. וְאִם גִּבּוֹ אוֹ
58 גִּזּוֹל פִּירוֹת וְהַפְרִישׁוּ מִדָּם תְּרוּמָה, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה וְאִסוּרָה לִזְרִים. וְכֵן
59 מַעֲשִׂוֹתָן, שֶׁהַפְרִישׁוֹ מִהַפִּירוֹת, חֵלֶה עָלָיו תּוֹרַת מַעֲשֵׂר. וּמֵאחֹר שְׁאִין אִדָּם
60 יִכּוֹל לְהִקְדִּישׁ וּלְתָרוּם דְּבַר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, בְּהִכְרַח שְׁטַעַם הַבְּרִיתָא הוּא מִשּׁוּם
61 שְׁנַקְתָּהּ לָהֶם הַגִּנְיָה וְהַגִּזּוֹלָה מִחַמַּת יֹאשׁ הַבְּעֵלִים, וְלֹא כִרְב יוֹסֵף הַסּוֹבֵר
62 שִׁיאֻשׁ אִינוֹ קוֹנֵה בְּגִנְיָה וּבַגִּזּוֹלָה.

63 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אָמַרִי, לְעוֹלָם יֹאשׁ אִינוֹ קוֹנֵה, וְהָתָם בְּבִרְיִיתָא מִלְּבַד
64 הִיאֻשׁ אִיכָא גַם שִׁינִי הֵשֵׁם עַל יְדֵי הַהִקְדָּשׁ וְהַתְּרוּמָה, דְּהָרִי מַעֲקִירָא
65 נִקְרָא הַפִּירוֹת 'שִׁיבְלָא' (טְבֵל), וְהַשְּׁתָא נִשְׁתַּנָּה שְׁמָם לְתְּרוּמָה. כְּמוֹ כֵּן
66 הַקְּדִישׁ הַקְּדִישׁ, מִשּׁוּם שְׁמַעֲקִירָא נִקְרָא הַחֲפֵץ 'חֻלְיִין', וְהַשְּׁתָא נִשְׁתַּנָּה
67 שְׁמוֹ וְנִקְרָא 'הַקְּדִישׁ'.

68 הַלְשׁוֹן הָרִאשׁוֹנָה בְּדִבְרֵי רַב חֲסָדָא: אָמַר רַב חֲסָדָא אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנִּין
69 לְשִׁנּוֹי מַעֲשֶׂה שְׂהוּא קוֹנֵה אֶת הַגִּזּוֹלָה לְגוֹלָן, שְׁנִנְאָמַר בְּפֶרֶשֶׁת גִּזּוֹלָה
70 (וַיִּקְרָא ה' כג) 'וְהָשִׁיב אֶת הַגִּזּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל'. וְהָרִי הִיָּה דִי שִׁיכְתָּב 'וְהָשִׁיב
71 אֶת הַגִּזּוֹלָה, מִהַ תִּלְמּוֹד לִזְמַר 'אֲשֶׁר גָּזַל, שֶׁאִם בְּשַׁעֲת הַשְּׁבִת הַגִּזּוֹלָה
72 עֲדִיין הִיא פְּעִין שְׁנָזֵל אוֹתָהּ מִדְּבַעֲלִים, וְהָרִי אוֹתָהּ לְבַעֲלִיָּה כְּמוֹת שְׂהִיא,
73 וְאִם לֹא, אֵלֹא כִכֵּר אִינֵה כְּמַצָּבָה בְּשַׁעֲת הַגִּזּוֹלָה, דְּמִיָּם בְּעֵלְמָא בְּעֵי הַגּוֹזֵל
74 לְשִׁלּוּמֵי, וְהַגִּזּוֹלָה עֲצָמָה נִקְנִית לָהּ.

75 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: הָרִי הִיא יִיתוֹר שֶׁל 'אֲשֶׁר גָּזַל, מִיבְעִי (נִדְרָשׁ) לְמַעוֹפֵי גוֹל
76 אֲבִי, שְׁאִינוֹ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל גוֹל אֲבִי. שֶׁכֵּן חִיבָהּ הַתּוֹרָה אֶת הַגּוֹזֵל
77 שֶׁכֹּפֵר אֶת הַגִּזּוֹלָה וְנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר עַל כְּפִירוֹתוֹ, שֶׁאִם לְבִסּוֹף הוֹדָה חִיב
78 לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ מִהַגִּזּוֹלָה, שְׁנִאֲמַר בְּכָתוּב שְׁלֵאחֲרֵיו (שם כד), 'אִו מִכָּל אֲשֶׁר
79 יִשְׁבַּע עָלָיו לְשַׁקֵּר וְשֵׁלֶם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יֹסֵף עָלָיו. אֲבָל אִם נִשְׁבַּע
80 לְשַׁקֵּר וּמֵת קוֹדֵם שֶׁהוֹדָה, אֵין בְּנוֹ מִתְּחִיב חוֹמֶשׁ, שֶׁכֵּן מִשְׁמַע מֵאִשֶּׁר גוֹל
81 שְׁחִיב חוֹמֶשׁ רַק עַל גִּזּוֹלָת עֲצָמוֹ וְלֹא עַל גִּזּוֹלָת אֲבִיו. אִם כֵּן אֵין כְּתוּב זֶה
82 מִיּוֹתֵר כְּדִי לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ שְׁשִׁינִי קוֹנֵה.

83 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אִם כֵּן – אִם אֲבִן בֹּא בְּכָתוּב רַק לְמַעַט גוֹל אֲבִיו מִחוֹמֶשׁ,
84 נִיכְתָּב רַחֲמָנָא 'וְהָשִׁיב אֶת גִּזּוֹל', וּמִמְשַׁמְעוֹת 'גִּזּוֹל' הִיָּינוּ לְמַדִּים שְׁאִינוֹ
85 מוֹסִיף חוֹמֶשׁ אֵלֹא עַל גִּזּוֹל שֶׁלֹּו בְּלָבַד, וְעֲדִיין יִקְשֶׁה 'אֲשֶׁר גָּזַל' לְמָה לִּי
86 לְמִכְתָּב. אֵלֹא בְּהִכְרַח שְׁמַע מִנֵּה תְּרַבִּי – שְׁשִׁנִי הַדִּינִים גַּם יָחִיד נִלְמָדִים
87 מֵאִשֶּׁר גוֹל, גַּם שְׁאִינוֹ מִשְׁלֵם עַל גוֹל אֲבִיו, גַּם שְׁשִׁינִי קוֹנֵה.

88 הַלְשׁוֹן הַשְּׁנִיָּה בְּדִבְרֵי רַב חֲסָדָא הַדּוֹרֶשֶׁת אֶת הַכְּתוּב הָאֲמוֹר בְּדֶרֶךְ הַפּוּכָה:
89 וְאִיכָא דְאָמַרִי, אָמַר רַב חֲסָדָא אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנִּין לְשִׁנּוֹי שְׁאִינוֹ קוֹנֵה,
90 שְׁנִנְאָמַר 'וְהָשִׁיב אֶת הַגִּזּוֹלָה', וּמִשְׁמַע שְׁעָלָיו לְהָשִׁיב אֶת גּוֹף הַגִּזּוֹלָה מִכָּל
91 מְקוֹמָם, וְאִפִּילוֹ לֵאחֹר שְׁנִשְׁתַּנָּה מִכְּפִי שְׂהִיָּתָהּ בְּשַׁעֲת הַגִּזּוֹלָה.

92 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא בְּתִיב בַּהֲמֶשֶׁךְ הַכְּתוּב 'אֲשֶׁר גָּזַל', וִישׁ לְדִרוֹשׁ מִיּוֹתֵר
93 זֶה שְׁאֵין הַגּוֹזֵל מַחֲזִיב לְהָשִׁיב אֶת הַגִּזּוֹלָה עֲצָמָה, אֵלֹא אִם כֵּן הִיא כְּפִי
94 שְׂהִיָּתָהּ בְּשַׁעֲת הַגִּזּוֹלָה.

95 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הִיּוֹתוֹר הֵהוּא שֶׁל 'אֲשֶׁר גוֹל' מִיבְעִי לִיָּה (נִצְרָן) כְּדִי
96 לְלַמְּדוֹ, שֶׁרַק עַל גִּזּוֹל שְׁלֹו הוּא מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל תְּשׁוּלֹם הַקֶּרֶן, וְאֵין הֵבֵן
97 מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל גוֹל אֲבִיו שְׁנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר וּמֵת קוֹדֵם שֶׁהוֹדָה.

98 מִקּוֹר לְכָךְ שִׁיאֻשׁ אִינוֹ קוֹנֵה בְּגוֹזִילָה: אָמַר עוֹלָא, מִנִּין לִיֹּאשׁ הַבְּעֵלִים
99 שְׁאִינוֹ קוֹנֵה לְגוֹלָן אֶת הַגִּזּוֹלָה לְעַנְיָן שִׁיבּוֹל לְהַקְרִיבָהּ, שְׁנִנְאָמַר בְּמִלָּאכִי (א
100 יג), 'וְהִכְבַּאתֶם גִּזּוֹל אֶת הַפֶּסֶח וְאֶת הַחֲזִילָה, וְהִבַּאתֶם אֶת הַמִּנְחָה, הָאֶרְצָה
101 אוֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר ה'". כְּלוּמַר, קִרְבָּנוֹת אֵלּוֹ פְּסוּלִים וְאִינֵם עוֹלִים לְרִצְוֹן.
102 וּמִסְמִיכוֹת 'גוֹל', לְפִסּוֹח' יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁפְּסוֹל גִּזּוֹל דּוּמִיָּא (וְדוּמָה) לְפִסּוֹל בַּעַל
103 מוֹם דְּפִסְתָּ (וְבַהֲמָה חִיגְרָתָהּ, צוֹלַעַתָהּ). מִהַ פִּסְתָּ דְּלִית לִיָּה תִּקְנִיתָא בְּלָל
104 לְהִיּוֹת כְּשֶׁר לְקִרְבָּן, שֶׁכֵּן מוֹם קִבְעוֹ הוּא.

הָא לֹא הָכִי הִדְרָא בְּעִינֵיהּ.
הַבְּעִלִּים מִמֶּנּוּ וְאִתְּ דַּמְשֵׁקָא
דִּקְשָׁה לְרַבָּה טָפִי דְלִדְדִּינָהּ יִאשֹׁם
אֲבָתֵי תַקְשָׁה לְרַבָּה דְמַהֲבָא מִשְׁבֵּי
אֲמַר רַב יוֹסֵף כְּרִישׁ שְׁמוֹ
לְהוּ הַמְלָטְמִין וְהַעֲוִיבִים אֱלֹ
נֵינוּ הַחוּזֵר לְבְרִיתוֹ בְּשִׁנּוּי
הַשֵּׁם שְׁאִינוּ חוּזֵר לְבְרִיתוֹ
מִעֲקֶרְא קִצְיָתָא וְהַשְׁתָּא
וְלִבְסוֹף קִבְעוּ פּוֹסֵל אֶת
אִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוָה וְאִי
אִפִּי קִבְעוּ וְלִבְסוֹף חֲקָקוּ
דְּרַבְנָן הֵיא אִי הָכִי אִפִּילוּ
תֵּת כָּלִי עָלָיו בְּחִלּוּשׁ הָכֵא
מִיתִיבֵי הַנֶּגֶב וְהַזֶּלֶן וְהָאִם
יִתְּ מוֹעֵדוֹתָיו מוֹעֵד אֲמַר

קָרָא חוּלִין וְהִשְׁתָּא הַקֹּדֶשׁ
אֶת הַגִּזְלָה מִה' ת"ל אֲשֶׁר
אֲשֶׁר גִּזַּל מִיַּדְּכֶם לַמְעוֹטִי
הַשֵּׁב אֶת גִּזְלוֹ אֲשֶׁר גִּזַּל
יִוְנְתָן מִנֵּיץ לִשְׁנֵוֹי שְׂאִינוּ
מִיַּדְּכֶם לִיה' עַל גִּזְלוֹ שֶׁלֹּ
אִישׁ שְׂאִינוּ קוֹנֶה שְׁנֹאמֵר
ח' דְּלִית לִיה' תַּקְנָתָא כָּלֵל

דַּמְקָאוֹת (מ"ו) הַחוּטִּט בַּצִּנּוֹר לֵבָי
עַ תְּחִילָה שֶׁ לִפְסוּל הַמִּקְחָה לִפְי
ל' בֵּין שְׁשִׁיתָהּ שֶׁמוֹ ע"י חֲטִיטָה
י"ב. וְכֵן דִּילִּם מַלְלָה: **הַנֶּבֶל** וְהַזֶּקֶל. בְּדוֹ
לְבָרְרִיתוֹ עַל יְדֵי שְׁאֵלָה כִּדְמָר
קָרָא חֲוִילִין וְהַשְׁמָה הַקֶּדֶשׁ. בַּקֶּדֶשׁ
עֲשִׂירָא תוֹרָא דְרֵאדוֹבִין וְהַשְׁמָה
בְּהִנְזִיקִין (גִּיטִין ד' נ"ג. וְכֵן דִּילִּם מֵאִלּוּ) דְּאִמָּן
גְּבִי פְלוֹמָתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבְּנָן
מִצְחָה הַבָּאָה בַּעֲבִירָהּ וּמִבְּאֵי רֵאָאָן
י' וְחֲנִי עֲלֶה כְּה"ג בַּחוּץ עֲנֹשׁ כֶּרֶס
אֵין לוֹ כֹּחַ לְהִקְדִּישׁ וְכֵן פְּסוּר
שֶׁ בָּרַת אֲמָלָא דְרֵאָאָן אֲפִתָּה אֹתוֹלֵה מִן
כַּרְבִּי בַּעֲבִירָהּ שְׂבָאֲמֵר וְהַבָּאתָם וְזוּזִין
יֵאֵשׁ מִ"ט לֹא לֹא שְׁמוֹשׁ מִצְחָה הוּא
אֵל הַגְּזוּל דְּלִמָּא בַּקֶּרְבָּנָא מוֹדֵה רַבּוּ
הוּא ע"כ אֵית לֵיה דְאֵל לֹא הִכִּי
י' מִשּׁוֹם דְּרֵימִי מִצְחָה בַּעֲבִירָהּ
וְחִיתָה אֲזִילָאֵיהּ דְּעוֹלָא כְּעִי לֹה בְּרַח
לֹא קִנִּי וְהִיתָה יִדְהוּלָא בְּתָרָא (לִמָּן)
א חֲוִילִין וְהַשְׁמָה הַקֶּדֶשׁ מִכָּל מְקוֹם
כֶּרֶס לִזְלֵב הַגְּזוּל (פִּסְקֵי ד' נ"ג. וְכֵן) דְּאִמָּן
מִצְחָה הַבָּאָה בַּעֲבִירָהּ וְדוּחַק לִמָּן
כֵּן תִּתְּנָתָא מִפְּנֵי תִּתְּנֵת הַשְּׁבִיבִים וְסוֹסֵת
שׂ אֵי קָנָה קִנְיָן גְּמוּר וְהָא דְּאִמָּר בֵּר
הַהוּא דְּמִצִּי כְּעִי בְּעִלְמָן לִשְׁבִינִי
וְהָתָם שְׂבִיבָא הוּא וְהַשְׁמָה לִי
קִנְיָנָא אֲלֵא וְהָא יֵאֵשׁ גִּירָדָא לֹא
בַּעֲבִירָהּ וְבְהִנְזִיקִין (גִּיטִין ד' נ"ג. וְכֵן)
וְאִרְבָּה מְגוּפָה בְּרִייתָא הוּא סִינִי
לִירֵשׁ לְקִישׁ דְּאִמָּר יֵאֵשׁ קִנִּי וְאִדִּין

סתם מריש פון שגנאו בבירה מתייאשים
 ע דלא מקשה אלא לרב יוסף אדרבה כ"ש
 גריאד קני ולמאי דמשני דמריש שמו עליו
 ע דיאוש אן קנה נגראה לפרש בבלא יאוש
 איירי וזלחבי פרוה לרב יוסף א"א בשלמא
 דשנינו השם לא כלום הוא שפיר אלא אי
 אמרת דשינוי קשן עם יאוש קני א"ב
 שינוי השם גדול כי האי דמריש יש לו
 לקוהו בפני עצמו וכן משמע לעיל דשינוי
 השם חשוב גריאד קני דפרקי גבי נגב טלה
 נעשה וזלחבי נקניה בשנינו השם דהוי
 שינוי השם חשוב ועוד יש לומר דבכל
 מקום הוי שינוי השם גריאד קני לרב יוסף
 בלא יאוש ולכן יש להועיל לו במרש
 בלא יאוש דמה שצריך יאוש בערות לאו
 משום קנן דקנן הוי משום שינוי השם
 לחודיה ותיאוש אין צריך אלא כדי
 שיעיל מחשבת וחדרו לשנייה אברון
 דאם לא התיאוש אין כאן שינוי השם וכן
 דוקדש געי נמו יאוש שאם אין יאוש אין
 שם הקדש חל עליו ואין כאן שינוי השם
 וכן שינוי רשות אם אין יאוש אין שינוי
 רשות אבל מריש בלא יאוש נמי איכא
 שינוי השם יש לו להועיל בפני עצמו וכן
 גבי טלה נעשה איל דאמרי לעיל ודקנן
 בשנינו השם: **פגור** שחקקו לבסוף קבעו
 פוסל את המוקדה בשיש לו לבבון מדי
 רחוחותיו איירי שאם הוא פרוץ אפי' מרחו
 אחד לא היה פוסל והמוקד כדומכה
 במסכת מקואות (פ"ד מ"ד) דאין טבלא
 שיש לה לבבון פוסל הרי' מסימפנות'
 פירוש דאפילו פרוץ משני דוחות איירי
 לו פרוץ בשל עץ בכל שטחו ובשל חור
 שמשתנה שמו ע"י חקיקה והלא אין משתנה
 יש לחשבו כהלול וההחטישה שעושה כאילו
 גזול בתרא (למנן קרי) פרוץ אי רבנן קשה גזול
 וכן באהשד רבה (נחלות פ"ח) ובסוף הגדור מן
 שיש שזאין חייב דאמריה לא היה צריך למן
 דאין דראבון בכל מקום שניתה השם בין
 ד עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה
 נגב וגזול קאמר עולא מחלוקת בסתם אבל
 מהתיא דהנזקין (גיטין פ"ג נ"ג וס') דפרקי התם
 ו'אי אמרת יאוש לא קני כרת מאי עבידיה
 דה' ר"ה לא טבח דהקדש ודיא לכל
 יעד ועוד מתיא אלא ר"ת מריש לולב הגזול
 את הפסח גזול דומיא דפסח בין לפני יאוש
 אה בעבירה משמע דסבר בכל דוכתי דיאוש
 כמו עולא וכו' דסבר אביי אין חילוק במיד'
 כי אמרת נמי יאוש לא קני תקשה ליה אמאי
 הוה דבהיה דגשין (נ"ה וס') דבעי רבא כי
 מוכח סוגיא דהתם א"ש בעלמא קני א"ש
 (ק"ד) הוי יאוש ושינוי השם דבעבירה מאכא
 פיון דאין קניו לו אלא מחמת שהקדיש ולא
 להו רב להנהו אוונברי כי זבניתו אסא מן
 דסבר דרבי יתכן בר נחמני דלא חישי התם
 ה לא בעינן משלכם ולא מפיסל אלא משום
 שיהו הגזול קמא (למנן פ"ד ז') דרי שגול סאה חסין
 וזהו יאוש משום מצוה הבאה בעבירה א"ע
 ולי פרוץ אביי שפיר מקרינו ולא הגזול דלא
 קני אלא מחמת שהקדישה ד"ה יאוש ושינוי
 אי לא דהני עלה מגופא דברייתא לא מצי
 נתא לעולא דאי יאוש קני כי לא הקדיש נמי
 בה תימה דלא פרוץ מניה לרב יהודה דפליג
 התם

בבא קמא דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קג

וקרובים למות, תלמוד לומר 'תתתיו' פעמיים, 'תחת השור' ו'תחת
השדה', ללמד שמשלם שור שהוא תחתיו ושדה כמותו. ומעתה אין לשאול
למה כתבה התורה 'תחתיו' פעמיים, כיון שבאה בזה ללמד שמשלם שוורים
השונים בערכם למה שגנב, וכיון שכן שוב יש לומר שאילו נכתב 'חמשה
בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו' הייתי אומר שחייבה התורה לשלם
תשעה על כל גניבה, ואם כן אי אפשר לומר שהשור ושה המיותרים הם
אלו הכתובים בסופו של הפסוק.
הגמרא דנה באפשרות אחרת בשאלה איזה 'שור ושה' מיותרים: **אָלָא**
כוונת רבא לשור ושה דרישא – שבחילת הפסוק, שנאמר 'כי יגנב איש
שור או שדה, שהוא מיותר, משום דנכתוב דחמשה כ'י יגנב איש ומכחו
(ומכרו) [או מכרו] חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השדה',
וממה שהזכירה התורה שור ושה גם ברישא. הרי זה בא ללמד שרק על
שור ושה נאמר דין ארבעה וחמשה. הגמרא מקשה על הסבר זה בדברי
רבא: **אִי כְּתִיב דְּחִמְשָׁא הֵכִי** – אם היה נכתב כך, הוה אמיתא שאין משלם עד
דנניב תרי ומכח להו – עד שיגנוב שתי בהמות ויטבח אותן, ואם כן אין
השור והשה שברישא מיותרים שהרי אי אפשר שלא לכתוב ברישא 'שור
או שדה' שמכך יודעים אנו שחייב ארבעה וחמשה על טביחה הוא אף כשגנב
אחד בלבד. משיבה הגמרא: אין לטעות ולומר כן, משום ש'ומכחו' בתיב,
בלשון יחיד, שהמשמעות היא שטבח לחד בלבד. שואלת הגמרא: **וְאִמָּא** –
ועדיין יש להזכיר 'שור או שדה' ברישא, בכדי שלא נאמר שאינו חייב
ארבעה וחמשה על מכירה עד דנניב תרין ויטבחין להו – עד שיגנוב שתי
בהמות וימכרם. משיבה הגמרא: אין לטעות ולומר כן, משום ש'ומכרו'
בתיב, בלשון יחיד, שהמשמעות היא שמכר לחד בלבד. שואלת הגמרא:
וְאִמָּא הִוָּה אִמָּיָא – ועדיין יש להזכיר 'שור או שדה' ברישא, שאם לא כן
הייתי טועה לומר שאינו משלם עד דנניב תרי ומכח חד ומכח חד – עד
שיגנוב שתי בהמות ויטבח אחת ומכר אחת. משיבה הגמרא: גם בזה אין
לטעות משום ש'ומכרו' או מכרו' בתיב, שמשמע שעשה או זה או זה.
שואלת הגמרא: **וְאִמָּא הִוָּה אִמָּיָא עד דנניב תרין ויטבחין להו ומכח חד ומכח חד**
או מוכין חד ומכח חד – עדיין הייתי אומר שאינו משלם עד שיגנוב את
שניהם, וכאמור בפסוק שמשלם 'תחת השור' ו'תחת השדה', ומשמע שגנב
את שניהם, ורק לגבי הטביחה או המכירה מדובר שטבח אחד ואת השני
השאיר, או שמכר אחד ואת השני השאיר, כאמור 'ומכחו' או מכרו'.
אָלָא מה שאמר רבא ש'שור' ו'שה' מיותרים, כוונתו שהשור דסיפא והשה
דרישא מיותר – מיותרים הם, כיון דנכתוב דחמשה – שיכולה התורה
לכתוב 'כי יגנב איש שור ומכחו (ומכרו) [או מכרו] חמשה בקר ישלם
תתתיו וארבע צאן תחת השדה', והמשמעות היא שאם יגנוב שור וטבח או
מכרו ישלם חמשה ואם יעשה כן בשדה ישלם ארבעה, ואם כן, שור דסיפא
ושה דרישא להם לה, שמע מינה ששור ושה, אין – כן, רק בהם נאמר דין
תשלומי ארבעה וחמשה, ואילו מיד אחרינא – בהמות אחרות, וכן חיות
ועופות, לא נאמר בהם דין זה:
שנינו במשנה, **אין תגנוב אחר הנגב משלם תשלומי כפל**:
מבואר במשנה שכשגנב מהנגב חפץ שגנב מאחרים אין משלם כפל אלא
את הקרן, דהיינו את הגניבה בלבד. הגמרא מבארת את המשנה: **אָמַר רַבִּי,**
לֹא שָׁנוּ אֱלָא שהגנב השני גנב את החפץ לפני יאוש בעליו ממנו, שאז עדיין
הוא של בעליו הראשון, ועל כן אין משלם כפל לגנב שממנו גנב, אבל אם
גנבו לאחר יאוש בעליו ממנו, כיון שיאוש קונה, יצא החפץ מרשות בעליו
וקנאו גנב ראשון והוא שלו, ונגב שני משלם תשלומי כפל לנגב ראשון,
שאין זה גונב מן הגנב אלא גונב מהבעלים. הגמרא מביאה מה שהקשי על
כך: **אָמַר רַבִּי שִׁשְׁתִּי, אִמָּיָא** – אומר אני, כי נזים ושכים רב אמר להא
שמקטא – כאשר התנמנם רב ושכב לישון אמר דברים אלו, כלומר שלא
דקדק בדבריו, שאינם נכונים, דתניא, **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִפְּנֵי מַה אָמַרְתָּ**
תוֹרָה שאם גנב שור או שדה ומכח ומכר אותם, משלם תשלומי כפל לנגב ראשון,
וחמשה, מפני ששנשטתש – הבה שורשיה ונתחוק והעמיק בכתבא על ידי
שהועיל להוציא מרשות בעליו לגמרי בטביחה או במכירה. ויש לברר
כיצד הוציא את הגניבה מרשותם, שהתינו בטביחה, יצאה הגניבה
מרשותם על ידי שיש שינוי מעשה, אבל במכירה שמכר את השור או השה,
אִמָּא – אימתי מכרם שעל ידי כך יצאו מרשותם, **אִלֵּימָא** שמכרם לפני
יאוש בעליו ממנו,

אף פסול קרבן גזול, דלעולם לית ליה תפניתא להקרב למזבח כמות שהוא,
לא שניא לפני יאוש, ולא שניא אחר יאוש, וגם אם הקדישו לאחר
שהתיאשו בעליו ממנו אינו כשר למזבח.
מקור נוסף לכך שיאוש אינו קונה בגזילה: **רַבָּא אָמַר, מִחֻבָּא** למדנו שאין
יאוש קונה בגזילה. ששינוי בברייתא, נאמר פירשת עולה (ויקרא א ג), 'אם
עלה קרבנו, ומכאן שדווקא 'קרבנו' של המקריב כשר להקרבה, ולא קרבן
הגזול. מפרש רבא את דברי הברייתא, אימת נאמר דין זה. אִלֵּימָא
שהקדיש הגזול את הבהמה הגזולה לפני יאוש הבעלים ובא להקריבה,
הלא פשיטא שאינה ראויה להקריבה, ולמה לי קרא לפוטלה למזבח.
שהרי אין חל עליה ההקדש וחולין גמורים היא, שכן אינה של הגזול, ואין
אדם מקדיש דבר אינו שלו. אָלָא לאו – בהכרח שהקדישה הגזול לאחר
יאוש הבעלים, ומשמיענו הכתוב שגם באופן זה היא פסולה להקריבה. ואם
כן שמע מינה, יאוש לא קני בגזילה.
מסיימת הגמרא: אכן שמע מינה מברייתא שיאוש אינו קונה את הגזילה.
שואלת הגמרא: כיצד הוכיח רבא מדברי הברייתא האמורה שיאוש אינו
קונה, והא רבא עצמו הוא דאמר לעיל (סו) שברייתא זו מדברת באופן
דגזול קרבן דתקריה, לאחר שכבר הקדישו בעליו למזבח, שאין הגזול קונה
אותה ביאוש משום שהקדיש אינו גזול, ואין בו לגזול קנייני גזילה. אבל אם
גזל בהמת חולין להקדישה לאחר יאוש יתכן שהיא כשרה להקריבה. ואם
כן איך הוכיח שיאוש אינו קונה בגזילה.
מתרצת הגמרא קושיא זו בשני אופנים: **אִיכָּעִית אִימָא, תָּדַר** (חזרו) ביה
רבא ממה שהעמיד לעיל את הברייתא בגזול בהמה מוקדשת, ולבסוף
העמידה בגזול בהמת חולין והקדישה, ועל כן הוכיח שפיר מדבריה שיאוש
אינו קונה. **וְאִיכָּעִית אִימָא, תָּדַר מִינֵיהּ** – אחת משתי המימרות אלו
הסותרות זו את זו, **רַב פֶּפְא** תלמידו של רבא אמרה, ולא רבא.
שנינו במשנה, **וְיִמְרֵת תְּשֻׁלְמֵי אִיכָּעִיה וְחִמְשָׁה וכו'**, למי שטבח ומכר בהמה
שגנב, אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד:
הגמרא מבארת מדוע אין אנו לומדים משור ושה לכל בעלי החיים. שואלת
הגמרא: **וְאִמָּא, גִּילָף** – הלא נובל ללמוד בגזירה שוה 'שור' 'שור' משבת,
מה להלן, לגבי שבת, תהי ועוף כיוצא בזה, אף כאן, בתשלומי ארבעה
וחמשה על גניבה, תהי ועוף וכל הבהמות כיוצא בזה, שדינם שוה לשור
ושור. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא, שִׁשְׁתִּי שְׁנֵי שְׁנֵי**
פְּעֻמִּים, שמתחילה נאמר 'כי יגנב איש שור או שדה' ושוב נאמר 'חמשה בקר
ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השדה', ופעם אחת משתייהן מיותרת,
והרי זה בא ללמד ששור ושה אין – כן, יהיה נוהג בהם דין זה של תשלומי
ארבעה וחמשה, ואילו מיד אחרינא – דברים אחרים, לא יהיה נוהג בהם
דין זה.
הגמרא מבררת את דברי רבא: **אָמַרְי** – אמרו בני הישיבה ודנו בדברי רבא,
ושאלו, הִי מִיֵּיתֵר – איזו פעם מיותרת, אִלֵּימָא שור ושה דסיפא –
המזכירים בסוף הפסוק, מִיֵּיתֵר, ומשום דנכתוב דחמשה – שיכולה היתה
התורה לכתוב 'כי יגנב שור או שדה ומכחו (ומכרו) [או מכרו] חמשה בקר
ישלם תתתיו וארבע צאן תתתיו' בלא להזכיר שור ושה בסופו כלל, הלא
אִי כְּתִיב דְּחִמְשָׁא הֵכִי – אם היתה התורה כותבת כן, הוה אמיתא כפי ש'שור'
– הייתי אומר שעליו לשלם תשעה פעמים לכל אחד ואחד ממה שגנב,
שבין לשור ובין לשה ישלם חמשה בקר וארבע צאן, שהרי לא היה נאמר
אלא שישלם חמשה תחתיו וארבעה תחתיו, דהיינו תשעה, ולא היה מפורט
בפסוק שהכוונה היא שחמשה על שור וארבעה על שדה. הגמרא דנה במה
שאפשר לטעון כדי לדחות טענה זו: וְכִי תִימָא להשיב על כך, שלא נטעה
לחייב תשעה על כל גניבה בין שור בין שדה, משום דהא בתיב 'תתתיו'
'תתתיו' פעמיים, ואם כוונת התורה לחייב תשעה היה נאמר 'חמשה בקר
וארבע צאן ישלם תחתיו', וממה שהתורה חילקה אותם לשנים וכתבה
'חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו' יש ללמוד שהכוונה חמשה
בקר תחת השור וארבע צאן תחת השה, וממילא שוב יש לומר ש'שור'
'ושה' שהוזכרו כאן, כשאמרה תורה 'חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע
צאן תחת השדה', מיותרים הם. אם תאמר כך, יש לדחות את דברך, משום
שחד 'תתתיו' מיותר – מיותר הוא, ויהא – אותו 'תתתיו' מופיע ליה
לדרשה אחרינא – נצרך הוא לדרשה אחרת, דתניא, **יְבֹול** הייתי אומר שאם
נגב אדם שור ושה מנה – מאה זה, שישלם תתתיו שוורים נגדיין – כחושים

1 **מי איבא** – האם הועילו מעשיו שנחשב בכך שגשגתו בחטא, הלא כיון
2 שלא נתייאושו הבעלים, אין המכירה מועילה כלל, שלכל הדעות אין שינוי
3 רשות מועיל לגנב לקנות את החפץ בלא יאוש, **אלא לאחר יאוש ואי**
4 **סלקא דעתך ש'אוש לבדו קני' והחפץ הוא של הגנב, אמאי כשהוא טובח**
5 **וגובר הוא משלם תשלומי ארבעה וחמשה**, הלא את שלו הוא מוכר ואת
6 **שלו הוא מוכר**. ועל כרחך שאין יאוש קונה עד שיהיה שינוי רשות, ואז
7 נקנה לקונה. דוחה הגמרא: **אמר' בני הישיבה, בראמר רבא להלן, שיש**
8 **לתקן בברייתא ולומר 'משני ששנה בחטא', הלא נמי נתקן הברייתא**
9 **שחיבו הוא משני ששנה בחטא**, במה שמכרה או טבחה אחר שגנבה, ואף
10 שאין המכירה מועילה, ובאמת חיבו טבחה ומכירה הוא לפני יאוש בלבד.
11 הוכחה אחרת שיאוש אינו קונה: **תא שמע**, נאמר (שמות כא לו) **ו'מכח'ו**
12 **או מכר'ו, ויש ללמוד זה מזה, מה מכירה, ש'איה חוזרת הבהמה להיות**
13 **כפי שהיתה קודם, אף מכירה, ש'איה חוזרת עוד לבעלים**. ויש לברר,
14 **אימת – אימת היתה מכירה זו, אילימא לפני יאוש, אמאי אינה חוזרת**
15 **לבעלים**, הלא אינה מועילה כלל, **אלא לאחר יאוש בעלים, ואי סלקא**
16 **דעתך קנייה הגנב ביאוש לבד, אמאי משלם ארבעה וחמשה**, הלא את
17 **שלו הוא מוכר ואת שלו הוא מוכר**, ובהכרח שאין יאוש קונה, וחייב הוא
18 על ידי המכירה כיון שאצל הקונה מלבד מה שנתייאושו הבעלים אף נשתנה
19 הרשות ולכן אין המכירה חוזרת. דוחה הגמרא: **בראמר רב נחמן להלן,**
20 **שהברייתא באה למעט פ'רט לאופן ש'הקנה הגנב את הגניבה לעשות**
21 **מלאכה לשלשים יום, הלא נמי ניישב כאן, שבאה לומר לא' ש'הקנה את**
22 **הגניבה לשלשים יום**, שכיון שאחר שלושים הימים היא חוזרת אליו, אין
23 זו מכירה אלא שכירות בעלמא, ואינו חייב עליה ארבעה וחמשה.
24 הגמרא מקשה מברייתא אחרת: **מיתיבי**, שינוי בברייתא, שלוש הלכות
25 בגונב מהגנב, הראשון, בגנב ובא אחר וגנב. השני, בגנב ומכר ובא אחר
26 וגנב. השלישי, בגנב וטבח ובא אחר וגנב. הדין הראשון, **גנב מחבירו, ובא**
27 **אחר וגנב מהגנב**, הגנב הראשון משלם לגנב תשלומי כפל, והגנב השני
28 **אינו משלם אלא קרן** – את הגניבה בלבד, ואותה הוא נותן לגנב הראשון,
29 אבל אינו משלם כפל, שחיבו כפל נאמר רק בגונב מהבעלים ולא מהגנב.
30 הדין השני, **גנב שור או שה ומכר אותו**, וקנאו הקונה ביאוש ושינוי רשות,
31 **ובא אחר וגנב מהקונה**, הגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה
32 **וחמשה** לבעל השור והשה, והגנב השני משלם תשלומי כפל לקונה,
33 שהרי גנב ממנו דבר שהוא שלו. הדין השלישי, **גנב שור או שה ומכר אותו**,
34 **ובא אחר וגנב ממנו**, הגנב הראשון משלם לבעל השור או השה תשלומי
35 **ארבעה וחמשה**, והגנב השני אינו משלם לראשון תשלומי כפל על איברי
36 הבהמה הטבחים שגנב, **אלא קרן בלבד**, כדן גונב מהגנב שמשלם רק
37 קרן. שואלת הגמרא: קתני **מיהא מצינעתא** – כתוב באמצעיתיה של
38 הברייתא, בדין השני, שאם **גנב ומכר ובא אחר וגנב הראשון משלם**
39 **תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל לקונה, אימת –**
40 **אימת היתה מכירה זו, אילימא לפני יאוש**, קשה, שהגנב השני **אמאי**
41 **משלם תשלומי כפל לקונה**, וכי שינוי רשות בלא יאוש, **מי איבא למאן**
42 **דאמר** – האם יש האומר דקני'. **אלא פשיטא** שמכרו לאחר יאוש, שקנאו
43 הקונה על ידי יאוש ושינוי רשות, ואי סלקא דעתך ש'אוש לבדו קונה את
44 החפץ לגנב, **אמאי משלם הגנב הראשון תשלומי ארבעה וחמשה** לגנב,
45 הלא **ידיה הוא דזיבן** – את השור והשה שלו מכר. ותו – ועוד קשה, דקתני
46 **ברישא**, בדין הראשון, **גנב ובא אחר וגנב ראשון משלם תשלומי כפל**
47 **והשני אין משלם אלא קרן, מכר** – והרי לאחר יאוש קיימינן – אנו
48 עוסקים, וכמו שהוכחנו, ואי סלקא דעתך ש'אוש קונה, אם כן הגנב השני,
49 **אמאי אינו משלם אלא קרן**, הרי נקנה החפץ לראשון, וכיון דשבר שלו
50 גנב, עליו לשלם לו כפל. **אלא לאו שמע מינה ש'אוש לא קני, וקשיא**
51 **לרב** שאמר שיאוש קונה.
52 דוחה הגמרא: **אמר רבא, ותסברא – אדרבה**, הסבר את הברייתא, **הא**
53 **מ'רצתא היא** – האם מתורצת ומובנת היא, **אלא דקתני סיפא**, בדין
54 השלישי, **גנב ומכר ובא אחר וגנב ראשון משלם תשלומי ארבעה**
55 **וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן, ומי איבא למאן דאמר** – האם יש
56 הסובר ששינוי מעשה לא קני, וכאן שטבחה, קנאה בשינוי היא שלו,
57 ולמה לא ישלם לו הגנב השני גם כפל. **אלא בהכרח יש לפרש את הברייתא**
58 **באופן אחר וממילא לא יקשה גם לרב, שלעולם בולה מדברת שהגנב השני**
59 **גנב לפני יאוש, ואיפוך סיפא למצינעתא ומצינעתא לסיפא** – ויש

60 להחליף את פסק ההלכה בין הדינים השני והשלישי, **ואימא הכי, גנב שור**
61 **או שה ומכר אותו, ובא אחר וגנב מהקונה**, הגנב הראשון משלם לבעלים
62 **תשלומי ארבעה וחמשה**, והגנב השני אינו משלם לגנב הראשון אלא
63 קרן, דמה שנמכר לאדם אחר שהוא שינוי רשות, בלא שהיה עמו גם יאוש
64 בעלים לא קני, וגמצא שעדיין הבהמה של הראשון והשני שגנבה מהגנב
65 פטור מלשלם עליה תשלומי כפל. **גנב שור או שה ומכר, ובא אחר וגנב**
66 **ממנו**, הגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה לבעלים, והגנב
67 השני משלם לגנב הראשון תשלומי כפל, משום דקנייה – שקנאו הגנב
68 הראשון פשינוי מעשה במה שטבחה, והיא שלו, וגמצא שהגנב השני גונב
69 מהבעלים ודינו לשלם כפל. באופן זה התיישבו גם שתי השאלות על רב,
70 שכן מה שהוקשה על רב הוא מכיון שסברנו שהברייתא מדברת אחר יאוש,
71 כמו שהיה מוכח מהמציעתא, ומבואר בברייתא שאף על פי כן לא קנה
72 הגנב את הגניבה, ועתה שהוחלפו הסיפא והמציעתא, כבר אין להוכיח
73 זאת.
74 הגמרא מביאה דחייה למה שהוכיח רבא מהסיפא שיש להגיה את
75 הברייתא: **רב פפא אמר, לעולם לא תיפוך את דברי הברייתא**, ומה
76 שקשה מדוע בגנב וטבח ובא אחר וגנב ממנו אין השני משלם אלא קרן,
77 הלא קנאו הראשון בשינוי, התשובה לכך היא שהסיפא דעת בית שמאי
78 היא, **דאמר' שינוי במקומה עומד**, ואינו קונה. שואלת הגמרא: **אי הכי**
79 **שעדיין אפשר להעמיד את הברייתא אחר יאוש**, עדיין קשיא רישא
80 **ומצינעתא של הברייתא לרב**, שמבואר בדין הראשון והשני שיאוש אינו
81 קונה, וכפי ששאלנו לעיל. מיישבת הגמרא: **אמר רב זבדי, לעולם בולה**
82 **של הברייתא לפני שהיה יאוש בעלים**, ושוב לא קשה דבר על רב, והלא
83 במציעתא, שנאמר שאם גנב ומכר ובא אחר וגנב מהגנב הראשון משלם
84 ארבעה וחמשה לגנב והגנב השני משלם כפל לקונה, שמזה מוכח לכאורה
85 שמדובר אחר יאוש, **במאי עסקינן, שנתייאושו הבעלים לאחר המכירה**
86 **בעת שהיתה הבהמה אצל הלוקח ולא נתייאושו בעת שהיתה אצל הגנב**,
87 **דהנה ליה** – שהיה כבר יאוש (ושינוי רשות), ולפי שלא היה אצל הגנב
88 הראשון יאוש בעלים ולא זכה בשור או בשה וגמצא שמכר שור או שה של
89 בעלים, לכך משלם להם ארבעה וחמשה, אבל אצל הקונה כבר היה יאוש
90 בעלים וזכה בו, והרי זה ככל חפץ הגנב מבית בעליו ולפיכך הגנב השני
91 משלם כפל לקונה. **ולא תימא** – ואל תאמר שמה שהברייתא העמידה
92 במציעתא את החיוב של הגנב השני בכפל דווקא באופן זה, ולא ביארה כן
93 כבר ברישא ובאופן פשוט יותר שהשני גנב מהראשון אחר יאוש בעלים
94 שקנה הגנב הראשון ביאוש ולכן הגנב השני משלם כפל לגנב הראשון כיון
95 שהוא בעליו של החפץ, אל תאמר שזהו משום דקני' יאוש ושינוי רשות
96 דווקא, ולכן אין אופן שישלם הגנב השני לגנב הראשון אפילו היה יאוש
97 ברשות, **אלא באמת אפילו ב'אוש לחודיה** – לבדו, נמי קני גבי גנב, **אלא**
98 **מה שלא נקטה הברייתא אופן שהגנב השני גנב מהראשון אחרי יאוש**,
99 **משום דלא משכחת דמשלמי תרוייהו** – שאין אתה מוצא אופן אחד שבו
100 יצויר משלמים שניהם, גם **גנב ראשון וגם גנב שני**, את הקנסות של כפל
101 וארבעה וחמשה, **אלא בהכי** – באופן זה שהיה יאוש אצל הקונה ולא אצל
102 הגנב הראשון, שבאופן שכבר היה יאוש אצל הגנב הראשון אי אפשר
103 לחייבו ארבעה וחמשה על המכירה, ואילו באופן זה הראשון חייב ארבעה
104 וחמשה והשני חייב כפל, ומכיון שהברייתא רצתה להביא אופן כזה דווקא,
105 ששניהם משלמים את הקנסות, על כן העמידה שהיאוש היה רק אצל
106 הקונה, וכיון שאת המציעתא מוכרחים להעמיד שלא היה היאוש אצל
107 הגנב, מעתה ברובם לכך מדובר ברישא שלא היה היאוש אצל הגנב, ולכן
108 אי אפשר שם לחייב את השני כפל לגנב הראשון כיון שעדיין לא נתייאושו
109 בעלים אצלו.

110 הגמרא מביאה מחלוקת בענין האמור: **איתמר, המוכר שור או שה שגנב,**
111 **לפני יאוש בעלים, רב נחמן אמר, תיב בארבעה חמשה, ורב ששת אמר,**
112 **פטור**. מבאר הגמרא: **רב נחמן אמר תיב**, משום שאו מכר'ו אמר
113 ר'חמנא, ותא זבין – והלא מכר, לא שניא לפני יאוש לא שניא לאחר יאוש,
114 ואף שלפני יאוש אין המכירה מועילה. **ורב ששת אמר פטור, תיובתה**
115 **לאחר יאוש הוא**, משום דרק כך אהנו – הועילו מעשיו להוציאה
116 מהבעלים, **אבל לפני יאוש, דלא אהנו** – שלא הועילו מעשיו להוציאה
117 מהם, לא מיתיבי, מפני שדומיא דמכירה בעינן – אנו מדמים מכירה
118 לטביחה שנאמרה עמה, ובטביחה ודאי דאהנו – שהועילו מעשיו, ומכירה

א' הכי קשה מציעתא לרב. דאין להפכו פין דברייתא לא מוכחא מידי
שצריך לתרצה ולהפקה:
מ' טביחה דאנהו מעשיו. משמע דסבר ר"א דשינוי קונה דאנהו מעשיו
משמע לאפקוי מרשות בעלים דומיא דאנהו מעשיו דמכירה וקשה לפי
רשב"ם דמפרש בפ"ק ה' י"א אהא דאמר
עולא א"ר אלעזר שמין לנגב ולגול
דהיינו לענן פחת נבילה דהיינו דנגול
משום דלא קני לה גולן בשינוי י"ל
דדוקא בשינוי שאין הגולן עושה בידים
לא קני בגולן שמתה דהבמה אבל שינוי
שעושה הגולן בידים בגולן טביחה מודה
ר"א דקני א"ר אנהו מעשיו דטביחה היינו
שמתקרה מן הבעלים ולאו דקני ליה ולא
דתי באנהו מעשיו דמכירה:
מה

הוא מוכר בדאמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום
הוא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתביי גב ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והמשה והשני משלם תשלומי כפל גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ד' וה'
והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מהא מציעתא גב ומכר ובא אחר ונגבו
הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אפאי
משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר יאוש ואי
ס"ד יאוש קונה אפאי משלם תשלומי ד' וה' ידידה הוא דובין ותו דקתני רישא גב ובא אחר
ונגבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימין ואי ס"ד
יאוש קונה שני אפאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא
ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גב וטבח ובא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי
ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם
בולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גב ומכר ובא אחר
ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן דשינוי רשות בלא
יאוש לא קני גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם
תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא ב"ש היא דאמרי
שינוי במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זכיד לעולם בולה לפני יאוש
ורב"ע שנתיאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא
משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גב גב אלא דלא משפחת
דמשלמי תרתייהו גב ראשון ונגב שני אלא בהכי: איתמר הפוכר לפני יאוש רב נחמן אמר
חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שגא לפני יאוש
לא שגא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא דאנהו מעשיו אבל לפני
יאוש דלא אנהו מעשיו לא מיתביי דומיא דטביחה בעינן דאנהו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא
לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שגשגת רש בחרטא
אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה
בחרטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא
לפני יאוש אפאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חייבא לאחר יאוש הוא תרומה רב נחמן
פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
תרע

הוא מוכר בדאמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום
הוא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתביי גב ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והמשה והשני משלם תשלומי כפל גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ד' וה'
והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מהא מציעתא גב ומכר ובא אחר ונגבו
הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אפאי
משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר יאוש ואי
ס"ד יאוש קונה אפאי משלם תשלומי ד' וה' ידידה הוא דובין ותו דקתני רישא גב ובא אחר
ונגבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימין ואי ס"ד
יאוש קונה שני אפאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא
ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גב וטבח ובא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי
ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם
בולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גב ומכר ובא אחר
ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן דשינוי רשות בלא
יאוש לא קני גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם
תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא ב"ש היא דאמרי
שינוי במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זכיד לעולם בולה לפני יאוש
ורב"ע שנתיאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא
משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גב גב אלא דלא משפחת
דמשלמי תרתייהו גב ראשון ונגב שני אלא בהכי: איתמר הפוכר לפני יאוש רב נחמן אמר
חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שגא לפני יאוש
לא שגא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא דאנהו מעשיו אבל לפני
יאוש דלא אנהו מעשיו לא מיתביי דומיא דטביחה בעינן דאנהו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא
לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שגשגת רש בחרטא
אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה
בחרטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא
לפני יאוש אפאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חייבא לאחר יאוש הוא תרומה רב נחמן
פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
תרע

תרע

מי איכא נשתרש. הא לא אנהו מעשיו דשינוי רשות ששינוהו מרשותו לרשות
לוקח בלא יאוש ליקא למ"ד דקני לאחר יאוש. דאנהו מעשיו דרשותא קני לוקח
בתרתי יאוש ושינוי רשות ואי ס"ד יאוש. גרידא קניה גב אפאי משלם ארבעה
וחמשה הא דמי בעלמא הוא דאית ליה לבעלים גביה ושליו טבח ומכר: בראמר
רבא. לקמן בשמעתין: ששנה בחרטא.
ולעולם לפני יאוש יאוש ואע"פ דלא אנהו
מעשיו מחייב שאינה חוזרת. סיד דה"ק
דלא מחייב אלא היכא דמכירתו מכירה
גמורה וקנייה לוקח: אפאי אינה חוזרת.
שינוי רשות בלא יאוש מי קני: לאחר
יאוש. דכי מטא ביד לוקח איכא תרתי
יאוש ושינוי רשות וקנייה: ואי ס"ד קנייה.
גב ביאוש גרידא אפאי משלם כו': בראמר
רב נחמן. לקמן בשמעתין: פרט לשהקנה
לו לשלשים יום. בלומר לעולם לפני יאוש
ותאי אינה חוזרת דקתני לא למעוטי היכא
דלא אנהו מעשיו דאע"פ דלא אנהו חייביה
רחמנא הואיל ושנה בחרטא אלא למעוטי
היכא אילא מכר גב ללוקח אלא לעשות
בה מלאכה שלשים יום דהוא בשכירות
בעלמא: ושני אינו משלם אלא קרן. לנגב
ראשון דכתיב וגנב מבית האיש: גב
ומכר. קנייה לוקח בשינוי רשות הלכך
(ראשון משלם ד' וה') שני משלם כפל
ללוקח: ושני אינו משלם אלא קרן.
ולקמן פריך אפאי לא משלם כפל הא קנייה
גב ראשון בשינוי מעשה: אימת. מכרה
אילימא לפני יאוש השני אפאי משלם כפל:
אלא פשיטא לאחר יאוש. דאיכא תרתי
ביד לוקח: ואי ס"ד כו'. ואי קשיא הא יכול
לתרצה בגון שנתיאשו בעלים לאחר
מכירת גב דקונה לוקח זכיד גב לא היה
יאוש לקנותה דמי משני ליה לקמן: מכדי
לאחר יאוש קיימין. דע"כ הכי מוקמת
לה משום מציעתא: אלא בולה לפני
יאוש. ומש"ה רישא שני פטור מכפל:
ואיפוך סיפא למציעתא כו'. ותני
במציעתא שני אין משלם אלא קרן דלא
קנייה לוקח בשינוי רשות בלא יאוש: א"ה.
דלאחר יאוש מוקמת לה קשיא רישא
ומציעתא לרב: א"ר זכיד בולה לפני
יאוש. ואפוכי נמי לא תפכה וסיפא
בדאוקימא כב"ש ומציעתא דקתני שני
משלם כפל בגון שנתיאשו הבעלים לאחר
מכירה פריא נתייאשו ביד גב ולהכי ראשון
משלם ד' וה' דלא דמי יאוש גבי דליקנייה
ורישא נמי לפיכך שני פטור מכפל: ולא
תימא. הא דנקט מתני חייבא דשני גבי
לוקח ולא נקט לה לחיוב דשני גבי ראשון
ותוקמה נמי בלאחר יאוש כדמשני בלוקח
משום דבעי יאוש ושינוי רשות אלא ביאוש
לחודיה נמי קני כרב ואם נגבה מראשון לאחר
תרתייהו האי תשלומי ד' וה' והאי כפל: אלא בהכי. דאי דמי יאוש ביד גב לא מיתביי קמא במכירתו ד' וה' וזכין דמציעתא לא סגי לה אלא לפני יאוש תנא נמי
לרישא בלפני יאוש ופטור מכפל: חייבא לאחר יאוש הוא דאנהו מעשיו. משקנאו לוקח וחקלתא אפאי נגבו רב סבר יאוש קני הלכך לא מיתביי אלא בלפני
יאוש דאי לאחר יאוש שולו הוא טובח ומכר ורב נחמן ורב ששת סברי יאוש גרידא לא קני ומשום הכי לאחר יאוש מיתביי ומיהו דהא פליגי דרב נחמן לא בעי אנהו
מעשיו הלכך אפילו לפני יאוש גרידא נמי חייב ורב ששת בעי מכירה גמורה: נשתרש. עשה שרשין משמע דאנהו מעשיו:

מי איכא נשתרש אלא לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קני
אפאי משלם תשלומי ארבעה וחמשה שלו הוא טובח
שלו הוא מוכר אמרי בדאמר רבא מפני ששנה בחרטא
הכא נמי מפני ששנה בחרטא ת"ש וטבחו או מכרו מה
מכירה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת
אילימא לפני יאוש אפאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש
ואי ס"ד קנייה אפאי משלם ד' וה' שלו הוא טובח שלו
הוא מוכר בדאמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום
הוא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתביי גב ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והמשה והשני משלם תשלומי כפל גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ד' וה'
והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מהא מציעתא גב ומכר ובא אחר ונגבו
הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אפאי
משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר יאוש ואי
ס"ד יאוש קונה אפאי משלם תשלומי ד' וה' ידידה הוא דובין ותו דקתני רישא גב ובא אחר
ונגבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימין ואי ס"ד
יאוש קונה שני אפאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא
ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גב וטבח ובא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי
ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם
בולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גב ומכר ובא אחר
ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן דשינוי רשות בלא
יאוש לא קני גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם
תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא ב"ש היא דאמרי
שינוי במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זכיד לעולם בולה לפני יאוש
ורב"ע שנתיאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא
משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גב גב אלא דלא משפחת
דמשלמי תרתייהו גב ראשון ונגב שני אלא בהכי: איתמר הפוכר לפני יאוש רב נחמן אמר
חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שגא לפני יאוש
לא שגא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא דאנהו מעשיו אבל לפני
יאוש דלא אנהו מעשיו לא מיתביי דומיא דטביחה בעינן דאנהו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא
לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שגשגת רש בחרטא
אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה
בחרטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא
לפני יאוש אפאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חייבא לאחר יאוש הוא תרומה רב נחמן
פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
תרע

הוא מוכר בדאמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום
הוא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתביי גב ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל
והמשה והשני משלם תשלומי כפל גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ד' וה'
והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מהא מציעתא גב ומכר ובא אחר ונגבו
הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אפאי
משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר יאוש ואי
ס"ד יאוש קונה אפאי משלם תשלומי ד' וה' ידידה הוא דובין ותו דקתני רישא גב ובא אחר
ונגבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימין ואי ס"ד
יאוש קונה שני אפאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא
ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גב וטבח ובא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי
ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם
בולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גב ומכר ובא אחר
ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן דשינוי רשות בלא
יאוש לא קני גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם
תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא ב"ש היא דאמרי
שינוי במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זכיד לעולם בולה לפני יאוש
ורב"ע שנתיאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא
משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גב גב אלא דלא משפחת
דמשלמי תרתייהו גב ראשון ונגב שני אלא בהכי: איתמר הפוכר לפני יאוש רב נחמן אמר
חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שגא לפני יאוש
לא שגא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא דאנהו מעשיו אבל לפני
יאוש דלא אנהו מעשיו לא מיתביי דומיא דטביחה בעינן דאנהו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא
לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שגשגת רש בחרטא
אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה
בחרטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא
לפני יאוש אפאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חייבא לאחר יאוש הוא תרומה רב נחמן
פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
תרע

תרע

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף סח עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר. וא"ת והא ממש לאלתר קודם ידיעת בעלים אי אפשר להיות דומיא דטביחה דה"ל יאוש שלא מדעת ונקימא לן באבי דלא הוי יאוש וי"ל דטביחה נמי אין דרך לטבוח לאלתר עד שיבוא לביתו ובתוך כך מסתמא יודעין הבעלים:

גניבה

בגפס וטוביא. וא"ת גניבה בגפס שאני דלא איתקש לטביחה וי"ל דהבא נמי לא איתקש לטביחה אלא בלא הקישא וליף לה מטביחה ולהכי קאמר ר' יוחנן דאדרבה אית לן למילף מכירה ממכירה.

רבי יוחנן סבר חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש. תימיה דלכאורה קי"ל ברבא דיאוש כדי קני וקי"ל בר' יוחנן לגבי ר"ל דחיוביה אף לאחר יאוש ואמאי תיבי אהר יאוש בין דיאוש קני שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וי"ל דאפשר דלא קי"ל לא ברבא ולא בר' יוחנן דבמה אמוקאי נחלקו בשני אלו הדברים:

הוא דאמר בצנעין. וא"ת והא צנענים מחללין אף אחר יאוש דהא סתם גניבה הוי יאוש בעלים ברבנן דר"ש אי"כ סקברי צנעין דיאוש לא קני ור"ל מודה דאין יכול להקדיש אחר היאוש דסבר יאוש קונה וב"ת דהוי יאוש שלא מדעת שאינם יודעים אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזקא אמרי' באלו מצירות וכו' ד' כס: וס' בין דשכיחי דנתרי חשיב יאוש מדעת וי"ל דהבא לא שכיח כולי האי שילקטו שיראים מן הבעלים ולא דמי לתמרי דזקא וחשיב יאוש שלא מדעת ואפי' למ"ד יאוש שלא מדעת הוי יאוש איכא למימר דצנעין סברי דר"ש דאמר דסתם גניבה לא הוי יאוש בעלים וא"ת והיכי מדמי הקדש לחילול שבמו שכיח לחלל מה שביד חבירו בן יכול להקדיש וקלא אע"פ שאין יכול להקדיש פירות של חבירו יכול לחלל הקדש של חבירו כדמשמע בירושלמי האשה רבא (יבמות ד' פס.) דקאמר אי קדושת דמים מושו דבדיו לפדותו ואי קדושת הגוף אי ידידה כו' משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין ידידה לחבירה וי"ל דלא דמי דהקדש מאחר שהוקדש צא מרשות בעלים וכמו שהבעלים יכולין לפדותו כמו בן אחר אבל כרם רבעי הבעלים זבאים לאוכלה בירושלים וא"ת אבתי הרי יכול לחלל מעשר שני של חבירו דאמרין בפרק

תדע שסתם גניבה יאוש בעלים הוא שהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ודלמא לא אייזש אלא לאו משום דאמר' סתם גניבה יאוש בעלים היא ודלמא אף על גב דלא אייזש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה דאיהנו מעשיו אף מכירה דאיהנו מעשיו ואי לפני יאוש מאי איהנו ודלמא דשמעניה דאייזש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר א"ל ר' יוחנן גניבה בגפס טוביח שאין יאוש בעלים ותיב מפלל דסבר רבי יוחנן לפני יאוש חייב לאחר יאוש מאי ר' יוחנן אמר חייב וירש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ריש לקיש אמר פטור חיוביה לפני יאוש הוא אבל לאחר יאוש קנה ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר איתביה ר' יוחנן לריש לקיש גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אימת אלימא לפני יאוש מי קדוש איש כי יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא מה ביתו שלו אף כל שלו אלא פשיטא לאחר יאוש ומעמא דהקדיש הוא דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דכי קא טבח דהקדיש קא טבח אבל לא הקדיש טבח משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואי סלקא דעתך יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר א"ל הכא במאי עסקינן בגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב ומי קדוש והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייזשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אמרי הוא דאמר בצנעין דתנן הצנעין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה והא מחולל על המעות האלו והרי חזרה קרן לבעלים בשעמד ברין היכי דמי אי דאמרי צא תן לו מאי איריא הקדיש אפילו לא הקדיש נמי לא ליחייביה דאמר רבא צא תן לו טבח ומכר פטור מ"ט בין דפסקיה למילתיה וטבח ומכר הוה ליה גזלן וגזלן אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה

האיש מקדש (מסכת קד' טז: וס') אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן בירושלים ופריץ אמאי יחזרו דמים למקומן ומשני בשבירה אלמא מחללין מעות שביד המוכר וי"ל דהתם הוי כמו גזלן דאי לא ברח הוי הפקד חזרו בו והוי כמו גזלן ולא נתייזשו הבעלים וכצנעין דהבא אי נמי התם קנסא בעלמא וכן משמע התם מתוך הסוגיא ומיהו בפרק לולב הגזול (סוכה ד' טז: וס') משמע שכיח אדם לחלל (דמיון פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתנא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם מרשות עם הארץ כדי שלא יתא נכשל ואוקמינהו ברשות זה שכיח לחלל דהפקר ביד הפקר ומיהו קשה דבפ"ק דבבב"ר (דף יח: וס' ד"ס ספוט) משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפילו שלא מדעתו מדבעי ליה פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים ואי מדעת בעלים דומה היה דפדיונו פדוי לבעלים ויש לומר דפטר חמור לא דמי לכרם רבעי דכיון דאסור בהנאה הוי כמו הקדש לענין זה שכיח כל אדם לפדותו ולא ממש הוי כהקדש פשיטא לן דפדיונו פדוי לפודה ובפטר חמור מסקינן דפדוי לבעלים ומיהו דבר תימיה דהיכי מדמי הקדש כולל לחילול דלמא לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו בין דוכות הוא לו דוכין לאדם שלא בפניו דהא דמבעי לן באין בין המודר ומיט ד' טז: הותרם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לאו הנינו טעמא דבדקאמר התם דדלמא ניהא ליה למעבד ממזיה כממזניה אבל הכא וכו' אין טוב להם למלקטים שיתקלו אותם הבעלים ממזיה שיתקלו בלא חילול ווע' תוס' קדושין נ. ד"ה מתקין:

תדע שסתם גניבה. מיד מתייזשין ואם מכרן גנב לאחר מיד קנה דאיכא תרתי יאוש ושינוי רשות וממאי שהרי אמרה תורה גנב ומכר משלם ד' וחי' והא דלמא לא אייזש מרה ולא מכירה היא: אלא לאו משום דסתם גניבה יאוש בעלים היא. אלמא מדליף ר' אלעזר טעמא מהאי ש"מ ברב ששט ס"ל דאי שמענא ליה למרה בהדיא דלא אייזש פטור המוכר מד' וחי' ודלמא. חייביה רחמנא אנו"ג דלא אייזש לר"א פריף דלויף מהבא יאוש לסתם גניבה ודלמא דשמעניה דאייזש. בהכי משמע קרא אבל סתם גניבה לא תילף מיניה: גניבה בגפס. הגונב גפס ומכור אין כאן יאוש שאין אדם מתייזש על עצמו ורחמנא חייביה אנו"ג דלא איהנו מעשיו: לאחר יאוש מאי. מי ס"ל יאוש גרידא קני ברב ושליו טובח ומוכר או דלמא יאוש לא קני וב"ש דלאחר יאוש מתייב דאיהנו מעשיו: גנב והקדיש משלם כפל לבעלים: ואינו משלם ד' וחי' דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש ויכין דפטריה מפלל תו לא מתייב בטביחה ומכירה דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה וכי מדלית כפל מינייהו הוי ליה שלשה וארבעה: מה ביתו שלו אף כל שלו גרסי': שהקדיש בעלים. ולעולם לפני יאוש. הוא דאמר. ר"ל דתריצה בשוקדישוהו בעלים: סבר לה בצנעין. דאמרין לקמן (ו' סט.) בכרם רבעי הצנענים מניחין כו' בני אדם חסידים שרוצין לסלק ידי כל אדם מן העבירה כשיש לזון כרם רבעי וחוששין שפא אוכלין ממנו עוברי ררכים בלא פדיון: מניחין מעות ואומרים כל הנלקט מזה. כל מה שלקטו בני אדם היום מבאן והא מחולל אלמא אנו"ג דליתיה ברשותיהו מפרק ותפיס להו למעות בקדושה: והרי חזרה קרן לבעלים. אי בשוקדישו בעלים כפל אמאי משלם הרי חזרה קרן לזים דאקדשוהו כל היכא דאיתיה ובפסל לא מתייב אלא כשנמצאת ביד גנב שבאו עדים כדכתיב אם המצא תמצא בידו: בשעמד ברין. שבאו עדים קודם שהקדישוהו בעלים:

בכוות

בין טבח ומכר פטור מ"ט בין דפסקיה למילתיה וטבח ומכר הוה ליה גזלן וגזלן אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה

חייב

האיש מקדש (מסכת קד' טז: וס') אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן בירושלים ופריץ אמאי יחזרו דמים למקומן ומשני בשבירה אלמא מחללין מעות שביד המוכר וי"ל דהתם הוי כמו גזלן דאי לא ברח הוי הפקד חזרו בו והוי כמו גזלן ולא נתייזשו הבעלים וכצנעין דהבא אי נמי התם קנסא בעלמא וכן משמע התם מתוך הסוגיא ומיהו בפרק לולב הגזול (סוכה ד' טז: וס') משמע שכיח אדם לחלל (דמיון פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתנא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם מרשות עם הארץ כדי שלא יתא נכשל ואוקמינהו ברשות זה שכיח לחלל דהפקר ביד הפקר ומיהו קשה דבפ"ק דבבב"ר (דף יח: וס' ד"ס ספוט) משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפילו שלא מדעתו מדבעי ליה פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים ואי מדעת בעלים דומה היה דפדיונו פדוי לבעלים ויש לומר דפטר חמור לא דמי לכרם רבעי דכיון דאסור בהנאה הוי כמו הקדש לענין זה שכיח כל אדם לפדותו ולא ממש הוי כהקדש פשיטא לן דפדיונו פדוי לפודה ובפטר חמור מסקינן דפדוי לבעלים ומיהו דבר תימיה דהיכי מדמי הקדש כולל לחילול דלמא לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו בין דוכות הוא לו דוכין לאדם שלא בפניו דהא דמבעי לן באין בין המודר ומיט ד' טז: הותרם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לאו הנינו טעמא דבדקאמר התם דדלמא ניהא ליה למעבד ממזיה כממזניה אבל הכא וכו' אין טוב להם למלקטים שיתקלו אותם הבעלים ממזיה שיתקלו בלא חילול ווע' תוס' קדושין נ. ד"ה מתקין:

חייב

בבא קמא דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קז

1 **תדע** דין חדש, **שְׁסִתָּם גְּנִיבָה**, דהיינו כל גניבה שלא ידוע עליה אם נואשו
2 בעליה הימננה אם לאו, **יֵאוּשׁ בְּעָלִים הוּא** שיש בה מן הסתם, שיש להניח
3 כן, ואם קנאה אדם מיד הגנב הרי היא שלו משום שיש כאן יאוש ושינוי
4 רשות, **שֶׁהָרִי אִמְרָה תוֹרָה טָבָה וּמִכָּר מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה**,
5 ויש לשאול, **וְדִלְמָא לֹא אִיִּיאֵשׁ** – שמא לא נואשו הבעלים ואם כך לא
6 הועילו מעשיו במה שמכר, **אֲלָא לֹא** – האם אין הטעם לדבר **מִשּׁוּם**
7 **דְּאִמְרִינָן שְׁסִתָּם גְּנִיבָה יֵאוּשׁ בְּעָלִים הוּא**, ולכן חייב על המכירה, שכן
8 הועילו מעשיו כיון שיש יאוש ושינוי רשות. וממנה שלמד רבי אלעזר טעם
9 החיוב על כל מכירה של גנב כיון שודאי היה יאוש, מוכח שסובר כרב ששת
10 שאין חיוב על מכירה שמכר קודם יאוש בעלים. שואלת הגמרא: כיצד
11 לומד רבי אלעזר שסתם גניבה יאוש בעלים ממה שחייבה תורה בכל גנב
12 המוכר, **וְדִלְמָא אָף עַל גַּב גַּבֵּל אִיִּיאֵשׁ** – ושמא אף ללא יאוש הוא חייב,
13 ומשום שחייבה התורה על עצם מעשה מכירה ואף שלא הועילה. משיבה
14 הגמרא: **אֲמַרִי** – אמרו בני הישיבה, **לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ** – אל יעלה על דעתך
15 לומר כן, שהרי החיוב שחייבה תורה על המכירה הוא **דּוּמְיָא דְּמִכְיָהּ**, מה
16 **מִכְיָהּ דְּאִהֲנוּ** – שהועילו **מַעֲשֵׂיו**, אף **מִכְיָהּ** שחייב עליה צריך **דְּאִהֲנוּ**
17 **מַעֲשֵׂיו** להוציאה מרשות בעליה, **וְאִי מִכָּר לְפָנֵי יֵאוּשׁ הַבְּעֵלִים**, **מֵאִי אִהֲנוּ**
18 מעשיו, הלא עדיין היא של הבעלים, ומכאן מוכח שסתם גניבה יאוש
19 בעלים, ולפיכך אף שאיננו יודעים שנתייאשו הבעלים חייב על המכירה.
20 שואלת הגמרא: **וְדִלְמָא מַה שֶּׁאִמְרָה תוֹרָה שְׁחִיבָה עַל הַמִּכְיָהּ**, מדובר
21 **דְּשִׁמְעִינָה דְּאִיִּיאֵשׁ** – ששמענוהו בפירוש שהתייאש, ובזה חייב על
22 המכירה שהועילה עם היאוש להוציא את הגניבה מרשות הבעלים, אבל
23 אין להוכיח שגם סתם גניבה יש בה יאוש בעלים. משיבה הגמרא: **אֲמַרִי**,
24 **לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ**, משום שהחייב שחייבה תורה על המכירה היא **דּוּמְיָא**
25 **דְּמִכְיָהּ**, מה **מִכְיָהּ** היא אפילו אם טבח **לְאִלְתֵּר** – מיד לאחר שגנבה, אף
26 **מִכְיָהּ** היא גם מכירה שנעשתה **לְאִלְתֵּר** קודם ששמענוהו שהתייאש,
27 ומוכח אם כן שסתם גניבה יש בה יאוש בעלים.
28 הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן בזה: **אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לרבי אלעזר**,
29 **גְּנִיבָה בְּנֶפֶשׁ** – שגנב נפש, **תּוֹכִיתִי**, שחייב בה מיתה אם הוסיף ומכר את
30 האדם שגנב, כאמור בתורה (דברים כז ד) **כִּי יִמְצָא אִישׁ גִּנֵּב גִּנֵּב מֵאֲחִיו**
31 **מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֵּר בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמַת הַגֵּנֵב הַהוּא**, וכאן ודאי **שְׁאִין יֵאוּשׁ**
32 **בְּעָלִים**, שהרי אין אדם מתייאש מעצמו, ו**חַיִּיב** מיתה, ואף שאין מועילים
33 מעשיו ואין המכירה חלה, ואם כן גם במכירת שור ושה יש לומר שחייב גם
34 אם לא הועילו מעשיו ולא חלה המכירה.
35 מדייקת הגמרא מדברי רבי יוחנן: **מִכָּלֵל** – יש ללמוד מזה **דְּכָפֵר רַבִּי יוֹחָנָן**
36 שאם מכר את השור או השה **לְפָנֵי יֵאוּשׁ**, **חַיִּיב**, אף שלא הועילו מעשיו.
37 מבררת הגמרא: באופן שמכרה או טבחה **לְאַחַר יֵאוּשׁ**, **מֵאִי** דעת רבי יוחנן
38 בזה, האם יאוש לבדו קונה, ואין לחייבו אחר יאוש ששלו הוא טובח ושלו
39 הוא מוכר, או שמא דעת רבי יוחנן שאין יאוש קונה וחייב אחר יאוש גם כן
40 מקל וחומר ממה שחייב לפני יאוש, שאם לפני יאוש שלא הועילו מעשיו
41 חייב, כל שכן אחר יאוש שהועילו מעשיו וחלה המכירה. מביאה הגמרא:
42 **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, **חַיִּיב**, **וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר**, **פְּטוּר**. מבארת הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן**
43 **אָמַר**, **חַיִּיב**, משום שחייבה הוא **בֵּין לְפָנֵי יֵאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יֵאוּשׁ**, שיהיה
44 אינו קונה ולכן גם אחר יאוש השור והשה של הבעלים הם חייבי על
45 טביחתם ומכירתם, **וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר פְּטוּר**, שהוא סובר שחייבה רק **לְפָנֵי**
46 **יֵאוּשׁ הוּא**, **אֲבָל לְאַחַר יֵאוּשׁ קִנָּה הִגְבֵּה בִּיאוּשׁ**, ו**שְׁלֹו הוּא טוֹבַחַת וְשְׁלֹו**
47 **הוּא מוֹכֵר**, ואין לחייבו על זה.
48 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש: **אִיִּתִּיבִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ**, נאמר
49 בברייתא. **גֵּנֵב** אדם בהמה, שור או שה, ו**הִקְדִּישׁ** אותה לבית המקדש. ו**אֲחֵר**
50 **כֶּךָ טָבַח** או מכר אותה, **מְשָׁלֵם לַבְּעֵלִים תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף** על הגניבה, ו**אִינוּ**

1 **מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה** על הטביחה והמכירה, שכיון שהקדיש
2 את הבהמה נמצא טובח ומוכר בהמה של הקדש שאין חייב עליה כפל
3 וארבעה וחמשה. ומעתה יש לשאול, **אִיִּמָּת** – אימתי מדובר שהקדיש את
4 הבהמה, **אֲלִימָא** שהקדיש אותה **לְפָנֵי יֵאוּשׁ** בעלים, קשה, **מִי קְדוּשׁ** – האם
5 היא קדושה, הלא לגבי הקדש **וְאִישׁ כִּי יִקְדֹּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קִדְּשׁ לַיהוָה אֱמֹר**
6 **וְהִקְדַּשְׁתָּ (ויקרא כז יד)**. מה **בֵּיתוֹ** שהוא מקדיש **שְׁלֹו** הוא, **אָף כָּל דְּבַר אֵינוּ**
7 מוקדש אלא אם הוא **שְׁלֹו**, ואיך הוא יכול להקדיש בהמה שאינה שלו.
8 **אֲלָא פְּשִׁיטָא** שמדובר שהקדיש את הבהמה **לְאַחַר יֵאוּשׁ**, ובהקדש נעשה
9 שינוי רשות וקנה ההקדש עם היאוש, ויש לדייק מכך, **טַעֲמָא דְּהִקְדִּישׁ** –
10 דווקא מפני שהקדיש הוא **דְּאֵינוּ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה**, דְּכִי
11 **קָא טָבַח דְּהִקְדִּישׁ קָא טָבַח** – מפני שטבח בהמה של הקדש ואין משלמים
12 ארבעה וחמשה להקדש, **אֲבָל** אם **לֹא הִקְדִּישׁ** את הבהמה, דינו הוא שאם
13 **טָבַח** או מכר אותה **מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה** לבעלים, **וְאִי סִלְקָא**
14 **דַּעְתָּךְ שִׁאוּשׁ קוֹנָה** את החפץ לגנב, **אֲמַאי** – מדוע **מְשָׁלֵם**, הרי כיון
15 שנתייאשו נמצא **שְׁלֹו הוּא טוֹבַחַת שְׁלֹו הוּא מוֹכֵר**, ויש ללמוד מזה
16 שיאוש אינו קונה אם לא היה גם שינוי רשות.
17 ריש לקיש משיב: **אָמַר לֵיהּ רִישׁ לְקִישׁ**, לעולם מדובר שלא נתייאשו
18 הבעלים, שאילו נתייאשו לא היה חייב על הטביחה והמכירה גם ללא
19 ההקדש, ו**הִכָּא בְּמֵאִי עֲפָקִין בְּגוֹן שִׁהִקְדִּישׁוּהוּ בְּעָלִים** את הבהמה
20 בהיותה **כִּיד הַגֵּנֵב**, ולכן אילולי הקדשם היה משלם ארבעה וחמשה
21 לבעלים, אבל כיון שהקדישו פטור, משום שאין משלמים להקדש ארבעה
22 וחמשה. שואלת הגמרא: **וְכִי קְדוּשׁ** – האם חל הקדש זה שהקדישו הבעלים
23 את הבהמה שביד הגנב, ו**הָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, **נִזְל וְלֹא נִתְיֵאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים**,
24 **שְׁנִיחָן אֵינוּ יְכוּלִין לְהִקְדִּישׁ**, זה, הגזלן, **לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלֹו**, וזה, הגזלן, **לְפִי**
25 **שְׁאִינוּ בְּרִשְׁתוֹ**, ואם כן כיצד יכולים הבעלים להקדישנה. מיישבת הגמרא:
26 **אָמַרִי** – אמרו בני הישיבה, **הוּא**, ריש לקיש, **הָאֲמַר** את דבריו שיכולים
27 הבעלים להקדיש חפץ אף שאינו ברשותם. משום שסבר **בְּגִנּוּעִין**, הסוברים
28 שיכול אדם להקדיש גם דבר שאינו ברשותו. **דְּתֵנָן** – ששינוי במשנה
29 (מעשר שני פ"ה מ"א) לגבי כרם רבעי שיש חשש שעוברי דרכים יאכלו
30 ממנו בלא פדיון, **שֶׁהִגְנוּעִין**, והם חסידים החפצים להציל בני אדם מעבירה,
31 **מִנִּיחִין אֶת הַמַּעוֹת בְּמָקוֹם יְדוּעַ לְדַבֵּר זֶה**, ו**אֲוָמְרִים**, **כָּל הַנִּלְקָט מִכֶּרֶם זֶה**
32 **הַיּוֹם יִהְיֶה מְחוּלָּל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ**, ועל ידי כך יוצאים הפירות לקטו
33 לחולין. והנה כאן אף שהפירות הם שלהם, מכל מקום אינם ברשותם, ואף
34 על פי כן מועיל החילול של אותם פירות על המעות, ומוכח שלשיטתם
35 יכול אדם לחלל, והוא הדין להקדיש, גם דבר שאינו ברשותו.
36 שואלת הגמרא: אם הקדישו בעלים את הבהמה ברשות הגנב, למה ישלם
37 כפל, ו**תִּרִי תוֹרָה קֵרֶן לְבְּעָלִים**, שבכך שהקדישוהו הבעלים והם אלו
38 שהעבירה לרשות ההקדש, הרי זה כאילו החזירה הגנב לבעליה, ואין גנב
39 משלם כפל אלא כשנמצאה הגניבה כשהיא בידו על ידי שהעידו כן עדים,
40 וכפי שנאמר (שמות כב ג) **אִם הִמְצָא תִּמְצָא בִידוֹ הַגִּנֵּבָה**. מיישבת הגמרא:
41 מדובר **בְּשָׂבָאוּ** עדים **וְעַמֵּד בְּרִין** קודם שהקדיש, וכבר נתחייב בכפל קודם
42 שחזרה קרן לבעלים. שואלת הגמרא: **הִכִּי דְּמִי**, **אִי דְּאֲמַרִי לוֹ בֵּית דִּין**
43 **לִגְנֵב**, **צָא תֵּן לוֹ לַבְּעֵלִים** את הכפל, **מֵאִי אִירִיָא** – למה נאמר בברייתא
44 שדווקא אם **הִקְדִּישׁ** הבעלים את הבהמה פטור הגנב מארבעה וחמשה
45 כשחזר וטבחה, הלא **אִפִּילוּ לֹא הִקְדִּישׁ נָמִי לֹא לִיחִיבִיה** – גם כן אין
46 לחייבו, **דְּאֲמַר רַבָּא**, אם אמרו בית דין לגנב **צָא תֵּן לוֹ לַבְּעֵלִים** את הכפל
47 המגיע לו, וחזר הגנב ו**מִכָּח וּמִכָּר** – או מכר את הבהמה, **פְּטוּר** מארבעה
48 וחמשה, **מֵאִי טַעֲמָא**, **בֵּינוּ דְּפִסְקוּתָא לְמִילְתִּיה** – שהורוהו לשלם כפל
49 ונסתיימה הגניבה, ושוב **טָבַח וּמָכַר**, **הָוָה לֵיהּ** – נעשה מעתה **זֶקֶל**, ו**זֶקֶל**
50 **אֵינוּ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה**, שרק בגנב אמרה תורה חיוב זה.

1 ואם אמרו בית דין לגנב 'חייב אתה ליתן לו את הכפל/ חזרו הגנב ומכח
2 ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מאי מעמא, כיון דלא פסקה
3 מילתא – שכיון שלא פסקו את דינו, אפתי – עדיין נגב הוא נחשב, ודינו
4 לשלם ארבעה וחמשה על טביחה ומכירה. מיישבת הגמרא: לא צריכא –
5 אכן לא נאמר דין זה לפוטרו מארבעה וחמשה כשהקדישו הבעלים אלא
6 באופן דאמרי ליה בית דין לגנב חייב אתה ליתן לו, שזהו גמר דין, ולכן
7 אין חייב יותר על טביחה ומכירה;

8 הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן: נופא, אמר רבי יוחנן, נול ולא
9 נתייאשו הקצלים, שניהם אינן יכולים להקדיש חפץ זה, זה, הגולן, לפי
10 שאינו שול, וזה, הגולן, לפי שאינו ברשותו. מקשה הגמרא: ומי – והאם
11 אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן, הלכה בכתם משנה – שדין
12 שסתמה המשנה לאומרו, בלא שם תנא, הלכה היא, ותנן במשנה (מעשר
13 שני פ"ה מ"א) פסח דבכור, שפירותיו אסורים באכילה מחוץ לירושלים בלא
14 פדיון, והיו הבעלים רוצים להודיע זאת לעוברי דרכים שהוא כרם רבעי כדי
15 שלא יאכלוהו, היו מציינין ומסמנים אותו, בקוויזות – רגבי ארמה, על ידי
16 שנתנו פיסת רגבים סביב גבולותיו. מפרשת הגמרא: סימנא – סימן זה
17 שעשו היה להורות שהוא כי – כמו ארמה, מה ארמה אינא הנאה מינה
18 – יהנו ממנה לאחר זמן בחרישה וזריעה וקצירה, אף האי נמי – גם כרם זה,
19 כי מפרקא שרי לאתהנוני מינה – כשיפדוהו יהיה מותר להנות ממנו.
20 ממשיכה המשנה: ושה שיש בה גידולים של ערלה, ורצו שלא ישגו
21 ויאכלו ממנה, ציינוה בחרסית שהיא רעפים כתותים. מפרשת הגמרא:
22 סימנא זה היה להורות שהיא בחרסית, מה חרסית שאין הנאה מינה,
23 שאין בה תועלת, אף האי – גם שדה זו, היא שדה דלית ביה הנאה מיניה
24 – שאין בה הנאה עתה, כיון שהיא של ערלה שאסורה באכילה ובהנאה.
25 ממשיכה המשנה: ושה של קברות, שקברו בה מת המטמא, ויש להזהיר
26 את הכהנים ואוכלי טהרה שלא להטמא שם, ציינוה בסידי. מפרשת הגמרא:
27 סימנא זה משום דתיר – שלבן הסיד פצעמות שהן לבנות. ממשיכה
28 המשנה: וממחה – ומערב את הסיד במים ושוף סביבות הקבר. מפרשת
29 הגמרא: כי יריב ינתיחור טפי – כדי שילבן יותר. ממשיכה המשנה: אמר
30 רבן שמעון בן גמליאל, במה דברים אמורים שעושים היכר בכרם רבעי
31 ובערלה לעוברי דרכים, דווקא בשנה השביעית, שנת השמיטה, דתפקר
32 נינהו – שהפירות הם הפקר, ועל כן יש לחשוש שלא יכשלו, אבל בשאר
33 שני שבוע – בשאר השנים שאינן שנת שמיטה, שגולנים הם אותם
34 האוכלים מהגידולים, אין צורך לציין כלל, וינחם שיאכלו ויכשלו באיסור,
35 שאנו אומרים הלעיטוהו לרשע ונמות, דהיינו שמי שהוא רשע יש להניחו
36 להיכשל עוד. ממשיכה המשנה: והנצנעין, והם בני אדם חסידים הרוצים
37 לסלק ידי כל אדם מן העבירה, כאשר היה להם כרם רבעי שחששו שמא
38 יאכלו ממנו עוברי דרכים בלא פדיון, כך היה מנהגם, מניחין את המעות
39 במקום מסוים, ואומרים כל הפרי הנלקט מכרם זה, מחולל על המעות
40 הללו, ונמצא שביד הלוקטים פירות של חולין. עד כאן דברי המשנה.
41 ומכאן קשה על רבי יוחנן, שהלא הצנועים סוברים שאדם מחלל דבר שאינו
42 ברשותו, ולכן אפשר לחלל על המעות את קדושת הפירות שכבר ברשותם
43 של הלוקטים, והמשנה הביאה דעה זו בסתם, ויש לפסוק כן שהלא הלכה
44 כסתם משנה, ומדוע דעת רבי יוחנן שאין אדם מקדיש, והוא הדין מחלל,
45 דבר שאינו ברשותו.

46 וכי תימא, מאן תנא – מיהו ששנה את מעשה הצנועין, רבן שמעון בן
47 גמליאל, והמשך דבריו הם, ואין זו סתם משנה, (ורבי יוחנן בכתם יחידא

48 לא אמר), עדיין קשה, והאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, כל
49 מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו, דהיינו כל מקום שהובאו
50 דבריו, הלכה כמותו, חוץ מבערב וצידו וראיה אחרונה, ואם כן היה לרבי
51 יוחנן לפסוק הלכה כמותו שהוא סובר כצנועים שהקדש וחילול חלים על
52 דבר שאינו ברשותו. מיישבת הגמרא: אמרי – אמרו בני הישיבה, לא תימא
53 – אל תגרוס במשנה שהיו הצנועים אומרים 'כל הנלקט מזה יהא מחולל
54 על המעות', שהוא לשון עבר, שמחללים מה שכבר נלקט ואינו ברשותם
55 עוד, אלא אימא – יש לתקן במשנה ולומר שכך היו הצנועים אומרים, 'כל
56 המלקט מזה יהא מחולל על המעות', לשון עתיד, שהיו מחללים את
57 הפירות עוד לפני שנלקטו, ואז עדיין הם ברשותם ויכולים לעשות זאת.

58 שואלת הגמרא: ומי – והאם אמר רבי יוחנן הכי, דהיינו האם אפשר לומר
59 כך בשיטתו, והאמר רבי יוחנן עצמו שצנועין במשנה הנזכרת ורבי דוסא
60 בברייתא שתובא בסמוך, אמרו דבר אחד, ורבי דוסא נלקט קאמר – סובר
61 שאומרים את התנאי על מה שלוקטים רק אחר שלקטו ולא קודם לכן,
62 דתניא בברייתא לגבי לקט עניים, שזכות העניים היא ללקוט את השיבולים
63 הנופלים בעת הקצירה, וההלכה היא שרק אם נפלו אחת או שתיים הן של
64 עניים, אבל אם נפלו שלוש שיבולים, הרי הן של בעל הבית, ואין כל העניים
65 בקיאים בהלכה זו ויש מהם שנוטלים גם שלוש שיבולים שנפלו בעת
66 הקצירה, ועל כך רבי יהודה אומר, כל יום בעת שחרית, בעל הבית – בעל
67 השדה שבה מלקטים עניים, עומד ואומר כל שלקטו עניים היום, אף מה
68 שאינו מגיע להם, יהא הפקר, וממילא לא יכשלו, רבי דוסא אומר,
69 לעיתותי ערב אומר כל שלקטו עניים היום יהא הפקר. ולרבי דוסא הלא
70 האמירה היא על דבר שאינו ברשותו, שמפקיר שיבולים שכבר נטלו ממנו
71 בגזילה, ומוכח שסובר שמועילה אמירה זו, ומכיון שרבי יוחנן אמר שרבי
72 דוסא וצנועים בשיטה אחת הם, הרי שאף הצנועים היו אומרים בערב 'כל
73 הנלקט', דהיינו על מה שכבר אינו ברשותם, וכיון שהמשנה סתמא כמותם,
74 מדוע אמר רבי יוחנן שאין מועיל הקדש על דבר שאינו ברשותו. מתרצת
75 הגמרא: איפוק – יש להחליף בברייתא את דרבי יהודה לרבי דוסא ורבי
76 דוסא לרבי יהודה, ונמצא שרבי דוסא אמר שבעל הבית אומר זאת בבוקר
77 כשעדיין הן ברשותו, ולא בערב שכבר אינן ברשותו, ושיטתו כשיטת
78 הצנועים כפי שהעמדנו דבריהם שאומרים 'כל המתלקט', שרק כשהפירות
79 ברשותם יכולים לחלל על המעות, וכמותם פסק רבי יוחנן שאף להקדיש
80 אין אדם יכול אלא אם כן הדבר ברשותו.

81 שואלת הגמרא: אמאי אפכת מתניתא – למה הפכת את דברי הברייתא,
82 אפכה – יכול הנך להפוך לדברי רבי יוחנן, ואמר שדבריו היו
83 שצנועין ורבי יהודה אמרו דבר אחד, שלשניהם מחלל קודם שלקטו, וגם
84 באופן זה היו מתיישבים דברי רבי יוחנן, שכן נמצא שהצנועים סוברים
85 שאפשר לחלל אף על דבר שאינו ברשותו. מתרצת הגמרא: אמרי, לא
86 סניא דלא מתהפכת מתניתא – אי אפשר בלא להפוך את הברייתא, אף
87 בלא הקושיא על רבי יוחנן, דהנא מתניתין קתני – שבברייתא זו נאמר
88 דאית ליה – שיש לרבי יהודה פרידה, דהיינו שסובר הוא שאפשר לפעול
89 שיחולל דבר מסוים שיתברר רק אחר כך, שהרי אמר שיכול אדם לומר קודם
90 שלקטו שמה שילקטו אחר כך יהיה הפקר, ואף שבאותה עת שהפקיר אין
91 ידוע מה ילקטו ורק מאוחר יותר יתברר כן, ושמעין ליה לרבי יהודה
92 בעלמא דלית ליה פרידה – ובמקומות אחרים למדנו מדבריו שסובר שאין
93 ברירה, והיינו שאי אפשר להחלי חלות כלשהי על דבר שאינו מבורר
94 באותה עת, דתנן,

ת"יב אתה ליתן לו כו'. משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי גמר דין עד שיאמר צא תן לו והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ו' א' וס' ד"ס נמח) נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ומפרש היכי דמי גמר דין פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב אע"ג דלא הוי גמר דין מפש ביון שקרוב הדין לגמור אסור להטעות את הנזאי ורע' תוס' ב"מ ז' ד"ה חייב:

כרם רבעי כו'. ק"ק דלא נקט ערלה תחלה:
חרסית. פירש הקונטרס בתוהי רעפים וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פת. וס' ד"ס חסית) חשיב חרסית ולבניה תחלה:
מה חרסית דלית ביה הנאה. תימה לר"י דבסוף כסוי הדם (ס"א) אומר דאין מכסים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח ומשמע ה"מ דמכסין בחרסית ותיירץ ר"ת דחרסית זורעים בו ומצמיח אבל אין מוציאא בדי נפילה לכך קרי דלית ביה הנאה ואפילו מוציאא יותר מכדי נפילה הואיל ופירותיה מועטים חשיב לית בה הנאה:

והצנועין מניחין את המעות כו'. אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע ודאמילתיה דת"ק (קאין צריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית ביון שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל:
כל הנלקט מזה יהא מחולל. תימה מתי היו אומרים דלמה שנקטים אחר אמירה לא היה מועיל ואם כן ובי בכל שעה היו אומרים כן בלי הפסק וכו' שובב ערב היו אומרים כן כמו גבי עניים בסמוך מ"מ לא היתה תקנה למה שאכלו קודם אמירה ואור"י דכל הנלקט לאו דקא קמש אחר לקיטה אלא מניח מעות

בעוד שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט והיה מחולל אחר הלקטה והא דקאמר ר' דוסא לעיתותי ערב אפילו מן השחרית היה יכול לעשות כן כמו שפירשתי אלא עצה טובה קמ"ל שלא יתפקרו עניים ללקט הרבה ביון שהפקיר אי נמי לעיתותי ערב דוקא אבל שחרית גורין שמו לא יפריש דלאחר לקיטה חיל ההפקר וא"ת וכיון שיש חילול במחובר לקרקע כדמשמע בסמוך למה היו הצנועים דוחקים למה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת וא"ל דשמוא היה רוצה לחלוק שאר הפירות לירושלים לפיכך לא היה רוצים לחלל הכל בבת אחת אי נמי לפי שלא היה מועיל חילול למה שיוגדל אחר כך וא"ת כי קאמר כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אחר כך ו"ל דמ"מ מה שהיו יכולין לתקן היו מתקנים ועוד דשמוא היה בטל ברוב ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו בארץ לא בטל מכל מקום מדאורייתא בטל:

אימא כל המתלקט. משמע דחל פדיון מחובר לקרקע שהרי קודם לקיטה היה מתחלל שהרי אחר שנלקט שבא לרשות אחרים אין לבטלים כח בקן לחלל ותימה דבתוספתא משמע דאין חילול במחובר דתנא בסוף מעשר שני כרם רבעי ב"ש אומרים אין פודין אותם ענבים אלא יין וכו' אומרים ענבים יין והכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ונראה דטעמא דילפינן קדש קדש ממעשר ויש לומר דהתם לא היה טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו דודעין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה והיינו נמי טעמא דב"ש:

כל שלקטו עניים היום יהא הפקר. תקנה עושה לעניים לפוטרו מן המעשר בשמלקטין יותר מדיקם בגון ג' שובלים ואוכלין בלא מעשר לפי שלקט שכחה ופאה פטורים מן המעשר לכך אומר בעה"ב כל שלקט וזהו הפקר כדי שיפטור הכל ממעשר דהפקר פטור ממעשר וצריך לומר דבעל הבית אין מתייבא דאם היה מתייבא וחשיב יאוש מדעת כמו תמרי דזיקא וא"כ למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מה מועיל הפקר לפוטרו מן המעשר והלא כבר זכר בקן עניים בתורת גזל על ידי יאוש ומיהו זה אין להקשות אם בעל הבית מתייבא למה צריך להפקיר כדי לפטור מן המעשר והלא הוא בהפקר לפוטרו מן המעשר כדמוכח באלו מצאות (כ"ט ד' ט"א) ועוד דלמה לא יועיל כל שלקט לכ"ע דאטו מי גרע מיאוש דקא לא דמי יאוש דהקא דגבי גזלן ל"איש דמוציא דאי יאוש קני בכל ענין אפילו אם אין הגזילה ברשות הגזלן בשעת יאוש אם כן יאוש דהקא לא הוי אלא כלפי ידידה והוי כמתנה בעלמא ואין לו לפטור מן המעשר ואפילו את"ל דלא קני אא"כ הגזילה ברשות הגזלן אבל אם היא ברשות הרבים בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה בה אי נמי למ"ד יאוש כדי לא קני כלל וכל המחזיק בה זכה בה מ"מ אין זה יאוש פטור מן המעשר דגזלן דגזלן אין יכול לתבוע מן המחזיק בה אחר יאוש כדאמרין בהגוזל בתרא (ו' פ"א) ודוקא גזל ולא נתייבאש הבגדים וכו' אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה אבל אחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לפיכך מן הגזל ואם כבר זכה בה אחר לכל הפחות חייב לשלם דמים לגזלן כדאמר לעיל דאפילו למ"ד יאוש לא קני חייב גב שני לשלם קרן לנגב ראשון לא חשיב בהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר פטור מן המעשר משום דכתיב וכו' אלא כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט ושכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך והיינו טעמא דהפקר והקא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם זכה חייב לשלם לכל הפחות דמים ועוד דבסתמא אין מתייבא אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמשקו:

בקוויזות. מוט"ש נותן פיסת רגבים סביבות הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא פדיון. **דאיכא הנאה מיניה**. לאחר זמן בחרישה ופריעה וקצירה: **אף האי נמי איכא הנאה מיניה**. בפדיון: **חרסית**. בתוהי רעפים טיבל"ש בלע"ו: **וממחה ושופה**. ממחה את הסידי במים ושופה סביבות הקבר: **כד"א**. דעבדינן להו היפירא לעוברים ושבבים: **בשביעית**. שהוא הפקר ובהיתר תן באין לאכול: **אבל בשאר שני שבוע**. שהן פסלים לגזול יתנים ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וזנות: **כל הנלקט כו'**. אלמא אע"ג דליתיה ברשותיה מפרק ותוס' פדיונו: **וכי תימא צנועין**. לאו סתמא היא אלא רשב"ג מסיים ואיל ליה למילתיה: **ערב**. בגט פשוט: **צידן**. במי שאחוז קורדיקוס: **וראיה**. בפרק שני דסנהדרין: **המתלקט**. שעתיד לקט: **רבי דוסא**. לענין לקט קציר קמייני דקיימא לו שני שבולין לקט שלש אינו לקט ואין כל העניים בקיזין בהלכה לפיכך צריך בעל הבית להפקיר: **דאית ליה לר' יהודה ברירה**. דקאמר כל שלקטו ובי לקט אמרין הוברר שזה הפקר ואע"פ שאין בעל הבית יודע בשחרית דשמוא לא ילקטו יותר על דיקם:

הלוקח
את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו וכי תימא מאן תנא צנועין רשב"ג (ורבי יוחנן בסתם ויחידא לא אומר) והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמרי לא תימא כל הנלקט מזה אלא אימא כל המתלקט מזה ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ורבי דוסא נלקט קאמר דתניא רבי יהודה אומר שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שלקטו עניים היום יהא הפקר רבי דוסא אומר לעיתותי ערב אומר כל שלקטו עניים יהא הפקר איפוך דר' יהודה לר' דוסא ורבי דוסא לרבי יהודה אמאי אפכת מתניתא אפכה לרבי יוחנן ואימא צנועין ורבי יהודה אמרו דבר אחד אמרי לא סגי דלא מתהפכת מתניתא דבהא מתניתין קתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה ושמעין ליה לרבי יהודה בעלמא דלית ליה ברירה דתנן

בעוד שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט והיה מחולל אחר הלקטה והא דקאמר ר' דוסא לעיתותי ערב אפילו מן השחרית היה יכול לעשות כן כמו שפירשתי אלא עצה טובה קמ"ל שלא יתפקרו עניים ללקט הרבה ביון שהפקיר אי נמי לעיתותי ערב דוקא אבל שחרית גורין שמו לא יפריש דלאחר לקיטה חיל ההפקר וא"ת וכיון שיש חילול במחובר לקרקע כדמשמע בסמוך למה היו הצנועים דוחקים למה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת וא"ל דשמוא היה רוצה לחלוק שאר הפירות לירושלים לפיכך לא היה רוצים לחלל הכל בבת אחת אי נמי לפי שלא היה מועיל חילול למה שיוגדל אחר כך וא"ת כי קאמר כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אחר כך ו"ל דמ"מ מה שהיו יכולין לתקן היו מתקנים ועוד דשמוא היה בטל ברוב ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו בארץ לא בטל מכל מקום מדאורייתא בטל:

אימא כל המתלקט. משמע דחל פדיון מחובר לקרקע שהרי קודם לקיטה היה מתחלל שהרי אחר שנלקט שבא לרשות אחרים אין לבטלים כח בקן לחלל ותימה דבתוספתא משמע דאין חילול במחובר לקרקע ונראה דטעמא דילפינן קדש קדש ממעשר ויש לומר דהתם לא היה טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו דודעין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה והיינו נמי טעמא דב"ש:

כל שלקטו עניים היום יהא הפקר. תקנה עושה לעניים לפוטרו מן המעשר בשמלקטין יותר מדיקם בגון ג' שובלים ואוכלין בלא מעשר לפי שלקט שכחה ופאה פטורים מן המעשר לכך אומר בעה"ב כל שלקט וזהו הפקר כדי שיפטור הכל ממעשר דהפקר פטור ממעשר וצריך לומר דבעל הבית אין מתייבא דאם היה מתייבא וחשיב יאוש מדעת כמו תמרי דזיקא וא"כ למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מה מועיל הפקר לפוטרו מן המעשר והלא כבר זכר בקן עניים בתורת גזל על ידי יאוש ומיהו זה אין להקשות אם בעל הבית מתייבא למה צריך להפקיר כדי לפטור מן המעשר והלא הוא בהפקר לפוטרו מן המעשר כדמוכח באלו מצאות (כ"ט ד' ט"א) ועוד דלמה לא יועיל כל שלקט לכ"ע דאטו מי גרע מיאוש דקא לא דמי יאוש דהקא דגבי גזלן ל"איש דמוציא דאי יאוש קני בכל ענין אפילו אם אין הגזילה ברשות הגזלן בשעת יאוש אם כן יאוש דהקא לא הוי אלא כלפי ידידה והוי כמתנה בעלמא ואין לו לפטור מן המעשר ואפילו את"ל דלא קני אא"כ הגזילה ברשות הגזלן אבל אם היא ברשות הרבים בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה בה אי נמי למ"ד יאוש כדי לא קני כלל וכל המחזיק בה זכה בה מ"מ אין זה יאוש פטור מן המעשר דגזלן דגזלן אין יכול לתבוע מן המחזיק בה אחר יאוש כדאמרין בהגוזל בתרא (ו' פ"א) ודוקא גזל ולא נתייבאש הבגדים וכו' אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה אבל אחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לפיכך מן הגזל ואם כבר זכה בה אחר לכל הפחות חייב לשלם דמים לגזלן כדאמר לעיל דאפילו למ"ד יאוש לא קני חייב גב שני לשלם קרן לנגב ראשון לא חשיב בהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר פטור מן המעשר משום דכתיב וכו' אלא כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט ושכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך והיינו טעמא דהפקר והקא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם זכה חייב לשלם לכל הפחות דמים ועוד דבסתמא אין מתייבא אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמשקו:

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף סט עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

הלוקח יין מן הכותים. הכל מפורש בפרק כל הגט (נתיב דף סט. וסס):
אלא לעולם כל הנלקט. הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן
 דלית ליה לרבי יוחנן ברירה והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה
 וסתם מתניתין בהלוקח כר"מ דאית ליה ברירה ואע"ג דבסתמא דצנועים לית

ליה ברירה מ"מ תקשה מאי אולמיה
 דהאי סתמא והאי סתמא ושפא רבי יוחנן
 היכא שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן
 דאין ברירה ובריש כל הגט (סס) דקאמר
 רבי יוחנן אף אחרון אינו פוסל משום דאין
 ברירה שאני התם דכתיב וכתב לה
 דמשמע שיהיה צריך שיהיה מבוקר
 בשעת כתיבה כמו שפירש ברש"י כל
 הגט:

ה"א צנועים אית להו דר' דוסא. ולא
 מן הדין דגול ולא נתייגשו
 הבגלים שניקין אין יכולין להקדיש
 ולחלל ולהפקיר אלא מחמת תקנה הוא
 דאוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר
 שלא יבשלו עניים ונגב רבי דוסא לית
 ליה דצנועין דבעינים עבדי רבנן תקנה
 ולא בגבב אכל השתא דקאמר ר' יוחנן
 צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד אי"כ
 טובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן
 הדין ולא בעי למימר דלענן ברירה
 דוקא קאמרי דבר אחד דתרווייהו לית
 להו ברירה שיהי דבר אחד משמע ממש
 דבר אחד וקשה דבפרק העור והרוטב
 (תלוי דף קסז) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל
 ורבי דוסא בן הריבנס אמרו דבר אחד
 דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו
 דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן
 שני חצאי ותיים מטמאים במשא ולא
 במגע דברי רבי וישמעאל ובההיא דרבי
 דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (תסז)

כל המטמאין באהל שנוחלקו והכניסו
 לבית רבי דוסא בן הריבנס מטהר
 וחקמים מטמאין ביצד הנוגע בשני חצאי
 ותיים מן התבילה או נושאן כו' משמע
 דר' דוסא בן הריבנס מטהר במגע
 ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר
 אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא
 ועוד אומר ר"י דלגמרי מצית למימר
 דסבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא
 דלרבי ישמעאל מצטרפים היינו במרודד
 ור' דוסא איירי במפוזר לגמרי דלגבי
 משא בעי נושא והוא דנישא שיהא
 מחובר יחד כדקאמר עולא בההיא
 שמתנת ואוקי עולא כרבי דוסא ולא

ברבנן דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא ומה שיכול לתרץ אליביה מתרץ אי נמי עולא מוקי פלוגתיהו במרודד ואתי ברבנן ולית ליה דאמרו דבר אחד:

קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש. תימה לר"י דבלא חומש יכול לדקדק דאוקמיה רחמנא ברשותיה מבין שיכול לפדותו ואין שום אדם יכול לעבב עליו
 אבל אחר אין יכול לפדות בע"כ וי"ל דהא מה שהיה יכול לפדותו ולא אחר היינו לפי שהוא בידו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבני דלעיל
 אז לא יוכל לפדותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב ככ"כ שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו כשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא

קדש קדש וליף ממצער. תימה דל"ל למידרש בפרק ביצד מקרבין (בבא מצ"ל דף סט. וסס) דאמרינן דהוה קדש הלולים אהליה והדר אכליה פירוש כרם רבני טען
 חלול תיפוק ליה מקדש קדש דמצער וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הוה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל לפה
 לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגויה שוה דקדש אצטרף למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (דף ס"ג) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגויה
 שוה לא הוה דיעקן שצריך לחלול משביעית שאין מעשר שני נוהג בשביעית והביא ראייה מירושלמי דמצער שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני
 נוהג בשביעית דכותיה אין נטע רבני בשביעית וכו' ודיק התם שגם שלישית וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבני אמר רבי יוסי שלישית
 וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר: **אבל** לקט דממון דידיה הוא. לא הוה צריך למימר אלא דגבי לקט ליבא קרא אלא לרווחא
 דמילתיה נקטיה דאפי' איבא קרא לא דמי אהדרי:

הלוקח יין מבין הכותים. בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא וקדש
 עליו היום ואין לו מה לשנות בשבת ואין לו פנאי להקריש: **שני** לוגין. ממאה:
 מחל. מוציא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לתקן
 יתקן דהא רבאמריה בעלמא סגי כדאמר ר' לקמן: **אוסרין**. דלית להו ברירה לומר

מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר
 ראשון נותרין בגוה לקוחות הן. ולא
 אמרין הובר הדבר שזה חלק המגיע לכל
 אחד וירושא לא קאמר רחמנא דתיהדר
 אלא אמרין חלקו של זה היה ראוי לזה
 והחליפו ודרי הוא כמקח חורזין ומחליפין
 ביובל: **אלא** לעולם כל הנלקט. אמרו
 צנועין ורבי דוסא דקאן קשיא סתם משנה
 דצנועין לרבי יוחנן: **ר' יוחנן סתמא**
אחרנא אשפה. ואי קשיא והא לא סגיא
 דלא מתהפכא מתני' משום ברירה לא
 תיפוך דאית ליה לרבי יוחנן ברירה
 וטעמא דלוקח יין קנני התם משום שמו
 יבקע הנוד ולא משום ברירה: **מה** ביתו
ברשותו. הכי גרסינן הקא: **מאן תנא**
צנועין רבי מאיר. דאמר בקדושין מעשר
 ממון גבוה הוא דכל היכא דאיתיה למעשר
 לא דידיה הוא אלא דגבוה הוא ולענן
 פדיה אוקמיה ברשותו דמתיב ליה
 חומשא ואי לא דידיה הוא לא הוה קדיש
 חומש שאין מוסיף חומש אלא בעלים
 דכתיב ממצעשו: הקא נמי בפרק רבני
 אע"ג דלאו דידיה הוא קדש קדש ממצער
 וליף אכל לקט והקדש בעלמא לא אכל
 השתא דאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא
 אמרו דבר אחד ש"מ טעמיהו משום דלא
 בעי ברשותו ואפילו במילתא דעלמא דכל
 כמה דלא אציאות יכול להפקיר ולהקדיש
 ולחלל:

אורכא

אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא
 ואפילו הכי לענן פדיה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו
 ויوسف עליו הלולים וכתיב גבי מעשר וכל מעשר הארץ מירע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש
 מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא לענן פדיה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף
 האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבני אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענן אפילו אוקמיה רחמנא
 ברשותיה דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל
 אבל גבי לקט ביון דממונא דידיה כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה
 לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה
 אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא היא כי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן ורבי יוחנן
 כסתם

חלול תיפוק ליה מקדש קדש דמצער וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הוה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל לפה
 לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגויה שוה דקדש אצטרף למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (דף ס"ג) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגויה
 שוה לא הוה דיעקן שצריך לחלול משביעית שאין מעשר שני נוהג בשביעית והביא ראייה מירושלמי דמצער שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני
 נוהג בשביעית דכותיה אין נטע רבני בשביעית וכו' ודיק התם שגם שלישית וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבני אמר רבי יוסי שלישית
 וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר: **אבל** לקט דממון דידיה הוא. לא הוה צריך למימר אלא דגבי לקט ליבא קרא אלא לרווחא
 דמילתיה נקטיה דאפי' איבא קרא לא דמי אהדרי:

כסתם

בבא קמא דף סט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיא

שאינו ברשותו. מיישבת הגמרא: **משום דמסניע ליה קמא** – שמסייע לדעה
 זו הפסוק (ויקרא כז יד) **'ואיש כי יקדש את ביתו קדש לה'**, שיש לדורש
 ולומר **מה ביתו** הוא **ברשותו** **אף כל** דבר שמקדיש צריך שיהיה **ברשותו**.
 הגמרא חוזרת לדון במה שאמר רבי יוחנן שצנועים ורבי דוסא אמרו דבר
 אחד: **אמר אביי, אי לאו** – אם לא **דאמר רבי יוחנן שצנועין ורבי דוסא**
אמרו דבר אחר, הוה אמינא שצנועין אית להו – סיבירים את דברי רבי
דוסא ורבי דוסא לית ליה – אינו סובר את דבריהם **דצנועין, צנועין אית**
להו דרבי דוסא, משום שיש לומר, **ומה בגגב עקדו רבנן תפנתא** – שאם
 בגגב תניקון חכמים להצילו על ידי שפדו בסוף היום את כל מה שנקטף
 מכרמם בגגביה, ואף שאינו ברשותם ומעיקר הדין אין אדם פודה מה שאינו
 ברשותו, וזאת על מנת שלא יכשל באיסור אכילת רבעי חוץ לירושלים,
עניינן צרכא למימר – וכי צריך לומר שיעשו תקנה זו גם בעניינים הלוקטים
 בטעות מה שאינו מגיע להם, ופשוט הוא שיתקנו כן, ולכן הם מודים לרבי
 דוסא. אבל **רבי דוסא לית ליה דצנועין**, משום שהוא יכול לומר שרק
 בעניינים הוא **דעקדו להו רבנן תפנתא** – רק שם עשו תקנה, **אכל להציל**
גגב לא עקדו ליה רבנן תפנתא שיוכל לפדות דבר שאינו ברשותו.
אמר רבא, אי לאו דאמר רבי יוחנן שצנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחר,
הוה אמינא מאן תנא – מיהו התנא שאמר את הדין האמור **בצנועין**,
 שאפשר לפדות דבר שאינו ברשותו, **רבי מאיר תנא**. **לאו** – האם לא **אמר**
רבי מאיר שמעשר שני כמון גבוה הוא, שאינו נחשב כדבר השייך לבעליו,
 ואי אפשר לקדש בו אשה, **ואפילו הכי** – ובכל זאת **לענין פדויה** – שיוכל
 לפדות ולחלל המעשר על המעות **אוקמיה רחמנא ברשותיה** – העמידה
 התורה את המעשר ברשותו של הפודה, **דכתבי (ויקרא כז לא) ואם נאל**
נאל איש ממעשרו חמשיתו יספ עליו, שקרייה רחמנא – שקראתו
 התורה **'מעשרו'**, ומשום כך **מוסיף חומש כל מי שפודה מעשר שני שלו**,
 שאילו הפודה מעשר שני של אחרים, שאינו 'ממעשרו', אינו מוסיף חומש,
 הרי שאף שהוא ממון גבוה בכל זאת לענין פדיון הוא נחשב ברשותו, ולכן
 הוא גם יוכל לפדותו אף שנגבב ממנו וכדומה, וכיוצא בכך **כרם רבעי נמי**
 – גם הוא נחשב ברשותו אף שאינו ברשותו, משום **שנמר** – למדים בגזירה
 שזה **'קדש' 'קדש' 'מעשר שני, כתבי הכא** – כאן ברבעי (ויקרא יט כד)
וכפנה הרביעת יהיה כל פרוי קדש הלולים לה', וכתבי נמי **מעשר שני**
(ויקרא כז ל) 'כל מעשר הארץ מדרע הארץ מפרץ העץ לה' הוא קדש
לה', ולמדים זה מזה, **מה 'קדש' דכתבי נמי מעשר שני, אף על גב דכמון**
גבוה הוא בכל זאת לענין פדויה אוקמיה רחמנא ברשותיה – העמידתו
 התורה ברשותו, **אף תנא 'קדש' נמי** – גם 'קודש' זה **דכתבי נמי כרם רבעי**,
אף על גב דלאו כמון דידיה הוא – אף שכרם רבעי אין הוא ממנו, מכל
 מקום **לענין אחולי** – חילולו ופדויה, **אוקמיה רחמנא ברשותיה** –
 העמידתו התורה ברשותו, **דהא כי איתיה ברשותיה נמי תנא לאו דידיה**
הוא ותנא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל – שהרי כשהוא ברשותו גם כן
 אינו שלו ובכל זאת הוא פודה, ועל כן סברו הצנועים שפודה גם כשאינו
 ברשותו, מכיון שהעמידה תורה ברשותו לענין פדיון, **אכל לגבי לקמ,**
 שבה להפקיר מה שכבר לקטו צנועים שלא כדין ועתה אינו ברשותו, כיון
 ד**ממונא דידיה** – כיון שהוא ממנו שלו על כן **כי איתיה ברשותיה הוא**
דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה – כשהוא
 ברשותו הוא יכול להפקירו אבל כשאינו ברשותו אינו יכול להפקירו.
אמר רבינא, אי לאו דאמר רבי יוחנן שצנועין ורבי דוסא אמרו דבר
אחר, הוה אמינא מאן תנא צנועין, שאפשר לפדות דבר שאינו ברשותו,
רבי דוסא תנא, שאמר כן לגבי לקט, ונח לי לומר כן **כי תיבי** – בבדי דלא
 תקשי **סתם משנה זו של צנועין האומרת שאפשר לפדות דבר שאינו**
ברשותו, לרבי יוחנן שאמר הלכה כסתם משנה ובכל זאת פסק שאין אדם
 מקדיש, והוא הדין פודה, דבר שאינו ברשותו, וכפי שהקשנו לעיל, שבכך
 שנעמיד את המשנה של צנועים כרבי דוסא תתיישב קרייתא זו, ומשום
 שרבי יוחנן

הלוקח יין בערב שבת בין השמשות **מבין הכותלים** שחשודים שלא הפרישו
 ממנו תרומות ומעשרות ונכנסה שבת ואין לו פנאי עתה להפריש ואין לו
 מה לשותות בשבת, **אומר, שני לזון מתוך מאה שיש כאן, שאני עתיד**
להפריש אחר שבת, הרי הן תרומה, עשרה לזוגים שאני עתיד להפריש יהיו
מעשר ראשון ותשעה לזוגים מעשר שני, ומיחל – ומחלל את המעשר שני
 על המטבע שיש לו בבית, שהרי די בזה באמירה בעלמא ואין זה דורש
 ממנו פנאי, ומה שאפשר לתקן עתה עדיף לעשות כן, **ושותה מיד את היין,**
 שמיד כשקרא שם לתרומה ולמעשרות יצא מידי איסור טבל, ואף שבפועל
 יפריש רק אחר כך, **דברי רבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי ורבן שמעון**
אוסרין לשותות ללא הפרשה, שאי אפשר לומר שמה שהוא שותה מהדין
הוא מהחולין שבו ואילו התרומות והמעשרות נשארים בכלי, וכיון
שנתבאר שדעת רבי יוחנן שאין ברירה, מעתה אין לומר שרבי יהודה סובר
שבעל הבית מפקיר את מה שילקטו עניים, שהרי בעת ההפקר אין מבורר
אילו שיבילים ילקטו, ולכן יש להפוך את דבריו לדברי רבי דוסא.
 שואלת הגמרא: **אמר בני הישיבה, סוף סוף אמאי קא מפכת לה**
למיתנין שהביאה את דברי רבי יהודה ורבי דוסא, **משום דקשיא דרבי**
יהודה אדרבי יהודה – משום הסתירה בדברי רבי יהודה, **השתא נמי** – גם
 עתה **קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן**, שקיימת סתירה בדבריו, **דאמר**
לרבי יוחנן כדי שלא יקשה עליו ממועשה הצנועים, לא תנא – שאל
 תאמר שהיו הצנועים אומרים **'כל הנלקט יהיה מחולל על המעות'**, משום
 שאי אפשר לפדות דבר שאינו ברשותו, **אלא אימא שהיו אומרים 'כל**
המלקט, שאמרו קודם שנקלט בעוד שהיו הפירות ברשותם, וכיון שצריך
לומר כן לפי רבי יוחנן, אלמא – מוכח **שאית ליה גרידא** – שסובר שיש
 ברירה, שהרי בשעה שהיו הצנועים מחללין עדיין לא היה מבורר איזה מן
 הפירות ילקטו ועל מה יחול החילול, וקשה, **ותנא רבי יוחנן לית ליה** – אינו
 סובר שיש **גרידא** שיש ברירה, **דאמר רב אסי, אמר רבי יוחנן, תאמין**
שחלקו בירושל אביהם, כלקוחות שלקחו זה מזה הן דומים, שאין אנו
אומרים שבמה שחילקו ביניהם הוברר הדבר שמה שנטל כל אחד זהו מה
שירש מהאב, אלא אומרים אנו שמה כל אחד נטל חלק שירש חבירו
והחליפו ביניהם את החלקים, ונמצא שהם נחשבים כלקוחות זה מזה,
ולפיכך מחליפין הם זה לזה את חלקו ביוכל, כדין מי שקנה קרקע מחבירו
שביוכל היא יוצאת ממנו וחוזרת לבעליה הראשון, ואף חלקיהם חוזרים הם
זה לזה ועליהם לחלוק מחדש ומחליפים את חלקיהם. ולמדנו שלדעתו אין
ברירה, ולא הוברר בחלוקה מה ירש כל אחד. ונמצאו דברי רבי יוחנן
סותרים זה את זה.
 הגמרא מבארת את דעת רבי יוחנן באופן אחר: **אלא לעולם יש לגרוס**
 במשנה שהיו הצנועים אומרים **'כל הנלקט, וכן גם אמר רבי דוסא כדעת**
 הצנועים, שלדעתם יכול אדם לפדות ולהפקיר, והוא הדין להקדיש, דבר
 שאינו ברשותו, **ורבי יוחנן** שאמר שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו,
 אף שהוא פוסק כסתם משנה, מכל מקום לא פסק בצנועים, משום **שכתבא**
אחרינא אפכה – מצא סתם משנה אחרת, **דחנן במשנתנו, אין הגונב אחר**
הגנב – מהגנב, **משלם תשלומי כפל, ואמאי** – מדוע הוא פטור מתשלומים,
בשלמא – מובן הדבר מדוע **לגנב הראשון לא משלם, שהרי כן אמר**
(שמות כב ו) 'גנב מבית האיש ודורשים שרק אז משלם ולא כשגנב מבית
הגנב שאין החפץ שלו, אלא לבעלים נשלם כפל, שהרי גנב חפץ שלהם,
אלא לאו שמע מינה – האם אין ללמוד מזה שלזה, לגנב הראשון, אין
 משלם הגנב השני כפל, **לפי שהחפץ הגנוב אינו שלו** – של הגנב הראשון,
 ולזה, לבעלים אין משלם כפל, **לפי שהחפץ הגנוב אינו ברשותו, והוא**
 הדין שאין להקדיש ולפדות ולהפקיר חפץ שאינו ברשותו, וכדעת משנה זו
 פסק רבי יוחנן.
 שואלת הגמרא: **ומאי תוית דאזיל בתר תהיא כתבא ליצביד כי תנא**
כתבא דצנועין – ומה ראית ללכת אחר סתמא זו שבמשנתנו, ולמה לא
 יעשה כמו סתמא המשנה כדברי הצנועים שלדעתם אדם פודה דבר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 ב' בשבת עצמה אסור להטמין החמין אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל יח"י¹³ אף-על-פי שאינו דומה לרמין כלל
- 2 ולמה אסרו גזירה שמה ימצא קדרה צוננת כשיבא לסלקה מהכירה ולהטמין בדבר שאינו מוסיף הכל וישבח
- 3 שהוא שבת וירתיחה על גבי האור ויתחייב משום מבשל ולהאמרים שאין בישול בדבר שהוא מבושל כבר אף
- 4 שצטנן אחר כך כמו שנתבאר בסי' שי"ח²² חוששין שמה יחתה בגחלים להרתיחה ויתחייב משום מבקר.
- 5 אבל בבין השמשות אף-על-פי שהוא ספק חשכה מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הכל לפי שפסם קדרות עדיו
- 6 רותחות הן בבין השמשות שפסם לבין השמשות מעבירין מעל גבי האור ואין לחוש שמה נצטננה וירתיחה:
- 7 ג' אפילו תבשל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו אסור להטמין משחשכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל:

ביאורים

- יח] בדבר שאינו מוסיף הכל – כמו כרים וכסתות, ואיסור זה אפילו בקדירה חמה המונחת על גבי הכירה, ורוצה להטמין כדי שתשמור חומה¹⁹.
- יט] בדבר שאינו מוסיף הכל – ואם עבר והטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל, מותר באכילה, שהרי אינו נהנה כלל מן האיסור²⁰.
- וכן במי שהטמין בשבת עצמה בדבר המוסיף הכל (ובתנאי שיהיה תבשיל המצטמק ורע לו), אבל אם ניתוסף

בחמיות התבשיל, או שהוא תבשיל המצטמק ויפה לו ואפילו לא ניתוסף בחמיותו – אסור עד למצאי שבת²¹.
 ב] בדבר שאינו מוסיף הכל – היינו אפילו יש לו כבר מעט תבשילים טמונים, ורוצה להרבות ולהטמין עוד שאין מזה צורך גדול²⁴, אבל אם כבר קיבל עליו שבת או שקיבלו עליהם כל הציבור את השבת²⁵ אסור אפילו מבעוד יום ואפילו אין לו מה יאכל בשבת²⁶.

מקורות

- (19) סימן רנג סוף סעיף יד, ולהעיר שעל פי המבואר בסעיף ז מותר להטמין קדירה בדברים המזיקים הקדרה (כשם שמותר לטמון בסלעים בע"ש אע"פ שמוסיפים הכל) כיון שאין דרך להטמין בהם כלל, ויש להסתפק האם הטמנה בניירות וכיוצא בזה בכלל דבר שאין דרך להטמין בו כלל, או שכל שאינו דבר המזיק – אסור בהטמנה (ראה שבת כהלכה פי"א ביאור ח אות ב).
- (20) מטעם זה הותר למי שעבר והטמין בערב שבת בדבר המצטמק ורע לו (לעיל סעיף א) וכן פסק בהדיא במגן אברהם ס"ק ו, ובתהלה לדוד ס"ק ג כתב שאדה"ו השמיט דין זה, והוא עצמו סייג היתר המג"א רק כשבאמת לא נוסף שום דבר בחמיות התבשיל.
- (21) על פי המבואר לעיל סעיף א שבתבשיל המצטמק ויפה לו החמירו אפילו כשלא נוסף בחום התבשיל, (ובזה מובן דיוק הרעק"א במג"א הובא בשעה"צ אות ו שהחמיר יותר בדבר המוסיף הכל בשבת).
- (22) סעיף ט: כל דבר לח יש בו בישול אחר בישול דהיינו תבשיל לח שנתבשל כבר כל צרכו ונצטנן . . ויש אומרים שאפילו נצטנן לגמרי אין בישול אחר בישול ומותר להרתיחו

חלק א' סימן רנז, דיני הטמנת החמין סעיפים ב'ג

הלכות קריאת שמע

- 1 ה' מי שידיו מטונפות מקינוח בית הכסא אם אין בהם ממשות
- 2 צואה אלא לכלוך בעלמא והיא יבשה והלך ריחה מותר
- 3 לקרות אע"פ שהיא מגולה על ידיו:

- 4 ו' צואה במקומה היינו בנקב פי הטבעת אפילו היא מכוסה
- 5 אסור לקרות לדברי הכל שאף המתירים בצואה מכוסה על
- 6 בשרו מודים בצואה במקומה מפני שזוהמתה מרובה שחמה היא

22 וכ"ש בחצר אלא א"כ ידוע שאין דרך להיות שם צואה אבל
23 ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר מפני שלא אסרה תורה
24 לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קילוח אבל לאחר
25 שנפלו לארץ מותר לקרות אצלן מן התורה אע"פ שהם מגולים
26 שנאמר ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ולא הצריכן
27 כסוי כמו בצואה שנאמר בה וכסית את צאתך אלא שחכמים
28 גזרו עליהן גזירה משום צואה ולא גזרו אלא בודאן אבל לא
29 בספקן:
30 י מצא צואה בין בבית בין באשפה וספק אם היא צואת אדם
31 או של כלבים תולין במצוי בין להקל בין להחמיר שאם
32 מצויין בה תינוקות יותר מכלבים אפילו בבית אסור ואם אפילו
33 באשפה מצויין כלבים יותר תולין בכלבים:
34 יא קרא קריאת שמע או התפלל במקום שראוי להסתפק בו
35 בצואה ומצאה שם אח"כ צריך לחזור ולקרות ולהתפלל
36 לפי שפשע במה שלא בדק המקום קודם שקרא או התפלל
37 והריני קורא בו וזבח רשעים תועבה (ואם בדרך ברכת המזון או
38 שאר ברכות יתבאר בסי' קפ"ה) אבל אם אין המקום ראוי
39 להסתפק בו בצואה א"צ לחזור ולקרות ולהתפלל ואם מצא מי
40 רגלים אפילו במקום שראוי להסתפק בהם א"צ לחזור ולקרות
41 ולהתפלל הואיל ואין איסורן אלא מדברי סופרים:

חלק א סימן עו להזהר מצואה בשעת קריאת שמע סעיפים ה"א

1 ולא יצאה לאויר ואין ריחה מתפזר והוא שאם היה עומד היתה
2 נראית ואפילו לא היתה נראית כשהוא עומד אלא כשהוא יושב
3 אבל אם לא היתה נראית כלל מותר מפני שלא נתנה תורה
4 למלאכי השרת וכל זה לאותו אדם עצמו אבל אחר מותר לקרות
5 אצלו כשהוא מכוסה בבגדיו:
6 ז מי שיש לו חולי הטחורים וזב ממנו דם תמיד ואגב הדם
7 יוצא ממנו ליחה סרוחה ומעופשת ויש לה ריח רע אסור בכל
8 דבר שבקדושה כל זמן שליחה סרוחה שותת ממנו ואם אין שם
9 ריח רע אם הדם או הליחה יוצא בדרך דחייה בסירוגין מן
10 המעיים הם ויש לו תקנה לרחוץ מקום הזוהמא ואם שותת
11 ויורדת תמיד מעצמה שלא בדרך דחייה מפי הטבעת היא ואין
12 צריך תקנה דהוי כדם מכתו:
13 ח היה לפניו מעט צואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא
14 והוא שיהיה הרוק עבה שלא תהא הצואה נראית וכן מים
15 שע"ג צואה אינם חשובים כסוי אלא א"כ הם עכורים שאין
16 הצואה נראית מתוכם ואין ביטול הרוק מועיל אלא לפי שעה
17 אבל אם לא יקרא מיד והרוק נימוח ונבלע בה לא בטלה:
18 ט ספק אם צואה בבית מותר לקרות שחזקת בית שאין בו
19 צואה ספק אם צואה באשפה אפילו אם הוא בבית אסור
20 שחזקת אשפה שיש בה צואה ואפילו במקום [אחר] שספק אם
21 יש שם צואה כגון לפני הבתים שדרך להיות שם צואה אסור

לקוטי תורה

21 עליית העולמות ביום זה - יובן דיוק ל' הכתוב "את
22 שבתותי תשמרו" ("ולא אמר "תעשו", שהי' משמע
23 שהם העושים את השבת הנ"ל על ידי כוחם ועוצם
24 ידם, בעליות נפשם להוי") - כי באמת השבת היא
25 מתנה מאת הקב"ה ("מתנה טובה יש לי כו' ושבת
26 שמה"), לפי שהעילוי הרוחני הנפעל באדם ביום
27 השבת (הביטול לאלקות) אינו תוצאה מעבודתו, ממה
28 שהוא מזכך את עצמו עד שבא לידי ביטול לאלקות,
29 אלא הוא מתנה מלמעלה הבאה בדרך ממילא על ידי
30 "עליית העולמות", שהיא נעשית מאליה מצד התגלות
31 אלקות מלמעלה. ולפיכך לא שייך לומר שהאדם עושה
32 את השבת.

33 ועיקר עבודתנו היא רק - לשמור על מתנה זו,
34 שלא לקלקל אותה, ע"י עשיית דברים המונעים את
35 הגילוי האלקי לפעול פעולתו, וזהו פירוש "תשמרו",
36 לשמור שלא לקלקל.

[והולך ומפרש מאיזה קלקולים צריך להשמר:]

38 כמו אפילו "דברים שאדם דש בעקביו", שקר
39 וגסות, וכמ"ש דובר שקרים לא יכון לנגד עיני,
40 ובגסות אין אני והוא יכולים לדור בעולם א'.

1 תוכן הפרק: ענין "שמירת שבת", כאדם השומר מתנה
2 שניתנה לו, והקשר ל"ומקדשי תיראו"
3 [בפרק זה ישוב לבאר דיוק הלשון "את שבתותי
4 תשמרו", וכן המשך הכתוב "ומקדשי תיראו"].

5 וזהו את שבתותי תשמרו. פירוש שבתותי, היינו
6 בחינת שבת תתאה שהוא ביטול היש לאין, ושבת
7 עילאה שהוא ביטול האמיתי, שב' שבתות אלו
8 ישנן בכל שבת כנ"ל.

9 בכל שבת ישנן שתי העליות, הן שבת תתאה והן
10 שבת עילאה, היינו שחיות העולמות עולה עד בחינת
11 חכמה דאצילות, שמצד עלי' זו ביכולת האדם להגיע
12 לידי ביטול היש; ואח"כ ישנה עלי' נעלית יותר,
13 שהחכמה עצמה עולה ונכללת בסובב כל עלמין,
14 שמצד עלי' זו אפשר להגיע לידי "ביטול אמיתי".

15 ופירוש תשמרו, שבאמת שבת הוא בחינת מתנה
16 שנותנים אותה לנו מה', רק שאנו צריכים לשמור
17 שלא יפסידו אותה ח"ו על ידי איזה קלקול וגרמא
18 בנזקין המונע גילוי זה.

19 ע"פ כל מה שנתבאר לעיל בפירוש "את שבתותי",
20 דקאי על שתי בחינות ביטול שישנן בשבת, מחמת

1 אפילו דברים הנראים לבני אדם כקלים, כמו שקר
2 וגסות הרוח, הם סתירה להשראת אלקות באדם,
3 ובמילא הרי הם מונעים ומעכבים את גילוי קדושת
4 שבת בנפשו הפועל ביטול אמיתי לה'.

5 והנה הרבותא היא על שבת תתאה, שהוא ביטול
6 היש, שגם זה אינו אלא בחינת תשמרו.
7 נתבאר לעיל ההבדל בין "ביטול היש" לביטול
8 אמיתי - שביטול אמיתי אפשרי רק ע"י גילוי אור
9 אלקי בנפשו, משא"כ "ביטול היש", בכוחו של אדם
10 להגיע אליו מעצמו, ע"י שמכניע ומבטל את ישותו
11 לעשות רצון קונו.

12 וזהו החידוש, דבשבת, גם "ביטול היש" (שבת
13 תתאה) בא בדרך מתנה מלמעלה - וכפי שנתבאר לעיל
14 בארוכה, שגם "שבת תתאה" (ביטול היש) באה מצד
15 עליית העולמות; דאף שבשאר אופני ביטול היש צריך
16 האדם לעבוד על זה, הנה בשבת תתאה אין צריך
17 לעשות פעולות והכנות לבטל את ישותו, אלא עליו רק
18 לשמור את עצמו מלקלקל את הביטול שבא באופן
19 ממילא מלמעלה.

20 דהיינו שצריך להיות שלא יהיה ביטול זה גופא
21 בבחינת יש, שהוא ביטול עצמו על ידי כח, אלא
22 הכל מאת ה'.

23 ותוכן האזהרה ד"תשמרו" בשייכות לבחינת "שבת
24 תתאה" - "לשמור שלא יפסידו אותה":

25 היות וניתן להגיע לידי "ביטול היש" בכח עצמו,
26 עלול אדם "להפסיד" את העילוי דשבת תתאה, שגם
27 היא באה "מאת ה'", בחשבו "שהוא ביטול עצמו על
28 ידי כוחו".

29 כלומר:

30 יש מעלה ב"ביטול היש" דשבת (שבת תתאה) על
31 העבודה דביטול היש בכלל.

32 דהנה, כשאדם מבטל ומכניע את ישותו בכח
33 עצמו, הרי גם לאחר הביטול נשאר מקום לישותו,
34 שהרי מרגיש שהוא הוא שביטל את עצמו, ונמצא
35 שהביטול גופא הוא "בבחינת יש"; משא"כ
36 כשהביטול בא מאת ה' (היינו מצד גילוי אור
37 מלמעלה) - הרי אין מקום להרגשת מעלת עצמו
38 (שהוא ביטול את עצמו).

39 וזהו העילוי ב"ביטול היש" דשבת, דהיות שבא
40 "מאת ה'", הרי זה ביטול עצמו יותר, שאין כאן

41 ההרגש ש"הוא ביטל עצמו על ידי כוחו".

42 ועל זה מזהיר הכתוב "את שבתותי תשמרו" -
43 שצריכים לזכור שאתם צריכים רק "לשמור" את
44 הביטול, כלומר: "אין הכוונה לעשות הכנות בנפשו
45 לבטל את עצמו, כי כל הפעולות וההכנות יכולות
46 לפעול "הרגשת" הביטול, שזהו היפך ממש מביטול
47 האמיתי, אלא כל ההכנות יהיו באופן זה שישמור את
48 עצמו בתכלית אפילו מפירוד דק כל שהוא, ובזה יהי
49 כלי מוכן שישירה בנפשו בחינת ביטול היש (הבאה
50 מלמעלה), שע"י "תשמרו" בלבד יתגלה במילא
51 בנפשותיכם שתי שבתות".

52 כי הגם שהבחירה ניתנה בידי האדם, עם כל זה
53 אלמלא עוזרו אין יכול לו, וגם אמרו רז"ל היה
54 בענין כרשע כו'.

55 ואין להקשות, איך אפשר לומר שלא יהי' לאדם
56 שום רגש של ישות מפני ש"הכל מאת ה'", והלא
57 הבחירה נתונה לכל אדם, וא"כ עכ"פ זה שהוא "שמר"
58 את הביטול הוא מצד עבודתו ובחירתו הוא (ולא
59 "מאת ה'")?

60 אך הענין הוא, דהא אמרו "אלמלא הקב"ה עוזרו
61 אין יכול לו", היינו שכל עבודה איזו שהיא שעושה
62 האדם היא ע"י הסיוע מלמעלה (שלכן אמרו רז"ל "הי'
63 בענין כרשע", שיש לבארו, כי גם כשמצליח להתגבר
64 על יצרו אין זה בכח עצמו אלא רק מצד העזר
65 מלמעלה), ובהתבוננו בזה לא יתערב בביטולו שום
66 רגש של ישות.

67 וזהו את שבתותי [שבתות של], שב' השבתות - גם
68 שבת תתאה (ביטול היש) - הם שלי כו'.

69 ומקדשי תיראו, פירוש "מקדשי" [מקדש שלי דייקא]
70 קאי על התורה, כי המקדש שלמטה הוא מעשה
71 ידי האדם, שלמה המלך בנה אותו, אבל התורה
72 היא מקדשו של הקב"ה ממש, וכמאמר רז"ל אין
73 לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

74 [והולך ומבאר הקשר והשייכות בין תורה למקדש; וכן
75 מבאר מהו הקשר וההמשך בין שני הענינים שבכתוב -
76 "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו". ועוד מבאר את
77 המשמעות של הפסוק, שמשמע שבא לומר ולהזהיר
78 דאע"פ ש"את שבתותי תשמרו" מכל מקום "ומקדשי
79 תיראו". ולכאורה אינו מובן, למה יעלה על הדעת שמצד
80 שמירת שבת א"צ לירא מן המקדש.

1 והענין, כי התורה הוא המשכת אלקות בבחינת
2 "פנימית", כמו שבהמ"ק היה גילוי השכינה, והוא
3 בחינת ממלא כל עלמין.
4 על ידי התורה נמשך גילוי אלקות באדם בבחינת
5 "פנימיות", היינו שהאור נתפס ונקלט בנפש האדם,
6 שלכן נקראת התורה בשם "לחם ומזון הנפש", כי
7 כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו
8 וקרבו ממש ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו כו',
9 כך בדיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה
10 היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו
11 והיו לאחדים, נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה.
12 ומאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד, הרי לא זו בלבד
13 שחכמת התורה מתאחדת עם שכל האדם, אלא גם
14 האור האלקי "מחיי החיים אין סוף ב"ה" שבתורה,
15 נקלט בנפש האדם בבחינת פנימיות.
16 וזהו גדרו של האור הממלא כל עלמין, שהוא האור
17 האלקי הנתפס ונקלט בעולמות בבחינת "פנימיות".
18 וכן גילוי אלקות בבית המקדש (שהתורה - ד'
19 אמות של הלכה - באה במקומו) הוא גילוי בבחינת
20 "פנימיות", שהרי ענינו של המקדש הוא "גילוי
21 שכינה" ופירוש תואר "שכינה" הוא "על שם ששוכנת
22 ומתלבשת תוך כל עלמין להחיות ולקיימן", וקאי על
23 "ממלא כל עלמין", היינו האור המתלבש בעולמות
24 בבחינת "פנימיות".
25 ונמצא שענין המקדש והתורה חד הוא - המשכת
26 אלקות בבחינת פנימיות, ממלא כל עלמין.
27 ושבתי הוא העליות בבחינת סובב כל עלמין.
28 אבל "שבת" - שענינה ביטול - אינה מגילוי
29 בחינת ממלא כל עלמין אלא היא באה מצד הגילוי
30 ד"סובב כל עלמין" שלמעלה מגדר עולמות ונבראים
31 ומבחינת ממלא כל עלמין, שלכן הוא מוליד בנפש
32 רגש של התבטלות, כאדם שמתבטל בפני מי שמופלא
33 ממנו (משא"כ התורה אינה מופלאת מן האדם, אלא
34 אדרבה, היא נתפסת ומושגת בשכל האדם, שחודרת
35 בתוך מציאותו).
36 ונמצא ד"את שבתותי" הוא למעלה מ"מקדשי".
37 ולכן אמר, עם היות דשבתותי תשמרו, שהוא
38 עליות בבחינת סובב כל עלמין, עם כל זה ומקדשי
39 תיראו אני הוי'.

41 וזהו שהכתוב מזהיר, דאע"פ ש"מקדשי" הוא
42 למטה במדרגה מ"שבתותי", מ"מ, "מקדשי תיראו".
43 והטעם, לפי ש"אני הוי'".
44 פירוש, אני הוא עצמותו ית', הוא ממש הוי', שהוא
45 מה שנמשך להיות ממלא כל עלמין, ביו"ד נברא
46 העוה"ב כו', וכולא חד.
47 להבנת קטע זה יש להקדים דברי הזהר (בכמה
48 מקומות) בפירוש מצות אחדות השם ע"ד הסוד
49 (וידעת גו' כי הוי' הוא האלקים גו') ש"רז" האמונה
50 הוא, ששני השמות - הוי' ואלקים - כולא חד.
51 ומבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, דשני השמות
52 הוי' ואלקים הם שני האורות ד"סובב כל עלמין
53 וממלא כל עלמין", והם "כולא חד", ש"מתייחדים
54 ביחוד גמור", "כי גם הממלא הוא אלקותו ית' אלא
55 שהוא מה שמאיר בצמצום כביכול, והסובב הוא מה
56 שמאיר בבחינת בלי גבול כו', וזהו פירוש הזהר
57 במצות היחוד על דרך [חכמת] האמת בהפלאות היחוד
58 באור וחיות הנמשך ממנו ית' בעולמות, שאין עוד
59 זולתו ב"ה, הוא המאיר בבחינת סובב הוא המאיר
60 בבחינת ממלא, וגם שסובב [מאיר] בממלא" [היינו
61 שאור הסובב מאיר בעולמות דרך אור הממלא, באופן
62 ששני האורות מתייחדים ביחוד גמור].
63 וזהו גם פירוש הכתוב "ומקדשי תיראו (לפי
64 ש)אני הוי'" - ובהקדם, דהנה שם הוי', אף שבדרך
65 כלל הוא אור הסובב כל עלמין, מ"מ לפעמים מבואר
66 ש"הוא האור הנמשך באור פנימי", היינו אור הממלא
67 כל עלמין, שזהו ענין ד' אותיות שם הוי' שהן כנגד
68 עשר ספירות עליונות שבהן מתקיים ומתנהג העולם
69 (- על ידי אור הממלא כל עלמין).
70 וכן אמרו רז"ל ביו"ד (משם הוי') נברא עולם הבא
71 ובה"א נברא עולם הזה, הרי שהשפע מד' אותיות שם
72 הוי' מתחלק לפי מדריגת העולמות, שבעולם הבא
73 מאיר ה"יו"ד" ובעוה"ז רק אות ה"א, נמצא דהאור
74 והשפע משם הוי' שבו נבראו העולמות זהו האור
75 ד"ממלא כל עלמין", שרק בו יש חילוקי מדריגות (לפי
76 העולמות והנבראים שהוא מחי' ומקיים).
77 ועל זה אומר הכתוב "אני הוי' (ויכוונת הוי' כאן
78 היא לממלא כל עלמין, כאמור), פירוש, "אני - הוא
79 עצמותו ית'", "והוא ממש הוי'" - וכנ"ל, ש"הוא
80 המאיר בבחינת סובב והוא המאיר בבחינת ממלא",
81 דהם "כולא חד" (ולא שהם שני אורות נפרדים ח"ו).

1 ולפיכך "ומקדשי תיראו", כי אע"פ "שהוא הארה
2 המתלבשת בעולמות שאינו מערך עצמות אין סוף",
3 מכל מקום "אני הוי", אני ממש הוא הוי' וכולא חד,
4 ולכן נקרא מקדשי, שלי ממש".

5 כלומר:

6 זה שנתבאר שהתורה והמקדש הם "בחינת
7 פנימיות, ממלא כל עלמין", הכוונה בזה, שעל ידם
8 נמשך אור הסובב בממלא כל עלמין, שהסובב מצד
9 עצמו הוא "אור מקיף" שאינו מאיר בנבראים בבחינת
10 "פנימיות", ואילו על ידי המקדש והתורה נמשך אור
11 הסובב בממלא (ובמילא נרגש האור בפנימיות).

12 ועל כן "ומקדשי תיראו", דלא זו בלבד שאין
13 המקדש למטה מבחינת שבת, אלא אדרבה, במקדש
14 נמשך אור הסובב (שמאיר בשבת) גם בבחינת
15 פנימיות.

16 וזהו אורייתא מחכמה נפקת, פירוש נפקת היינו
17 התגלותה היא מחכמה, אבל מקור חוצבה הוא
18 למעלה מן החכמה.

19 ענין זה ד"אני הוי" - שאין אור ה"ממלא" נפרד
20 ח"ו ממהותו ועצמותו ית', אלא "אני.. הוא ממש הוי"
21 (והסובב מאיר בממלא) - בא לידי ביטוי בענין התורה,
22 שעלי' אמרו בזהר "אורייתא מחכמה נפקת" (- התורה
23 יוצאת ממדרגת החכמה, היינו חכמה עילאה),
24 שהדיוק בזה הוא "נפקת" דייקא, היינו שהתורה
25 מתגלה ויוצאת דרך בחינת החכמה, אבל לא שהיא
26 נוצרה מבחינת חכמה עילאה, כי "מקורה ושרשה הוא
27 למעלה מעלה מבחינת חכמה".

28 כי התורה היא פירוש וביאור המצות שהם רצון
29 העליון, תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן
30 גימטריא תר"ך, כתת.

31 התורה באה לפרש ולבאר את מצוות התורה,
32 שהמצוות הן רצונו של הקב"ה, שרצונו יתברך הוא
33 בחינת ה"כתר" (סובב כל עלמין), וכנרמז בכך שתרי"ג
34 מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן בגימטריא תר"ך,
35 אותיות "כתר".

36 ונמצא, שענינה של תורה אינו בחינת חכמה לחוד,
37 אלא בה מתאחדים ה"כתר" וה"חכמה" גם יחד -

38 שהמצוות שבתורה הן גילוי רצונו ית', בחינת הכתר,
39 וחכמת התורה (חכמתו ית') היא פירוש וביאור
40 המצוות, והיינו שעל ידי התורה נמשך אור אין סוף
41 ב"ה (הכתר, הסובב כל עלמין) בבחינת אור פנימי
42 (החכמה, הממלא כל עלמין).

43 ולפי זה, הגילוי שבתורה הוא עוד יותר מבשבת,
44 שהשבת אינה אלא בבחינת "מקיף" - כי "שבת הוא
45 העליות בבחינת סובב כל עלמין" (- ואור הסובב כל
46 עלמין) כשאנו נמשך דרך "ממלא כל עלמין" (מאיר
47 רק בבחינת "מקיף", ומטעם זה, ה"עלי" דשבת אינה
48 נראית וניכרת באופן גלוי בגשם העולם; משא"כ
49 התורה נמשכת באדם בבחינת "פנימיות", שהאור
50 נתפס ונקלט במוח האדם).

51 [וכן לענין "מקדשי" כפשוטו, שבבית המקדש הי'
52 גילוי הארת הסובב כל עלמין, ד"מה שבשבת הוא
53 בבחינת מקיף, הי' בביהמ"ק בבחינת גילוי גמור, ועל
54 כן הותרו כמה מלאכות בעבודת הקרבנות בשבת" -
55 כלומר: מאחר שהגילוי במקדש הוא גבוה יותר
56 מהגילוי דשבת, על כן אין השבת דוחה עבודת
57 המקדש].

58 והנה גבי מקדשי נאמר תיראו, והטעם, כי לפי
59 שבחינת מקדשי הוא ההמשכה בבחינת גילוי ואור
60 פנימי, לכך נמשך מזה היראה מצד הגילוי:
61 ע"פ הג"ל יובן גם הטעם שגבי "מקדשי" נקט
62 "תיראו", כי רגש היראה בא דוקא כאשר הדבר
63 שיראים ממנו הוא בקירוב עד שרואים אותו, וכמו
64 במלך, דכל שהוא קרוב יותר לאנשי מדינתו יותר תפול
65 עליהם פחדו ואימתו, וכל שרחוקים יותר ממנו לא
66 יפחדו ולא יראו ממנו כ"כ.

67 וכך מצינו במתן תורה, דלפי ש"וירא העם" לכך
68 "וינועו גו'", וכן בקריעת ים סוף נאמר "וירא ישראל
69 גו' וייראו העם גו'".

70 ולפיכך, מאחר שע"י התורה ("מקדשי") האור
71 האלקי מאיר "בקירוב" ובגילוי, שהאור נתפס באדם
72 בבחינת פנימיות (ולא נשאר "מקיף" מרחוק), על כן
73 נמשכת מזה יראה על האדם ("תיראו").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

אך א"כ יש להבין מאין נמצא בחי' ההתחלקו' של החסד
בעניני' שונים כלחם וממון ולבוש כנ"ל דכמו שאין
זה מצד האור והצורה שהיא פשוטה כך גם החומר הוא
פשוט וכן במוח החכמ' לקבל כמה עניני' חלוקי' כו', אלא
צריך לומר דחומר הצורה נבדל בזה מעצם האור במה
שיוכל להתחלק לעניני' ולבושי' פרטיי' ונק' גילוי דגילוי
העצם כמו גילוי התעוררו' החסד שמתגלה ומתלבש
בלבושי' שונים כו' וזהו הנק' התחלקו' לי' כלים לי' אורו'
משא"כ בגילוי הראשון שהיא רק כלי' א' (וזהו דמיון
להבין ההפרש בין בחי' עקודי' שכל הע"ס עקוד בכלי' א'
לנקודי' שנחלק לי' כו'), ועד"ז יובן שיוכל אור החסד
להתחלק לי' חב"ד חג"ת נה"י כו' דחסד בעצם הוא עצם
האור וכלול מ' היינו גם ממדת הדין והוא גבו' שבחסד
לצמצם החסד כפי הצריך לבד כו' וכן נצח שבחסד כו' עד
חב"ד שבחסד, חכמ' שבחסד הוא כמו שפע שכל שבטובו
משפיע שכל וחכמ' לתלמידו ובנו וכן בינה שבחסד
להסביר לו בטוב טעם ודעת ועד"ז כת"ר שבחסד ורצון
ותענוג של חסד (ובאמת גילוי השפע חסד יהי' במה שיהי'
אם בשכל או בממון ולחם הכל נק' חסד שבא בהתלבשו'
דבר מה כנ"ל אלא הטעם והשכל למה יתחסד זהו חב"ד
של מדת חסד כו'), ומצד שהאור דחסד יש בו התחלקו'
מ' ע"כ גם ימצא בכלי' הלב בהתחלקות לי' כנ"ל, והא
בהא תליא רק שבאור אין ההתחלקו' ניכרת ולא נתפס
בדבר מה ובכלי' הלב יש לכל היכר בפ"ע כי ודאי חסד
שבא בלב ליתן לחם וממון אינו דומה לחסד שבא בלב
להשפיע שכל או דבר תענוג רוחני (ככבוד וגדולה וקירוב
הלב בדברי אהב' או כחשק השפע דאיש לאשתו כו'), וכן
חדוה ומרירות שהן ב' הפכי' לכ.. במדת החסד יש תענוג
וחדוה ובהעדרו והיפוכו יש צער והן ב' קוין שקולין
שמסתעפי' יחד ואינן ניכרי' כל א' בפ"ע כ"א בכלי' הלב
דוקא וד"ל.

ונמצא מובן עכ"פ שאין התחלקו' ניכרת כ"א בבחי'
המל' של כל מדה ולא בט"ס שבה כו' והיינו בחי'
הגילוי של כל מדה כאשר בא בפרט דוקא כמו בחסד
חב"ד חג"ת כו' שבה כמו שהוא קודם שמתגלה בלב דרך
פרט (רק בהתעוררו' חסד בכלל כנ"ל) אין שם התחלקו'

ניכרת רק כאשר מתגלה בלב אז לכל א' גילוי באופן
מיוחד כמו מל' שבשכל דחסד ומל' שבגבו' שבחסד ומל'
שבנצח דחסד כו', והן י' חלוקי' גילויי' מרצון של חסד עד
יסוד שבחסד שהוא הבא במורגש בלב להשפיע לדיבור
ומעשה כו' (אך מל' שבחסד היינו כל גילוי דכל פרט מן
החסד אם מחו"ג וחו"ב כו' וע"כ אין המל' שבכל מדה
נחשב למהו' במציא' בפ"ע כי אינו רק בחי' הגילוי של
הט"ס אבל הוא בחי' גילוי דגילוי העצם הנ"ל וד"ל), וכך
הוא באור הגבו' ואור הת"ת והנצח וכהנ"ל הכל בבחי'
המל' שבהן הוא שבא בהתחלקו' לי' כו', ולמעלה הוא
הנק' ט"ס דז"א שבא לכלל גילוי בלב האדם העליון בבחי'
המל' שבכל א' וא' ומבחי' המל' שכל ספי' נבנה בנין
המל' היינו בחי' גילוי הדיבור שהוא בחי' גילוי נפרד
בהבל הפה שאין לו השתוות לגילוי שבלב כ"א במראה
ולא בעצם, היינו שכל מה שמתגלה בלב בא גילוי זה
בדיבור אבל זהו כמו אותיות החותם שנחקק בדבר זולתו
נבדל מעצם החותם כשעוה שאין בשעוה רק דמות ומראה
לבד מעצם האותיות' שבחותם כו', כך נא' נעשה אדם
בצלמינו' כדמותינו צלם היינו אותיות' דט"ס עצמן כשהן
בגילוי בלב וכה"ג כנ"ל שנק' גילוי העצם כאותיות' השכל
ואותיות' גילוי החסד שבלב אבל מה שבא גילוי בהבל
הדיבור אין זה רק כמו שיוצא לחוץ בדבר נפרד ממש,
ומ"מ הרי הבל הלב אחוז וקשור בהבל הפה והיו לאחדים
ממש אשר ע"כ כל אופן הגילוי של כל מדה כמו שהיא
ממש באותו אופן ממש בא בהבל הדיבור אם דבר החסד
בלב ממון או לחם כך יוציאו בגילוי בדיבור ואם הוא שכל
ותענוג כך יוציאו בדיבור כמו ראוה מדבר"ת כו' דברי
אהבה וחשק, וכן במדת הדין הרי בא בגילוי הדיבור
דברים של כעס ורוגז רק כמו שהוא בלב כו' רק שנמשך
הגילוי הזה במהו' נבדל בפ"ע כמו כח הציור דאותיות'
החותם בדבר נבדל שזהו ענין אתון א.. וזהו ענין בנין
המל' שהוא הדיבור רק מבחי' מל' דכל ט"ס דז"א כמו
ממל' שבחסד דז"א נבנה חסד שבמל' וממל' דגבו' דז"א
כו' דהיינו שכל מציאת אור אהבה וחסד שבא בגילוי
הדיבור אינו רק מבחי' גילוי החסד ואהבה בלב כו' וכך
כל פרטי הע"ס שבמל' שנק' דיבור העליון כידוע וד"ל.

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ג) ועכ"ז יובן מה שמשה ציוה בפ' תרומה לעשות כלים
2 ואח"כ היריעות ובצלאל עשה בהיפוך תחלה
3 היריעות ואח"כ הכלים וידוע מארז"ל בברכות נ"ה (ע"א)
4 על זה בשעה שציוה משה לעשות ארון וכלים ומשכן אמר
5 לו בצלאל משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה דירה
6 ואח"כ מכניס לתוכה כלים שמא כך אמר לך הקב"ה עשה
7 משכן ארון וכלים א"ל בצל אל היית וידעת, והענין כי
8 בצלאל אמר לו הרי ידוע בענין סדר ההשתלשלות מאא"ס
9 שמתחלה נמשכו הי"ס דעיגולי' שהם בחי' המקיפים
10 המתעגלים ואח"כ נמשכו לתוכן י"ס דיושר אורות בכלים
11 וא"כ גם המשכן צריך לעשותו דוגמא זו מתחלה היריעות
12 שהם המקיפים ואח"כ הכלים כנ"ל שהם מוקפים מן
13 עיגולים המקיפים, והודה לו משה. ובאמת צ"ל מעיקרא
14 מאי קסבר מרע"ה ובודאי תורת ה' תמימה גם מה שציוה
15 מרע"ה מה' הוא, אך הענין הוא כי הנה העיגולי' והיושר
16 שניהם נמשכים מן הקו שממנו מתעגלים העיגולי' ואח"כ
17 היושר ועל בחי' היושר הזה הנמשך מהקו הוא שאנו
18 אומרים שהעיגולי' קדמו לו אבל הרי יש בקו מקום
19 שלמעלה מהעיגולי' והוא ראשית המשכתו מאא"ס טרם
20 שנתעגלו ממנו עיגולים דא"ק ונמצא הקו יש בו מקום
21 שלמעלה מהעיגולים ומקום שלמטה מהם והוא כשנמשך
22 ממנו היושר כו' שהרי הקו נמשך עד סיום רגלי א"ק דיושר
23 המסתיימים בעשי' כידוע וביאור הדבר הוא עד"מ באדם
24 בהשפעת שכל מרב לתלמיד ששכל הרב עמוק הוא גם
25 מתלמידו הנעלה ביותר עד שמה שהרב משיג בפנימיותו
26 ומושג בשכלו ישאר על התלמיד בבחי' מקיף רק מעט
27 מזעיר יומשך בהשגתו בבחי' פנימי ואותו התלמיד הנעלה
28 כשישפיע ממה שקיבל לנמוך ממנו ישאר גם הוא עליו
29 בבחי' מקיף עד כמה מדריגות זה למטה מזה פנימי
30 שבעליון נעשה מקיף לתחתון וכמו משה מסר תורה
31 ליהושע ויהושע לזקנים כו' ועד"מ זה הקו הנמשך מאא"ס
32 לאחר הצמצום עם שלגבי אא"ס הוא צמצום עצום שלכן
33 נק' קו שהוא הארה מועטת ואין בו שטח לומר שכלא חשיב
34 לגבי הא"ס הנה הוא למעלה מעלה מכל הנמצאים עד
35 שכשיומשך ממנו לא"ק יומשך תחלה הארה בבחי' מקיף
36 ואח"כ מעט מזעיר בבחי' פנימי ועד"ז מא"ק ולמטה וכו'.
37 וטענת מרע"ה שציוה לעשות הארון תחלה מפני שבו

38 מונחים הלוחות שבהם י' הדברות אנכי ולא יהי' לך
39 שרשן מאד נעלה באא"ס והוא בחי' ראשית המשכת הקו
40 מאא"ס טרם שנמשכו ממנו ציור עגולי' ויושר שה"ז מאד
41 נעלה משניהם, וביאור הדבר נת' במ"א בענין מה שנאמר
42 או יחזיק במעווי שלום יעשה לי יעשה שלום לי (ישעי' כ"ז
43 ה') וארז"ל כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של
44 מעלה ובפמליא של מטה (סנהדרין צ"ט ב'), ונת' שם ענין
45 השלום הוא כי מאחר שבכל נברא וכן בעולם בכללו יש ב'
46 מיני חיות מבחי' ממלא ומבחי' סובב כמ"ש כל אשר חפץ
47 ה' עשה (תלים קל"ה ו') וכתוב בדבר ה' שמים נעשו (תלים
48 ל"ג ו') שבכל נברא חיותו ע"י חפץ ה' בקיומו ז"ס סובב,
49 וע"י דברו הטוב שהוא שרש הנברא בע"מ כמ"ש בלק"א
50 (ח"ב פ"א) כי שניהם צ"ל דוקא כמ"ש במצות יחוד פ"ב
51 וא"כ צ"ל בחי' שלישי המחבר שניהם יחדיו והוא בחי'
52 שלמעלה מסובב וממלא תענוג העליון שלמעלה מרצון
53 וחכמה והוא המחבר אותם כי התענוג בהדבר הוא סיבת
54 הרצון והחכמה ור"ל השעשועים שלו ית' בביטול היש הוא
55 המחבר רצונו וחכמתו להוות העולם וזהו ענין שלום
56 בפשמ"ע ובל' הקבלה ידוע בחי' ע"י הוא המחבר א"א עם
57 החכמה ואח"כ שלום בפשמ"ט בנבראי הנמשכי' מהם
58 שיש בהם מסובב וממלא וכן בכלל חיבור גשמי' ורוחני'
59 שהגשמי' עיקרו מסובב ורוחני' מממלא ובאדם מתחברים
60 יחד נפש וגוף והמשים שלום הוא התורה ששרשה מתענוג
61 עליון הנ"ל כמ"ש ואהי' אצלו כו' שעשועים (משלי ח' ל')
62 ולכן ה' תנאי להקב"ה במע"ב אם יקבלו ישראל את
63 התורה (ע"ז ג' א') כי אם לא בריתי יומם ולילה חקות
64 שמים וארץ (ירמי' ל"ג כ"ה) דמקיפים ופנימי' הנ"ל לא היו
65 מתחברים וע"כ ציוה משה לעשות הארון והכלים תחלה
66 וגם המה העיקר שהיריעות הם רק למכסה ולאהל עליהם
67 שהרי שרשן מאד נעלה כנ"ל, ומ"מ למעשה ה' דעת
68 בצלאל נכון לפי שזה אינו אלא מצד התורה ששרשה שם
69 אבל הכלים עצמן הם מבחי' היושר שלמטה מהקו ולכן
70 ראויים היריעות להקדימם אלא שאח"כ אנחנו יכולים
71 להמשיך התורה בתוך הכלים וליתן הלוחות בארון ואז יהיו
72 הם נעלים וכמ"כ ברוחני' יכול כל אדם ע"י עסק התורה
73 להמשיך בחי' אא"ס שלמעלה מעיגולים ויושר למטה מטה
74 עד שיתגלה לע"ל בעוה"ז דוקא וכמ"ש במ"א בענין ת"ת:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

22 זהו היו"ד ספירות שבמל"ו⁶, וכדי שיוכלו לבוא אלו היו"ד
23 דברים לידי בריאה שכל אלו הדברים הם יוצאים מדרכי
24 הטבע כמשי"ת זהו ע"י יו"ד ספי' דאצילות או ע"ס
25 הגנוזות במאצילין כשלהבת הקשורה בגחלת, וכדי שיהי'
26 איזה גילוי מהע"ס הוא ע"י האין וזהו המספר דיו"ד
27 דברים. אך לפ"ז צ"ל מהו וי"א אף קברו של משה, והענין
28 דהנה ארז"ל תנא אר"י אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו
29 היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב ויעל משה
30 מערבות מואב אל הר נבו, ונבו בחלקו של ראובן קיימא
31 דכתיב ובני ראובן וגו', והיכן משה קבור בחלקו של גד
32 דכתיב וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון, מחלקו
33 של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי ארבעה מילין, אותן
34 ד' מילין מי הוליכו, מלמד שהי' משה מוטל בכנפי
35 השכינה ומלאכי השרת אומרים צדקת כו', והקב"ה מאי
36 אמר מי יקום כו', ור"י אמר והחכמה מאין תמצא, ושם
37 וי"א לא מת משה כתיב הכא וימת שם משה וכתוב התם
38 ויהי שם כו', א"ר חמא בר' חנינא אף משה רבינו אינו
39 יודע היכן קבור כתיב הכא ולא ידע איש את קבורתו וכתוב
40 התם וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים, פי' הגם
41 שהיה מושל ושליט על שם אלקים וזהו איש האלקים,
42 מ"מ לא ידע קבורתו.

וביום הביכורים

חג השבועות תרל"א.

1 **וביום הביכורים**¹ בהקריבכם מנחה חדשה לה'
2 בשבועותיכם מקרא קדש יהי' לכם, ופי' רש"י חג
3 השבועות קרוי בכורי קציר חטים ע"ש שתי הלחם. וצ"ל
4 מפני מה בכל הקרבנות כתיב כל שאור וכל דבש לא
5 תקטירו כו', ובשתי הלחם הי' דוקא חמץ כמ"ש חמץ
6 תאפינה, ומוכרח לומר שמפני הגילוי הגדול שמאיר
7 ומתגלה בחג השבועות יוכל גם החמץ להתעלות.
8 **והענין** כי חג השבועות הוא יום החמשים מפסח, כי
9 הנו"ן יום הם כנגד נו"ן שערי בינה², ובכל יום
10 מתגלה שער אחד, ובחג"ש מתגלה השער הנו"ן, ולכן אין
11 סופרין ספה"ע כ"א מ"ט יום כי השער הנו"ן א"א להמשיכו
12 אלא הוא מתגלה מאיליו וממילא אחר ספירת מ"ט יום.
13 **והענין** דהנה ארז"ל עשרה דברים נבראו ערב שבת בין
14 השמשות³, וי"א אף קברו של משה, ופי' הה"מ
15 זצ"ל⁴ כי יום ולילה הוא חסד וגבורה, והמחבר אותם הוא
16 האין דחכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא, כי כדי
17 שיתחברו חו"ג שהם שני הפכים הוא ע"י בחי' הגבוה
18 מהם שהוא ע"י האין דוקא וזהו בין השמשות כמשנ"ת
19 בדרוש הקודם⁵ שזהו שאר"י שבין השמשות הוא כהרף
20 עין. אך צ"ל מדוע המספר דוקא עשרה דברים. אך הענין
21 דהנה ביו"ד מאמרות נברא העולם נגד יו"ד ספירות, אך

(4) ופי' הה"מ זצ"ל: או"ת ט, ד. שם י, סע"א. לקו"א להה"מ סי'
ז (ו, א). וסי' רג (נא, א). — הובא ונת' באוה"ת וירא שם ק, סע"ב
ואילך. ביאוה"ז להצ"צ שם ע' תשעה. וראה גם אוה"ת יתרו ע' תתס.
חוקת ע' תתכ (בהוצאת תשנ"ח).
(5) כמשנ"ת בדרוש הקודם: ד"ה כמראה הקשת לעיל ע' שנב.
וש"נ.
(6) ביו"ד מאמרות. היו"ד ספירות שבמל': ראה (באו"א) אוה"ת נ"ך
(כרך ב) ע' תתמא. סה"מ תרנ"ט ע' קמו. תש"ד ע' 74.

(1) וביום הביכורים: הוא הנחה מד"ה זה הנדפס לעיל (ע' שנו
ואילך) והוא מאמר האחרון מההמשך "והחרי"ם — תרל"א".
מאמר זה נדפס כאן מכת"י 1074 הכולל הנחות הרה"ח ר' אהרן
זעלגיסאן ממאמרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש מהשנים תרל"ב-תרל"ג.
(2) והענין כי חג השבועות. הנו"ן יום... נו"ן שערי בינה: בהבא לקמן
ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.
(3) והענין דהנה ארז"ל עשרה דברים. בין השמשות: בהבא לקמן
בפיסקא זו ראה אוה"ת וירא ק, סע"ב ואילך. ביאוה"ז להצ"צ (כרך
ב) ע' תשעה-ו. וראה גם אוה"ת ואתחנן ע' קנג.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

7 בריאת יש מאין שמבחי' מל' דאצי' לבי"ע ובענין ממכ"ע
8 וסוכ"ע וכ"ש בפרטי מדרי' דבי"ע ובענין עבודת המלאכים
9 באמירת קדוש וברוך וכדומה בהענינים. אינם חפצים
10 לעסוק בהם ולא נחשב בעיניהם לעסק כלל. ולפי קטנות
11 דעתם קוראים זה בשם ענינים נמוכים. והוא מפני שאינם
12 יודעים העמקות בענינים אלו. ובשו"א אינם יודעים כלל

1 **ז. והנה** זו היא רעה חולי אשר הרבה מאנ"ש נלכדים בזה
2 בזה"ז. כאשר מצינו רבים העוסקים הרבה
3 בדא"ח וגם בענינים עמוקים ומייגעים א"ע להבין הדברים
4 על בוריים (ויש מהם אשר כל עסקיהם הוא בענינים
5 עמוקים דוקא כמו במדרי' שלמעלה מאצי' דוקא ובעצמות
6 אוא"ס במדרי' שלפני הצמצום. ובענינים אחרים כמו בענין

1 תוכן ענינים אלו על בוריים. ואין להם שום חיות בענינים
2 אלו ואינם מוצאים בהם תועלת לנפשם (מפני העדר נתינת
3 נפשם לעבודה בתפלה אשר באמת עיקר העבודה עכשיו
4 הוא בענינים אלו ביותר) כ"א כל עסקיהם הוא בענינים
5 הגבוהים שנראה בהם העמקות ובוזה הם חפצים מצד
6 ההשכלה שבהם. ומהם שמייגעים א"ע לריק ואינם
7 משיגים כלל אמיתית הענינים (רק שמדמים לעצמן
8 שמשגים אבל באמת אינם משיגים כלל אמיתית הענין)
9 מפני שענינים אלו אינם נתפסים כ"כ מצ"ע בלבושי
10 ההשגה ממש מצד הדקות והרוחניות של העניניים האלו
11 שהן למעלה מההשגה ממש (ועיקר הידיעה בהם הוא בבחי'
12 פנימיות בינה ובהנחה בנפש הנק' אובניתא דלבא) וממילא
13 מהפכים ומבלבלים הדברים כו' (וזה נמצא גם כאלה
14 ששכלם טוב והי' ביכולתם להשיג הדבר לאמיתתו ומ"מ
15 מהפכים כו'. והיינו מפני שרוצים להיות משכילים בכח
16 עצמן דוקא ולחדש חדשות. ואינם מסורים ונתונים לדברי
17 כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נ"ע זי"ע. להעמיק
18 היטב בדבריהם ולהבין מה שהם אומרים. כ"א בכל דבר

19 שרואים מיד רוצים להמציא כזה המצאות והשכלות
20 ולחדש חדשות כו', וממילא אין להם אלא חידושם הזר
21 והבלתי אמת לגמרי. ואמיתית הקנין אינם יודעים כלל.
22 אדרבה מהפכים אמיתי' הכוונה לגמרי כו'. ומגלים פנים
23 בפנימיות התורה שלא כהלכה. ר"ל. ושאריו להו מארי' כו'.
24 והרי אנו צריכים להיות מסורים ונתונים בכל נפשינו
25 ודעתנו לתורת אמת אשר הנחילנו כ"ק אבותינו רבותינו
26 הק' צוקללה"ה נ"ע זי"ע. ולייגע הרבה להבין דבריהם
27 הק' ולהיות רק כלי לקבלה להבין ולקבל אמיתית דבריהם,
28 ובריבוי לימוד בכמה וכמה ענינים ובריבוי יגיעה יכולים
29 להשכיל בדבריהם השכלות אמיתיות והשי"ת יאיר עינינו
30 כו'). ומהם אשר מוסיפים עוד חטא כו' ומגשימים את
31 הדברים מאד בזה שמביאים אותם בישות דהשגה ובלבושי
32 הגשמה כו' (והיינו מצד גסות כלי השגתם וכידוע שיש מי
33 ששכלו דק ויש ששכלו גס כו' והוא רחום יכפר כו').
34 קיצור: יתאונן על העוסקים בענינים עמוקים דוקא. והוא
35 לסיבת העדר התמסרותם לעיין בעומק דברי רז"ל
36 ומהם עוד מהפכים הדברים ומגשימים בישות דהשגה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ב

גם בקליפה – ה' דרגות. התבוננות והתפעלות בעניני עוה"ז, ומעשה רע בפועל ממש. בהתגברות
נר"ן דקדושה מתבטלים נר"ן דקליפה. בעמלק אינו מועיל, כי הוא חוצפה שלמעלה מטעם ודעת,
ולעומת חיה יחידה. ביטולה ע"י קיום מצוות בהידור.

1 וְהִנֵּה אֵת זֶה לַעֲמֵת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים, דְּכָשֶׁם שֵׁיִשׁ ה'
2 מְדַרְגּוֹת בְּנִשְׁמָה, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן לְהַבְדִּיל בֵּין טַמְאָה
3 לְטָהוֹרָה יֵשׁ ה' מְדַרְגּוֹת בְּקִלְפָּה, דְּכָשֶׁם שֵׁיִשׁ שְׂכָל וְהַשְׁגָּה
4 בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית לְהַשְׁיג עֲנִינֵי אֱלֹקוֹת כְּנ"ל, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ שְׂכָל
5 וְהַשְׁגָּה בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית לְהַשְׁיג הַשְׁגוֹת גִּשְׁמִיִּים וְטַבְעִים,
6 שֶׁמִּשְׁיג עֲנִינֵי עוֹלָם וְהַטּוֹב דְּעֲנִינֵי תַעֲנוּגֵי הַגּוֹף וּמִתְעוֹרֵר
7 בְּהַתְּפַעֲלוֹת מְדוּתָיו בָּהֶם. וְזֶהוּ נִשְׁמָה וְרוּחַ דְּקִלְפָּה
8 שֶׁמִּחְשִׁיף אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה וְרוּחַ דְּקִדְשָׁה. וְנִפְשׁ דְּקִלְפָּה הוּא
9 מַעֲשֵׂה הָרַע עֲצָמוֹ שְׁעוֹשָׂה בְּפַעַל, וְהַעֲקָר מֵהַשְׁמָשְׁבִּיעַ אֶת
10 עֲצָמוֹ רַחֲמָנָא לְאָלֶן בְּתַאוּת עוֹלָם הִזָּה. וְהִנֵּה בְּהַתְּגַבְּרוֹת
11 אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית וְרוּחַ וְנִפְשׁ הַמְּסִתְּעִים מִמֶּנָּה,
12 מִתְּבַטֵּל הַנִּפְשׁ־רוּחַ־נִשְׁמָה דְּקִלְפָּה. דִּהְיָה תַּחֲלַת הַסִּפָּה
13 דְּהַתְּגַבְּרוֹת הָרַע דְּנִפְשׁ־רוּחַ־נִשְׁמָה דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, הוּא
14 מִפְּנֵי הָעֶדֶר הַעֲבוּדָה, דָּאִם הִיָּה עוֹסֵק בְּהַשְׁגָּה אֱלֹקִית
15 וּבְהַתְּבֻנָּנוֹת וְהַתְּעוֹרְרוֹת אֲהֵבָה וְיִרְאָה, לֹא הִיָּה כָּלֵל הַחֲשָׁף

16 דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, דְּאֹרֶךְ דִּוְחָה חֲשָׁף, וְרַק מִפְּנֵי הָעֶדֶר הַעֲבוּדָה
17 שֶׁמִּתְעַלֵּם אֹרֶךְ הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא
18 הַתְּגַבְּרוֹת הַחֲשָׁף דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה גַם אֲז
19 כְּאִשֶּׁר מְבִיא אֹרֶךְ הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית לִידֵי גִלּוּי מִתְּבַטֵּל הַחֲשָׁף
20 דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהָרִי הַשְׂכָּל וְהַשְׁגָּה דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית
21 מִשְׁיָגִים גַּם בֵּין בְּשִׂכָּל דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְאֵנוּ רוֹאִים שְׁגָם
22 בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּאִשֶּׁר עֶסְקוֹ בְּמִשְׁכָּלוֹת הָרִי הוּא מְרַחֵק מִתַּאוּת
23 עוֹלָם הִזָּה, רַק דְּבִשְׂכָּלִים הַגִּשְׁמִיִּים לְהִיּוֹתָם יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת
24 עַל כֵּן הִנֵּה סוֹף כָּל סוֹף כָּא לִידֵי תַּאוּת גִּשְׁמִיּוֹת, אֲכָל
25 בְּהַשְׂכָּלָה אֱלֹקִית, כְּאִשֶּׁר מִשְׁגָּת גַּם בְּשִׂכָּל הַטַּבְעִי, הָרִי הוּא
26 מִשְׁיָג גַּם בֵּין אֵת הָעֲנָן וְהַטּוֹב דְּאֱלֹקוֹת וְשִׁבְזָה דְּרָקָא צִרִיף
27 לַחֲפֹץ וְלֹא בְּעֲנִינֵי עוֹלָם הִזָּה, הִנֵּה לֹא זֶה בְּלָכֵד שְׁעוֹשָׂה
28 חֲלִישוֹת בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית שְׁלֵא יְהִי הַתְּפַשְׁטוֹת הַכּחוֹת שְׁלוֹ
29 שֶׁהוּא עֲנִין אֲתַכְפִּיא', אֲלֵא עוֹד פּוֹעֵל גַּם לְהַפּוֹךְ הַחֲשָׁף
30 דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, דִּהְיָנוּ שֶׁמְבַרֵּר וְלֹקֵחַ אֶת חֲלָקֵי הַטּוֹב שָׁבוּ

שְׁפֹל אֲנָשִׁים וּבְזוּי עֶרְךָ פָּחוּת שְׂבִיחוֹתֵיהֶם, וְגַם הוּא בְּעֶצְמוֹ
יֹדֵעַ הַפְחִיתוּת שְׁלוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם הוּא עוֹמֵד לִנְגֹד
לְהַגְדִּיל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שְׁאֵנוּ רֹאִים בְּטִבְעֵי הָעוֹזֵי פָּנִים, שֶׁהוּא
בְּעֶצְמוֹ אוֹמֵר עַל עֶצְמוֹ שֶׁהוּא שְׁפֹל עֶרְךָ, מִכָּל מְקוֹם הוּא
מִנְגֵּד לְהַגְדִּיל וּנְכַבֵּד בְּיוֹתֵר, שֶׁכָּל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹ
וְגַם בְּעֶצְמוֹ, וְכֵן הִיא הַעֲזוּת וְהַחֲצָפָא דְעִמְלָק, דִּהְיָה שְׂרָאָה
גְּלוּי אֱלֻקוֹת בִּיצִיאת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יָם סוּף, דְּכָל הַגּוֹיִם
הִתְפַּעְּלוּ וְנָפַל פָּחוֹד ה' עֲלֵיהֶם, וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב "שָׁמְעוּ עַמִּים
יְהוָה" וְגו', וְעִמְלָק יָצָא לְלַחֵם עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה רַק בְּחֲצָפָא
הַנִּקְרָאת "מַלְכוּתָא בְּלֹא תְּגָא" לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, וְאֵינוּ
אֵלָּא לִנְגֵּד לְאֱלֻקוֹת, וּמִקְרָר כָּל עֲנִין אֱלֻקִּי, עַר קִילֵט אִפְּ אִז
מִעַן וְאֵל נִיט נִתְפַּעֵל וְעוֹרֵן פּוֹן רוּחְנִיּוּתִי, דְּזֵהוּ קִלְפַת עִמְלָק
דְּכְתִיב בִּיהִי "אֲשֶׁר קִרְךָ בְּדִרְךָ", שֶׁמִּקְרָר בְּהַדְרָךְ דְּתוֹרָה
וּמִצְוֹת, וְהַבְטוּל דְּקִלְפַת עִמְלָק הוּא עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצְוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת בְּהַדְרָךְ וּבְהַגָּשׁ חַיִּית פְּנִימִי, טָאן אַ מִצְוָה וּוְאֵרַעֵם
אוֹן מִיט אַ לְעַבְעֵדִיקֵיטִי, וְכֵמוּ בְּמִצְוֹת תִּפְלִין לְהַדְרָךְ
בְּכְתִיבַת הַפְּרָשִׁיּוֹת עַל יְדֵי סוֹפֵר מְמַחֶה וִירָא שְׁמִים, וְכֵן
בְּתִקּוֹן בְּתִי הַתִּפְלִין וְהַנְּחָתֵן בְּרָאשׁ וּבְזוּרֵעַ יְהִי בְּדִיּוֹק, וְכֵן
בְּמִצְוֹת צִיצִית וּבְמִצְוֹת שְׂבִית בְּזִהִירוֹת יִתְרָה וּבְהוֹסְפָה מַחֵל
עַל הַקֵּדֶשׁ וּבְהַכְנַת שְׂבִית, וְשִׁבּוֹם הַשְּׂבִית קִדֵּשׁ יְהִי לֹא כְּמוֹ
בִּימֹת הַחֵל, וְיִתְפַּלֵּל בְּמִתְנִיּוֹת וְיוֹסִיף לְלַמֵּד וְכו'. וְזֵהוּ
וְהִיא בְּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה אֶת יָדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל, דְּמִשָּׁה הוּא
בְּחִינַת חֲכָמָה, וְיִדֵּי מִשָּׁה הֵם הַמְּדוּת טוֹבוֹת שֶׁעַל פִּי חֲכָמַת
הַתּוֹרָה, וְהִרְמַת יְדֵי מִשָּׁה הוּא עַל יְדֵי הַסְתַּכְּלוּת לְמַעַלָּה,
הַכּוֹנֵה הִיגִיעָה בְּלִמּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּעַל יְדֵי זֶה נִעֲשֶׂה
שֶׁעֲבוֹד הַלֵּב בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְהַנְּהִיגָה בְּמְדוּת טוֹבוֹת
בְּדִרְךָ קְבִלַת עַל, וְאִז "וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל".

ד"ה וְהִיא כְּאִשֶּׁר יָרִים יָדוֹ

פּוֹרִים בְּסוּדוֹת, תּוֹרָה ד"ה, רִיגָה

שְׁנִיבְלִים בְּקִדְשָׁה. אֲמַנֵּם כָּל זֶה הוּא בְּנִפְשֵׁי-רוּחֵי-נִשְׁמָה
דְּקִלְפָּה שְׂמִתְבְּטָלִים לְגַבִּי אֹר הָאֱלֻקִּי דְּנִשְׁמָה, דְּכִאֲשֶׁר
מֵאִיר בְּחִינַת נִפְשֵׁי-רוּחֵי-נִשְׁמָה דְּנִשְׁמָה נִעֲשֶׂה בְּהֵם הַבְּרוּר,
אֲבָל קִלְפַת עִמְלָק אֵינוּ מוֹעִיל לוֹ גְּלוּי נִפְשֵׁי-רוּחֵי-נִשְׁמָה
דְּנִשְׁמָה, כִּי הוּא קִלְפָּה קִשָּׁה שֶׁהוּא הִלְעֲמַת זֶה דְּחִינָה-
יְחִידָה, וּבְמִאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל' "עִמְלָק יֹדֵעַ אֶת רַבּוֹנוֹ וּמִכּוֹן
לְמַד בּו", שְׁאֵינוּ מִתְפַּעֵל מִגְּלוּי אֹר אֱלֻקִּי, וְאִדְרָבָה עוֹמֵד
לִנְגֹד, וְהוּא רַק בְּכְחִינַת עֲזוּת וְחֲצָפָא שֶׁלְמַעַלָּה מִטַּעַם
וְדַעַת, דְּכִשֵּׁם שֶׁבְּקִדְשָׁה הִנֵּה בְּחִינַת חִיָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת
חֲכָמָה הָרִי הַבְטוּל הוּא לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת הַמִּשְׁגַּח כִּנ"ל,
כְּמוֹ כֵּן הִלְעֲמַת זֶה הוּא קִלְפַת עִמְלָק שֶׁהוּא גִסוּת וְעֲזוּת
שֶׁלְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת. דִּהְיָה כְּמוֹ שֶׁבְּקִדְשָׁה יֵשׁ ב' מִינֵי
בְטוּל, הָא' הַבְטוּל שֶׁבָּא עַל יְדֵי הַשְׁגָּה וְהַתְּבוֹנְנוּת בְּאֱלֻקוֹת,
וְהַב' הַבְטוּל שֶׁלְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהַבְדִּיל
בְּקִלְפָּה ב' מִינֵי גִסוּת, הָא' גִסוּת שֶׁעַל פִּי הַטַּעַם, כְּמוֹ הַחֲכָם
שֶׁמִּתְנַגֵּה בְּחֲכָמָתוֹ, דְּזֵהוּ רַק בְּחֲכָמָה דְּקִלְפָּה, דְּבְּקִדְשָׁה הָרִי
אִדְרָבָה הַשְׂכָּל וְהַשְׁגָּה דְּאֱלֻקוֹת עוֹשֶׂה בְּחִינַת הַבְטוּל, אֲבָל
בְּקִלְפָּה הוּא יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת. אוֹ הַעֲשִׂיר שֶׁמִּתְנַגֵּה בְּעֶשְׂרוֹ,
וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב "וְעֲשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוּת", שֶׁזֵּהוּ מִפְּנֵי רַחֵב לְכַבּוֹ
שֶׁהַצִּלִּים בְּעֶסְקִי, דְּבִבְאֲמַת אֵין צָרִיף לְהִיּוֹת כֵּן, דְּהַסְבָּה מַה
שֶׁמִּתְנַגֵּה בְּעֶשְׂרוֹ הוּא מִפְּנֵי שְׁחֹשֵׁב דְּכַחוּ וְעֲצָם יָדוֹ עֲשֶׂה
לוֹ כָּל הַחֵיל הַזֶּה, אוֹ שְׁחֹשֵׁב שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ הַעֲשִׂירוֹת, אֲבָל
אִם יֹדֵעַ וְיִפְרִי הָאֲמַת דְּרַק הוּא הַנּוֹתֵן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל
וְאֵין זֶה מְכַחוּ כָּלֵל, לֹא הִיא מִתְנַגֵּה כָּלֵל, הָרִי הַגִּסוּת הָאֵלּוֹ
הֵם עַל פִּי טַעַם עַל כָּל פָּנִים, דְּלִהּיוֹתוֹ חֲכָם אוֹ עֲשִׂיר וּבַעַל
כַּח הָרִי הוּא גִס הַרוּחַ וּמִתְנַגֵּה. אִף יֵשׁ עֲזוּת שֶׁהוּא לְמַעַלָּה
מִן הַטַּעַם לְגִמְרִי, וְכֵמוּ אִישׁ שְׁאֵין לוֹ יְדִיעָה בְּשִׁבְלִים וְעוֹנֵי

ח. מַלְכוּת בְּלֹא כְתֹר. ט. הוּא מִקְרָר שְׁלֹא יִתְפַּעְּלוּ מִרוּחְנִיּוֹת. י. שְׂכְּתוּב בּו. יא. לְקִיּוֹם מִצְוָה בְּחִימִיּוֹת וּבְחִיּוֹת.

לְקוּטֵי דִּיבּוּרִים

נחמן¹ - שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי נוּחַם לִיהוּדִים הַמְּעוֹנִים בְּזַמְנוֹ,
בַּעַת גְּזִירוֹת הַשְּׂמֵד, וְהוֹשִׁיט יָד מִנְחָמַת לְהַאֲנוּסִים
וְהַחֲזִירָם לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל.
מורנו הַבַּעַל שֶׁם טוֹב רֹאֵה בְּכָל נִיד וְנִיעַ שֶׁל יְהוּדִי -
תַּפְּלָה לְבוֹרָא עוֹלָם, בְּכָל אֲנַחָה יְהוּדִית - נִטִּיה שֶׁל
תְּשׁוּבָה אֶל רִיבּוֹן הָעוֹלָם.
מורנו הַבַּעַל שֶׁם טוֹב סִיפֵר לְתַלְמִידָיו, כִּיצַד הַצְּלִיחָה
לְקַרְוֵעַ פֶּעַם אֶת כָּל הַמַּסְכִּים הַמְּבַדִּילִים וּבִיטְלָה גְּזִירָה
רַעָה - קְרִיאָתוֹ הַתְּמִימָה שֶׁל בַּחוּר תְּמִים, בְּלוּיֹי קְרָקוֹר

מורנו הַבַּעַל שֶׁם טוֹב מִתְּמַנֵּה לְנִשְׂיָא מַחֲנֵה הַצִּדִּיקִים
הַנִּסְתָּרִים. וּבִיסְדוֹ בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנִים, חֲדָרִים וּישִׁיבוֹת בְּמֵאוֹת
קִהִילוֹת, וּבַהֲעִמִּידוֹ אֶת רֶשֶׁת הַחִינוּךְ עַל יְדֵי מַלְמָדִים
מִמַּחֲנֵה הַצִּדִּיקִים הַנִּסְתָּרִים - מִפְּרָסֵם מורנו הַבַּעַל שֶׁם
טוֹב דֶּרֶךְ בַּעֲבוּדַת ה' וּבַאֲהַבַת יִשְׂרָאֵל. וּמַחֲנֵה הַצִּדִּיקִים
הַנִּסְתָּרִים מִקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ אֶת הַתְּפִקִּיד לְהָרִים אֶת פְּשׁוּטֵי
הָעַם מִה"עֵם הָאֲרָצוֹת" שֶׁלָּהֶם וְלַהֲבִיאֵם לְשׁוֹלְחַן הַתּוֹרָה.
מורנו הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הוּא הַיּוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁל בַּעַל
הָעֵין הַטּוֹבָה וְאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הַיְדוּעַ, הַרְמַב"ן - ר' מִשָּׁה בֵּן

1 קוקוריקו: ריבונו של עולם, רחם נא! ואת המעשיה
2 באשה פשוטה שלא ידעה להתפלל, עמדה ביום כיפור
3 בעזרת הנשים ובשמעה את בכיות הקהל בתפלתו -
4 התבטאה: ריבונו של עולם, הן בכי כזה יכול להשפיע גם
5 על לב אבן (א טאטערישע הארץ)...! והועילה תפלה זו
6 שאותה שנה היתה שנת ברכה בבני חיי ומזוני באותה
7 קהילה.

8 בבכי ובתחנונים מתחנן מורנו הבעל שם טוב אצל
9 אחד המגידים, שהוכיח וייסר את קהל שומעיו בסיפור
10 העונשים הכבדים מנשוא בהם יעניש אותם הקב"ה:

11 במדרש כתוב - אמר לו הבעל שם טוב - שהקב"ה
12 אמר למשה רבנו לומר לו דברי מוסר, למה אתם
13 מייסרים את המוני העם על שאין הם עובדים כל כך טוב
14 את הקב"ה, ייסרו יותר טוב את בורא העולם ברוך הוא,
15 הוכיחו כביכול את אדון העולם ברוך הוא על שאינו
16 מרחם על בניו וילדיו.

17 ובדברי נוחם ועידוד פונה מורנו הבעל שם טוב אל
18 היהודי הפשוט שבפשוטים, מושיט לו את ידיו הקדושות
19 מתוך קירוב הדעת הגדול ביותר. ופניה זו והתנהגות זו
20 מביאות ומקרבות את היהודי הפשוט לשולחן התורה.

*

21 כעבור חמשים שנה - ח"י אלול תק"ח - בשעת
22 הסעודה החגיגית - מספר הגאון הצדיק ר' יעקב יוסף
23 בעל ה"תולדות" - השמיע מורנו הבעל שם טוב דבר
24 תורה מיוסד על מאמר רז"ל² "בן שלש שנים הכיר
25 אברהם את בוראו", לאברהם אבינו היתה מסירות נפש
26 על דרך השם, להסביר לכל אחד אחדות הבורא והשגחה
27 פרטית.

28 בתוך הסעודה אמר מורנו הבעל שם טוב:
29 - בעל הנשמה³ בפולין⁴ היה היום לבן שלש שנים⁵,
30 בן שלש שנים הכיר את בוראו, גם הוא יצטרך לגלות
31 אותה מדה של מסירות נפש כשל אברהם אבינו, לשם
32 הוראת דרך העבודה באחדות הבורא ובהשגחה פרטית.
33 הוד כבוד קדושת אדונו מורנו ורבנו הגאון האלקי
34 צדיק יסוד עולם כבוד קדושת שם תפארתו מרנא ורבנא
35 שניאור זלמן - רבנו הזקן - מייסד חסידות חב"ד -
36 חכמה בינה ודעת - ונשיאם הראשון של חסידי חב"ד -
37 תקל"ה - תקע"ג - יסד והקים חדרי חינוך מיוחדים -
38 כך קראם הרבי - והדריך את עדת החסידים במשך יותר
39 מכ"ו שנים (משנת תקל"ב).

*

40 ידועה לכל ההלכה המפורשת, שמדאורייתא אין

41 השטר זקוק לקיום בית דין. זה רק מדרבנן. ואילו שטר
42 שיצא עליו ערעור ולאחר מכן נתקיים - יש לו, בפרטי
43 ענינים מסויימים, תוקף רב יותר משטר שלא יצא עליו
44 ערעור.

45 בהתאם להלכה זו מסתבר שתוקפו של השטר
46 מתחיל משעת הערעור.

47 כעבור חמשים שנה, מאה שנה מחודש הולדתו של
48 הבעל שם טוב, נמסרת על ידי המלשין הבזוי אביגדור
49 מפינסק - למרבה הצער, רב - דילטוריא ועלילה
50 לממשלה הרוסית-הצארית, על דרך הבעל שם טוב בכלל
51 ועל דרך החסידות החב"דית בפרט.

52 נשיא חסידי חב"ד - רבנו הזקן - נאסר במאסר
53 הקשה ביותר באותם הימים בפטרסבורג, בו עמד בסכנת
54 נפשות ממשית והיה עלול להיות נידון לעונש הגדול
55 ביותר בתור מורד במלכות.

56 לאחר חמשים ושלושה ימי מאסר, ביום הזכרון של
57 המגיד הגדול ממזריטש - תלמידו המובהק וממלא
58 מקומו של הבעל שם טוב ורבו של רבנו הזקן - י"ט כסלו
59 תקנ"ט - שוחרר רבנו הזקן ממאסרו.

60 תנועת החסידות הכללית ותנועת חסידות חב"ד
61 חוגגות את נצחון האמת על השקר ועל דברי הבלע
62 שהעלילו אנשים רעים מסויימים על חסידים וחסידות.

*

63 כעבור חמשים שנה, במלאת מאה וחמשים שנה
64 להולדת הבעל שם טוב, ניתן רשיון מחודש להדפסת
65 ספרי קבלה וחסידות.

66 בעשרות השנים האחרונות למאה הששית של האלף
67 הששי, ניהלו משכילי ליטא וואהלין מאבק חריף נגד
68 לימוד החסידות.

69 מאבקם זה ניהלו המשכילים בדרכים נלוזות
70 ומושחתות. נוסף על שקרים וכזבים, בלבולים ועלילות -
71 השתמשו המשכילים גם בדרכי מסירה ומלשינות
72 לממשלות השונות.

73 תוצאת פעילותם זו של המשכילים היתה שממשלת
74 רוסיה אסרה על הדפסת ספרי קבלה וחסידות והרבה
75 בתי דפוס יהודיים בשקלוב, דוברובנה, קאפוסט, פולנאה
76 וסלויטא - נסגרו.

77 באסיפת הרבנים שהתקיימה בפטרבורג בשנת תר"ג
78 - 1843 - מחה נמרצות אב-הסבא - כ"ק אדמו"ר
79 ה"צמח צדק" - נגד גזירת אי-הדפסת ספרי קבלה
80 וחסידות ונאסר משום כך על ידי שר הפנים הרוסי - אך
81 זה לא עזר.

(4) ליאונא היתה שייכת אז לפולין.

(5) נולד ח"י אלול תק"ה.

(2) נדרים לב, א.

(3) בעליית הנשמה שהיתה למורנו הבעש"ט ראה שנשמה חדשה יורדת לעולם: מורנו אדמו"ר הזקן בעל התניא והשר"ע.

- 1 חמש שנים אחרי אסיפת רבנים זו, בשנת תר"ח,
2 נתבטלה הגזירה, והוד כ"ק אדמו"ר "צמח צדק" הדפיס
3 את הספר "לקוטי תורה" - מאמרי רבנו הזקן בצירוף
4 הגהותיו של הסבא ה"צמח צדק", על הספרים ויקרא,
5 במדבר, דברים ושיר השירים.
- 6 בספר הספרים - לקוטי תורה - של חסידות חב"ד,
7 מוסבר בהסברה פילוסופית, תוכנה האמיתי של שיטת
8 מורנו הבעל שם טוב בשני היסודות - ידיעת הבורא
9 ואהבת ישראל.

ח"י אלול, תש"א

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ד - חסידים הראשונים

1 רק בהיותו בדרך החל ברוך להתבונן בכל אשר ראה ושמע בפונדקו של ר' נחמן ישראל. במיוחד
2 הקדיש מחשבה להתנהגות מסוג חדש שהבחין אצל הפונדקאי וחתניו, וכן להתייחסותם לתפילה ואופן
3 קיומה. בשעת שהותו שם לא הקדיש תשומת לב לכך, כנראה מחמת האדישות שבאופיו, כפי שהבין
4 מאוחר יותר. ברור שאילו היה ברוך מתעמק יותר במה שראה ושמע בפונדק היה מגלה שנתקל כאן
5 בתלמידי הבעל שם טוב - החסידים הראשונים במקומות ההם.

6 עם זאת די היה בכדי לעורר את התעניינותו בבעל שם טוב, הסיפור ששמע על הבעל שם טוב
7 שבברכתו השתקעו, ר' נחמן ישראל הפונדקאי ויהודים אחרים, באותו כפר. מאוחר יותר, כאשר היה
8 בדוברומיסל, הזדמן שוב לברוך לשמוע על הבעל שם טוב, אך אז ביתר פירוט.

9 מיד עם הגיעו לדוברומיסל סר לנפחייה של ידידו הוותיק, ר' אליעזר ראובן, שאצלו חגג את הפסח
10 בשנים קודמות.

11 הנפח התמלא שמחה, כאילו הופיע קרוב־משפחה, הוא הניח את קורנסו, הסיר את סינרו, נטל את
12 ידיו - והושיטן לברוך בברכת "שלום עליכם". אחר הזמינו לצאת איתו לחצר, שם התיישבו על הספסל.
13 היה לו, לר' אליעזר ראובן, הרבה מה לספר על מאורעות השנה האחרונה.

14 בין השאר סיפר כיצד ר' אברהם בנימין, אחד מאביוניה הגדולים של דוברומיסל, נושע לפתע
15 ממצוקתו. מדובר באותו ר' אברהם בנימין שהתפרנס מניקוי ומיון צמר, ושהחזיק על שולחנו את הוריו ואת
16 הורי אשתו ובני משפחתו הענפה. איש בדוברומיסל לא תיאר לעצמו שר' אברהם בנימין יתעשר אי־פעם.

17 והנה אירע הבלתי־צפוי. שלמה'קע בנו הבכור, אותו שלח בפרוטותיו האחרונות ללמוד בישיבה,
18 הצליח מאד בלימודיו. שלמה'קע חזר מהישיבה מצויד בכתבי תהילה נמרצים של ראשי הישיבה, אלא
19 ששלמה הביא איתו משהו נוסף: בהיותו צעיר מוכשר התבונן, באותה עיר בה נמצאת הישיבה בה
20 למד, בתהליך הניקוי והמיון של הצמר שנעשה במכונה. רבות חשב איך להמציא גם לאביו מכונה
21 כזאת, שעל ידה אפשר יהיה להגיע להספק גדול יותר, דבר שוודאי יביא לו פרנסה בשפע. מובן שלא
22 היה יכול להעלות על דעתו כלל אפשרות של רכישת מכונה כזאת. לעומת זאת הצליח שלמה'קע לעמוד
23 על תכניתה המפורטת של הרכבת המכונה.

24 בכואו הביתה ניגש מיד להקמת המכונה כמו ידיו. בעזרת בערל הנגר ואברהם הפחח עבד שלושה
25 שבועות עד שהמכונה עמדה על תילה. כשאברהם בנימין החל לעבוד במכונה זו הצליח ביום אחד
26 לעבד צמר בכמות כזו שבעבודת יד היה דרוש לשם כך חודש ימים. מכל כפרי הסביבה החלו להביא
27 אליו צמר לעיבוד, ור' אברהם בנימין התעשר תוך חדשים מספר.

- 1 צעדו הראשון, מיד עם התחלת המפנה במצבו, היה להשיא את שתי היתומות, בנות אחות אשתו,
- 2 עם בני תורה ממשפחות חשובות. הוא תרם גג חדש לבית הכנסת, את שלמה'קע שידך עם נכדתו
- 3 היתומה של רבה של דוברומיסל.
- 4 עתה סיפר הנפח על המתרחש אצלו, ובין השאר על החתן השלישי שזכה לו עבור בת הזקונים
- 5 שלו. "בחתן זה" - התבדח הנפח - "הבטחתי לעצמי משור-הבר, שכן נתחים מן הלוויתן כבר הבטחתי
- 6 לעצמי בזכות חתני הקודמים..."
- 7 יצחק שאול היה שמו של חתן זה. היה זה אברך בריא בגופו ובריא בנשמתו, למדן גדול ונוסף
- 8 לכך - עליז וחיוני. הנפח התפאר לא רק בלמדנותו של חתנו החדש - תחום שבו לא התיימר להיות
- 9 "מבין" גדול - כי אם גם, ובעיקר, בטוב ליבו, ומידותיו הטובות ובחיבתו לבריות.
- 10 ר' אליעזר ראובן אף סיפר לברוך על כך שחתנו הוסמך לרבנות, אך הודיע שאינו מעוניין לכהן
- 11 כרב. "במקום זאת" - המשיך הנפח - "רצונו דווקא להיות בעל-מלאכה, נפח כמוני. הוא ויתר על
- 12 הנדוניה שהבטחתי לו, ומסתפק רק בדירה. את מלאכת הנפחות כבר הספיק ללמוד ממני. עתה חיפש
- 13 ומצא כפר, במרחק 10 ויורסט מכאן, כ-2 ויורסט סמוך לבכינוביטש, לשם הוא עומד להעתיק מגוריו
- 14 עם אשתו ולפתוח שם נפחיה."
- 15 אשר לשני החתנים האחרים - נודע לברוך שר' זלמן מאיר מכהן כראש-ישיבה בבשנקוביטש ור'
- 16 משה לייב - בדוברובנה. הנפח ציפה לבוא שני חתניו אלה לקראת הפסח.
- 17 בשעה שעמד הנפח וסיפר לברוך על ענייני משפחתו - נשמעה לפתע צעקה מן הנפחיה. שניהם
- 18 רצו מיד לשם ונכחו לראות את אחד האיכרים, שעמד ליד המפוח ולא הבחין בניצוץ שהותז לעברו
- 19 ונאחז בבגדיו, ומיד היה עטוף עשן שבקע מבגדו העליון. האיכר היה מבוהל מאד. הנפח וברוך החניקו
- 20 מיד את האש ונפנו להרגיע את האיכר.
- 21 שעה שהיו עסוקים באיכר נכנס לנפחיה אברך גבוה ונאה. היה זה יצחק שאול, חתנו השלישי של
- 22 הנפח. כשנודע לו את אשר אירע - התבטא בעליצות על כך שמשנה מפורשת אומרת: "גץ שיצא מתחת
- 23 הפטיש והזיק - חייב". הוא גם ציטט את פסק הרמב"ם בנדון, וברוך נוכח מיד לדעת כי עומד לפניו
- 24 אברך למדן.
- 25 בהיכרותו עם יצחק שאול בא ברוך לראשונה בחייו במגע ישיר ומודע עם חסיד מההולכים בדרך
- 26 הבעל שם טוב, שתורתו החלה אז להתפשט ברחבי העולם היהודי. ברוך מצא ביצחק שאול אדם היכול
- 27 לספר לו הרבה על החסידות ועל הבעל שם טוב עצמו, וגם למסור דברי תורה ופתגמים בשם המנהיג
- 28 הגדול של החסידות.
- 29 מוצאו של יצחק שאול היה מהעיירה הורקי מקום בו שימש אביו, ר' ניסן, כמלמד. בהצטיינות
- 30 מיוחדת לימד בחורים מבוגרים בעלי כישרונות. ר' ניסן עצמו היה תלמידו של ר' עזריאל יוסף, המגיד
- 31 מהורקי. ר' עזריאל יוסף מתלמידי הבעל שם טוב, ניהל חבורה של אברכים נבחרים אותם לימד את
- 32 תורת החסידות והדריך ברוח הבעל שם טוב. ר' ניסן היה לאחד מראשי חבורה זו, וכשהיה ר' עזריאל
- 33 יוסף יוצא לנדודיו היה הוא, ר' ניסן, ממלא מקומו כמדריך ומנהיג החבורה.
- 34 יצחק שאול התחנך, אפוא, על ידי אביו, בדרך החסידות, והיה מסוגל, לכן, לספר הרבה על
- 35 החסידות ועל מייסדה.
- 36 מאוחר יותר, כשראה ברוך לפניו את שלושת חתניו של הנפח - היתה לו הזדמנות להכיר את

- 1 ההבדל בין החתנים הראשונים, אותם הכיר מקודם, שייצגו את הטיפוס המצוי של אברכים למדנים,
- 2 לבין החתן השלישי, שצעד בדרך החדשה של החסידות.
- 3 שלושתם השמיעו דברי תורה ו"חידושים". החתן הראשון, ר' זלמן מאיר, לימד את תלמידיו מסכת
- 4 קידושין, ור' משה לייב לימד את תלמידיו מסכת בבא-קמא. הם חזרו את חידושי-התורה על מסכתות
- 5 אלה. שניהם היו רציניים ובעלי פנים דאוגות. מעולם לא נראה חיוך על פניהם. יצחק שאול, לעומתם,
- 6 ייצג טיפוס מנוגד לגמרי. תמיד היה עליז וערני ופניו הפיקו תמיד חדווה גדולה. תמיד היו בפיו
- 7 אמרות-צחות, גם בעיצומה של שיחה רצינית. ברוך ראה לפניו את השוני היסודי בין הדרך ה"מתנגדית"
- 8 לבין הדרך החסידית. הוא יכול היה לראות זאת לא רק בדברי שלושת האברכים ובמצב רוחם, כי אם
- 9 גם באופן התייחסותם לכל הדברים. ר' זלמן מאיר ור' משה לייב בחנו כל דבר איך הוא על פי דין, ואילו
- 10 לעיני ר' יצחק שאול עמדה תמיד בחינת הדבר על-פי החסידות ועל פי היושר, לפנים משורת הדין.
- 11 על יסוד זה חש שדווקא בבית הנפח מסוגל הוא ללמוד הרבה, ואולי אף להגיע עד חקר הרז
- 12 העמוק שנפשו הצעירה והסקרנית השתוקקה לפענחו.
- 13 הוא ידע היטב שהמשימה הקשה ביותר בחיים היא למצוא את הדרך לתיקונו האמיתי של האדם,
- 14 ומסביב לנושא זה התרכזו הרהוריו של ברוך.
- 15 - הרי הקב"ה מספק בשפע לכל בעלי החיים, ובכללם - האדם, בחיר היצורים, את הדבר ההכרחי
- 16 ביותר לקיומם, שהוא - האוויר. כידוע, מצוי האוויר בכל מקום, ואיש אינו חייב לדאוג להשגתו לקיומו.
- 17 הדבר שהוא שני בהכרחיותו לקיום החי הוא: המים. אף המים מצויים לרוב, מבלי שתידרש דאגה
- 18 מיוחדת להשגתם, למרות שתכופות כרוכה השגתם במאמץ, כגון - חפירת באר, הטיית נהר, וכיוצא
- 19 באלה. לעומת שני אלה הרי לגבי מזון, שאף הוא דרוש לקיום האדם, שונה הדבר. בגלל חטא עץ
- 20 הדעת קולל האדם, בקללה "בזיעת אפיך תאכל לחם". כאן כבר זקוק האדם לעמל ויגיעה.
- 21 מבחינה רוחנית היוותה ההתבודדות בחיק הטבע עבור ברוך כ"אוויר" לנשמתו. שם, בשדה וביער,
- 22 היה מסוגל ברוך להתעמק במחשבותיו הנשגבות, רחוק משאון בני האדם. מאידך שימש בשבילו לימוד
- 23 התורה - והכוונה לכל חלקי וענפי התורה - כ"מים" לגוף. הוא ראה את עצמו מסוגל לשחות בים
- 24 התלמוד ואף לצלול למעמקיו.
- 25 אלא שעדיין ניצבת השאלה היסודית: מה היא המטרה ומה התכלית הסופית בכל אלה? מה
- 26 התכלית בנדודים על פני יערות ושדות ולהתבונן באלוקים ובבריאה, ומה המטרה בשחייה על פני ים
- 27 התורה והתמודדות עם גליו? מה היא הדרך הנכונה בחיים והטובה ביותר לעבוד את ה'? ושאלה
- 28 נוספת: היכן יש לשים את הדגש - על "סור מרע" או על "עשה טוב?"
- 29 כל השאלות הללו צפו מחדש תוך כדי שיחה נרחבת של ברוך עם יצחק שאול.
- 30 רושם עמוק עשה על ברוך הפתגם שחתנו של הנפח יצחק שאול מסר מפי אביו בשם הבעל שם
- 31 טוב - היה זה פירוש חדש למשנה "איזהו חכם? - הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי".
- 32 הבעל שם טוב הקשה על האמור: האם יכול כל אדם ללמד, ושיוכלו ללמוד ממנו משהו? והרי
- 33 כדי ללמד יש צורך בסגולות ומעלות שונות, ואם כן איך אפשר ללמוד מכל אדם?
- 34 כמו כן שאל הבעל שם טוב: מהכתוב "מכל מלמדי השכלתי", מוכח לכאורה, שלומדים מכל אחד
- 35 לא רק מה ששומעים ממנו [=בגלוי], אלא גם מה שמבינים מתוך דבריו [=מבין דבר מתוך דבר]. אך
- 36 אם צריכים ללמוד מכל אחד, היכן מונחת שם החכמה ואיך אפשר לציין אדם כזה שהוא "חכם"?

- 1 על כל שאלות אלו ענה הבעל שם טוב באופן זה: נאמר "נר ה' - נשמת אדם". בנר ישנם שני
- 2 דברים אור הנר וצילו. אור הנר בא מהנר עצמו, וצל האור בא על-ידי כלי הנר. כך בנשמה יש אור
- 3 וצל: האור בא מהנשמה, והצל מגיע מהגוף שהוא הכלי. כשעומדים אנו בתוך ד' אמות של צדיק -
- 4 נופלות לנו מחשבות טובות, והן גילוי אור הנשמה, וכשנמצאים אנו בסביבתו של רשע - אז נמצאים
- 5 אנו תחת השפעתו הלא טובה ונופלות לנו מחשבות לא טובות.
- 6 במלים אחרות: מהצדיק לומדים אנו את ה"עשה טוב" - ועל ידי כך נעשים אנו למזכי הרבים -
- 7 אך מהרשע למדים אנו להיות "סור מרע", ובזה נעשים אנו "כלי" להרהור תשובה. וזהו - אומר הבעל
- 8 שם טוב - "הלומד מכל אדם", שמכל אדם, בין צדיק ובין רשע ח"ו, אפשר ויש צורך ללמוד. והראייה:
- 9 "מכל מלמדי השכלתי", כל מה שברא הקב"ה בעולם הוא בשביל ללמד את האדם. כדי שעניין זה
- 10 יובהר טוב יותר הביא הבעל שם טוב את הכתוב: "מלפנו מבהמות הארץ" שעל זה אמר רבי יוחנן:
- 11 "אלמלא ניתנה תורה לישראל - למדנו צניעות מחתול וגזל מנמלה". במלים אחרות ההשגחה העליונה
- 12 מזמנת לאדם ממה ללמוד, הן דברים טובים - "עשה טוב", ואיך להימנע מהלא טוב - "סור מרע".
- 13 וזהו ההסבר האמיתי של המשנה: "איזהו חכם הלומד מכל אדם".

אגרות קודש

ב"ה א' כ"א שבט תרפ"ח

ידידי עוז ש"י

שלום וברכה!

לא חי' אפשר להם לקבל כמבואר בע"ח בטעם ענין הצמצום
כו', א"כ למה ענין החשך, וצריך להיות כולו אור וטוב.

מאור עינינו הבעש"ט נ"ע אמר כי סדר העבודה צ"ל
ראשיתך מצער כו' בסדר והדרגה דוקא, מן הקל אל החמור,
כלומר לבלי ללכת בגדולות ונפלאות כ"א במה שבערך, ולאט
לאט עולה בעילוי אחר עילוי, מדרגא לדרגא.

וידוע דכל עבודה איזה שתהי' גם לפי ערך היא כבדה
ביותר, וצריכים יגיעה עצומה יגיעת נפש ויגיעת בשר, וכאשר
הגוף הוא בחלישות אז הנה זה מניעה גדולה אל העבודה.

את העבר, בהכרח הנסיעה, להתפרד אף על זמן קצר
(בעזרתו ית') מאת אוהבים וידידים בגו"ר יחיו עשה רושם עז,
וכל הקירוב של הידידים והאוהבים נאמנים יחיו דסביבה זו,
אינם בערך ודוגמא כלל, והשי"ת הוא יחוס וירחם עלינו כולנו
בגו"ר, ונזכה להתראות בקרוב בשובע שמחות בגו"ר.

יגיד ברכה בשמי לר"ל ור"י יחיו.

ידידו המברכו.

במענה על מכתבו מט"ו לחדש העבר אמת הדבר כי
בבריתו של עולם ברישי' חשוכא והדר נהורא, אמנם זה רק
בבריתו של עולם בלבד, דעולם הוא העלם, והיינו דהתהוות
העולמות יכול להיות רק ע"י העלם האור, ולזאת הנה בכדי
שיהי' העולם הוא ברישי' חשוכא, שהו"ע הצמצום, והצמצום
הראשון נקרא בשם חשך שהו"ע המניעה והסילוק, וכמו
וצדיק יתן ולא יחשך (ענין מניעה מצו"צ) שאינו מונע ומעכב,
והצמצום הראשון להיות שגרם ופעל סילוק האור הראשון
לגמרי נקי' בשם חשך, אבל הדר נהורא שהוא גילוי אור הקו,
שנוגע ודבוק באו"א"ס שלפני הצמצום כמבואר ענינו בארוכה.

והנה כל זה הוא בתחלת בריאת העולמות שצ"ל הצמצום,
אשר לולי זאת היו כל העולמות מתבטלים אבל לאחר שנבראו
העולמות, הרי יכולים הם לקבל גם את האור מה שבתחלה

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"א
ברוקלין.

הו"ח א"י נ"י כו' מו"ה אפרים שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' אדר.

ת"ח על כתבו עכ"פ בקיצור אודות שבת דתורת החסידות במחנו הט'. ורצוני לבטוח שהרושם טוב אודותו כותב יפעול פעולתו מתאים לרצון רבותינו נשיאינו שהתועדויות ומסיבות כגון זה, הנה נוסף על גודל הענין מצד עצמו, צריכות להביא הוספה בעניני תורה ומצות, ומתאים לדבר משנה - המעשה הוא העיקר.

ופשוט שאין כוונתי לדרשה בעלמא, כי אם שבתור תושב המקום יעשה התלוי בו בכיון האמור. ובזה להשפיע על אחרים שגם הם ישתדלו להשפיע על אחרים, טופח על מנת להטפח, והרי הובטחנו הבא לטהר מסייעין אותו.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, והוא בכלל, מתאים לתוכן כתבו.

לשאלתו האם להשתדל בדבר בוא בן אחיו שי' ומשפחתו לאה"ק ת"ו, מובן שנכון הדבר, אלא שלכל לראש צריך לברר האם מסכימים הם לזה. שהרי הכוונה לעשי' בהנ"ל באופן לעגאלי וצריך שיקבל הסכמתם. ואופני ההשתדלות יודעים בסביבתו, כי כמה וכמה עשו כהנ"ל והצליחו, וכמדומה שישנם גם משרדים המשתדלים בהאמור, ויודעים באיזה סגנון טוב יותר לנסח את הבקשה, והרי אין חכם כבעל הנסיון.

לכתבו בענין הסכסוך שלו, מובן שצריך לעשות כדעת עו"ד היודע לא רק החק הכתוב, כי אם - תגובת השופטים שהרי לפעמים זוהי המכריעה.

ויהי רצון שיעצוהו כטוב באמת, ויבשר טוב, והרי נמצאים בחודש אדר, שכל יום ויום נצטוונו להרבות בשמחה.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא נתקבל ממנו מכתב וידיעות, ויהי רצון שיהי' זה סימן שהכל בסדר, בענינים הכללים ובענינים הפרטים.

בטח מסר פ"ש כללית... וכן אודות מה שדברתי עמו בהנוגע למחנס הט' בפרט ולמדיונות... בכלל, שלפלא וגם מצער - על שאין נעשה כמעט מאומה בהנוגע להפצת המעינות, והרי מובן שלכל לראש עליו ודכוותי' הדבר מוטל, שהרי זכה ולמד כמה זמן בישיבת תומכי תמימים מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, אשר פעולות ודברי צדיקים קיימים לעד, וגם גזע צור מחצבתו מסייעתו,

אגרות קודש

ובודאי לדכותי האריכות בדבר אך למותר. פשיטא שאין כוונתי להטפת מוסר, כי אם לעורר ולעודד להפצה ולפעולות כגון האמור בכל המרץ הדרוש, וביחוד גדלה התמי' על העדר הנ"ל - בתקופה זו שכל העולם כולו ובחוגים הכי שונים דברו והפיצו עכ"פ נקודות מהמעיונות בקשר עם שנת המאמים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, ובכ"מ ממשיכים גם עתה בזה [ולדוגמא כאן בשבועות הבאים, ונעשה זה ע"י חוגים בלתי דתיים], והרי מזה כ"ש וק"ו בהנוגע לאלו ששייך להם הענין בפנימיות.

ויהי רצון שאתבשר טוב בכל האמור. וכנוסח דמגילות פורים [דמגילה נקראת* מתחיל מיום המחרת], ליהודים היתה אורה זו תורה, והרי ענין האורה הוא להאיר במקום שקודם לזה חסר הי'. ובפרט ע"פ תורת רבנו הזקן, דאורה לשון מפעיל, עיין שערי אורה בזה (בסוף הספר).

בכבוד ובברכה לפורים שמח ולבשו"ט.

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום 2/22, כשיכתוב גם שם האם של כל אחד שכותב אודותם (שכן הנוהג להזכיר בתפלה), יזכירום על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ולסגנון כתבו, עלי להעיר, הערה עיקרית, שמקור הברכות וההצלחה הוא בורא עולם ומנהיגו, ואל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה, והאדם רק יכול לעורר רחמים ולהתאמץ בתפלה וביחד עם זה להורות הדרך לזה הזקוק לברכה, ובסגנון חז"ל יפה תפלת החולה והנצרך לברכה, דרך תורתנו (מלשון הוראה) תורת חיים הוראה בחיים איך להתנהג בכדי לקבל ברכתו של נותן התורה הוא בורא עולם ומנהיגו, ומובן וגם פשוט שעליהם להתנהג בחיי היום יומים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהם נאמר וחי בהם, וככל שמוסיפים בזה - מתוסף בברכת השם יתברך בהמצטרך לאדם ולביתו.

ואם בתקופות שעברו עדיין הי' מקום לפלפול ולדרישת ראיות על הנ"ל, אין כל צורך בזה (לצערנו) בשנים אלו אשר כל אחד מבני ישראל המתהלך על פני אדמות - יאריך ה' שנותיהם של כאו"א בטוב ובנעימים - הוא אוד מוצל מאש, מגזירת השמדות הכי איומות, אשר בדרך הטבע לא הי' לזה מקום ח"ו. ובפרט אלו הנמצאים באה"ק ת"ו, וכידוע המצב בעת פלישת הגנרל ראמעל שעמד באלכסנדרי' של מצרים עם כל חילו, וק"ל.

מובן שאין כוונתי להטפת מוסר - כי אם בהנוגע לעתיד וכנ"ל להנהגה בחיי היום יומים, ורואים במוחש אשר כשמחליטים בתוקף המתאים להתנהג כן, הרי הקישורים - במציאות מועטים ופחותים מאשר שיערו מראש. ובלבד שלא יתרשמו מהעלמות והקישורים הרגילים בהתחלת כל ענין והנהגה, כמאמר כל התחלות קשות.

ואם כל האמור הוא בהנוגע לכל אחד ואחת, עאכ"כ בהנוגע לחינוך בנים ובנות, כידועה הדוגמא שהנוער והצעירים הם בדוגמת גרעין ושתיל אילן, אשר כל הטבה קלה בהם (ולהיפך - כל גרעון ושריטה קלה), יכולה להשפיע בממדים הכי חשובים כשיגדל לאילן עושה פרי, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ. ב.

במזכירות שלי אין כותבים אשכנזית, ולכן בא המכתב בלשון הקדש, אבל הוא יכול לכתוב גם באשכנזית כיון שקורא הנני שפה זו.

ב וְאַתָּה תִּצְוֶה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
שֵׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר
תָּמִיד כס"י: כא בְּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר
עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב
עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כס"י: ס כח א וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ
אֶת־אֶהְרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֱלֻעָזָר
וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן כס"י: ב וְעָשִׂיתָ בְּגָד־קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת: ג וְאַתָּה
תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאֲתִיו רוּחַ
חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־
לִי כס"י: ד וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן
וְאַפֹּדֶם וּמַעֲלִיל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵּן מִצָּנָפֶת וְאַבְנֵט
וְעָשׂוּ בְּגָד־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־

כ ואת תפקד ית בני ישראל
ויסבון לה משחא זיתא דכניא
כתישא לאנהרא לאדלקא
בוציניא תדירא: כא במשכן
זמנא מברא לפרכתא דעל
סהדותא יסדר יתה אהרן ובנוהי
מרמשא עד צפרא קדם יי קים
עלם לדריהון מן בני ישראל:
א ואת קרב לותך ית אהרן אחוך
ות בנוהי עמה מגו בני ישראל
לשמשא קדמי אהרן נדב
ואביהוא אלעזר ואיתמר בני
אהרן: ב ותעבד לבושי קודשא
לאהרן אחוך ליקר ולתשבחון:
ג ואת תמלל עם כל חכמי לבא
דאשלמית עמה רוח חכמתא
ויעבדון ית לבושי אהרן
לקדשותה לשמשא קדמי:
ד ואלין לבושיא די יעבדון
חושנא ואפודא ומעילא וכתונא
מרמצא מצנפתא והמינא
ויעבדון לבושי קודשא לאהרן

רש"י

שתהא דולקת מערב עד בקר, ושערו חכמים חצי
לוג ללילי טבת הארפין, וכן לכל הלילות, ואם
יותר אין בכך כלום: (א) ואתה הקרב אליך.
לאחר שתגמר מלאכת המשכן: (ג) לקדשו
לכהנו־לי. לקדשו, להכניסו בכהנה על ידי
הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון כהנה, שרות הוא,
שנטריא"ה בלע"ז: (ד) חשן. תכשיט כנגד הלב:
ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש), ולא מצאתי
בברייתא פרוש תבניתו. ולפי אומר לי שהוא חגור
לו מאחוריו, רחבו כרחב גב איש, כמין סינר
שקורין פרצינ"ט, שחוגרות השרות כשרוכבות על
הסוסים. כך מעשהו מלמטה, שנאמר: (שמואל ב
ו) "ודוד חגור אפוד בד". למדנו, שהאפוד חגורה
היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה,

(כ) ואתה תצוה. זך. בלי שמרים, כמו ששנינו
במנחות: (דף פו) 'מגרגרו בראש הזית וכו':
כתיית. הזיתים הנה כותש במכתשת ואינו טוחנן
בריחים, כדי שלא יהיה בו שמרים, ואחר שהוציא
טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן
השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר:
"כתיית למאור" ולא כתיית למנחות: להעלת נר
תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה
(שבת כא): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו
שאתה אומר (במדבר כח) "עולת תמיד" ואינה אלא
מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו)
"תמיד" ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה
בערב, אבל "תמיד" האמור בלחם הפנים משבת
לשבת הוא: (כא) מערב עד־בקר. תן לה מדתה,

לִי כִסִּי: ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת
וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַיָּשָׁן כִּסִּי: (ל) פ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת

אֲחוּף וּלְבִנוּהִי לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:
ה וְאֲנֹנִי יִסְבֹּן יָת דִּהֲבָא וְיָת
תְּכֵלָא וְיָת אֲרָגֻנָא וְיָת צִבְעָא זְהוּרִי
וְיָת בּוּצָא: ו וַיַּעֲבֹדוּן יָת אֹפֹדָא
דִּהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּנָא צִבְעָא זְהוּרִי

רש"י

אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר
המקראות, הרי פרושן פרקים, וישגה הקורא
בצורופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא
למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר
המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים
רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו
למטה מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם
ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על
פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן, כדי
להקיף ולחגור בו, והפתפות מחברות בחשב, אחת
לימין ואחת לשמאל מרחקות זו מזו שעור הבדלת
כתפים, מאחורי הכהן, לשני קצות רחבו של סינר,
וכשזוקקן, עומדות לו על שני כתפיו והן כמין
שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארפות כדי
שעור לזקקן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות
לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות
בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל,
והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי
עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני
קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל,
ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין,
וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין
במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן תלוי
במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי
טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וינגדם שתי
טבעות בשתי פתפות האפוד מלמטה בראשו
התחתון המחבר בחשב, וטבעות החשן, אל מול
טבעות האפוד, שוככים זה על זה ומרכסן בפתיל
תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא
תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד
ונבדל הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן תולעת
שני ושש משזר. חמשת מינים הללו שזורין בכל

שהרי נאמר: (ויקרא ח) "ויתן עליו את האפוד",
ואחר כך "ויחגר אותו בחשב האפוד", ותרגם
אונקלוס: 'בהמנן אפודא'. למדנו, שהחשב הוא
החגור והאפוד שם תכשיט לבדו, ואי אפשר לומר
שעל שם שתי הפתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי
נאמר שתי פתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם
לבד, והפתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך
אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד על
שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר: (שם)
"ויאפד לו בו". והחשב הוא חגור שלמעלה הימנו
והפתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי, שיש
ראיה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן "ודוד חגור
אפוד בד", 'פרדוט דבוץ'. ותרגם כמו כן:
"מעילים", פרדוטין, במעשה תמר אחות
אבשלום: (שמואל ב יג) "כי כן תלבשן בנות המלך
הבתולות מעילים": ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן
הפתנת, אלא שהפתנת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי
חלוק העליון: תשבץ. עשוין משבצות לנוי,
והמשבצות הם כמין גמות העשויות בתכשיטי
זהב, למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו
שנאמר באבני האפוד: "מוסבות משבצות זהב",
ובלע"ז קוראין אותו קשטון"ש: מצנפת. כמין
כפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר
קורא להם 'מגבעות' ומתרגמין כובעין (עיין יומא
כה): ואבנט. היא חגורה על הפתנת, והאפוד היא
חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן:
"ויתן עליו את הפתנת ויחגר אותו באבנט וילבש
אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד": בגדיי
קדש. מתרומה המקדשת לשמי, יעשו אותם:
(ה) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים,
יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת,
לעשות מהן את הבגדים: (ו) ועשו את האפוד.

וּאֶרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה
 חֹשֶׁב כִּסִּי: וְשְׁתֵּי כִתְפֵת חִבְרוֹת יִהְיֶה-לּוֹ אֶל-
 שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָה כִּסִּי: ח וְחֹשֶׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר
 עָלָיו כַּמַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאֶרְגָּמָן
 וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כִּסִּי: ט וְלִקְחֹת אֶת-
 שְׁתֵּי אֲבָנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחֲתָ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ישראל) שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֲבֹן
 הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל-
 הָאֲבֹן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם כִּסִּי: יא מַעֲשֶׂה חֲרָשׁ

רש"י

וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש, שנאמר
 (יחזקאל מד): "לא יחגרו ביצע", אין חגורין במקום
 זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתיניהם,
 אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי
 כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב,
 ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך
 מחברם: (ח) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו הוא
 מאפדו ומתקנהו לפהו ומקשטו: אשר עליו.
 למעלה בשפת הסינר, היא החגורה: כמעשהו.
 באריגת הסינר, מעשה חושב ומחמשת מינים, כך
 אריגת החשב, מעשה חושב ומחמשת המינים:
 ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד
 ויחברנו: (י) כתולדותם. כסדר שנולדו: ראובן,
 שמעון, לוי, יהודה, דן ונפתלי על האחת. ועל
 השניה: גד ואשר, יששכר, זבולן, יוסף, ובנימין
 מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות
 בכל אחת ואחת: (יא) מעשה חרש אבן. מעשה
 אמן של אבנים. 'חרש' זה, דבוק הוא לתיבה
 שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן:
 (ישעיה מד) "חרש עצים נטה קו", חרש של עצים,
 וכן: (שם יב) "חרש ברזל מעצד", כל אלה דבוקים
 ופתוחים: פתוחי חתם. כתרגומו: כתב מפרש
 בגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן כמו

ובין שזיר עובד אמן: ז תרתין
 בתפין מלפפן יהון לה על תרין
 סטרוהי ויתלפף: ח והמן
 תקונה די עלוהי כעובדוהי מנה
 יהי דהבא תכלא וארגנא וצבע
 זהורי ובין שזיר: ט ותסב ית
 תרתין אבני בורלא ותגלוף
 עליהן שמחת בני ישראל:
 י שתא משמההון על אבנא
 חדא וית שמחת שתא דאשתארו
 על אבנא תניתא כתולדתהון:
 יא עובד אמן אבן טבא כתב

חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים
 וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן: חוט של זהב
 עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש
 חוטין של ארגמן וכן תולעת שני, וכן בשש. שכל
 המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל
 אחד ואחד, ואחר כך שזור את כלם כאחד, נמצא
 חוטן כפול עשרים ושמונה, וכן מפרש במסכת
 יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי
 הזהב, וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב)
 בתוף התכלת ובתוף הארגמן וגו'". למדנו, שחוט
 של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חשב. כבר
 פרשתי שהיא אריגת שתי קירות, שאין צורת שני
 עבריה דומות זו לזו: (ז) שתי כתפת וגו'. הסינר
 מלמטה וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו
 מלמעלה, דגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו
 מחברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות
 רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי
 כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי
 חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו,
 שאין נופלות, כמו שמפרש בענין, והיו זקופות
 והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות
 בהן, אחת בכל אחת: אל-שני קצותיו. אל רחבו
 של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן,

אֲבֹן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זֶהָב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּסִּי: יב וְשִׁמַּתְּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבִי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי
כְּתָפָיו לְזָכָרֹן כִּסִּי: ס (ע"ב בחול) שְׁנֵי יג וְעָשִׂיתָ
מִשְׁבָּצֹת זֶהָב כִּסִּי: יד וְשִׁתִּי שְׂרָשֶׁרֶת זֶהָב טָהוֹר
מִגְבֵּלֶת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה
אֶת־שְׂרָשֶׁרֶת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבָּצֹת כִּסִּי: ס
טו וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֵשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה
אֹפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְיֵשׁ מִשֹּׁר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כִּסִּי: טז רְבֹעַ יִהְיֶה

רש"י

שְׂרָשֶׁרֶת וְלֹא צֹאֵת קְבִיעוֹתָן. וְאֵין "תַּעֲשֶׂה"
הָאֹמֶר כָּאֵן לְשׁוֹן צוּרִי, וְאֵין "וְנִתְּתָה" הָאֹמֶר כָּאֵן
לְשׁוֹן צוּרִי, אֲלֵא לְשׁוֹן עֲתִיד, כִּי בִפְרָשֶׁת הַחֹשֶׁן
חֹזֵר וּמִצְוֵהוּ עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוֹתָן, וְלֹא נִכְתָּב
כָּאֵן אֲלֵא לְהוֹדִיעַךָ מִקְצַת צִרְף הַמִּשְׁבָּצוֹת שֶׁצִּוְהָ
לַעֲשׂוֹת עִם הָאֹפֶד. וְכָתָב לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ,
הַמִּשְׁבָּצוֹת הֵלֵלוּ יִזְקְקוּ לָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה שְׂרָשֶׁרֶת
מִגְבֵּלֶת עַל הַחֹשֶׁן, תִּתְּנֶם עַל הַמִּשְׁבָּצוֹת הֵלֵלוּ:
(טו) חֹשֶׁן מִשְׁפָּט. שֶׁמִּכְפָּר עַל קִלְקוּל הַדִּין. דְּכָר
אַחֵר: מִשְׁפָּט, שֶׁמִּכְבֵּר דְּכָרִיו וְהַבְּטָחָתוֹ אֲמֵת,
דְּרִישׁנִימ"ט בְּלַע"ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מִשְׁמֵשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת:
דְּכָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וְגַמֵּר הַדִּין וְעָנֵשׁ הַדִּין, אִם
עָנֵשׁ מִיָּתָה, אִם עָנֵשׁ מִכּוֹת, אִם עָנֵשׁ מִמוֹן. וְזֶה,
מִשְׁמֵשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּכָרִים, שֶׁמִּפְרָשׁ וּמִכְבֵּר דְּכָרִיו:
כַּמַּעֲשֶׂה אֹפֶד. מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב וּמַחְמֶשֶׁת מִיָּנִין:
(טז) זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ. כְּפֹל וּמִטָּל לוֹ לְפָנָיו
כִּנְגֵד לְבֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן", תְּלוּי
בְּכְתָפוֹת הָאֹפֶד הַבָּאוֹת מֵאַחֲרָיו עַל כְּתָפָיו,

שְׂרָשֶׁרֶת חֹתְמֵי טַבָּעוֹת, שֶׁהֵם לְחֹתֶם אֲגָרוֹת כְּתָב
נֶכֶד וּמִפְרָשׁ: עַל־שְׁמֹת. כְּמוֹ בְּשִׁמּוֹת: מִסִּבַּת
מִשְׁבָּצוֹת. מִקְפּוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבָּצוֹת זֶהָב,
שֶׁעוֹשֶׂה מוֹשֵׁב הָאֲבֹן בְּזֶהָב, כְּמִין גָּמָא לְמִדַּת הָאֲבֹן
וּמִשְׁקָעָה בְּמִשְׁבָּצוֹת. נִמְצְאוֹת הַמִּשְׁבָּצֹת סוֹכְכֹת אֶת
הָאֲבֹן סָבִיב וּמִמְכַּר הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּכְתָפוֹת הָאֹפֶד:
(יב) לְזָכָרֹן. שֶׁיֵּהָא רוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם:
(יג) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצֹת. מַעוּט מִשְׁבָּצוֹת, שְׁתֵּים,
וְלֹא פָרַשׁ לָךְ עֲתָה בִפְרָשָׁה זֹ, אֲלֵא מִקְצַת צִרְפָּן,
וּבִפְרָשֶׁת הַחֹשֶׁן גֹּמֵר לָךְ פְּרוּשָׁן: (יד) שְׂרָשֶׁרֶת
זֶהָב. שֶׁלְשָׁלוֹת: מִגְבֵּלֶת. לְסוֹף גְּבוּל הַחֹשֶׁן
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם: מַעֲשֶׂה עֶבֶת. מַעֲשֶׂה קָלִיעַת חוּטִין
וְלֹא מַעֲשֶׂה נִקְבִּים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין
לְבוֹרוֹת, אֲלֵא כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְעֶרְדְּסָקְאוֹת, שֶׁקוֹרִין
אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (בִּיצָה כב): וְנִתְּתָה אֶת שְׂרָשֶׁרֶת. שֶׁל
עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוּיֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבָּצוֹת
הֵלֵלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צֹאֵת עֲשִׂיתָן שֶׁל

זֶרְתָּא אַרְבֵּה וְזֶרְתָּא פְתִיחַ:
 י' וְתִשְׁלַם בֵּה אֲשֵׁלְמוֹת אֲבָנָא
 אַרְבַּעַּא סְדִרִין אֲבָן טָבָא סְדָרָא
 קְדָמָא סְמָקוֹ יִרְקוֹן וּבִרְקוֹן סְדָרָא
 חֹד: יח וְסְדָרָא תְּנִינָא אֲזַמְרָגְדִין
 וְשִׁבְזִיז וְסִבְהִלוֹם: יט וְסְדָרָא
 תְּלִיתָא קִנְיִרִי טְרָקְנָא וְעִין
 עֲגֻלָּא: כ וְסְדָרָא רִבְעָא כְּרוֹם
 יָמָא וּבוֹרְלָא וּפְנִטְרִי מְרַמְצִין
 דְּדִהֵב יְהוֹן בְּאֲשֵׁלְמוֹתֵהוּן:
 כא וְאֲבָנִיא יְהוֹן עַל שְׁמֵהּ בְּנִי
 יִשְׂרָאֵל תְּרִי עֶסְרִי עַל שְׁמֵהּ תִּהְיוֹן
 כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלּוֹף דְּעֻזָּא גְבִיר
 עַל שְׁמֵהּ תִּהְיוֹן לְתִרִין עֶסְרִי
 שְׁבַטִין: כב וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תְּכִין מִתְחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּהֵב
 דְּכִי: כג וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תְּרִינִין עֻזָּן דְּדִהֵב וְתִתֵּן יָת תְּרִינִין
 עֻזָּתָא עַל תְּרִין סְטִירִי חוֹשְׁנָא:
 כד וְתִתֵּן יָת תְּרִינִין גְּדִילִין דְּדִהֵב

כָּפֹל זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רָחֲבּוֹ כִּסְ"י: י' וּמִלֵּאת בּוֹ
 מִלֵּאת אֲבָן אַרְבַּעַּה טִוְרִים אֲבָן טוֹר אָדָם
 פְּטִדָה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד כִּסְ"י: יח וְהַטּוֹר
 הַשֵּׁנִי נִפְךְ סְפִיר וְיֵהֱלֵם: יט וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי
 לִשְׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: כ וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי
 תְּרִישִׁישׁ וְשֵׁהֶם וְיִשְׁפֹּה מִשְׁבָּצִים זֶה־בִּי וְהִיוּ
 בְּמִלּוֹאתֵם כִּסְ"י: כא וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל־שְׁמוֹת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמוֹת פְּתוּחִי
 חוֹתֵם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לִשְׁנֵי עֶשֶׂר
 שְׁבָטִי כִסְ"י: כב וְעֲשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֵׁת גְּבֻלָּת
 מַעֲשֶׂה עֶבֶת זֶה־בִּי טָהוֹר כִּסְ"י: כג וְעֲשִׂיתָ עַל־
 הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זֶה־בִּי וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי
 הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן כִּסְ"י: כד וְנָתַתָּה

רש"י

וְאִף שְׁרָשֻׁרוֹת פֶּתֶר מִנְחָם בֶּן סֵרוּק לְשׁוֹן שְׁרָשִׁים,
 וְאָמַר שְׁהַרִ"שׁ יִתְּרָה כְּמוֹ מ"ם שְׁבָשֶׁלֶשׁ וּמ"ם
 שְׁבָרִיקָם. וְאִינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֲלֵא שְׁרָשֵׁרֶת
 בְּלִשׁוֹן עִבְרִית כְּשֶׁלְשֶׁלֶת בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: גְּבֻלָּת. הוּא
 מִגְבֻּלוֹת הָאָמֹר לְמַעֲלָה, שֶׁתִּתְקַעַם בְּטַבָּעוֹת שִׁיָּהוּ
 בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן, וְכָל גְּבּוֹל לְשׁוֹן קָצָה, אֲשׁוּמִי"ל
 בְּלַע"ז: מַעֲשֶׂה עֶבֶת. מַעֲשֶׂה קְלִיעָה: (כג) עַל
 הַחֹשֶׁן. לְצִרְף הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבֵּץ בּוֹ, וְלֹא יִתְכַּן
 לוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלַת עֲשִׂיתָן עָלָיו, שָׂאֵם בֶּן מִהוּ
 שְׁחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת", וְהֵלֵא
 כְּכֹר נִתּוּנִים בּוֹ? הִנֵּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא:
 'וְעֲשִׂיתָ עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זֶה־בִּי! וְאִף
 בְּשְׁרָשֻׁרוֹת צִרְף אֶתֶּה לְפֶתֶר בֶּן: עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן. לְשְׁתֵּי פָאוֹת שְׁכָנָגְד הַצָּוָאר, לְיָמִינִית
 וּלְשְׁמָאלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתָפוֹת הָאֶפֶד:
 (כד) וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֶבֶתֶת הַזֶּה־בִּי. הֵן הֵן

וְנִקְפָּלוֹת וְיִוָּרְדוֹת לְפָנָיו מַעֲט, וְהַחֹשֶׁן תְּלוּי בִּהְיוֹן
 בְּשְׁרָשֻׁרוֹת וְטַבָּעוֹת, כְּמוֹ שְׁמִפְרֶשׁ בְּעֻזָּן:
 (יז) וּמִלֵּאת בּוֹ. עַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת גְּמוֹת
 הַמִּשְׁבָּצוֹת הַמִּתְקַנּוֹת לָהֶן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן
 מִלּוֹאִים: (כ) מִשְׁבָּצִים זֶה־בִּי. יְהִיו הַטּוֹרִים
 בְּמִלּוֹאתֵם, מִקְפִּים מִשְׁבָּצוֹת זֶה־בִּי בְּעֶמֶק שְׁעוֹר
 שִׁיתְּמַלֵּא בְּעֶבֶי הָאֲבָן, זֶהוּ לְשׁוֹן בְּמִלּוֹאוֹתֵם,
 כְּשֶׁעוֹר מְלוּי עֶבֶין שֶׁל אֲבָנִים יְהִיָּה עֶמֶק
 הַמִּשְׁבָּצוֹת, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: (כא) אִישׁ
 עַל־שְׁמוֹ. כְּסִדֵּר תּוֹלְדוֹתֵם, סְדֵר הָאֲבָנִים: אָדָם
 לְרֵאוּבֵן, פְּטִדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֶם: (כב) עַל
 הַחֹשֶׁן. בְּשִׁבְלִי הַחֹשֶׁן, לְקַבֵּץ בְּטַבָּעוֹתָיו, כְּמוֹ
 שְׁמִפְרֶשׁ לְמִטָּה בְּעֻזָּן: שְׁרָשֵׁת. לְשׁוֹן שְׁרָשִׁי אֵילָן
 הַמֵּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהֶאֱחֹז וּלְהִתְקַע בְּאַרְץ. אִף אֵלוֹ
 יְהִיו מֵאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שְׁבָהֶם יְהִיָּה תְלוּי בְּאֶפֶד, וְהֵן
 שְׁתֵּי שְׁרָשֻׁרוֹת הָאָמֹרוֹת לְמַעֲלָה, בְּעֻזָּן הַמִּשְׁבָּצוֹת.

על תרין עזקתא לסטרי חושנא:
 כה וית תרתין גדילן דעל תרתין
 סטרוהי תתן על תרתין מרמצתא
 ותתן על כתפי אפודא לקבל
 אפוחי: כו ומעבד תרתין עזקן
 דדחב ותשוי יתהון על תרין
 סטרי חושנא על ספתה די
 לעברא דאפודא מלגיו:
 כז ומעבד תרתין עזקן דדחב
 ותתן יתהון על תרתין כתפי
 אפודא מלרע מלקבל אפוחי
 לקבל בית לופי מעלוי להמן

אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטְּבָעֹת
 אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן כֹּה׃ וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי
 הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמְּשָׁבְצוֹת וְנִתְּתָהּ
 עַל־כְּתָפוֹת הָאֹפֹד אֶל־מוֹל פָּנָיו כֹּה׃ וְעָשִׂיתָ
 שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן עַל־שַׁפְּתָיו אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֹפֹד
 בֵּיתָהּ כֹּה׃ וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְנִתְּתָהּ
 אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֹפֹד מִלְּמַטָּה מִמוֹל
 פָּנָיו לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב

רש"י

ולשׁמאל: על שפּתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֶבֶר הָאֹפֹד בֵּיתָהּ.
 הרי לך שני סימנין: האחד שיתגם בשני קצוות של
 תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד
 האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על
 מתניו, ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן
 שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר:
 "בֵּיתָהּ", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב
 האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על
 מתניו וקצת כרסו מכאן ומכאן, עד כנגד קצות
 החשן, וקצותיו שזוככין עליו: (כו) על שתי
 כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות
 בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו
 כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה
 ליתן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא
 שנאמר: "לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ", סמוך למקום חבורן
 באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת
 לעמַת החגורה, ואלו נתונים מעט בגבה זקיפת
 הכתפות, הוא שנאמר: "מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֹפֹד",
 והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן
 הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל
 לימין ולשמאל שלא יהא תחתית החשן הולך
 לפנים וחוזר לאחור ונוקש על כרסו, ונמצא מיִשֵּׁב
 על המעיל יפה: ממוֹל פָּנָיו. בעבר החיצון:

"שרשת גבלת" הכתובות למעלה, ולא פרש מקום
 קבוען בחשן. עכשו, מפרש לך שיהא תוחב אותן
 בטבעות, ותרע לך שהן הן הראשונות, שהרי
 בפרשת "אלה פקודי" לא הכפלו: (כה) וְאֵת
 שְׁתֵּי קְצוֹת. של שתי העבותות, ב' ראשיהם של
 כל אחת ואחת: תתן על־שְׁתֵּי הַמְּשָׁבְצוֹת. הן הן
 הכתובות למעלה, בין פרשת החשן ופרשת
 האפוד, ולא פרש את צרכן ואת מקומן. עכשו,
 מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחתונות
 בטבעות החשן, לימין ולשמאל אצל הצואר, שני
 ראשי שרשרות: הימנית תוקע במשבצות של ימין,
 וכן בשל שמאל, שני ראשי שרשרות השמאלית:
 וְנִתְּתָהּ. המשבצות: על כתפות האפוד. אחת בזו
 ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את
 החשן שלא יפל ובהן הוא תלוי. ועדין שפת החשן
 התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו, ואינה
 דבוקה לו יפה, לכך הצרך עוד ב' טבעות
 לתחתיתו כמו שמפרש והולך: אֶל מוֹל פָּנָיו. של
 אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי
 המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא
 קרוי מוֹל פָּנָיו של אפוד, כי אותו עבר שאינו
 נראה, אינו קרוי פנים: (כו) על שני קצות
 החשן. הן שתי פאותיו התחתונות, לימין

הַאֲפֹד כִּי: כח וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כתיב מטבעתו
מִטְּבַעֲתָיו אֶל־טִבְעַת הַאֲפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת
לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הַאֲפֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל
הַאֲפֹד כִּי: כט וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת־שָׂמֹת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: לו וְנָתַתָּ אֶל־
חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים וְהָיוּ
עַל־לֵב אֹהֶרֶן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן
אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבָבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד כִּי: ס שְׁלִישִׁי לֹא וְעָשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵל הַאֲפֹד
כָּלִיל תְּכֵלֶת כִּי: לב וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ
שָׂפָה יְהִי לָפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אוֹרֶג כְּפִי
תַּחְרָא יְהִי־לֹו לֹא יִקְרַע כִּי: לד וְעָשִׂיתָ עַל־
שׁוּלְיוֹ רִמְנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

אֲפֹדָא: כח וַיִּחְדֹּן יֵת חוֹשָׁנָא
מִעֲזָקְתָּהּ לְעִזְקָתָא דְּאֲפֹדָא
בְּחוּטָא דְּתַכְלֵתָא לְמַהֲוִי עַל הַמֶּנֶן
אֲפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשָׁנָא מֵעַלְיוֹ
אֲפֹדָא: כט וַיִּטּוֹל אֹהֶרֶן יֵת
שְׂמָהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן דִּינָא
עַל לְבָבָה בְּמַעְלָה לְקוּדְשָׁא
לְדוֹכְרָנָא קָדָם יֵי תְדִירָא: ל וְתַתֵּן
בְּחֹשֶׁן דִּינָא יֵת אוּרִיָּא וְיֵת תָּמִיָּא
וְיִהְיוּ עַל לְבָא דְּאֹהֶרֶן בְּמַעְלָה
קָדָם יֵי וַיִּטּוֹל אֹהֶרֶן יֵת דִּינָא דְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל לְבָבָה קָדָם יֵי תְדִירָא:
לא וְתַעֲבֹד יֵת מַעֲלֵלָא דְּאֲפֹדָא
גְּמִיר תְּכֵלָא: לב וְיִהִי פּוּם רִישָׁה
כְּפִיל לְגִנָּה תּוֹרָא יְהִי מִקְּרָה
לְפּוּמָה סְחוּר סְחוּר עוֹבֵד מַחִי
כְּפּוּם שְׁרִינָן יְהִי לָהּ לֹא יִתְבָּזַע:
לג וְתַעֲבֹד עַל שִׁפּוּלוֹהִי רִמְוִנֵי
תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵה זְהוּרֵי עַל

רש"י

אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. דָּבָר שֶׁהֵם נִשְׁפָּטִים
וְנוֹכְחִים עַל יְדוֹ, אִם לַעֲשׂוֹת דָּבָר אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת.
וּלְפִי הַמִּדְרָשׁ אֲגִידָה שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל מַעֲוִיֹּת הַדִּין,
נִקְרָא מִשְׁפָּט עַל שֵׁם סְלִיחַת הַמִּשְׁפָּט: (לא) אֶת־
מַעֲלֵל הַאֲפֹד. שֶׁהַאֲפֹד נָתַן עָלָיו לְחִגּוּרָה: כָּלִיל
תְּכֵלֶת. כָּלוּ תְּכֵלֶת, שָׂאִין מִן אַחֵר מַעֲרֹב בּוֹ:
(לב) וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ. פִּי הַמַּעֲלֵל בְּגִבָּהּ, הוּא
פְּתִיחַת בֵּית הַצֹּאֵר: בְּתוֹכוֹ. כְּתִירוֹמוֹ: "כְּפִיל
לְגִנָּה", כְּפוּל לְתוֹכוֹ, לְהִיּוֹת לוֹ לְשָׂפָה כְּפִילָתוֹ,
וְהָיָה מַעֲשֵׂה אוֹרֶג וְלֹא בְּמַחַט: כְּפִי תַּחְרָא. לְמַדְנֹה,
שֶׁהַשְּׁרִיזִים שָׁלְחָם פִּיהֶם כְּפוּל לְתוֹכָן: לֹא יִקְרַע.
כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַע, וְהַקּוֹרְעוֹ עוֹבֵר בְּלֹא, שֶׁזֶה מִמְּנֵן
לְאוּיִן שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכֵן: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן", וְכֵן "לֹא
יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ", הַנֶּאֱמָר בְּכַדֵּי הָאָרוֹן: (לג) רִמְנֵי.
עֲגָלִים וְחִלּוּלִים הָיוּ כְּמִין רִמּוֹנִים הַעֲשׂוּיִים כְּבִיצַת

(כח) וַיִּרְכְּסוּ. לְשׁוֹן חִבּוּר, וְכֵן (תהלים לא)
"מִרְכְּסֵי אִישׁ", חִבּוּרֵי חֲבָלֵי רֶשָׁעִים, וְכֵן (ישעיה מד)
"וְהִרְכְּסִים לְבָקְעָה", הָרִים הַסְמוּכִים זֶה לָזֶה, שְׂאִי
אֶפְשָׁר לִירֹד לְגִיא שְׁבִינִיָּהֶם אֲלָא בְּקֶשִׁי גָדוֹל,
שֶׁמִּתּוֹף סְמִיכָתָן הִגִּיא זְקוּפָה וְעִמְקָה, יְהִיו לְבָקְעַת
מִישׁוֹר וְנוֹחָה לִילָף: לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הַאֲפֹד.
לְהִיּוֹת הַחֹשֶׁן דְּבוֹק אֶל חֹשֶׁב הַאֲפֹד: וְלֹא יִזַּח.
לְשׁוֹן נִתּוּק, וְלְשׁוֹן עֲרָכִי הוּא, כְּדָבָרֵי דּוֹנָשׁ בֶּן
לְכָרִט: (ל) אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים. הוּא כְּתֹב
שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שֶׁהָיָה נוֹתֵנוּ בְּתוֹף כְּפִלֵי הַחֹשֶׁן שֶׁעַל
יְדוֹ הוּא מֵאִיר דְּבָרֵינוּ, וּמִתְמָם אֶת דְּבָרֵינוּ (יומא עג).
וּבְמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הָיָה הַחֹשֶׁן, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְכַהֵן גָּדוֹל
לְהִיּוֹת מַחֲסֵר בְּגָדִים, אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה
בְּתוֹכוֹ, וְעַל שֵׁם אוֹתוֹ הַכְּתֹב הוּא קְרוֹי מִשְׁפָּט,
שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כז): "וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאוּרִים":

שִׁפּוּלוּהִי סָחֹר סָחֹר וְזָגִין
 דְּדִהְבָּא בִּינְהוֹן סָחֹר סָחֹר:
 לֹד זָגָא דְדִהְבָּא וְרִמּוֹנָא זָגָא
 דְּדִהְבָּא וְרִמּוֹנָא עַל שִׁפּוּלִי
 מְעִילָא סָחֹר סָחֹר: לֹה וְיֵהִי עַל
 אֶהְרֹן לְשִׁמְשָׁא וְיִשְׁתַּמַּע קִלְהָ
 בְּמַעֲלָה לְקוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ
 וּבְמַפְקָה וְלֹא יָמוּת: לוֹ וְתַעֲבֹד
 צִיצָא דְדִהְבָּא דְכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי
 כְּתֹב מִפְּרֵשׁ קֹדֶשׁ לִי: לוֹ וְתִשּׁוּי
 יְתֵה עַל חוּטָא דְתַכְלָתָא וְיֵהִי עַל
 מְצַנְפָּתָא לְקַבֵּל אִפִּי מְצַנְפָּתָא
 יְהִי: לֹה וְיֵהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי
 דְּאֶהְרֹן וְיִטּוֹל אֶהְרֹן יֵת עֹנִית
 קוּדְשִׁיא דִּי יְקֻדְשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְכָל מִתְנַת קוּדְשִׁיהוֹן וְיֵהִי עַל

עַל־שׁוּלֵיו סָבִיב וּפְעֻמָּי זֶהָב בְּתוֹכֶם
 סָבִיב רַשׁׁי: לֹד פְּעֻמָּן זֶהָב וְרִמּוֹן פְּעֻמָּן זֶהָב וְרִמּוֹן
 עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב רַשׁׁי: לֹה וְיֵהִי עַל־אֶהְרֹן
 לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי
 יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת רַשׁׁי: ס לוֹ וְעֲשִׂיתָ צִיצִין
 זֶהָב טָהוֹר וּפִתְחֹתָ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ
 לַיהוָה רַשׁׁי: לוֹ וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל־פֶּתִיל תְּכֵלֶת
 וְיֵהִי עַל־הַמְצַנֶּפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמְצַנֶּפֶת
 יְהִי רַשׁׁי: לֹה וְיֵהִי עַל־מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן
 אֶת־עֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְכָל־מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְיֵהִי עַל־מִצְחוֹ תָמִיד

רַשׁׁי

מֵאַחֲרֵי הָעֶרֶף שֶׁלִּשְׁתֵּן, וְנִמְצְאוּ בֵּין אֶרֶץ הַטֶּס
 וּפְתִילֵי רִאשִׁיו, מְקִיפִין אֶת הַקֹּדֶקֶד, וּפְתִיל הָאֲמָצְעִי
 שֶׁבְּרָאשׁוֹ קָשׁוּר עִם רִאשֵׁי הַשָּׁנִים וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי
 רֹחַב הָרֹאשׁ מְלַמְעֵלָה. נִמְצָא עֲשׂוּי כְּמִין כּוֹבַע, וְעַל
 פְּתִיל הָאֲמָצְעִי הוּא אוֹמֵר "וְהָיָה עַל הַמְצַנֶּפֶת",
 וְהָיָה נוֹתֵן הַצִּיצִין עַל רֹאשׁוֹ כְּמִין כּוֹבַע עַל הַמְצַנֶּפֶת,
 וְהַפְּתִיל הָאֲמָצְעִי מְחִזִּיקוֹ שְׂאִינוֹ נוֹפֵל, וְהַטֶּס תְּלוּי
 בְּנֶגֶד מִצְחוֹ, וְנִתְקַיְּמוּ כָּל הַמְקִרְאוֹת: פְּתִיל עַל
 הַצִּיצִין, וְצִיצִין עַל הַפְּתִיל וּפְתִיל עַל הַמְצַנֶּפֶת
 מְלַמְעֵלָה: (לח) וְנִשָּׂא אֶהְרֹן. לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאִם
 עַל פִּי כֵן אֵינוֹ זֶה מִמְשָׁמְעוֹ: אֶהְרֹן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁאָה
 שֶׁל עֹן. נִמְצָא מְסַלֵּק הָעֹן מִן הַקֹּדְשִׁים: אֶת־עֹן
 הַקֹּדְשִׁים. לְרִצּוֹת עַל הָדָם וְעַל הַחֶלֶב שֶׁקָּרְבוּ
 בְּטִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁשְּׂנִינוּ (מִנְחוֹת כה): אִי זֶה עֹן הוּא
 נוֹשֵׂא? אִם עֹן פְּגוּל, הֲרִי כְּכֹר נֶאֱמַר: "לֹא יִרְצָה".
 וְאִם עֹן נוֹתֵר, הֲרִי נֶאֱמַר: "לֹא יִחַשֵׁב". וְאִין לוֹמֵר
 שֶׁיִּכְפֹּר עַל עֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהֲרִי "עֹן
 הַקֹּדְשִׁים" נֶאֱמַר, וְלֹא עֹן הַמְקַרְיָבִים, הָאֵינוֹ
 מְרֻצָּה, אֲלֵא לְהַכְשִׁיר הַקֶּרֶבֶן: וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ
 תָמִיד. אִי אֶפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁיֵּהִי עַל מִצְחוֹ תָמִיד,

תְּרַנְגֵּלֶת: וּפְעֻמָּי זֶהָב. זָגִין עִם עֹבְדִים שֶׁבְּתוֹכֶם:
 בְּתוֹכֶם סָבִיב. בִּינְיָהֶם סָבִיב, בֵּין שְׁנֵי רִמּוֹנִים
 פְּעֻמָּן אֶחָד דְּבוּק וְתְלוּי בְּשׁוּלֵי הַמַּעִיל:
 (לד) פְּעֻמָּן זֶהָב וְרִמּוֹן וְגו'. פְּעֻמָּן זֶהָב, וְרִמּוֹן
 אֲצִלּוֹ: (לה) וְלֹא יָמוּת. מְכַלֵּל לֹאֹ אֶתָּה שׁוֹמֵעַ
 הֵן: אִם יֵהִיו לוֹ, לֹא יִתְחַיֵּב מִיתָה. הָאֵם יִכְנָס
 מִחֹסֶר אֶחָד מִן הַבְּגָדִים הַלֵּלוֹ, חַיֵּב מִיתָה בִּיְדֵי
 שָׁמַיִם: (לו) צִיצִין. (סוכה ה) כְּמִין טָס שֶׁל זֶהָב
 הָיָה, רֹחַב שְׁנֵי אֲצִבְעוֹת, מְקִיף עַל הַמִּצַּח מֵאֲזֵן
 לְאֲזֵן: (לז) עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא
 אוֹמֵר (שְׁמוֹת לט): "וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת", וְעוֹד
 פְּתִיב כָּאן: "וְהָיָה עַל הַמְצַנֶּפֶת", וְלִמְשָׁה הוּא
 אוֹמֵר: "וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן", וּבִשְׁחִיטַת קֹדְשִׁים
 (זבחים יט), שְׂנִינוּ: 'שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאָה בֵּין צִיצִין
 לְמְצַנֶּפֶת - שֶׁשֵּׁם מִנִּיחַ תְּפִלִּין'. לְמַדְנוּ, שֶׁהַמְצַנֶּפֶת
 לְמַעַלָּה בְּגִבֵּה הָרֹאשׁ, וְאֵינָה עֲמָקָה לְהַכְנִס בָּהּ כָּל
 הָרֹאשׁ עַד הַמִּצַּח, וְהַצִּיצִין מְלַמְשָׁה וְהַפְּתִילִים הֵיוּ
 בְּנִקְבִים וְתְלוּיִין בּוֹ בְּשְׁנֵי רִאשִׁים, וּבְאֲמָצְעוֹ שִׁשָּׁה.
 בְּג' מְקוֹמוֹת הָלָלוּ פְּתִיל מְלַמְעֵלָה, אֶחָד מִבְּחוּץ
 וְאֶחָד מִבְּפָנִים בְּנִגְדוֹ, וְקוֹשֶׁר רִאשֵׁי הַפְּתִילִים

לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי: לט וְשִׁבְצָתָּ הַכְּתָנֹת
 שֵׁשׁ וְעֵשִׂיתָ מְצֻנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה
 מַעֲשֶׂה רָקִים כִּסִּי: מ וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְּתָנֹת
 וְעֵשִׂיתָ לָהֶם אֲבִיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת כִּסִּי: מא וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־
 אֶהְרֹן אֶחִיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם
 וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי כִסִּי:
 מב וְעֵשִׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד לְכִסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוּהָ
 מִמַּתָּנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ כִסִּי: מג וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן
 וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם
 אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן
 וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו כִּסִּי: ס
 רביעי כט א וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר

בית עינוהי תדירא לרענא להון
 קדם יי: לט ותרימין כתונא בוצא
 ותעבד מצנפתא דבוצא והמינא
 תעבד עובד ציר: מ ולבני אהרן
 תעבד כתונין ותעבד להון המנין
 וכובעין תעבד להון ליקר
 ולתשבחון: מא ותלבש יתהון ית
 אהרן אחוד וית בנוהי עמה
 ותריב יתהון ותקרב ית קרבנהון
 ותקדש יתהון וישמשון קדמי:
 מב ועבד להון מכנסין דבויץ
 לכסאה בשר עריתא מחרצן ועד
 ירפן יהון: מג ויהון על אהרן
 ועל בנוהי במעלהון למשפן
 זמנא או במקרבהון למדבחא
 לשמשא בקודשא ולא יקבלון
 חובא וימותון קים עלם לה
 ולבנוהי בתרוהי: א ודין פתגמא
 די תעבד להון לקדשא יתהון
 לשמשא קדמי סב תור חד בר

רש"י

המשחה: ומלאה את ידם. כל מלוי ידים, לשון
 חנוף הוא, כשהוא נכנס לדבר להיות מחזק בו
 מאותו יום והלאה, ובלשון לע"ז, כשמינין אדם
 על פקידת דבר נותן השליט בידו בית יד של עור,
 שקורין גוואנט"ו (האנדשו"ה), ועל ידו הוא מחזיקו
 בדבר, וקורין לאותה מסירה ווירסטי"ר והוא מלוי
 ידים: (מב) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי־
 בד. הרי ח' בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן
 הדיוט: (מג) והיו על־אהרן. כל הבגדים האלה
 על אהרן הראויין לו: ועל־בניו. האמורים בהם:
 בבאם אל־אהל מועד. להיכל, וכן למשכן: ומתו.
 הא למדת, שהמשמש מחסר בגדים במיתה: חקת־
 עולם לו. כל מקום שנאמר: "חקת עולם", הוא
 גזרה מיד ולדורות, לעכב בו: (א) לקח. כמו קח,
 ושתי גזרות הן: אחת של קיחה ואחת של לקיחה

שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא
 'תמיד', לרצות להם אפלו אינו על מצחו, שלא
 היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר:
 עודהו על מצחו, מכפר ומרצה, ואם לאו, אינו
 מרצה, נדרש: "על מצחו תמיד", מלמד שמשמש
 בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:
 (לט) ושבצת. עשה אותם משבצות משבצות,
 וכלם של שש: (מ) ולבני אהרן תעשה כתנת.
 ארבעה בגדים הללו ולא יותר: כתנת ואבנט
 ומגבעות — היא מצנפת, ומכנסים הכתובים למטה
 בפרשה: (מא) והלבשת אתם את־אהרן. אותם
 האמורים באהרן: חשן ואפוד ומעיל וכתנת־
 תשבץ, מצנפת ואבנט וציץ, ומכנסים הכתובים
 למטה בכלם: ואת־בניו אתו. אותם הכתובים
 בהם: ומשחת אתם. את אהרן ואת בניו, בשמן

וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם כִּסִּי': ב וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת
 מִצַּת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים
 בַּשֶּׁמֶן סִלַּת חֲטָיִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּסִּי': ג וְנָתַתָּ
 אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל
 וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם כִּסִּי': ד וְאֶת־אֹהֶרֶן
 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
 וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם כִּסִּי': ה וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבָּגָדִים
 וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־הַכֹּהֲנֹת וְאֵת מְעִיל
 הָאֹפָד וְאֶת־הָאֹפָד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדֹת לוֹ
 בַּחֹשֶׁב הָאֹפָד כִּסִּי': ו וְשִׁמַּתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־
 רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת כִּסִּי':
 ז וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֹאשׁוֹ
 וּמְשַׁחְתָּ אוֹתוֹ כִּסִּי': ח וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב
 וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֹת: ט וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִנֵי אֹהֶרֶן
 וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהִיתָה לָהֶם
 כֹּהֲנָה לַחֲקֹת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אֹהֶרֶן וַיִּד־
 בָּנָיו כִּסִּי': י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד

רש"י

וְלָקַח פֶּתֶרֶן אֶחָד: פֶּר אֶחָד. לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה
 הָעֶגְלָה, שֶׁהוּא פֶּר: (ב) וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצַּת
 וּרְקִיקֵי מִצּוֹת. הָרִי אֵלּוּ ג' מִיָּנִין: רְבֹכָה, וְחֻלֹּת
 וּרְקִיקֵין, לֶחֶם מִצּוֹת הִיא הַקְרוֹיָה לְמִטָּה בַּעֲנָן.
 חֻלֵּת לֶחֶם שֶׁמֶן, עַל שֵׁם שְׁנוֹתָן שֶׁמֶן בְּרֹבֹכָה כְּנֻגַּד
 הַחֻלֹּת וְהַרְקִיקֵין, וְכָל הַמִּיָּנִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר
 חֻלֹּת (מִנְחוֹת עו'): בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן. כִּשְׁהֵן קָמַח, יוֹצֵק
 בָּהֶן שֶׁמֶן וּבֹלָלֵן (שם עה): מְשֻׁחִים בַּשֶּׁמֶן. אַחֵר
 אֶפְדֹתָן מוֹשְׁחָן כְּמִין כִּי־יָ יוֹנִית, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוֹיִן
 שְׁלָנוּ (שם): (ג) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
 בְּיוֹם הַקָּמָתוֹ: (ד) וְרַחֲצֶתָּ. זוֹ טְבִילַת כָּל הַגּוֹף:
 (ה) וְאֶפְדֹתָ. קָשָׁט וְחֻקֵּן הַחֲגוּרָה וְהַסִּינֵר
 סְבִיבוֹתָיו: (ו) נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ. זֶה הַצִּיץ: עַל־
 הַמִּצְנֶפֶת. כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי לְמַעְלָה עַל יְדֵי הַפֶּתִיל
 הָאֲמָצְעִי, וּשְׁנֵי פֶתִילִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ הַקְשׁוּרִין שֶׁלִּשְׁתֵּן
 מֵאַחֲרֵי הָעֶרְף, הוּא נֹתֵנוּ עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבֵעַ:
 (ז) וּמְשַׁחְתָּ אוֹתוֹ. (תּוֹרַת כֹּהֲנִים) אֵף מְשִׁיחָה זוֹ
 כְּמִין כֶּף יוֹנִית. נֹתֵן שֶׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי
 עֵינָיו וּמִחֲבָרָן בְּאֶצְבָּעוֹ: (ט) וְהִיתָה לָהֶם. מְלוּי
 יָדִים זֶה, לְכַהֲנַת עוֹלָם: וּמִלֵּאתָ. עַל יְדֵי הַדְּבָרִים

ית יִדְיֵהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:
 יא ותכּוּס ית תּוֹרָא קֳדָם יי לתרע
 משפּן זמנא: יב ותסב מדבּא
 דתּוֹרָא ותתן על קרנת מדבּא
 באצבעך וית כל דמא תישוד
 ליסודא דמדבּא: יג ותסב ית
 כל תרבא דחפי ית גּוּא וית חצרָא
 דעל כבדָא וית תרתין קלין וית
 תרבא די עליהן ותסיק למדבּא:
 יד וית בסרָא דתּוֹרָא וית משפּה
 וית אוכלָה תוקיד בנורָא מבּרָא
 למשריתָא חטאתָא הוא: טו וית
 דכרָא חד תסב ויסמכון אהרן
 ובנוהי ית יִדְיֵהוֹן עַל רִישׁ דכרָא:
 טז ותכּוּס ית דכרָא ותסב ית
 דמָה ותזרוק על מדבּא סחור
 סחור: יז וית דכרָא תפּלג
 לאברוהי ותחליל גּוּה וברעוהי
 ותתן על אברוהי ועל רישה:
 יח ותסיק ית כל דכרָא למדבּא

וּסְמַךְ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
 יא וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד כִּסִּי: יב וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־
 קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹךְ
 אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי: יג וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֶלֶב
 הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֹּבֵד
 וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלִיהֶן
 וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי: יד וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר
 וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ
 לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא כִסִּי: טו וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד
 תִּקַּח וּסְמְכוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
 הָאֵיל: טז וְשַׁחֲטָה אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמֹו
 וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כִּסִּי: יז וְאֶת־הָאֵיל
 תִּנְתַּח לְנִתְחֵיו וּרְחֹצֵת קֶרְבֹו וּכְרַעֵיו וְנָתַתָּ
 עַל־נִתְחֵיו וְעַל־רֹאשׁוֹ כִסִּי: יח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה
 הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא כִסִּי: חמישי יט וְלִקַּחְתָּ

רע"י

בנגד הקרן כּדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרפּן
 טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אכל שאר
 זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם
 מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא
 עומד בארץ וזורק: סביב. כּד מפרש בשחיטת
 קדשים, שאין 'סביב' אלא ב' מתנות שהן ארבע:
 האמת, בקרן זוית זו, והאמת, בקרן שפנגדה
 באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילוף
 ואילוף. נמצא, הדם נתון כּד' רוחות סביב, לכּד
 קרוי 'סביב': (יז) על־נתחיו. עם נתחיו, מוסף
 על שאר הנתחים: (יח) ריח ניחוח. נחת רוח
 לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש,

האלה: יד־אהרן ויד־בניו. במלוי ופקדת הכהנה:
 (יא) פתח אהל מועד. בחצר המשכן שלפני
 הפתח: (יב) על־קרנת. (זבחים נג) למעלה
 בקרנות ממש: ואת־כל־הדם. שגרי הדם: אל־
 יסוד המזבח. (פרק ג' דמדות) כּמין בליטת בית
 קבול עשוי לו סביב סביב, לאחר שעלה אמה מן
 הארץ: (יג) החלב המכסה את־הקרב. הוא
 הקרום שעל הכּרס, שקורין טיל"א: ואת היתרת.
 הוא טרפשא דכבדָא, שקורין אובר"ש: על־הכבד.
 אף מן הכבד יטל עמה (תורת כהנים): (יד) תשרף
 באש. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת, אלא זו:
 (טז) וזרקת. (זבחים נב) בכלי, אויחו במזרק וזורק

עֲלֵתָא הוּא קָדָם יִי לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרֵעוּא קִרְבְּנָא קָדָם יִי הוּא:
 יט וְתִסַּב יַת דְּכָרָא תִנְיָנָא וְיִסְמוּךְ
 אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יַת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ
 דְּכָרָא: כ וְתַכּוּס יַת דְּכָרָא וְתִסַּב
 מִדְּמָה וְתַתֵּן עַל רוּם אוֹדְנָא
 דְּאֶהְרֹן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנוֹהֵי
 דְּיִמְיָנָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדִיהוֹן דְּיִמְיָנָא
 וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלִיהוֹן דְּיִמְיָנָא
 וְתִזְרוּק יַת דְּמָא עַל מִדְּבַחָא סְחוּר
 סְחוּר: כא וְתִסַּב מִן דְּמָא דִּי עַל
 מִדְּבַחָא וּמִמְשָׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתִדִּי
 עַל אֶהְרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהֵי וְעַל
 בְּנוֹהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה
 וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהֵי וּבְנוֹהֵי
 וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה: כב וְתִסַּב
 מִן דְּכָרָא תִרְבָּא וְאַלִּיתָא וְיַת
 תִּרְבָּא דְּחָפִי יַת גְּזָא וְיַת חֲצֵר
 פְּכָדָא וְיַת תִּרְתִּין פְּלָגִין וְיַת תִּרְבָּא
 דִּי עֲלִיָּהֶן וְיַת שׁוּקָא דְּיִמְיָנָא אָרִי
 דְּכָר קִרְבְּנָא הוּא: כג וּפְתָא
 דְּלַחֲם חֵד וּגְרָצָתָא דְּלַחֲם מִשַּׁח
 חֵדָא וְאַסְפּוֹג חֵד מִסְלָא דְּפִטְיָרָא
 דִּי קָדָם יִי: כד וְתִשׁוּי כָּלָא עַל

אֶת הָאֵיל הַשָּׁנִי וּסְמָךְ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדִיהֶם
 עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: כ וְשַׁחֲטָתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחָתָּ
 מִדְּמֹו וְנִתְּתָהּ עַל־תְּנוּךְ אֶזְנוֹ אֶהְרֹן וְעַל־תְּנוּךְ
 אֶזְנוֹ בָּנָיו הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְּמָנִית
 וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְּמָנִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב רַש"י: כא וְלִקְחָתָּ מִן־הַדָּם
 אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִיזִיתָ
 עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו
 אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
 כב וְלִקְחָתָּ מִן־הָאֵיל הַחֶלֶב וְהָאֵלֶּיָּה
 וְאֶת־הַחֶלֶב | הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרָת
 הַכֹּהֵן וְאֶת | שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
 עָלֶיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְּאִים
 הוּא רַש"י: כג וְכִפֹּר לֶחֶם אַחַת וְחִלַּת לֶחֶם שְׁמֹן
 אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּלְּ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי
 יְהוָה רַש"י: כד וְשִׁמַּתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהְרֹן וְעַל

רַש"י

שֶׁהַמְּלוּאִים שְׁלָמִים, שְׁמִשְׁמִים שְׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ,
 וְלַעֲבוֹד הָעֹבֹדָה וְלַבְּעָלִים. לָכֵן אֲנִי מַצְרִיכוֹ הַחֲזָה
 לַהֲיֹת לוֹ לַעֲבוֹד הָעֹבֹדָה לְמִנָּה, וְזֶהוּ מִשָּׁה
 שְׁמִשְׁמֵשׁ בַּמְּלוּאִים, וְהַשָּׂאֵר אֲכָלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו, שֶׁהֵם
 בְּעָלִים כַּמִּפְרָשׁ בַּעֲנִין: (כג) וְכִפֹּר לֶחֶם. מִן
 הַחִלּוֹת: וְחִלַּת לֶחֶם שְׁמֹן. מִמִּין הָרִבּוּכָה (תּוֹרַת
 כַּהֲנִים): וְרָקִיק. (מִנְחוֹת עַה) מִן הָרָקִיקִין, אֶחָד
 מֵעֶשֶׂר שֶׁבְּכָל מִין וּמִין. וְלֹא מִצִּינוּ תְּרוּמַת לֶחֶם
 הַבָּא עִם זֶבַח נִקְטָרֶת אֵלָּא זֶה בַּלְבָּד, שֶׁתְּרוּמַת לַחֲמִי
 תּוֹדָה וְאֵיל נִזִּיר נִתּוּנָה לַכַּהֲנִים עִם חֲזָה וְשׁוֹק,
 וּמִזָּה לֹא הָיָה לַמִּשָּׁה לְמִנָּה, אֵלָּא חֲזָה בַּלְבָּד:
 (כד) עַל כַּפֵּי אֶהְרֹן וּגְזָא וְהַנֶּפֶת. שְׁנֵיהֶם עֲסוּקִין

וְהֵיא הַקְטָרֶת אֲכָרִים שֶׁעַל הָאֵשׁ: (כ) תְּנוּךְ. (תּוֹרַת
 כַּהֲנִים, פֶּרֶשֶׁת צו): הוּא הַסָּחוּס, גִּדָּר הָאֲמָצְעִי שֶׁבְּתוּךְ
 הָאֶזְנוֹ, שְׁקוּרִין טַנְדְּרוֹס: ס בֶּהֶן יָדָם. הַגּוֹדֵל, וּבִפְרָק
 הָאֲמָצְעִי: (כב) הַחֶלֶב. זֶה חֶלֶב הַדָּקִים, אוֹ
 הַקִּיכָה (חולִין מט): וְהָאֵלֶּיָּה. מִן הַכְּלִיֹּת וְלַמִּשָּׁה,
 כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בּוֹיִקְרָא (ג ט) שֶׁנֶּאֱמַר: "לַעֲמַת הָעֶצֶה
 יִסְיָרְנָה", מָקוֹם שֶׁהַכְּלִיֹּת יִעָצוּת. וּבִאֲמוּרֵי הַפָּר
 לֹא נֶאֱמַר 'אֵלֶיָּה', שָׂאִין אֵלֶיָּה קִרְבָּה אֵלָּא כִּבְכֹּשׁ
 וְכִבְשָׁה וְאֵיל, אֲבָל שׁוֹר וְעִז אֵין טְעוּנִים אֵלֶיָּה:
 וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין. לֹא מִצִּינוּ הַקְטָרָה בְּשׁוֹק הַיָּמִין
 עִם הָאֲמוּרִים, אֵלָּא זֶה בַּלְבָּד: כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא.
 שְׁלָמִים לְשׁוֹן שְׁלָמוֹת, שֶׁהַשָּׁלָם בְּכָל. מַגִּיד הַפְּתוּב

יָדָא דְאַהֲרֹן וְעַל יָדָא דְבְנוֹהִי
וּתְרִים יִתְהוֹן אֲרֻמוֹתָא קָדָם יי:
כה וְתִסַּב יִתְהוֹן מִיִּדְיָהוֹן וְתִסִּיק
לְמִדְבָּחָא עַל עֲלֹתָא לְאַתְקַבְּלָא
כְּרֻעָא קָדָם יי קָרְבָּנָא הוּא קָדָם
יי: כו וְתִסַּב יִתְהוֹן חֲדִיא מְדַכְר
קָרְבָּנָא דִּי לְאַהֲרֹן וּתְרִים יִתְהוֹ
אֲרֻמוֹתָא קָדָם יי וִיהִי לָךְ לְחֵלֶק:
כז וְתִקְדֵּשׁ יִתְהוֹן חֲדִיא דְאַרְמוֹתָא
וְיִתְּ שׁוּקָא דְאַפְרֻשׁוֹתָא דִּי אֲתָרָם
וְדִי אֲתַפְרֵשׁ מְדַכְר קָרְבָּנָא מְדִי
לְאַהֲרֹן וּמְדִי לְבְנוֹהִי: כח וִיהִי
לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹהִי לְקָנִים עַלְמָן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפְרֻשׁוֹתָא הוּא
וְאַפְרֻשׁוֹתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנְכַּסְתָּ קוּדְשִׁיהוֹן אֲפְרֻשׁוֹתָהוֹן
קָדָם יי: כט וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי
לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבְנוֹהִי בְּתִרְוִיהִי
לְדַבָּחָא בְּהוֹן וּלְקָרְבָּא בְּהוֹן יִתְּ
קָרְבָּנָהוֹן: ל שְׁבַעַת יוֹמִין
יִלְבָּשׁוּן בְּהָנָא תַּחְתּוֹתֵיהִי מִבְּנוֹהִי
ל שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן יִלְבָּשׁוּן אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-

כִּפִּי בְּנֵי וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כס"י:
כה וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה כס"י: כו וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל
הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנָּה כס"י: כז וְקִדְשְׁתָּ
אֵת | חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבְנָיו כס"י: כח וְהָיָה לְאַהֲרֹן
וּלְבְנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
תְּרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיָּהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה כס"י: כט וּבְגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבְנָיו אַחֲרָיו
לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם כס"י:
ל שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־

רע"י

שֶׁל שְׁלָמִים, אָבֵל לֹא לְהִקְטֹרֶה, אֵלָּא: "וְהָיָה
לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו" לְאָכֹל: הוֹרֵם. לְשׁוֹן מַעֲלָה וּמוֹרִיד:
(כח) לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁהַשְׁלָמִים
לְבַעֲלִים וְאֵת הַחֹזֶה וְאֵת הַשׁוֹק יִתְּנוּ לָכֶּהֱן: כִּי
תְּרוּמָה הוּא. הַחֹזֶה וְשׁוֹק הַזֶּה: (כט) לְבְנָיו
אַחֲרָיו. לְמִי שָׁבָא בְּגָדָה אַחֲרָיו: לְמִשְׁחָה.
לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם, שֵׁישׁ מְשִׁיחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׁרָרָה,
כְּמוֹ (במדבר יח): "לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", (תהלים קה):
"אֵל תִּגְעֹז בְּמִשְׁחֵי־י: וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם. עַל יְדֵי
הַבְּגָדִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה: (ל) שְׁבַעַת
יָמִים. רְצוּפִין: יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנָיו
תַּחְתּוֹ לְכֹהֵנָה גְדוּלָּה, כְּשִׁימְנֵהוּ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גְּדוּל:
אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (יומא עג) אוֹתוֹ כֹּהֵן

בְּתִנּוּפָה, הַבְּעָלִים וְהַכֹּהֵן, הָא פִּיצַד? כֹּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ
תַּחַת יָד הַבְּעָלִים וּמִנִּיחַ, וּכְזָה הָיָה אֲהֲרֹן וּבְנָיו
בְּעָלִים וּמִשָּׁה כֹּהֵן: תְּנוּפָה. (מנחות סב) מוֹלִיךְ
וּמְבִיא לְמִי שָׁאֲרָבַע רוּחוֹת הָעוֹלָם שְׁלוֹ, וְתִנּוּפָה
מְעַפְכָת וּמְבַטֵּלַת פְּרָעֻנִיּוֹת וְרוּחוֹת רָעוֹת. תְּרוּמָה,
מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשְׁמִים וְהָאָרֶץ שְׁלוֹ, וּמְעַפְכָת
טָלָלִים רָעִים: (כה) עוֹלָה: לְרִיחַ נִיחֹחַ. לְנִחַת רוּחַ, לְמִי
שָׁאֲמֵר וְנִעֲשֶׂה רְצוּנוֹ: אִשָּׁה. לֹאֵשׁ נִתַּן: לה'. לְשִׁמּוֹ
שֶׁל מְקוֹם: (כו) תְּנוּפָה. לְשׁוֹן הוֹלְכָה וְהַבָּאָה,
וִינִטְלִי"ר בְּלַע"ז: (כז) וְקִדְשְׁתָּ אֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה
וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְגו'. קֹדֶשׁ לְדוֹרוֹת, לְהִיּוֹת
נוֹהֲגָת תְּרוּמָתָם וְהִנֵּפְתָּם כְּחֹזֶה [נ"א כְּחֹזֶה] וְשׁוֹק

די יעול למשפן זמנא לשמשא
בקודשא: לא וית דבר קרבניא
תסב ותבשל ית בסרה באתר
קדיש: לב ויכול אהרן ובנוהי ית
בסר דכרא וית לחמא די בסלא
לתרע משפן זמנא: לג ויכלון
יתהון די יתכפר בהון לקרבא ית
קרבנהון לקדשא יתהון וחלוני
לא ויכול ארי קודשא אנון:
לד ואם ישתאר מבסר קרבניא
ומן לחמא עד צפרא ותוקיד ית
דאשתאר בנורא לא יתאכל ארי
קודשא הוא: לה ותעבד לאהרן
ולבנוהי כדן ככל די פקדית יתן
שבעת יומין תקרב קרבנהון:
לו ותורא דחטא תעבד ליומא
על כפוריא ותדבי על מדבחא
בכפרותך עלוהי ותדבי יתה
לקדשותה: לו שבעת יומין

אהל מועד לשרת בקדש רש"י: לא ואת איל
המלאים תקח ובשלת את-בשרו במקם
קדש רש"י: לב ואכל אהרן ובניו את-בשר האיל
ואת-הלחם אשר בפל פתח אהל מועד רש"י:
לג ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את-
ידם לקדש אתם וזר לא-יאכל כי-קדש
הם רש"י: לד ואם-יותר מבשר המלאים ומן
הלחם עד-הבקר ושרפת את-הנותר באש
לא יאכל כי-קדש הוא: לה ועשית לאהרן
ולבניו ככה ככל אשר-צויתי אתכה שבעת
ימים תמלא ידם רש"י: לו ופר חטאת תעשה
ליום על-הכפרים וחטאת על-המזבח בכפרך
עליו ומשחת אתו לקדשו רש"י: לו שבעת ימים

רש"י

לאתרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל, לעכב,
שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין, לא
נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה:
אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'.
בענין הזה ובקרבנות הללו, בכל יום: (לו) על
הכפרים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל
זרות ותעוב, ולפי שנתאמר: "שבעת ימים תמלא
ידם", אין לי אלא דבר הפא בשבילם, כגון
האילים והלחם, אבל הפא בשביל המזבח, כגון
פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו, לכך הצריך
מקרא זה. ומדרש 'תורת כהנים' אומר: כפרת
המזבח הצריך, שמא התנדב איש דבר גזול
במלאכת המשפן והמזבח: וחטאת. ותדבי, לשון
מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי: ומשחת
אתו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף
יונית: (לז) והנה המזבח קדש. ומה היא

המוכן ליכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזהו
כהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא
בו: תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול
בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו
(תורת כהנים): הפה תחתיו מבניו. מכאן ראיה:
כל לשון כהן לשון פועל, עובד ממש. לפיכך, נגזר
תביר נמשך לפניו: (לא) במקם קדש. בחצר
אהל מועד, שהשלימים הללו קדשי קדשים היו:
(לב) פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
(לג) ואכלו אתם. אהרן ובניו, לפי שהם
בעליהם: אשר כפר בהם. להם, כל זרות ותעוב:
למלא את-ידם. באיל ולחם הללו: לקדש אתם.
שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו
לכהנה: פי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו
אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא
טעם לדבר משום דקדש הם: (לה) ועשית

תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
קָדֵשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ כִּסְיִי: ס
שְׂשִׁי לֹחַ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבָשִׂים
בְּנִי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: מ וְעֲשֹׂן סֹלֶת בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן כֹּתִית רֹבַע הֵהִין וְנֶסֶךְ רִבְעֵת הֵהִין יֵין
לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד כִּסְיִי: מא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כַּמִּנְחָת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְכָהּ
תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לָרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה כִּסְיִי:
מב עֲלֹת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר

תִּכְפֹּר עַל מִדְבַּח וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ
וְיִהְיֶה מִדְבַּח קָדֵשׁ קוֹדֵשִׁיא כָּל
דִּיקְרָב בַּמִּדְבַּח יִתְקַדֵּשׁ:
לח וְדִין דִּי תַעֲבֹד עַל מִדְבַּח
אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה תְּרִין לִיוֹמָא
תְּדִירָא: לט יֵת אִמְרָא חַד תַּעֲבֹד
בְּצִפְרָא וְיֵת אִמְרָא תְּנִינָא תַעֲבֹד
בֵּין שְׁמִשָּׂא: מ וְעֲסֹרֹנָא סִלְתָּא
דְּפִילָא בַּמִּשְׁחָ כְּתִישָׁא רִבְעוֹת
הִינָא וְנִסְכָּא רִבְעוֹת הִינָא חִמְרָא
לְאִמְרָא חַד: מא וְיֵת אִמְרָא
תְּנִינָא תַעֲבֹד בֵּין שְׁמִשָּׂא כַּמִּנְחָת
צִפְרָא וּכְנֹסְכָהּ תַעֲבֹד לֹה
לְאִתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קֶרְבָּנָא קֹדֶם
יֵי: מב עֲלֹתָא תְּדִירָא לְדִרְיֹכֹן
בְּתַרַע מִשְׁפֵּן זְמָנָא קֹדֶם יֵי דְאַזְמֵן
מִימְרֵי לְכוֹן תִּמֵּן לְמַלְלָא עֲמָךְ

רש"י

קְדַשְׁתּוּ? "כָּל הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ", אִפְלוּ קֶרֶבֶן
פְּסוּל שְׁעָלָה עָלָיו, קֹדֵשׁוֹ הַמִּזְבֵּחַ לִהְיֵשְׁבִירוֹ שְׁלֹא
יֵרֵד. מִתּוֹךְ שְׁנֵאמַר: "כָּל הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ",
שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רְאוּי בֵּין שְׁאִינוֹ רְאוּי, כְּגוֹן דְּכָר
שְׁלֹא הָיָה פְּסוּלוֹ בְּקֹדֶשׁ, כְּגוֹן: הָרֹבֵעַ וְהַנֶּרְבַּע,
וּמִקְצֵה וְנִעְבֹּד וְהִטְרַפָּה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן? תִּלְמוּד לֹמַר:
"וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה" הַסְמוּךְ אַחֲרָיו (תּוֹרַת כַּהֲנִים פֶּרֶשֶׁת
צו), מָה עוֹלָה רְאוּיָה, אָף כָּל רְאוּיָה, שְׁנִירָא לֹה
כָּבֵד וְנִפְסֵל מִשְׁבָּא לַעֲזֹרָה, כְּגוֹן: הֵלֶן וְהִיּוֹצֵא
וְהִטְטָא וְשִׁנְשַׁחט בַּמִּחְשְׁבֶת חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ
לְמִקְוָמוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן (וּבְחִים נו): (מ) וְעֲשֹׂן סֹלֶת.
עֲשִׂירִית הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים וְחִמֶּשׁ בִּיצָה: בְּשֶׁמֶן
כֹּתִית. לֹא לְחֻבָּה נֶאמַר "כֹּתִית", אֲלֹא לְהַכְשִׁיר,
לְפִי שְׁנֵאמַר "כֹּתִית לְמָאוֹר" וּמִשְׁמַע לְמָאוֹר וְלֹא
לְמִנְחוֹת, יָכוֹל לְפָסְלוֹ לְמִנְחוֹת? תִּלְמוּד לֹמַר כָּאן
"כֹּתִית", וְלֹא נֶאמַר "כֹּתִית לְמָאוֹר" אֲלֹא לְמַעַט
מִנְחוֹת שְׁאִין צָרִיךְ כֹּתִית, שְׁאֵף הַטְּחוֹן בְּרִיחִים

כָּשֶׁר בֵּהֶן (מִנְחוֹת פו): רֹבַע הֵהִין. שְׁלֹשָׁה לוֹגִין:
וְנֶסֶךְ. לְסִפְלִים, כְּמוֹ שְׁשִׁינֵינוּ בַּמִּסְכֶּת סִפָּה: שְׁנֵי
סִפְלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמִנְקָבִים כְּמִין
שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִים. נוֹתֵן הֵינן לְתוֹכוֹ, וְהוּא מְקַלֵּחַ
וְיוֹצֵא דֶרֶךְ הַחֲטָם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ וּמִשָּׁם יוֹרֵד
לְשִׁיתֵין בַּמִּזְבֵּחַ בֵּית עוֹלָמִים, וּבַמִּזְבֵּחַ הַנִּחֲשֶׁת יוֹרֵד
מִן הַמִּזְבֵּחַ לְאַרְץ: (מא) לָרִיחַ נִיחֹחַ. עַל הַמִּנְחָה
נֶאמַר, שְׁמִנְחָת נִסְכִּים כְּלָה כְּלִיל, וְסֹדֶר הַקֶּרְבָּתִם:
הָאֲבָרִים בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף הַמִּנְחָה, שְׁנֵאמַר (וִיקְרָא
כג): "עוֹלָה וּמִנְחָה": (מב) תָּמִיד. מִיּוֹם אֶל יוֹם,
וְלֹא יִפְסִיק יוֹם בְּנֵתִים: אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם. כְּשֶׁאֲקַבֵּעַ
מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ, שָׁם אֲקַבֵּעֵנוּ לְבָא. וְיֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ
לְמַדִּים מִכָּאן, שְׁמַעַל מִזְבֵּחַ הַנִּחֲשֶׁת הָיָה הַקְּדוֹשׁ
כְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם מִשָּׁה מִשְׁהוּקֶם הַמִּשְׁכָּן, וְיֵשׁ
אוֹמְרִים: "מַעַל הַפִּפְרֹת" כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כה):
"וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפִּפְרֹת", וְ"אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם"
הָאִמּוֹר כָּאן אִינוֹ אִמּוֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֹא עַל אֹהֶל

תָּמָן : מג ואֲזַמֵּן מִימְרֵי תָמָן לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְקַדֵּשׁ בִּיקָרִי :
מד ואֲקַדֵּשׁ יָת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת
מִדְבְּחָא וְיָת אֹהֶלן וְיָת בְּנוֹהֵי
אֲקַדֵּשׁ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי :
מה ואֲשָׂרִי שְׁכַנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל ואֲהֹוִי לְהוֹן לְאַלְהָ :
מו וַיִּדְעוּן אֲרִי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דִּי
אִפְקִית יְתֵהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְאַשְׁרָאָה שְׁכַנְתִּי בִּיגִיהוֹן אֲנָא יְיָ
אֱלֹהֵהוֹן : א וַתַּעֲבֹד מִדְּבָחָא
לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסִמְיָא
דְּאֻעֵי שְׁטִין תַּעֲבֹד יְתָה : ב אִמְתָּא
אַרְבָּה ואִמְתָּא פְתִיָה מְרַבַּע יְהִי
וַתִּרְתִּין אֲמִין רוּמָה מְנָה קְרַנּוּהִי :
ג וַתַּחֲפִי יְתָה דְּהַב דְּכִי יָת אֲגָרָה
וְיָת פְּתִלוּהִי סְחֹר סְחֹר וְיָת
קְרַנּוּהִי וַתַּעֲבֹד לָהּ דִּיר דְּדְהַב
סְחֹר סְחֹר : ד וַתִּרְתִּין עֲזָקָן
דְּדְהַב תַּעֲבֹד לָהּ מְלָרַע לְדִירָה עַל
תִּרְתִּין זִוְיָתָה תַּעֲבֹד עַל תִּרְתִּין
סְטְרוּהִי וְיְהִי לְאַתְרָא לְאַרִיחָא
לְמִטְל יְתָה בַּהוֹן : ה וַתַּעֲבֹד יָת
אַרִיחָא דְּאֻעֵי שְׁטִין וַתַּחֲפִי יְתֵהוֹן
דְּהַבָּא : ו וַתִּתֵּן יְתָה קְדָם פְּרָכְתָּא
דִּי עַל אֲרוּנָא דְּסִדְרוּתָא לְקָדָם

אֵלֶיךָ שָׁם כְּשִׁי : מג וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי כְּשִׁי : מד וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֹהֶלן וְאֶת־בְּנֵי אֲקַדֵּשׁ
לְכֹהֵן לִי : מה וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי
לָהֶם לֵאלֹהִים : מו וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי
בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כְּשִׁי : פ שְׁבִיעִי
ל ׀ וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּשִׁי : ב אִמָּה אֲרָכּוּ וְאִמָּה רַחְבּוֹ
רְבוע יְהִיָּה וְאִמָּתִים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קְרַנְתִּיו :
ג וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְיוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתִּיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב
סָבִיב כְּשִׁי : ד וְשִׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ |
מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי
צִדָּיו וְהִיָּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ
בְּהֶמָּה כְּשִׁי : ה וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב : ו וְנִתְּתָה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפָּרֹכֶת
אֲשֶׁר עַל־אֹרֶן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר

כְּשִׁי

מוֹעֵד הַנִּזְכָּר בַּמִּקְרָא : (מג) וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה .
אֲתוֹעֵד עִמָּם בְּדָבוּר , כְּמִלְךָ הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹעֵד
לְדַבֵּר עִם עַבְדִּיו שָׁם : וְנִקְדַּשׁ . הַמִּשְׁכָּן : בְּכַבְדִּי .
שֶׁתִּשְׁרָה שְׁכִנְתִּי בּוֹ , וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה : אֵל תִּקְרִי
בְּכַבְדִּי , אֲלֵא בַּמִּכְבָּדִי , בַּמִּכְבָּדִים שְׁלִי . כָּאֵן רָמַז לוֹ
מִיתַת בְּנֵי אֹהֶלן בְּיוֹם הַקָּמְתוֹ , וְזֶהוּ שְׁאֵמַר מֹשֶׁה
(ויקרא י') : "הוא אשר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְוֵי
אֲקַדֵּשׁ", וְהִכֵּן דִּבֶּר ? "וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי" :
(מו) לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם . עַל מִנַּת לְשַׁכֵּן אֲנִי בְּתוֹכָם :

(א) מִקְטָר קִטְרֹת . לְהַעֲלוֹת עָלָיו קִטְרוֹר עֲשֵׂן
סִמִּים : (ג) אֶת גִּגְיוֹ . זֶה הָיָה לוֹ גִּג, אֲבָל מִזְבֵּחַ
הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גִּג, אֲלֵא מִמְּלָאִים חָלָלוּ אֲדָמָה
בְּכָל חֲנִיָּתָם : זֶר זָהָב . סִמֵּן הוּא לְכַתֵּר כְּהֵנָּה :
(ד) צִלְעֹתָיו . כָּאֵן הֵיא לְשׁוֹן זְוִיּוֹת , כְּתַרְגוּמוֹ , לְפִי
שְׁנֵאמַר : "עַל שְׁנֵי צִדָּיו", עַל שְׁתֵּי זְוִיּוֹתָיו שְׁבִשְׁנֵי
צִדָּיו : וְהִיָּה . מַעֲשֶׂה הַטַּבָּעוֹת הָאֵלֶּה : לְבָתִּים
לְבָדִים . לְכָל בֵּית תַּהֲיָה הַטַּבָּעַת לְכָד : (ו) לְפָנֵי
הַפָּרֹכֶת . שְׁמָא תֵּאמַר מִשׁוּךְ מִכְנֶגֶד הָאֲרוֹן לְצִפּוֹן

עַל־הַעֲדָת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה כָּשׁ"י: ז וְהַקָּטִיר
עָלִיו אַהֲרֹן קִטְרֹת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ
אֶת־הַנֹּרֹת יִקְטִירָנָה כָּשׁ"י: ח וּבַהֲעֵלֶת אַהֲרֹן אֶת־
הַנֵּר בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִירָנָה קִטְרֹת תָּמִיד
לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם כָּשׁ"י: ט לֹא־תֵעָלוּ עָלִיו
קִטְרֹת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכּוּ
עָלָיו כָּשׁ"י: י וְכִפֹּר אַהֲרֹן עַל־קִרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה
מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו
לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לִיהוָה כָּשׁ"י: פפפ

ק"א פסוקים. מיכאל ל סימן.

רש"י

בְּלֶן זָרוֹת לוֹ חוּץ מִזֶּה: וְעֹלָה וּמִנְחָה. וְלֹא עֹלָה
וּמִנְחָה. עֹלָה שֶׁל בְּהֵמָה וְעוֹף, וּמִנְחָה הִיא שֶׁל
לֶחֶם: (י) וְכִפֹּר אַהֲרֹן. מִתֵּן דָּמִים: אַחַת בַּשָּׁנָה.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא
יז): "וַיֵּצֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכִפֹּר עָלָיו":
חֲטָאת הַכֹּפָרִים. הֵם פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים
הַמְּכַפְּרִים עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֳדָשִׁיו: קֹדֶשׁ
קֳדָשִׁים. הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדָבָרִים הַלְלוּ בְּלִבָּד וְלֹא
לְעִבּוּדָה אַחֲרֵת:

חסלת פרשת תצוה

או לְדָרוֹם? תִּלְמוּד לומר: "לִפְנֵי הַכֹּפֶרֶת", מִכּוֹן
כְּנֶגֶד הָאֹרֶן מִבַּחוּץ: (ז) בְּהִיטִיבוֹ. לְשׁוֹן נָקוּי
הַבְּזִיכִין שֶׁל הַמִּנְחָה מִדָּשֶׁן הַפְּתִילוֹת שֶׁנִּשְׁרָפוּ
בְּלִילָה, וְהִיא מְטִיבֵן בְּכָל בֶּקֶר וּבִקְרֹת. הַנֹּרֹת.
לוצי"ש בְּלַע"ז, וְכֵן כָּל גִּרֹת הָאֲמוֹרוֹת בַּמִּנְחָה,
חוּץ מִמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם הָעֹלָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן
הַדִּלְקָה: (ח) וּבַהֲעֵלֶת. בְּשִׁידֻלִּיקָם לְהַעֲלוֹת
לְהַבִּתָּן: יִקְטִירָנָה. בְּכָל יוֹם, פָּרֶס מִקְטִיר שְׁחִירֵת
וּפָרֶס מִקְטִיר בֵּין הָעֲרֵבִים: (ט) לֹא־תֵעָלוּ עָלָיו.
עַל מִזְבֵּחַ זֶה: קִטְרֹת זָרָה. שׁוֹם קִטְרֹת שֶׁל נִדְבָה,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִבִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּמִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגִּלּוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמֻצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבַּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

וקוראין בספר שני פרשת זכור (מפטיר)

מִפְטִיר יִזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עֲמֶלְךָ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:
 יִי אֱשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנִף וַיִּגַּע
 וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: יִי וְהָיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל־אֵיבֶיךָ
 מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה
 אֶת־זִכְרָ* זָכַר עֲמֶלְךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

* אומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בצירה) ובשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֹשֶׂה וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת לשמו"ת ביחזקאל פרק מג

יֵאָתָה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבֵּית וַיַּפְלֹמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוּ אֶת־תְּכֵנִית: יֵא וְאִם־נִכְלָמוּ
 מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרַת הַבֵּית וּתְכֹנֶנְתּוֹ וּמוֹצָאֵיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקָּתוֹ וְכָל־צוּרָתוֹ
 וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַזֶּה אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקָּתוֹ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: יֵב זֹאת
 תּוֹרַת הַבֵּית עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־נִכְלָמוּ סָבִיב | סָבִיב קָדַשׁ קָדָשִׁים הַנִּהֲזֹאת תּוֹרַת הַבֵּית: יֵג וְאַלֶּה מִדּוֹת
 הַמִּזְבֵּחַ בָּאֲמוֹת אִמָּה וְטַפָּח וְחִיק הָאִמָּה וְאִמָּה־רֹחֵב וְגִבּוּלָה אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֲחֹר וְזֶה גִב
 הַמִּזְבֵּחַ: יֵד וּמַחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אֲמוֹת וְרֹחֵב אִמָּה אַחַת וּמַהֲעֶזְרָה הַקְּטָנָה
 עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרֹחֵב הָאִמָּה: טו וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אֲמוֹת וּמַהֲאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת
 אַרְבַּע: טז וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בְּשָׁתִים עֶשְׂרֵה רֹחֵב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו: יז וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע
 עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בָּאֲרָבַע עֶשְׂרֵה רֹחֵב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ וְהַנְּכוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאִמָּה וְהַחִיק־לָהּ אִמָּה
 סָבִיב וּמַעֲלָתָהּ פָּנוֹת קָדִים: יח וַיֹּאמֶר אֵלֵי בֶן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
 הָעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם: יט וְנִתְּתָה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק
 הַקְּרָבִים אֵלֵי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחִטָּאת: כ וְלִקְחַתָּ מִדְּמֹו וְנִתְּתָה עַל־אֲרָבַע קַרְנֹתָיו

וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגָּבֹל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וְכִפְרָתָהּ: כֹּא וְלִקְחָתָּ אֶת הַפָּר הַחֲטָאת וְשָׂרְפוּ
בְּמִקְדָּשׁ הַבָּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כֹּב וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִיד לַחֲטָאת וְחִטָּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בָּפָר: כֹּג בְּכֹלֹתֶיךָ מִחִטָּא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִיד וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד: כד וְהִקְרַבְתָּם
לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה: כה שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה
שְׁעִיר־חֲטָאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד יַעֲשׂוּ: כו שִׁבְעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמִלֵּאוּ יָדָיו: כז וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלֵמֵיכֶם וְרִצְאָתִי אֶתְכֶם נָאם אֲדַנִּי יְהוָה:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת שמואל"א טו

טו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בְּדָרֶךְ
בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֲתָה לֹךְ וְהַבִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל
עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלֵּל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׁה מִגָּמֹל וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמַע
שָׂאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מֵאֲתִים אֶלֶף רִגְלֵי וַעֲשֵׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה:
ה וַיָּבֹא שָׂאוּל עַד־עִיר עִמָּלֶךְ וַיִּרֶב בְּנַחֲל: ו וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־הַקִּינִי לָכוּ פָּרוּ רִדּוּ מִתּוֹךְ
עִמָּלֶכִי פֶן־אֶסְפָּךְ עַמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסֶּר
קִינִי מִתּוֹךְ עִמָּלֶךְ: ז וַיָּדַע שָׂאוּל אֶת־עִמָּלֶךְ מַחֲוִילָה בּוֹאֵךְ שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם:
ח וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עִמָּלֶךְ חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לִפְרִי־חֶרֶב: ט וַיַּחֲמֹל שָׂאוּל וְהָעָם
עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכְּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנָמַס אֹתָהּ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דִבְרֵי־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: יא נִחַמְתִּי
כִּי־הַמְּלַכְתִּי אֶת־שָׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲרֹ לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק
אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׂאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּגֶד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר

בְּאֶשְׁאוּל הַכֹּהֵן הַגִּיד וְהָיָה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסַּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְכֵּן קוֹל־הַצֶּאֱזָן הָיָה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אָנֹכִי שָׁמַע: טו וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מַעֲמַלְקֵי הַבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטֵב הַצֶּאֱזָן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָכֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר הַחֶרֶם־נִי: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל הֲרָף וְאֶנִּידָה לָּךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קִטְּנָן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: יח וַיִּשְׁלַחךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לָךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עַמְלָק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאֲבִיא אֶת־אַנְגִּי מֶלֶךְ עַמְלָק וְאֶת־עַמְלָק הַחֶרֶם־מִנִּי: כא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֶאֱזָן וּבֶקֶר רֹאשֵׁית הַחֶרֶם לְזִכַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֹץ לַיהוָה בְּעֵלּוֹת וּבִזְבָּחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים: כג כִּי חֲטֹאת־קֶסֶם מְרִי וְאֹנוֹן וְתַרְפִּים הַפָּצָר יַעַן מֵאִסַּת אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ מִמֶּלֶךְ: כד וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יֵרָאִתִּי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: כה וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמָּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: כו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאִסַּתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: כז וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנָּף־מַעִילֹו וַיִּקְרַע: כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעְיָה הַטּוֹב מִמָּךְ: כט וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: ל וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עֲתָה כִּפִּדְנִי נָא נִגַּד וְקִנִּי־עִמָּי וְנִגַּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לא וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַנְגִּי מֶלֶךְ עַמְלָק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַנְגִּי מֵעֵדְנָת וַיֹּאמֶר אַנְגִּי אֲכֹן סֵר מִרְּהֻמוֹת: לג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר שָׁכַלָה נָשִׁים חֲרָפָה בְּנִתְשָׁכַל מְנָשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת־אַנְגִּי לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל: לד וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה וְשְׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוּרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ

אַחֲרֵיכֵן לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ח אדר.

בעת רצון יזכירו אותו ואת זוגתו ת"י על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע
מתאים לתוכן כתבו.

ולשאלותיו בענין הדירה, כפי ששמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר הנה בעניני דירה כפשוטם
יש להתחשב עם האשה עקרת הבית, עפ"י מש"כ כל כבודה בת מלך פנימה. אף שכמובן (בדרכי נועם
ובדרכי שלום) יכול לבאר לה גם טעמים ונימוקים דהשקפה מנגדת להשקפתה ואולי תשוכנע, אבל באם
לא יש להתחשב בדעתה.

(ב) בהנוגע להשמות, אינם מובנים הטעמים למה ישנו אותם, שהרי שמו וכן שם זוגתו ת"י הם
שמות קודש.

(ג) אודות הצלחה במלאכתו מלאכת הקודש חנוך על טהרת הקודש, בענינים אלו ובכללות עניני
תורה ומצוות הובטחנו הבא לטהר מסייעין אותו, ולכן החלטנו להתעסק בזה במסירה ונתינה תביא פירות,
ז. א. הצלחה נוספת בעבודתו האמורה, ובפרט בתקופתנו שטח החינוך חיוני הוא וחשוב ביותר וביותר.

תקותי שהשתתף בהתועדות דיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע נשיא
ישראל, עשירי בשבט, ויקח מהתעוררות זו על כל השנה.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה זכור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	05:58	06:05	08:21	08:25	08:53	08:57	09:53	09:56	17:47	17:42	18:10	18:06	17:28	18:19
חיפה (ח)	05:57	06:05	08:20	08:24	08:52	08:57	09:52	09:55	17:45	17:41	18:09	18:05	17:14	18:18
ירושלים (ח)	05:54	06:01	08:19	08:23	08:50	08:55	09:50	09:54	17:46	17:42	18:10	18:06	17:06	18:18
תל אביב (ח)	05:59	06:06	08:21	08:25	08:54	08:58	09:53	09:56	17:46	17:41	18:09	18:05	17:27	18:19
אוסטריה וינה (ח)	06:20	06:32	08:39	08:46	09:11	09:18	10:09	10:14	17:52	17:43	18:21	18:12	17:22	18:24
אוסטרליה מלבורן (ח)	06:07	06:01	08:45	08:42	09:17	09:15	10:22	10:20	18:55	19:04	19:20	19:29	18:37	19:31
אוקראינה אודסה (ח)	06:23	06:34	08:41	08:47	09:14	09:20	10:12	10:17	17:54	17:46	18:23	18:14	17:35	18:27
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	06:09	06:20	08:26	08:32	08:58	09:05	10:01	09:56	17:34	17:25	18:04	17:55	17:16	18:09
אוק. ז'יטומיר (ח)	06:34	06:47	08:51	08:58	09:24	09:30	10:21	10:26	17:59	17:49	18:30	18:20	17:40	18:34
אוקראינה קייב (ח)	06:26	06:38	08:43	08:50	09:16	09:23	10:14	10:19	17:53	17:43	18:23	18:14	17:33	18:27
אוקראינה דונייצק (ח)	05:55	06:06	08:13	08:20	08:46	08:52	09:44	09:49	17:26	17:17	17:55	17:46	17:06	17:59
איטליה מילאנו (ח)	06:48	06:59	09:07	09:13	09:39	09:45	10:38	10:42	18:22	18:13	18:50	18:41	18:02	19:02
אקוואדור קיטו (ח)	06:14	06:15	08:47	08:49	09:17	09:19	10:20	10:21	18:36	18:37	18:57	18:58	18:18	19:01
ארגנטינה ב. איירס (ח)	06:44	06:39	09:19	09:17	09:52	09:50	10:56	10:55	19:24	19:32	19:49	19:57	19:08	20:00
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	07:28	07:21	10:09	10:06	10:40	10:37	11:45	11:44	20:23	20:33	20:50	21:00	19:44	20:54
ארה"ב בולטימור (ח)	06:28	06:37	08:48	08:53	09:21	09:26	10:20	10:24	18:08	18:02	18:34	18:27	17:49	18:38
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	06:17	06:26	08:38	08:43	09:10	09:15	10:09	10:13	17:58	17:51	18:24	18:18	17:39	18:35
ארה"ב ג'רסי (ח)	06:18	06:27	08:38	08:43	09:10	09:16	10:09	10:13	17:57	17:51	18:24	18:17	17:38	18:35
ארה"ב דטרויט (ח)	06:54	07:03	09:15	09:20	09:47	09:52	10:46	10:50	18:34	18:26	18:53	18:53	18:14	19:11
ארה"ב היוסטן (ח)	06:37	06:44	09:01	09:05	09:33	09:37	10:33	10:36	18:28	18:24	18:51	18:47	18:09	19:00
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	06:10	06:17	08:33	08:38	09:05	09:09	10:05	10:08	17:58	17:53	18:23	18:18	17:40	18:32
ארה"ב מיאמי (ח)	06:36	06:41	08:59	09:03	09:32	09:35	10:32	10:35	18:28	18:25	18:51	18:48	18:10	19:00
ארה"ב ניו הייבן (ח)	06:14	06:24	08:34	08:39	09:07	09:12	10:05	10:09	17:52	17:45	18:18	18:11	17:33	18:31
ארה"ב שיקאגו (ח)	06:11	06:20	08:33	08:38	09:04	09:10	10:03	10:08	17:53	17:46	18:20	18:13	17:34	18:30
בוליביה לה פאס (ח)	06:25	06:23	09:03	09:03	09:32	09:32	10:36	10:36	19:03	19:07	19:24	19:29	18:45	19:28
בלגיה אנטוורפן (ח)	07:12	07:25	09:28	09:35	10:01	10:08	11:04	11:04	18:25	18:25	18:56	18:56	18:16	19:23
בלגיה בריסל (ח)	07:11	07:23	09:28	09:35	10:00	10:07	11:03	11:03	18:27	18:27	18:58	18:58	18:18	19:23
בלרוס ליובאוויטש (ח)	06:28	06:42	08:44	08:52	09:16	09:24	10:13	10:19	17:47	17:35	18:21	18:09	17:27	18:25
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:00	05:57	08:35	08:34	09:07	09:06	10:10	10:10	18:34	18:40	18:57	19:02	18:17	19:03
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	05:47	05:44	08:22	08:21	08:53	08:52	09:57	09:57	18:21	18:26	18:43	18:48	18:04	18:49
בריטניה לונדון (ח)	06:29	06:42	08:46	08:54	09:18	09:25	10:16	10:21	17:55	17:45	18:26	18:16	17:35	18:41
בריטניה מנצ'סטר (ח)	06:39	06:53	08:56	09:03	09:28	09:36	10:25	10:31	17:50	18:02	18:34	18:23	17:42	18:50
גרמניה ברלין (ח)	06:36	06:50	08:53	09:00	09:25	09:33	10:23	10:28	18:00	17:49	18:31	18:20	17:40	18:35
גרמניה פרנקפורט (ח)	06:52	07:04	09:11	09:18	09:42	09:49	10:41	10:46	18:22	18:12	18:52	18:42	18:02	18:56
הודו בומביי (ח)	06:51	06:56	09:16	09:19	09:49	09:52	10:49	10:51	18:48	18:46	19:10	19:08	18:30	19:14
הודו פונה (ח)	06:46	06:50	09:12	09:15	09:44	09:47	10:44	10:47	18:46	18:44	19:08	19:06	18:28	19:12
הונגריה בודפשט (ח)	06:10	06:21	08:28	08:35	09:01	09:07	10:03	10:03	17:41	17:32	18:09	18:01	17:21	18:13
טורקיה איסטמבול (ח)	06:26	06:36	08:46	08:52	09:19	09:24	10:18	10:22	18:05	17:58	18:31	18:24	17:46	18:35
יוון אתונה (ח)	06:45	06:54	09:06	09:11	09:39	09:44	10:38	10:42	18:27	18:21	18:53	18:47	18:08	18:57
מולדובה קישינב (ח)	06:31	06:43	08:49	08:55	09:22	09:28	10:20	10:24	17:52	18:01	18:30	18:21	17:41	18:34

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:48	06:44	09:17	09:14	09:47	09:44	10:47	10:45	18:50	18:52	19:11	19:13	18:33	19:17
ניו-זילנד קרייסטצ'רץ (ח)	06:06	06:14	08:49	08:52	09:22	09:25	10:28	10:30	19:17	19:07	19:45	19:34	18:50	19:38
נפאל קטמנדו (ח)	06:23	06:16	08:47	08:43	09:17	09:14	10:17	10:14	18:10	18:14	18:33	18:37	17:55	18:41
סינגפור סינגפור (ח)	07:12	07:10	09:40	09:38	10:12	10:11	11:14	11:12	19:22	19:21	19:43	19:42	19:04	19:46
פולין ורשא (ח)	06:18	06:05	08:30	08:22	09:01	08:54	09:57	09:52	17:20	17:30	17:51	18:02	17:11	18:06
פרו לימה (ח)	06:09	06:09	08:40	08:39	09:12	09:12	10:15	10:14	18:32	18:29	18:54	18:50	18:11	18:54
צרפת ליאון (ח)	07:16	07:05	09:31	09:24	10:02	09:56	10:59	10:55	18:31	18:39	18:59	19:08	18:20	19:20
צרפת פריז (ח)	07:29	07:17	09:42	09:35	10:14	10:07	11:11	11:06	18:38	18:47	19:08	19:17	18:28	19:30
קולומביה בוגוטה (ח)	06:00	05:58	08:32	08:31	09:02	09:01	10:04	10:03	18:17	18:17	18:38	18:38	17:59	18:42
קנדה טורונטו (ח)	06:50	06:40	09:06	09:00	09:38	09:32	10:35	10:31	18:10	18:18	18:38	18:45	17:59	18:57
קנדה מונטריאול (ח)	06:29	06:18	08:44	08:38	09:16	09:10	10:13	10:08	17:45	17:53	18:13	18:21	17:34	18:34
קפריסין לרנקה (ח)	06:14	06:06	08:31	08:26	09:04	08:59	10:02	09:59	17:42	17:47	18:07	18:12	17:29	18:16
רוסיה מוסקבה (ח)	07:15	07:00	09:26	09:18	09:57	09:49	10:52	10:46	18:09	18:22	18:43	18:56	18:02	19:11
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ח)	06:59	06:48	09:12	09:06	09:44	09:38	10:41	10:36	18:09	18:18	18:38	18:46	17:58	18:50
שווייץ ציריך (ח)	07:01	06:50	09:17	09:10	09:48	09:42	10:45	10:40	18:16	18:25	18:45	18:53	18:05	19:05
תאילנד בנקוק (ח)	06:32	06:28	08:57	08:54	09:29	09:27	10:30	10:27	18:29	18:30	18:50	18:51	18:12	18:55

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: מיום שלישי לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00154
01/03/2009